

העיתון

9

1980

სსსრ

279

გამოცემის ოცდამეოთხე წელი

9

სექტემბერი

1980

თბილისი

საბ. კვ. ც.-ის გამომცემლობა

ლიბერატურულ-მხატვრული და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ჟურნალი

საქართველოს ალკა ცენტრალური კომიტეტისა და მწერალთა კავშირის ორგანო

შ ი ნ ა ა რ ს ი

სკპპ XXVI პერიოდის შესახვედრად

3. დიადი მოვლენის მოლოდინში

ახალი სახელები

5. ბიბი სულაპური — ღმესები

პროზა და პოეზია

9. მთბა იოსელიანი — მოთხრობები

45. ლია სტურუა — ღმესები

48. მირანაშულ ავსჯანოვილი — სიცოცხლე. ლექსი

49. მურმან ჯგუზურია — ღმესები

54. გომდრში ვაიშვილი — ზომი რამ ფიქრისაჲ კადის
ცხოვრებიდან. რომანი

68. მამუკა წიკლაური — ღმესები

73. დავით ნაპიძე — ღმესები

75. ირინე ტალიაშვილი — ღმესები

50 — ზურაბ კუხიანიძე — 50

77. მურმან ღმესიძე — არა ერთი მშვენიერი ხატი;
ოთარ მამფორია — კარგი, რომა...; მიხეილ ქვლი-
ვიძე — კომედი. მილოცვები

79. ზურაბ კუხიანიძე — ღმესები

82. ნუგზარ წიკეთელი — მი ახლაც მოცდამსი წლი-
სა ვარ

102. ლევან სანიძე — ჟებრანო ხელები. გაგრძელება

სკპპ XXVI პერიოდის შესახვედრად

119. სოლომონ დამურხანაშვილი, სოლომონ სამხარა-
ული — ცხვარი და მცხვარი

ახალგაზრდა ჟურნალისტი მივლინებაში

126. მამულა გონაშვილი — იტყვის: სოფელი დიდია

წერილები

128. რევაზ თვარაძე — „ღმადრი მესამე“

134. დარეჯან კლდიაშვილი — ცინისჯვარელთა სა-
გვარეთელის ისტორიისათვის

139. ბიბლა სარიშვილი — ახალი წიგნი — ახალი სი-
მალე

ხელოვნება

141. მთბა პაპორია — თემო ჯაფარიძე

146. მეთევანე ჯაფარიძე — იყო თიღამი-ნოდაროვილი

წარდგენილია სახელმწიფო პრემიაზე

148. რევაზ ჯაფარიძე — შთამბგომელი მშენილებები

149. გურამ ფანჯიკიძე — გომრტას სული კეთილმან

დიადი მემკვიდრეობა

151. ალექსანდრე კუხიანი — წიგნი. თარგმან რუსუ-
დან ქებულაძე

იუმორი

158. ჯანრი გომეშვილი — სსუ, მოდის..

159. გაბრიელაშვილი იუმორი

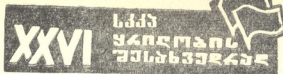
მთავარი რედაქტორი
მორის ფოსნიშვილი

სარედაქციო კოლეგია:

ჭაბუა ამირაშვილი,
გივი გავაშვილი,
გურამ გვარდნიშვილი,
რისვაზ გორდუნიანი,
გიორგი გუგული,
ნოდარ დუმბაძე,
მერაბ ელიოზიშვილი,
იოსებ მრგონიძე,
ვლადიმერ მენაბდე.

მთავარი რედაქტორის
მოადგილე
ოტია პაპორია.

გურამ ფანჯიკიძე,
ნუგზარ შატაძე,
ჯანსუღ ჩარკვიანი,
გივი ქეღელიძე,
ნუგზარ ნარეშვილი,
თაბაჩი ნიჭიშვილი,
ტარიელ ქანტარია,
რეზო ქიქოშვილი.

დიდი მოვლენის მოლოდინი

ოთხი წელი გვაშორებს იმ ღირსშესანიშნავ დღიდან, როცა საბჭოთა ხალხმა თავისი პარტიის XXV ყრილობაზე შეაჯამა მეცხრე ხუთწლედში ქვეშარიტად გრანდიოზულ მიღწევათა შედეგები, დაადასტურა აღებული კურსის სისწორე, დასახულ ამოცანათა რეალობა და შეიმუშავა ქვეყნის საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა დარგის შემდგომი განვითარების ღრმად დასაბუთებული, მეცნიერული პროგრამა — კომუნიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნის, სოციალისტურ საზოგადოებრივ ურთიერთობათა კომუნისტურად გარდაქმნისა და ახალი ადამიანის ფორმირების დიდი პროგრამა, თანამედროვეობის უპირველესი რევოლუციური დოკუმენტი. პარტიის XXV ყრილობის გადაწყვეტილებებს, მიზანდასახულობებს თავისი გრანდიოზულობით, მასშტაბურობით და აღებული კურსის განხორციელებისათვის კომპლექსური უზრუნველყოფის თვალსაზრისით პადალი არ მოეპოვება ჩვენი პარტიისა და ხალხის ისტორიაში.

მთელმა საბჭოთა ხალხმა მოინდოა და მისი შრომისა და მოღვაწეობის პროგრამად მიიღო სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1980 წლის ივნისის პლენუმის გადაწყვეტილებანი და ამ პლენუმზე ლ. ი. ბრეჟნევის ღრმაშინაარსიანი მოხსენება.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პლენუმის 1980 წლის 23 ივნისის ჯადგენილება იმის შესახებ, რომ პარტიის XXVI ყრილობა მოწვეულია მომავალი წლის 23 თებერვალს, გახდა მთელი ჩვენი საზოგადოების ახალი შრომითი წარმატებებისა და შემართების უღვევი წყარო.

„ერთსულოვან ინტერნაციონალურ ოჯახად, თავისი კომუნისტური ავანგარდის ვარშემო მტკიცედ შეკავშირებულნი ეგებებიან ჩვენი ქვეყნის ხალხები სკკპ XXVI ყრილობას. პარტიისა და სახელმწიფოს ცხოვრებაში ამ დიდმნიშვნელოვანი მოვლენისათვის მზადება მათ შორის ინვეეს დიდ პატრიოტულ აღმავლობას, მაღალ პოლიტიკურ და შრომითს აქტიურობას, მათ მტკიცედ აქვთ გადაწყვეტილი ახალი სახელოვანი საქმეებით აღნიშნონ მომავალი ყრილობა, ამრავლონ სამშობლოს მატერიალური და სულიერი სიმდიდრე“, წერდა გაზეთი „პრავდა“ მოწინავე სტატიაში 1980 წლის 20 ივლისის ნომერში.

მომავალი ხუთწლედისათვის გრანდიოზული ღონისძიებებია დასახული, რათა ჩვენს ქვეყანაში უფრო მძლავრად განვითარდეს სათბობი ნედლეულის ბაზა, ენერგეტიკა, მეტალურგია, მანქანათმშენებლობა, ქიმიური და მრეწველობის სხვა დარგები. უაღრესად დიდი ყურადღება მიექცევა ხალხის კეთილდღეობის გაუმჯობესებას, მაღალი ხარისხის კვების პროდუქტების საკმარისად და ფართო ასორტიმენტით გამოშვებას, ამ პროდუქტებით მშრომელი მოსახლეობის შეუფერხებელ მომარაგებას. ამ მეთად საჭირო ამოცანების გადაწყვეტა ისე ვერ მოხერხდება, თუ არ განვითარდა სოფ-

ლის მეურნეობა. ამიტომაც პარტია კვლავ დიდძალ სახსრებს დააბანდებს სოფლის მეურნეობაში, იგი ხელს შეუწყობს სოფლად მატერიალურ განვითარებას, ნიკური ბაზის განმტკიცებას, რათა ეს უკანასკნელი ხელს უწყობდეს სასურსათო საქონლით ქვეყნის მომარაგების გაუმჯობესებას.

„ყოველი ყრილობა, — თქვა პლენუმზე ანს. ლ. ი. ბრეჟნევი, — ახალ პორიზონტებს უსახავდა ჩვენს პარტიასა და ქვეყანას. მჯერა ასეთი იქნება მომავალი ყრილობაც, რომელმაც უნდა განსაზღვროს კომუნისტური მშენებლობის დამდეგ ეტაპზე ბრძოლის სტრატეგია და ტაქტიკა“.

ისევე როგორც განვილილ პერიოდში, ამჟამადც პარტიის ყურადღების ცენტრშია საბჭოთა საზოგადოების ეკონომიკური და სოციალური განვითარების საკითხები. „ჩვენ, — აღნიშნა ლ. ი. ბრეჟნევი — დავისახეთ ისეთი კაპიტალური ამოცანა, როგორც წარმოების ეფექტიანობისა და მუშაობის ხარისხის ამაღლება და ეს ამოცანა ნიადაგ უნდა გვექონდეს ყურადღების ცენტრში, კვლავაც უნდა ვიზრუნოთ იმისათვის, რომ კიდევ დაეაჩქაროთ მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი, განვამტკიცოთ შრომისა და სახელმწიფო დისციპლინა, უზრუნველვყოთ შრომის ნაყოფიერების განუზრერელი ზრდა“.

1980 წლის 7 ივლისს გაიმართა საქართველოს პარტიული აქტივის კრება, რომელზეც მოხსენებით „სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1980 წლის ივნისის პლენუმის შედეგები და საქართველოს პარტიული ორგანიზაციის ამოცანები მისი გადანყვეტილებების, ამ პლენუმზე ლ. ი. ბრეჟნევის მოხსენებაში დასახული მითითებების შესრულებისა და პარტიის XXVI ყრილობის ღირსეულად შეხვედრის საქმეში“ გამოვიდა „სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს წევრობის კანდიდატი, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი ე. ა. შვეარდნაძე. იმავე დღეს გაიმართა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პლენუმი, რომელმაც მიიღო გადანყვეტილება, რომ საქართველოს კომპარტიის ოცდამეექვსე ყრილობა მოწვეული იქნეს 1981 წლის 22 იანვარს. საქართველოს კომპარტიის XXVI ყრილობის მოწვევა ღირსშესანიშნავი მოვლენაა არა მარტო კომუნისტების, არამედ რესპუბლიკის თითოეული მშრომლის ცხოვრებაში, რადგან იგი განიხილავს იმ საარსებო საკითხებს, შეიმუშავებს იმ ღონისძიებებს, რომელიც მკვიდრ საფუძველს შეუქმნის საქართველოს ეკონომიკისა და კულტურის შემდგომ წინსვლას, ამაღლებას, მშრომელთა კეთილდღეობის კიდევ უფრო გაუმჯობესებას.

მთელი მსოფლიოს საზოგადოების წინაშე კი საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირი წარმოსდგება, როგორც მრავალრიცხოვანი ერებისა და ეროვნებების ურღვევი მეგობრობის ბურჯი. „ჩვენს ქვეყანაში, — თქვა ლ. ი. ბრეჟნევი, — იშვა და განმტკიცდა დიადი ძმობა მშრომელი ადამიანებისა, რომლებსაც ეროვნების მიუხედავად აერთიანებთ საერთო კლასობრივი ინტერესები და მიზნები, ჩამოყალიბდა ისტორიაში არნახული ურთიერთობა, რომელსაც სამართლიანად ვუნოდებთ ხალხთა ღვინურ მეგობრობას. ეს მეგობრობა, ამხანაგებო, ჩვენი ფასდაუდებელი განძია, სოციალიზმის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი და თითოეული საბჭოთა ადამიანისათვის ყველაზე ძვირფასი მონაპოვარი“.

ხალისით, ახალი შრომითი მიღწევებით სვდებიან XXVI ყრილობას ჩვენი ქვეყნის მკლავმოუღლეი მშრომელები. მათ შემართებას ისიც აორკეცებს, რომ მომავალ წელს ჩვენი რესპუბლიკა იზეიმებს გასაბჭოების მეამოცე წლისთავს.

ზიზი სულაპაური

წვიმით დაღლილი შემოდგომის
მღვრიე თვალებით
დავინახე გუშინდელი დღე —
ბელურასავით აბუზული და
მონყენილი.

მე ჩამოვჯდები ფიქრის რაფაზე.

ო, მეგობარო!
სადღაც რეკავენ ვეება ზარებს:
— ეს ახლოვდება ბერნი ზამთარი,
ახალი ცრემლი და სიხარული რომ
მოგვიტანოს.

ქუდი

ეს მე ვარ ქუდი და შენი ტვინი ჩემში ცხოვრობს
ობობასავით.
და როს ქუჩაში გამოსული თვალებით ყლაპავ
ფეხმძიმე სახლებს,
მე მესიზმრება გადამხმარი მდელო
პლანეტა მარსის.
სადაც დაჰქრიან სიკვდილის შემდეგ, თქვენი სულები,
გარდაცვლილ უკვდავებო.
იქვეა წყალი და ჩათვლემილი ხომალდები მღერიან
მარსის სისხლიან მზეზე.
მღერიან ისე, თითქოს სულად ქცეულებს სურდეთ
შეესხათ ხორცი,
აეცსოთ ხალხით და სურსათით შავი ფერდები,
დაბეროს ქარმა,
ააქაფოს მათი მლაშე გზა და მძიმე ტვირთით
გადაღლილები, დააბრუნოს დედამიწაზე.
ო, გარდაცვლილ უკვდავებო! ან ვერასოდეს,
ვერასოდეს დაბრუნდებით დედამიწაზე!
ეს მე ვარ, ქუდი! დაე ფიქრობდე, რომ ქუდი ვარ,
უბრალო ქუდი.

ასე,
ქუჩიდან გამოქცეული
ძალიან გვიან
ან იქნებ აღრე,

შინ ვბრუნდებოდი,
რათა მეპოვნა
სხვათა სახეებს
დამსგავსებული
ჩემივე სახე.

დღეს ისე კარგი დილა გათენდა, —
ზღვა გამახსენდა.
მადლობელი ვარ! გარდასული
დღეებისათვის,
წინამძღვარო.

ეს დედამინა, — დიდი სანთელი,
გიდგას საწოლთან
და ეფინება სახეს სინათლე
იმპროვიზაციად.

გაღაპარება

ლ. ს.

ოთახი — ჩემი სულით გაბზარული,
ძველი წიგნები კარადის თავზე,
სიგარეტებით სავსე ნიჟარა.
წაიღე. დია, რასაც შეძლებ...
რას ნიშნავს ნეტავ, აქ არ ხარ როცა
და მაინც აქ ხარ.
რას ნიშნავს ნეტავ, თავზარდამცემი
იდუმალეზა
მდუმარე მთების, ანდა სახლისა,
სადაც მთვარე არ იყურება
ფანჯარაში
ნიშა ხარივით.

მაინც ერთად ვართ.
სიკვდილამდე ერთად ვიქნებით
და იმის მერეც...
ო, მე არ ვდარდობ, რომ დავკარგე
გასაღები ჩემივე თავის...
ჩვენ ერთადა ვართ.
და გაზაფხულო, შენი მოსვლა
ისევ მახარებს, ხედავ, მშვიდი ვარ,
ვით დაისრული სებასტიანე.

თუმცა მთაში ვარ,
ჯერ ვერ ავედი
ჩემი გონების ბორბალოზე.
და, მერნმუნე,
არც კი ვიცი, იქ რა მინდა,
რა დამრჩენია, —
ფერადები,
სიტყვა,
სიმშვიდე?

ან იქნებ ვფიქრობ (ქვეცნობიერად),
რომ სიმაღლიდან უკეთესი მოჩანს
სოფელი.
არ ვიცი, ძმაო...
ერთს გეტყვი მხოლოდ:
მთაში საოცრად მალე ღამდება
და ვარსკვლავების გაყინულ შუქზე,
გაფითრებული მთვარე ფეხით
გაისეირნებს.

შენ ველარასდროს დაინახავ
ქვეყნიერებას
ჩემი თვალებით, პატარა მეგობარო!
და იცოდე, აღარც მოგცემ ამის
უფლებას!
ყველა ის ფიქრი, რაც საფერფლეში
ჩაისრისა,
საგულდაგულოდ შევინახე კარადის
თავზე,
ვფიქრობდი, — მივალ, დიდი ხნის
მერე,
ხელს შევასხებ, მოვეფერები...
განა ვიცოდი, რომ ფიქრები
მეგობრებივით იკარგებიან?!
გულუბრყვილობავ! რანაირი
ყოფილხარ თურმე.
სულ მეგონა, გავიზარდე, აღარაფერი
მეტკინება,
დავმშვიდდი-მეთქი,
კი არ გავიზარდე, — გადავიზარდე,
და ჩემივე სხეული მაკრთობს.
ო, ხვალინდელი დღეების რიგო,
ჩამწკრივებულ დღეის კარებთან,
როგორ მიყივით უამინდობას.
ო, მარტოობის მძიმე სხეულო,
მომავალივით ჩასაფრებულო,
როგორ მიყივი უამინდობას!
კარადის თავზე ძველ წიგნებთან
ესლა ვიპოვე: — გაიხსენე, თუ
შეგიძლია!
შენ სიტყვებს ვამბობ:
„აღარ მინდა! დავიღალე! მოწყენილი
ვარ!“
სასაცილოა. შენ უბრალოდ, არ
შეგიძლია!
იმ ქალმა რა თქვას,
ვის ოთახშიც, ცისფერ კედელზე
ისევ ისეა გაკრული ჩვენი ბავშვობის
სურათები.
ჩვენ კი იქ არ ვართ.
როგორ გავკრთით მზის სხივებად
ჭადრის ფოთლებში
მე და ჩემი ძმა, და დამსხვრეული
ვერცხლისწყალივით

სხვადასხვა მხარეს მიმოვიფანტეთ.

რა ქნას იმ ქალმა?

სასაცილოა, შენ უბრალოდ, არ

შეგძლებია...

აღარ მოგცემ იმის უფლებას,

რომ ჩემი თვალით დაინახო

ქვეყნიერება,

პატარა მეგობარო.

როდესაც სიბნელეში ზემოდან ვიხედები,
მხოლოდ თეთრ ქალაქს ვხედავ, და მეჩვენება,
რომ ამ ზღაპარში მე ვარ მთავარი მოქმედი
პირი...

ამ სიბნელეში
მარტო შენი სული ანათებს,
ჩემო იმედო.
კმაყოფილი ვარ!
რომ შეღვრება

შენი სხივები
ღრმა ხვეულებში
და ვილიმები,
რადგან სიცივე ვერ გიმკლავდება,
და მამოძრავებს.

აღრე გარდაცვლილი გიგანტის აპოკალიფსა

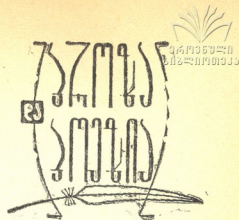
თ. კ.

სული გამექცა,
გამიფრინდა ბედის ფრინველი,
ბრძანებასავით პირქუშია
ახლა ცხოვრება.
თან სულერთია,
თუ ფანჯარა არ გამოაღე,
თითქოს ვერაფერს ხედავ
ამეფეყნად.
დამბადებულო!

მე რა ვიცოდი: —
ხელებგაშლილი ადამიანი ჯვარსა
გაფს თურმე!

ვერ შეაკეთებთ დაზარულ რწმენას
მოგონებათა ცისარტყელებით,
ო, მეგობრებო,
ჩემი სახელი
თქვენი სულების თეთრი ღროშაა!

ოტია იოსელიანი

სამოგზაურო-სათავგადასავლო, დიდაქტიკური ხასიათის საყმაწვილო წიგნიდან: „მუხლზე დაწერილი მოთხრობები, ანუ მგრედებს გამოგანებული ბარათები“.

ნეტარ პარიან მორჩუნენი

მიტუმბმბძს, უცხო გზებზე დამდგარმა, უნდა იცოდე, როგორც მრავალფეროვანია ქვეყანა, ასევე მრავალგვარია ადამიანები. კაცი რწმენით ფასდება. ყველას თავისი გზა და სალოცავი აქვს. ცხოვრების გზაზეც და ამ მოგზაურობაშიაც, ბევრი ურწმუნო მინახავს და მო-რწმუნეც შემხედრია. ვინ ეშმაკს მსახურებს და ვინ — მამაზეციერს.

ალბათ, იმ ჯვალის შავ კაბაში გახვეულ მლოცველსაც (ქალი იყო თუ მამაკაცი, რომ ვერ გავარჩიე), გულგრილად ჩაეუვლიდი, შუადღის თაკარა სიცხე რომ არ ყოფილიყო და ირგვლივ, რაიმე შენობა კი არა, საჩრდილობელი ხე მაინც რომ მდგარიყო, ხე კარგი მოგეცა, ბუჩქი ან ჩირგვი... რა ხანია ღერი ბალახი არსად შემინიშნავს.

ამ გათარანებულ სიცხეში, კვერცხი რომ შეიწვება, დაცემულა მუხლებზე შავხალოსანი, მოწიწებით აღტყურია ხელები და უსათნოესი მხერით ცას შეჩერებია. ერთი ახედვა კი ავიხედე, ნამდვილად ვილაცას თვალბეჭდში უცქერის და დავიღუპე, დავბრმავდი, მე ვერ ვაჩნევ-მეთქი. ღრუბლიანი რომ ყოფილ-

იყო, დავექვდებოდი, იქნებ იქ მართლა არის ვილაცა და მლოცველის მზერა ღრუბელშიაც ატანს-მეთქი. არადა ისეა მთელი ზეცა პირწმინდად მოკანკალებული და გათარანებული მშით გავსებული, ფრინველიც კი ფრთებს შეიტრუსავს.

მე ნაბადი და ნაბდისავე ქული მაინც მიფარავდა და უძრავი მლოცველის გარუჯულ, ტიტველ შუბლს რომ დაეაჩერდი, ვთქვი, არამცთუ მზის დაკვრა მოუვა, თავზე ცეცხლი წაეკიდება-მეთქი; მივბრუნდი, გზიდან გადავუხვიე, ახლოს მივედი და გვერდით დავუდექი, — მე ჩემი მჭირს, მჭირს და ამ განწირულს ერთხანს მაინც მოვუჩრდილა-მეთქი. ტუჩებით რალაცას უხმოდ რუღუნებდა და ამით თუ შეამჩნევდით სიცოცხლის ნიშანწყალს.

— იწამე ღმერთი, მზეს ნუ წამართმევ! — ხელები ჩემსკენ მოაპყრო და შემომლაღადა.

— მზე კი არა, ცეცხლისმფრქვეველი ურჩხულია! — ავეხსენი, რომ გონზე მომეყვანა.

ოტია იოსელიანი
მოთხრობები

— იყავ მოწყალე!.. — შემევედრა გულდათუთქული.

— კი, ბატონო!.. — რა გზა მქონდა, განზე გავდექი.

— უხილავი ხარ ბრმათა და უგუნთრთათვის, შენ სახიერო და ხილულ მო-რწმუნეთა... გავარჩიე ძალიან ხმადა-ბლა ნათქვამი. იმდენად ხმადაბლა, რომ მეგონა საკუთარი გულისხმა მომესმა.

— ვის ხედავ, შე საცოდავო. ამ გამდ-ნარი ფოლადივით აღუღებულ ცაზე? — დაყვავებით და მზრუნველობით ჩავაჩე-რდი, რომ მეგონა, გუგებში ხანძარი აქვს ჩანთებულის-მეთქი, თვალბში ისე-თი სიმშვიდე და სასოება ჩაბუდებოდა, ისევ დავეშვდი, ნამდვილად ვილაცას ხე-დავს, ვისგანაც მისთვის სიგრილე და სა-ლბუნი მოედინება-მეთქი და მის მზერას თვალი გავაყოლე. როგორ გეკადრებთ, უკილია ცას ცეცხლი და იწვის!

— ხედავ ხომ?.. — თვითონ იმდენად აშკარად ხედავდა რაღაცას და ისე და-ჯერებით და აღფრთოვანებით მკითხა, მკრეხელობას ჩავიდენდი, რომ გამეწ-ბილებინა.

— ვხედავ, რა თქმა უნდა, ვხედავ...

— მერე, სად იხედები! მე მიცქერი?! მუხლებზე, მუხლებზე დაცი!

— კი... მაგრამ მე ცოტა მორცხვი ვარ და ასე თვალის კაკლებში ცქერა მე-უხერხულება.

— უჰ!.. — სახე გაუბრწყინდა აღტა-ცებით, — შენ ჩემზე სათნო და მოკრ-ძალეული ყოფილხარ. ვცოდავ, ასე უტიფრად რომ შეეჩერებივარ, ხომ?

— უტიფრად რა საკადრისია, პირი-ქით, ორმა მოწიწებითა და თაყვანისცე-მით შესცქერიო...

— და არაა ასე მიგეზება ღვთიური, ხომ?

— ჰო, რა აუცილებელია, ჩავემხოთ ამ თაკარა ღაღარში და თვალი გავუშტე-როთ... წავიდეთ, ჩრდილი ვეძიო და თუ მაინცაღამაინც, იქ ვილოცოთ.

— რავე, ცხელა თუ?!

„აღუღებია ტვინი ამ გაჭირვებულს და გადაწვია“ — აღამის შვილი, აღამიანს

გულს როგორ არ მოგწვავს და ავ-
ტირდი:

— სიცხით არ ცხელა, მაგრამ მაინც წავიდეთ, ეს ტიალი უდაბნო რა აუცი-ლებელია, „სახიერს“ და „ხილულს“ ჩრდილიდან ვერ დავინახავთ?

— ცოდვა გამხელილი ჯობია, თავი-დან მეც დამცხა და დავილაღე...

— ახლა აქ ცოტა სიცხე და მოთენ-თილობა რომ იგრძნოს კაცმა, დიდი მკრეხელობა არაა. — ვანუგეშე და წა-მოვაყენე.

— რა ვიცი, ვიფიქრე, ალბათ, წაწყ-მელილი ვარ, რომ ღვთის გაჩენილ ქვე-ყანაში, რაღაცა მაწუხებს და რაღაცა მაწვალავს-მეთქი. თუ აქ ხე და ჩრდილი უნდა ყოფილიყო, იქნებოდა... ან რა-ტომ უნდა მოვინდომოთ ის, რაც ღმერთს არ გაუჩენია.

— ღმერთმა გააჩინა, ალბათ, მაგრამ უღმერთოდ მოჭრა და მოჩეხა, მამაზეცი-ერი ხელებში ხომ ვერ ეცემოდა.

— ალბათ იმან, ვისთვისაც უხილა-ვია...

— რა თქმა უნდა, აბა, ვინც თვალე-ბში უცქერის და მის ნება-სურვილს მო-რჩილებს, ის ხომ არ ჩაიდენდა.

— თქვენ წმინდა ადგილების მოსახი-ლველად ჩამოსულხართ... — დაასკვნა ისე დარწმუნებულმა, რომ შედავება არ შეიძლებოდა.

— კაცმა რომ თქვას, თვალს არაფე-რზე ვხუჭავ, რასაც ჩემი ღარიბი გონე-ბა მიწვდება, მაგრამ შემინდოს უფალმა და უწმინდურ, გავერ ნებულ და გაუდა-ბნოებულ ადგილებს, წმინდა, აყვავებუ-ლი მიჩვენია.

— მაგრამ ეს უდაბნო ხომ უფრო წმინდაა და შეურყვნელი, ვინემ სასა-ხლეები და დაჩრდილული ბალები

— ალბათ, სასახლეები და ბალები ადამიანებითაა სავესე, ადამიანი წმინ-დაცაა და უწმინდურიც, აქ კი ძეხორცი-ელი არავინაა და უთუოდ შეურყვნე-ლი იქნება.

მივდივართ ამ ღაღარში, მივჩლახუ-ნობთ, მე ოფლით ვრწყავ ნაფხებურებს. ეს ოჯახამენებული ისე მხნედ მომდევს,

გეგონება, შუბლზე აპრილის სიო დათამაშებს და ელამუნებაო... ვხედავ, თვალებს არ ვუჯერი, არ გამიწყრეს ღმერთი, მართლა არ გრილოდეს და ამას კი არა, მე არ მეჩვენებოდეს სიცხე და პაპანაქება!

— შენ რაღაც გაწუხებს, ვილოცოთ... — შემომთავაზა ჩემმა, სამოთხის ბაღში მოსვირნემ.

— არა, ლოცვა არ მიშველის, წუხელ გავცივდი, უქმური შემეყარა, და დღეს ცოტა ოფლი უნდა მოვიდინო, ამიტომ დავაჯერე თავი, რომ გავარვარებულ უდაბნოში დავდივარ და ღვითქი გადამდის.

— შენ ისეთი რწმენის ადამიანი ყოფილხარ, საკირეში რომ ჩავგადონ, ცეცხლზე არ მოგეკიდება.

— ჰო, მაგრამ ჩემი გაჭირვება ისედაც მეყოფა და საკირის არავითარი სურვილი არა მაქვს.

— თუ უფალს ასე ნებაჲს?! — გაუკვირდა, რაჲა წინააღმდეგი ხარო?

— აჰ, ღმერთმა ნუ ჰქნას, რა დავაშავე ასეთი.

— დანაშაულისათვის ადამიანები ჰყრიან ადამიანებს საკირეში, სადაც ღვთის ხელი არ ურევია.

— ჰოდა, მაგი ჯერ ადამიანებს არ უქნიათ ჩემთვის, და მით უმეტეს, მეუფე რას მემართლება.

— თუ უფლის საქმე ჩვენ განვსაჯოთ, უფალი რაღა უფალი იქნება?! — გაუკვირდა, შენ ასე ღვთისმოსავი კაცი რას ამბობო.

— არა, მაგრამ, ასე განუსჯელად დასჯას რას მერჩის?!

— როგორ, საკირე და ჯვარცმა სასჯელია, თუ რწმენის გადასარჩენად ესოდენი პატივი გერგო?

— არა, ახლა ასე კი არ გამიგოთ, მაგრამ საკირე მაინც ვერაფერი სასიამოვნოა.

შეცბა და თვალბეჭეში ჩამაჩერდა. რა ეიცი, რა დაინახა ასეთი საშიში, რომ ათრთოლებულმა უკან დაიხია და მუხლები მოისერა:

— ურწმუნო ყოფილხარ!.. — და ხე-

ლები ალაპყრო, — უფალო, შეუნდე და შეიგრდომე, ჰყავ ბედნიერი და ხილვა შენი...

ვიფიქრე, ეს უბედური აქედან ფეხს არ მოიცვლის და აბედითი დაიწვებამეთქი. ავუსხენი:

— ხომ გითხარი, გაციებული ვარ, ტანში სატანა მყავს შემგდარი და თვალბეჭე იმან ამომღვრია. უდაბნო წარმოვიდგინე, რომ ტანიდან გამოვდენო. თუ სადმე ჩრდილი ეიპოვეთ და იქვე წყაროც იქნა, მალე მოვიკეთებ და თვალბეჭეში ისევ ღვთის წყალობა ჩამიდგებამეთქი.

— სატანა გყავს შემგდარი?! — გასასვსავა ხელები — ვიქმნი ეშმაკისაგან! — რა დაგემართა, რატომ გაფითრდი! შენ ასეთ ღრმა მორწმუნეს, ეშმაკი და სატანა რას დაგაკლებს. მაცდური, რისი მაცდურია, თუ არავის შეუჯდა.

— ვიქმნი ეშმაკისაგან!

— კაცო, ღმერთს არ მოუხსნია ეს ეშმაკი და სატანა და ჩვენ გავწყვეტო?

— ვიქმნი ეშმაკისაგან! — მთლად წაუვიდა ფერი-ფურო.

— მე რომ მკითხო, ყოველი მანე და მაცდური ჩვენ უნდა მოვიზიდოთ, რომ ისეთ ურწმუნო ვინმეს არ შეუჯდეს, სადაც თავი საკუთარი სახლში ეგონება. ჩვენ, ღვთის შეწევნით, იოლად განვდევნიო...

— აჰ, არ უნდა გაუფრბოდეთ? — რაღაცა სარწმუნო ენიშნა ჩემს ნათქვამში და ერთბაშად მოიკეთა — არ უნდა ვემალებოდეთ?

— რაჲა გეკადრება! იმ დაწყევლილსაც ხომ თავისი საქმე აქვს, ვილაცას უნდა შეუჯდეს... ესე იგი, როგორ მოვიქცეთ, ჩვენ ავიცილოთ და სხვა აცდუნოს? ასეთ საქმეში, თუ სიმართლე გინდა, ღვთის ხელი არ ურევია, სატანა და მავნე თუ საცთუნებელი და სატანჯველია, ჩვენ უნდა მივიდეთ, რომ ვიხსნათ მოყვასი ავისაგან.

— ჭეშმარიტებას ლაპარაკობ!

ოტაი იოხანესიანი
მოთხრობები

— როგორც გინდა ისე ჩათვალე, მაგრამ მე პირიქით, კარს ფართოდ ვუღებ მაგნეს. მოვიდეს, იყოს ერთხანს, თავი შეიქცეოს. მართალია, ტანში რომ შემიჯდება, მაუჩოლებს, მამტვრევს, თვალებს მიმღვრევს, გუნებას მიწამლავს, უშპური მყავს შეყრილი, აბა, იოლი კი არაა, მაგრამ არ მეშინია. ხედავ, როგორ გადამდის ღვითქი სახეზე და არაფრად ეგდება, იმას კი უჭირს, ვერ გაუძლებს და გამეყრება.

— ღმერთმა გამომიგზავნა შენი თავი, რომ თვალები ამიხილო! — დაასკვნა შავხაშკაბოსანმა და მხარში ამომიღდა — ჯობია ჩვენსკენ მოვიზიდოთ, ვინემ განვადლოთ და ურწმუნო დავატარგუნენოთ ხომ?

— მგონია, მოყვასზე უნდა ვიზრუნოთ, თორემ საკუთარ თავზე მაღდურიც ზრუნავს.

— უდბნოსა შინა ღალადი, ვითომ არაფერს მოგვცემს?

— ვფიქრობ, ბევრს არაფერს, ცხელ

ღალადში თუ ღაჩოქებ და ხანდაზმულებულ ცას თვალს არ მოაშორებ, მართო ღმერთს კი არა, დასტა-დასტა მარჯვენა ღოზებსაც დაინახავ, მაგრამ სატანა რომ აუშვა და მის ჭკუაზე აჯირითო, შენ გგონია სიკეთეს იზამ?

— ჯობია მიწაზე დავიხედოთ და სატანა და მავნე დავტრუნოთ?

— აბა, ესაა ღვთის სამსახური...

— ჭეშმარიტად.

— წამოდი შენ ჩემთან ეგერ, ე, ხედავ? რაღაც მწვანედ გამოილანდა, დავჯდეთ ჩრდილში, ჩრდილი და განცხრომა მაგნეს და მაღდურს რომ უყვარს ისე უნდა, ისიც იქვე იქნება, ან ის რად გვიწინდა, აგერ მე თან არ დამყავს? დევჯდეთ, მოვითქვათ სული და ეუთიოხოთ სახარება, ასე არ ჯობია?..

— ნეტარ არიან მორწმუნენი! — აღაპყრო ხელები თანამგზავმა.

— ნეტარ... ნეტარ... — დავეთანხმე მეც და ნაბიჯს ავუჩქარეთ.

კახიჭამია ბელადი ღურღუბალ ხუბსუ, „სეველიანი პეპეა“

თუთიყუშებით, ქრელი გველებით და ქორიკანა მაიმუნებით საცეს ჭუნგლები რომ გადაება და გადაება, სოფელი და ქალაქი კი არა, ადამიანის დანახვა გამინატრულდა... ვიაზრე, ფარსავ რაღაცას გადაეყრები-მეთქი და, ისე ავიხადო ყოველგვ კარგი...

ჯერ იყო და, ტროპიკული წვიმები ატყდა. ღლე და ღამე ჩამოდის ცა ფეხად მიწაზე, არ იქნა და, აღარ ჩამოთავდა. ნიაღვრებმა კინაღამ წამლეკა. მივბოტებ მუხლამდე ტბორში და მივდივარ. საღ მიდიხარ, ხისკენ პირი მიქნია, შე მამაღალო! ვერ გაბრუნდები სახლში და ვერ დაჯდები თბილ ბუხართან? ან ეს ბუხარი რამ გამახსენა, შეშა და ნავთი სჭირდება. შეშას — დახერხვა და დაბობა, ნავთს — მოტანა და ხელის დასვრა. დაჯექი ცხელ რადიატორთან... ან დაჯ-

დომით რატომ უნდა შეიწუხო თავი, მიადგი ტახტი, დაწევი და თვალების გამოციებადმდე უცქირე თეთრ ჭერს.

რაღაც მომივა, მომივა, ჩემზე ახია-მეთქი, კი ვთქვი, მაგრამ ნიანგებით, ტრიტონებით და ჯოჯოებით ალაფებულ ვეება მდინარეში გადაშვება მაინც გავბედე. დავუყევი ნაპირ-ნაპირ, აბა ვინ გადებს ხიდს ამ ფეხდაუდგემელ ტროპიკებში, ისიც ამოღენა მდინარეზე, მეორე ნაპირი ზოგჯერ რომ არც უჩანს.

ადამიანი ღიდი მატრახაზი და პატივმოყვარეა, თუ ირგვლივ მეტი ვერავინ ნახა, საკუთარი თავის წინაშე დაიწყებს ჯამბაზობას. მეც გავიქაჩე, მოვიწონე თავი თავთან. თავმაც: ღმერთი არ გავიწყრეს, უკან არ დაიხიო, თორემ ქვეყანაში თავს მოგჭრიო და, მივლევ აღმა მდინარეს.

ალარც ვიცი, რა ხანია დავბოდიშდები ამ ჭუნგლებში, არეული მაქვს გზაც, კვალიც, დღეც და ღამეც...

მოიცა, მოიცა, აგერ საწნახელივით ნავს არ გადავაწყდი! ნავი რომ იყო, იმით ვიგულისხმე, შიგ ტყავები და დახრული ძვლები ეყარა, თორემ სხვაფრივ, ვეება პირლია გამოღრუებული ხეა და მეტი არაფერი.

მივიხედ-მოვიხედე, კაცი-სულიერი არსად ჰაჭანებს. ასე რომ ავდგე და ეს საწნახელი მდინარეში შევაცურო, პატრონი თვალის კაკლებს არ დამიკოცნის-მეთქი, დავჯექი ერთხანს და დაველოდე. კი დაველოდები, რომ ვინმე ჩანდეს.

აბა, ვიძახე, ვიყვარე, ვიფსტვინე, ვინ გცემს ხმას!

ბოლოს, ადამიანი, რაც უნდა იმას რომ მოიფიქრებს! ალბათ, აქ, რაკი ბონდი და ზიდი არა აქვთ, ამ ვეება როფით, უმებორნე ბორანივით მდინარეზე გადიან და გამოდიან-მეთქი. რაკი, სინდისის წინაშე თავი ვიმართლე, რაღა დამაკავებდა, გადავადგე წყალში საწნახელი, ჩავჯექი შიგ, მტრედებიანი გალია, ნაბადი და რკინის ჯოხი ავაზის ჭრელ ტყავზე დავაწყვე, ხელში ვეება კეტი დავიჭირე (რაკი ნიჩბები იქ არ ჩანდა), ვუბიძგე ჩემს „ხომალდს“ და ჰაიდა! მივტოვა.

ეს კეტი, კეტის პირობაზე არ დაიწყუნება, მაგრამ ამოდენა მდინარეს ფსკერზე როგორ დაწვდება, რომ ასე, ჭიკავ-ჭიკავით ვეება, გამოღრუებული ხე გაღმა გაცურდეს. მართლაც ათი მხარის გაშლაზე წყალი ისე გარშავდა, ძალაყინს ფსკერზე ძლივს ვუწვდენ. კიდევ ათიოდე მხარის გაშლა და, სადღა ფსკერი, მიჭირავს ხელში კეტი ორთაყვრივით და ამოდ ვეძებ რაიმეს, რომ წამოვდო.

ვურევ წყალში, ვურევ ორთაყვრის და რაღაც ისე ძალუმაღ ეტაკა, არ ვიცი, როგორ არ წამგლიჯა. ჩავაფრინდი ორივე ხელით, რაღა ვანებებ. შენ არ მანებებო! გასწია და გასწია... უღელი კამეჩი ვერ გაქაჩავდა ისე ძალუმაღ და მიყვარა მე, ნავი და მთელი ჩემი და სხვისი ავლა-დიდება. გლისერით რომ გა-

დაიგლიჯინა ეს ამოდენა მდინარე, უთუოდ იქითა ნაპირის ფსკერს შეასკრძოდა რა იყო, კეტი დამანება, მაგრამ წყალი რომ ამოდულდა და ამოტრიალდა, ისეთი ხახამორღვეული შავი ნიანგი ამოვარდა, ამოდენა საწნახელში რომ არ ვმჭდარიყავი, ჩემი ნაბდიან-გალიიან-რკინის ქალამნიან-ჯოხიანა კბილის გაუტარავად გადამსასნავდა.

ნავი ინერციით მისკდა გაღმა ნაპირს და, რაღა თქმა უნდა, მშვიდობიანად გადაეპარგდა.

გადმობარგება მასე არ უნდაო, აქედან და იქიდან რომ მეძგერენ, ეს არაფერი, ვილაც, ბარე ორი, ზევიდან (ალბათ ხიდან) დამასკდა და გრძელი მოქნილი ლიანებით თვალის დახამხამებაში გამკოქეს, გამიდვეს მხარზე და გამაქციეს. როგორც ყველა ადამიანი, მეც ზარმაცი ვარ და დიდად არ მწყენია, ერთხანზე გზას შემიმოკლებენ-მეთქი. ისე, ამ უდაბურში, კაი ძალზე მარბენინეს, თვალის წადებაც კი მოვასწარი და სადღაც, მოზრდილა მდელი უფრო ეთქმოდა, ვინემ მინდორი, ტიტლიკანა, მაგრად მოხალული ყავისფერი ხალხის წინაშე გულაღმა დამდეს.

გადმოკარკლეს დამხვდურებმა თვალეები და გადმოყარეს კრიალა ბროლივით კბილები მომაცივდა ქალი და კაცი, დიდი და პატარა.

— დაიწით უკან-მეთქი!

ასე. დედიშობილა ადამის ძენი რომ თავზე დამადგნენ, შემრცხვა.

აბა, ვის ეყურება! პირიქით, უკვირთ, რომ ხმა ამოვიღე და იმეორებენ „დაიწით“, „დაიწვნიო“, თუ „დაიწვიო“. თვალში და ცხვირში თითოს მაჩრიან და მერე თავისაზე იდებენ, — რაღა ჩვენსავე თვალი და ცხვირი ჰქონიაო. ერთმა, რომ არ მებღავლა, ყურის მიჯღეჯაც კი დამიპირა, თავის ყურზე უნდოდა დაეტოლებინა. თმას ხომ მწიწკინდნენ და ყელსაბამებზე ავგაროზად ანასკავდნენ.

თბილისი
მოთხრობები

— უკან დაიწით! — რომ ვიღრიალე და ვიჭაღვლე, ვილაცამ ბრბოს გადასძახა.

— უნდა, უკვე დაიწვასო!

— რა ეჩქარება, ხომ მაინც უნდა შეეწვათო?! — შეწუხდა ამდენი ქალი და კაცი, დიდი და პატარა.

— არ გადაიროთ, დაწვა და შეწვა ვინ თქვა! — კი მივძახე, მაგრამ ვინ მისმინა. გაცვივდნენ, გამოცვივდნენ, შეშა მოარბენინეს, საღლაციდან მუგუზალი და იქვე, ჩემს თვალწინ, კაი მსუქანი ხარი რომ შეიწვება, ისეთი გაგანია კოცონი არ დააგოზგიზეს!

რალას შვრები ახლა!

რომ წამოგისვან ხელი და გადაგიძახონ შიგ, წადი მერე და იჩივლე.

ისევ რომ მოიყარეს თავი ჩემთან, გავფართხალდი და შევეხვეწე.

— ასე გაკრულ-გაკოჭილს რომ მწვაეთ, რა სამართალია-მეთქი?

ზოგმა, ღმერთ წინაშე, კი თქვა, გავუხსნათო, მაგრამ უმრავლესობამ არ ქნა, სანამ ბელადი არ მოვა, რა თავი გვტყივავო.

ვიფიქრე, ბელადის მოსვლამდე სიცოცხლეც სიცოცხლეა-მეთქი და დავშოშმინდი, რავა გავინძრევი!

გამოხდა ხანი, ეს შენი დაქინძამებული ბელადი მობრძანდება.

გხედავ, მიახლოვდება უშველგებელი ფარშავანგი. ამ ტროპიკების ფერად-ფერადი ჭრელი ჩიტების ბუმბულითაა შემოსილი. შიშველი მხოლოდ შავი ფეხები უჩანს და წაწვეტებული ცხვირპირი.

ასე, თორმეტი ფეხის ნაბიჯზე შეჩერდა და ხელი აღმართა. მაშინვე, ისევ საწნახლის სიმსხო, მორი მოათრეს და ზედ კი არ ჩამოჯდა, პირდაპირ მხედარივით ლაქებს შორის მოიქცია.

ჯერ მე გადმომხედა და ინდაურივით აიფხორა, მერე ჩემს მტრედებიან გალიას და გაიღიმა. ბელადები თუ ილიმებოდნენ, არ მეგონა და კარგად რომ დავაჩერდი, მერე შევნიშნე, მკერდიც შიშველი ჰქონდა, მაგრამ ყელგადაჭლობილი მტრედებით მოსვირინებული. ცოტა

მეშელავათა, მკერდზე გველუშაბი რომ აქვს დახატული, იმას მტრედებმსგავრინებული ბელადი მირჩევნია.

ახლა ბელადის წინაშე გავიქაჩე — ლიანები შემსხენით-მეთქი!

ისევ მოიქუფრა და ქვეშევრდომებს გადახედა — ეს რა გიქნიათო!

მაშინვე ამხსნეს, მოვითქვი სული და წამოვჯექი, მაგრამ, რა გინდა, რა: გიზგიზებს ცეცხლი და ამატებენ და ამატებენ შეშას.

— მწვაეთ, მწვაეთ გოჭივით, მაგრამ ვინაა ჩემი დამღუპველი, მითხარით მაინც!

— სევდიანი ავაზა, ღურღუბალ ხუბსუ! — გამეცნო ბელადი, მაგრამ ხელი არ გამოუწვდია.

რაკი სევდა და დარდი სცოდნია, იქნებ რაიმე შევასმინო-მეთქი, იმედი მომეცა.

— სასოწარკვეთილ, უბოვარ ძმათა — ზეთის ხილის ტოტი! — გავეცანი ჩემი მხრივ.

ამხედ-დამხედა მასა და გაგანია ცეცხლს შუა, კრავივით ყურებჩამოყრილს.

— ეს რაღაა, ჩვენ სამარხვოს რომ არ ვჭამთ?! — გადაუბრიალა თვალი ჩემს დამტყვევებლებს.

— რა ვიცოდით, სამარხვო იყო თუ სახსნილო! — თავი იმართლა ჩემს გამკოჭველთა შორის წაუფროსომ, შუბლზე ხუთი ღერი თუთიყუშის ფრთა რომ ჰქონდა ბეოლის ტყავით შეკრული.

— აბა, როგორ, ასე წამოუსვით ხელი და გაძაგრო? — გადაირია ღურღუბალ ხუბსუ და წაუფროსოს შუბლიდან ერთი ფრთა ამოაცალა, ერთი საფეხურით ჩამოაქვეითა.

— ჩვენებისთვის ნავი წაურთმევია, ალბათ, დახოცა, შეჭამა და მდინარის გამოღმა შემოიჭრა! — ისევ იმართლა თავი ჩამოქვეითებულმა.

— მაშინ რატომ იტყოდა, ზეთის ხილის ტოტი ვარო?! — გაუკვირდა ბელადს და გადმომხედა.

— რა დამიხოცია და შემიჭამია! კაცის შვილი თვალით არ მინახავს. ნაპირზე გამოღრუებული ხე ეგდო, ჩაჯვქი და... დაიქცა ქვეყანა? — შეეუბრე

ისედაც ავტორიტეტულ ჩამოქვეითებულს.

— ეჰ, მაგი რა შეაშია, — აცრემლდა ავაზა, — ნდობა დავკარგეთ აღამიანებმა, განუკითხავად ვწავთ და ვჭამთ ერთმანეთს, ჩვენ კიდევ რა, ვწავთ მაინც... ჩვენს ირგვლივ ტომები არიან, უმად მიერთმევენ, თან ტაშს უკრავენ, ცეკვავენ და მღერაან.

— თქვენ ტირით?

— ვტირით, მოვთქვამთ, ვწყევლით ჩვენი გაჩენის დღეს და ისე ვჭამთ. — თვალზე მომდგარი კურცხალი სირაქლემას ბუმბულით მოიწმინდა.

— ნუ ტირით, დიდებულო დურდუბალ ხუბსუ! — დავაშოშმინე მე, — თქვენები არ დამიხოცია, არ შემიჭამია და თუ საზღვარი დავარდვით, რა გზითაც მოვედი, იმ გზით წავალ.

— კი წახვალ, მაგრამ საიდუმლოებას წაიღებ და გაგვცემ! — აფლიქვინდა სევილიანი ავაზა.

— რა საიდუმლოება გაქვთ ასეთი და რისი გაცემისა გეშინიათ?

— გულჩვილი რომ ვარ, ხორცს უმად არ ვჭამ, მტერზე გამარჯვებას არ ვზეიმობ და ვტირი.

— მერე, მაგას თუ ვიტყვი, რა სჯობია, კეთილშობილი ბელადის სახელი გაგივარდება. და იქნებ, ბოლოს და ბოლოს, სულ გადაიჩვიო კაცის ჭამას. მით უმეტეს, თუ უმ ხორცს ვერ იტან.

— კი, მაგას რა უნდა, მაგრამ, ეს რომ გაიგონ მეზობელმა ტომებმა, ჩემს ტომს შეუწყვავად შეჭამენ.

— მაშინ ასე ვიზამ, წავალ და მთელ თქვენს მეზობლებს ვეტყვი: რომ შენს საბელადოში აღამიანს უმად კი არა, ცოცხლად ჭამენ და დაშინდებიან...

— კი, მაგრამ, შენ რომ ცოცხალი იქნები, ვინ დაგიჯერებს? რომ შეგვეწვი, შეგვეჭამე და მერე გეთქვა, ირწმუნებდნენ.

— შემწვარი და შეჭმული კი არა, სალსალამათი ძლივს ებლუტუნება, ხომ არ გადაირიე შენ, დურდუბალ ხუბსუ!

— აბა, რა ვქნათ, სხვანაირად რომ არ გამოდის. ტომი დამელუბება, შემო-

ჭამენ ტომს! — აზლუქუნდა სევილიანი ავაზა. — რა ვქნა, რა გზას დავადგე, რომ არ ვიცი?

— დიპლომატიის გზას დაადექი! — წამოვიძახე გაცხარებულმა, — დიპლომატიის გზა, პირდაპირ მისწრებაა.

— ეს რას ნიშნავს? — ცრემლიანი თვალები დაყვლია ხუბსუმ.

— მე რომ გითხარით, თქვენები არ დამიხოცია-მეთქი და დამიჯერეთ, გამოკვირდა.

— აბა, დახოცე და შეჭამე თუ?

— არა, ღმერთმა დამიფაროს, მაგრამ ხომ შეიძლებოდა, დამეხოცა და მე-თქვა, თვალთ არ დამინახაც-მეთქი.

— ეს როგორ შეიძლებოდა! — დაიბნა ავაზა.

— ახლა რომ წავალ, თქვენს მეზობელ ტომებს ვეტყვი, გამომიშვებს, კაცის შვილს აღარ ერჩიან-მეთქი.

— მაშინვე დაგვეცემიან და უმად შეგვჭამენ.

— მაგრამ ჩუმად ვეტყვი, არ დაიჯეროთ, თქვენი მოტყუება და ცოცხლად შეჭმა უნდათ-მეთქი, რას იზამენ?

— მაგრამ ამ დროს შენ რომ შემწვარი და შეჭმული იყო, უფრო არ დაგიჯერებენ?

— არა, როგორ გეკადრება, ვინ დამიჯერებს, შეუჭამიანარ და ესაა, ასე ჩვენც ხომ ვჭამთო. ვინმე იმათგან ახლა სალსალამათი რომ მოვიდეს და გითხრას, კაცის ხორცის ჭამას თავი დაანებესო, დაიჯერებ?

— აჰ, რავა დაგიჯერებ! შეიცხადა ბელადმა.

— აბა, შეჭმული რომ მოვიდეს და გითხრას, ხორცს პირს არ აკარებენო, ხომ ეტყვი, მაშინ როგორ შეგვჭამესო.

— რა თქმა უნდა, — დამეთანხმა სევილიანი ავაზა.

— თუ შენი ტომის სიცოცხლე და დღეგრძელობა გინდა, უნდა გამოიშვა და სამარხვოზე გადახვიდე. დარდი ნუ გაქვს, ისე დიპლომატიურად მოვიქცევი, სულ ვიძახებ: ბალახ-ბულახს ჭამენ, ადა-

მთხიან იოსელიანი
მოთხრობები

მიანს ხელს არ აკარებენ-მეთქი! — ამას, ამ ჯუნგლებში ვინ დაიჭერებს და შენს მეზობლებს შიშის ზარს დაესცემ. შენ იმას თვლი საიდუმლოდ, შემწვარს ვჭამ და არ გამიგონო... პირიქით, უნდა იბახო, სულ არ ვჭამ, ხორცი დასანახავად მძულსთქო და საგონებელში ჩავარდებიან, კაცი კაცს არ ჭამს, აბა, რა ჯანდაბით ცოცხლობსო! შენი შიშით სულ გადასახლებიან ამ მიდამოებიდან.

— მაგი რომ მითხრას ვინმემ, შენი მეზობელი კაცი ხორცს არ ჭამსო, შემეშინდება და მეც გადავიხვეწები.

— და დიპლომატიაც ამას ჰქვია, ჩემო დურდუბალ ხუბსუ!

— კი მაგრამ, ტყუილს რომ ამბობენ ვით! ცრუ, ცბიერი და გარყვნილი ტომი მაინც დაღუპულია... — აზლუქუნდა ისევ სევდიანი ავაზა.

— ტყუილი არაა, შემწვარს ჭამ და იახხი უმად ვჭამო?

— ჰო, მაგრამ, ეს ვითომ საიდუმლოა.

— ისიც საიდუმლოდ შეინახე, თუ რა თქმა უნდა, ტყუილს საიდუმლოდ შენახვა უშველის.

— არა, არაფერი არ გვიშველის, დაღუპული ვართ! — გამომტირა სევდიანმა ავაზამ, დურდუბალ ხუბსუმ და მეზობელი ტომებისაკენ მიმავალ ბილიკზე დამაყენა.

ლომისა და ვეფხვის საღარაჯო ს ა ზ ღ ე ა რ ზ ე

ვეფხვისა და ლომის ღრიალი ზოოპარკის გალიიდან, მაქისსიმსხო გისოსების იქედან რომ გამიგონია, მაშინაც გულს რეჩხი უყვია და, თვალუწვდენელ ველებში, კაცის ჭაჭანება რომ არსადაა და მარტოღმარტო მივბოროძიკობ, რავარი მოსასმენია!

ავიფარე ყურებზე ხელები და დავხუკე თვალები, მაგრამ ყური მანამდე რომ დამესებოდა და თვალი დამდგომოდა, სანამ ამით ხელში ჩავვარდებოდი, კარგი იყო, ახლა რაღა დროს!

ვდგავარ ასე გაშეშებული, ხმელ ხესავით, და ვუცდი, როდის გამგლეჯენ. ან მტრელები ვილას ახსოვს ან ბარათები. შიშით ისე ვიყავი გამოილენჩებული და გამოყუათებული, ახლაც კი არ მაგონდება, ვფიქრობდი მაშინ რაიმეს? და თუ ვფიქრობდი, რას ვფიქრობდი. მგონი, ზაფრაზე თავი რიყის ქვად მექცა, ვდგავარ და, რაც შემიძლია, ამ რიყის მრგვალ ქვას ორივე ხელს მაგრად ვუჭერ.

გავიდა, ალბათ, ათი წუთი, იქნებ ოცი და ოცდაათიც, და იმ ადგილას — ერთ დროს ყურები რომ მქონდა, რაღაც ყრუ ბეუილი ვიგრძენი, და ამ ხნის მანძილზე რაც გავიფიქრე, ის იყო: შევეუჭამივარ

ამ გაუმაძღარ მხეცებს, როგორღაც ყურები გადარჩენიათ და ისლა მტკივა-მეთქი.

ნეტავ რაღას ვხუტავ თვალებს, ხომ მაინც შეჭმული ვარ და ამ ჩემს ობლად დარჩენილ ყურებს მაინც დავხედავ, ჩემს ცხოვრებაში უსარკოდ რომ არ დამინახავს, თან აქ, სადმე, გახრული თავი და ჩონჩხიც ეყრება, და რაკი პატრონი და დამტირებელი არავინა მყავს, ჩემს ფელებს მე მაინც დავიტირებ-მეთქი.

თვალები წინდაწინ ცრემლით ამევსო. ჯერ ცალი გავახილე (რატომ ცალი და არა ორივე, ვერ გეტყვით), და ჩემს ბედს რა ვუთხარი, საკუთარი ყურები ისევ ვერ დავინახე. სამაგიეროდ, ვეფხვის ყურებს, თვალ-წარბს, უღვაშებს, ლაშებს და კბილებს ვხედავდი.

გავაჭყიტე მეორე — ლომის ფაფარს, ცხვირ-პირს და დრუნჩს ვარჩევ, მაგრამ კბილებს ვერა.

ერთი სიტყვით, ვდგავარ გაშეშებული და აქეთ აქოჩრილი ვეფხვი მომდგომია, იქეთ — ლომი მეფური სიღინჯით და სიღარბაისლით, მაგრამ მე ზედაც არ მიყურებენ, ეტყობა, ერთმანეთთან მუსაიფობენ.

ეს რომ შევამჩნიე, მოვიცილე ყურე-ბზე ხელები, რომ რაიმე მკითხონ, ხომ უნდა გავიგონო და მაშინვე ვუპასუხო.

— ხომ ხედავ? — ღრიალებს ვეფხვი, — დასუნე თუ გინდა, ცალი ფეხი, საზღვარს აქეთ, ჩემს სანადიროში უდგას. ახლავე გავეფხრიწვე შუაზე, შენს წილს გაღმოგიგდებ მაქეთ და, თუ გინდა, შენს ნახევარს ელაპარაკე.

— აღარაა ახლა მგელ-ტაციობის დრო. ასე რომ აიღო და მუხანათურად თავს დაესხა. ერთიც ვნახოთ, გაიგო ქვეყანამ — და მჯერა გაიგებს — აგრესიობა ხელში გიჭირავს.

— კი მაგრამ, ამდენ ხანს თუ ვიყავით, ახლა რა შეიცვალა?

— სწორედ რომ შეიცვალა და ეს მართო მე კი არა, დროა, შენც იცოდე...

— რა უნდა ვიცოდე!.. — აქუხდა ვეფხვი, — გამოდის, რომ ვერავეინ დაგვიგლეჯია და დაგვიფატრავს!

— დაგლოჯე, მაგრამ მისი თანხმობაა საჭირო... — აუხსნა ლომმა.

— ვისი?! — ვერაფერი გაიგო ვეფხვმა.

— ვისაც დაგლეჯვას და დაფხრეწას ეუბიერებო.

— კი მაგრამ, რომელი სულელი დაგეთანხმება, დამბლდვენი და დამაქიპეო?!

— რალა თქმა უნდა, ჩემს სანადიროში რომ შემოჭრილიყო, ან შენსაში, მაშინ ქვეყანა დაინახავდა, თავს დაესხათ და შევახრამუნებდით, მაგრამ, როცა ასეთი შემთხვევაა და ჩვენს საზღვრებს შორისაა გაკვეხებული, ამ დროს მნიშვნელობა აქვს მის სუვერენულ უფლებას.

— ეს „სუვერენული“, რალა ჯანდაბაა?! — გაუკვირდა ვეფხვს.

— მისი ნებაა, ვის შეაჭმევს თავს.

— არა მგონია, ასეთი სურვილი გაუჩნდეს.

— რა უნდა მას სინამდვილეში, ეგ სხვა საქმეა, მაგრამ, როცა ლომსა და ვეფხვს შორის მოექცევა, თვითონაც იცის, დალუპვა გარდუვალია, და არ ჩევენხეა აქ საქმე: ვის შეაჭმევს თავს —

მისი ნებაა. ძველად რომ იყო, ახლა უნდა დაეცემოდი და გაგლეჯდი შუაზე, ახლა ასე ვერ მოგართევს! ნელ-ნელა, თანდათანობით... უნდა შეაჩვიო... ღრენა და ღრიალით კი არა, დაყვავებით.

— ხომ არ უნდა ვეფხვრო და ვლოკო?! — აღრიალდა ვეფხვი.

— კი, ნადავლს გააჩნია, თუ საჭიროა, უნდა ეფერო კიდეც. შეიძლება კბილი არც კი გაკრა, ისე ელოლიავო და ლოკო; ამ ლოკვა-ტლეკაში თვითონ სიცილიც კი აუტყდება და ოანდათან შემოაღლი ქონს ისე, რომ სისხლსაც არ გააღდენ, მერე ხორცს შემოაძარცვავ, სისხლს გამოსწოვ და შემოგადნება ხელში... ის დრო აღარაა, ჩემო ახლო მეზობელო, ასე ხელალებით გადასასწო. ამას ახლა მე აგერ, ჩემს სანადიროში გადავიყვან.

— რას გადაიყვან, ვის გადაიყვან! — გაიფოფრა ვეფხვი.

— ძალით კი არა, თავისივე სურვილით... ხომ წამოხვალ ჩემთან? ძალიან მიყვარხარ!.. — მომიბრუნდა და მომესიყვარულა ლომი.

— რაფრა... რა ვიცი... ვიცი?... ვიცი... — თვითონვე გამიკვირდა, რომ ენა მქონდა და იმას კი აღარ დავეძებდი, რას ვამბობდი, საერთოდ, ამათ ხელში რომ არ დავმუწვებულვარ, ეს მოცებდა.

ყოყმანი რომ შემატყო, ვეფხვი წამოიძარა ჩემს შუაზე გასაფხრეწად, და ვერც კი მოვისაზრე, ისე ვისკუბე და ჩემი მტრედებიან-ნაბდიან-რკინის ქალამნებიან-ჯოხიანად ლომის საბრძანებელში ამოყვავი თავი.

დარჩა ვეფხვი, რა საკითხავია, ხახამშრალი. იცოცხლე, იბრდღვინა და ითავცემა. მაგრამ მე იმისთანა მხეცი მმფარველობდა, ჩემს განაწყენებას ვინ გაბედავდა!

— მოდი აგერ, ჩემთან იყავი, — ბეჭზე ხელი დამითათუნა ლომმა, მეგონა, მხარს მომტეხდა, მაგრამ არაფერი, მო-

ოთხი იოსელიანი
მოთხრობები

მესათუთა კიდეც, — ჩვენ, თუ სიმართ-
ლე გინდა, ძმებო კი ვართ.

ლომი მეუბნებოდა, ძმები ვართო და
როგორ მეტყვა, მტრები ვართ-მეთქი.
ის კი არადა, ამის დასაბუთებაც კი მო-
ვინდომე.

— ბოლოს და ბოლოს, ორივე ძუ-
ძუმწოვრები ვართ, მართლა და, ზოგი-
ერთებს ის კი ნუ ჰგონიათ-მეთქი.

— აბა, რაიო, — დამამშვიდა, —
აგერ, ჩრდილში წამოწევი, კაცი ხმას
ვერ გაგცემს. აქ ტყე და მინდორი ბევ-
რია, მიდექ-მოდექი, თუ რაიმეს იშოვი,
ბუნჯაში მომიტანე, მე არც ისეთი გაუ-
მადლარი ვარ, რაიმე მომრჩეს და არ გი-
წილადო.

— სულ შენ შეჭამე, მე ორ დღეს
მზეს მაყურებინებ, იმისთვისაც მად-
ლობელი ვიქნები.

— კი, კაცო, უყურე, ვინ გიშლის.
— ახლა ასე რომ არ დამიშლის.
ჩემს ჭკუაზე გამიშვა, ამ შენს სანაღი-
როში სულაც არ გავჩერდები.

— კი, ესეც შენი ნებაა, მაგრამ მე,
როგორც კეთილის მსურველი, არ გირ-
ჩევ! — ხმადაბლა, დაყვავებით თქვა
ლომმა, მაგრამ თვალემა ისე ერთბაშად
აენთო, მინავლებულ ცეხლში რომ მუ-
ჭა თოფის წამალი ჩაყარო.

— ეგ ვიცი... მაგრამ... აი, შეგმის
თაობაზე მინდა ვიცოდე, როდის გადაძ-
სანსლავთ?

— რა გითხრა, წინასწარ არც მე ვი-
ცი! და ამას გარდა, ეს ბევრადაა დამო-
კიდებული თვითონ შენზე, როგორ მო-
იქცევი, როგორ შემყვარებ თავს და,
რა ადრე და მალე შემეჭმევინები...

დედუფნა ბაღამარჩინა

კაცისშვილს, მარტო ის გაგიჟებ-
ქავს გულს, რომ წარმოიდგენ... თუმცა
რა წარმოიდგენა გინდა, ხედავ: მარტოდ-
მარტო, ნაფოტივით ტივტივებ უკიდე-
განო ოკეანეში. ერთადერთი ძელსკამი
ტივტივებს ჩემდა იმედად, და იმაზეც
გაელენთილი ნაბადი, ქუდი, ჯოხი და
მტრედებიანი გალია მაქვს ქამრით დაკ-
რული, რომ ეს უწყინარი ფრთოსნები
არ დამეღუბოს.

ორიოდე სიტყვით რომ გითხრათ:
მტრისას, იმ ჩემმა, უუმეკობრესმა მე-
კობრემ საქმე დამმართა. ერთ კვირას
მაინც გაგრძელდა ჩემი დაკითხვა. სულ
კაკალ-კაკალ დამაფქვევინა, თუ რაიმე
მქონდა ნანახი, წაკითხული, გაგონილი
და და ყურმოკრული, ნაფიქრი და ნა-
ოცნებარი. ვითომ არაფერი დამიფა-
რავს, მაგრამ ჩემი ერთი საგულდაგუ-
ლოდ გაროზგვა, უუმეკობრესმა მეკობ-
რემ, მაინც ბრძანა, ვინძლო რაიმე დაა-
ვიწყდა, ან შეგნებულად გვიმალავს —
აჭიკტიკდებაო ნაცემ-ნაგვემმა, რაღა
თქმა უნდა, პირზე ბოჭლომი დავიდე.
დამავლეს ხელი, გემბანზე გამათრიეს

და ზღვაში რომ მაგდებდნენ, ძელსკამს
ჩაეებლაუქე. ვერაფრით ხელიდან რომ
ვერ გამომგლიჯეს, იმიანად გადამიძა-
ხეს ოკეანეში და უკან ჩემი ავლაიდე-
ბა მომეყარეს.

წუხანდელი ღამე ასე წყალწალებულ-
მა გავათიე. აღარაა საშველი. ძალ-ლონე
რა ხანია გამომეცალა, საცაა გონებასაც
დავკარგავ და წავალ ზღვის ფსკერზე:
მშვიდობით ლურჯო ცაო, თეთრო ღრუ-
ბლებო, მზეო და მოლულუნე მტრედე-
ბო (მტრედებს, ალბათ, ჩაძირვის წინ
გალიას გავულებ, მაგრამ ვაი, რომ აქ
ბარათის დაწერა არ მოხერხდება და
ჩემს ამბავს ველარავინ შეიტყობს).

ეტყობა, ოკეანეში ღინებები ჩქარი
მდინარეებივით მიემართება, და კარგა
ხანია ვგრძნობ, სადღაც მივყავარ.
ვგრძნობ, რაკი ჩან ცეცურავ. ძელსკამს
ვეპოტინები, ხან სანახევროდ ვყურყუ-
მალობ და ერთ ადგილზე კი არ ვდგა-
ვარ. თუმცა რას გაიგებ, მე შენ გეტყვი,
რაიმე ნიშანია: წყალია სხვა ფერის, ან
ტალღა...

როცა გიჭირს და იღუპები, იცი, საშ-

ველი არაა, მაგრამ მაინც ყვრი. რატომ არ იცი, ყვრილით და ჯღავილით კი ქვეყანას იკლებ. ალბათ, არ გინდა პირში წყალღაგუბებული წახვიდე ამ ქვეყნიდან.

ვინაა ახლა აქ, რომ მოუხმო? დედის კოს და მამიკოს ვერ გააგონებ, ვერც დაიკო და ძამიკო გამოგიწვდის ხელს. მეგობარი და ამხანაგი კი არა, საერთოდ, აღამიანის სახსენებელი, ალბათ, ათას კილომეტრზე არაა. ვის შეუძლია ოკეანეში გადასროლილს რომ უშველოს?... და იცი, გავიწილი გაქვს, უამრავი შემთხვევა, ზვიგენს რომ უნდა დაეფლითა განწირული და საღაცადან მხსნელი ანგელოსივით გამოჩენილა დელფინი. ეს კეთილი, მშვენიერი, ეს გონიერი... გონიერი კი არა, პირდაპირ ჭკუის კოლოფი, კაცთმოყვარე, მშვიდობისმოყვარე, ლამაზი, საყვარელი და პირდაპირ, გულში ჩასახუტებელი...

ერთი სიტყვით, ჩემი გაჭირვება მეყოფა, რაღა თქვენც გაგიჭირვოთ, ვყვირი... ამოვასხამ პირიდან მარილიან წყალს, ვწივი და ვკივი:

— დელფოს!.. სად ხარ, დელფინო!.. რა ხანია ვიღუპები და რატომ არ ჩანხარ, შე კაციო! ესაა შენი სიკეთე და განწირულისათვის ხელის გაწვდენა?... ჰე, თუ მართალია, შენზე რაც ლეგენდა და სინამდვილე დადის! ჰე, თუ შენ მართლა, მხსნელი და საიმედო ხარ, ახლა უნდა კაცი კაცს!.. დელფოს! ე, ბიჭო, ამოიღე ხმა და გამოიღე ხელი! აღარ შემძლია მეტი, ვი-ვი-ვი-ძირები, შე კაი დე-დე-დედამამის შვი-შვი-ლო, დე-დე-დედელფოს!

ფეხები წყლის ზედაპირზე ველარ ამომაქვს, ძელსკამს მოვებლაუქები, ძლივს ცხვირი თუ გამომიჩნდება, როცა გადმოყირავდება, ვუშვებ ხელს, პირი წყლითა მაქვს სავსე, აი, ახლა ჩამოთრეხ ტალღა, აი, ახლა ჩამოთრეხ ოკეანე...

ვითომ ჩემი გაჭირვება არ მეყოფოდა, რაღაცამ წყლის ქვეშ ძალუმად გაიშულია, ეჭვგარეა ძელსკამს, აატორტმანა, აალაწუნა და გაითრია. სადღა მქონდა

ძალა, რომ მომეკრიბა, გავაფარებოდა ჩერადქცეული ხელები, ვითომ დავეჭვებ ვნე ჩემს გატაცებულ ავლა-დიდებას, როდის-როდის წავებოტინე ძელსკამს ცალ მხარეზე არც ერთი თუჯის ფეხი აღარა აქვს. რაღაცას (ალბათ ზვიგენს) შაქარყინულოვით წაუკვნეტია.

ვის გინდა შეჩავლო შენი გასაჭირი, და უკანასკნელად ამოვითუხთუხე:

— სულ ტყუილი ყოფილა, დელფოს, რაც შენზე უთქვამთ და დაუწერიათ. ზვიგენებს აფლეთინებ ჩემს თავს? სულ წყალში ჩაყარე, რისთვისაც გვიყვარდი და შენი იმედი გექონდა, მშვი-მშვი-მშვიდობით, ძმაო, დე-დე-დედელფოს!.. — და წავედი.

თითქოს რაღაცა წამომედო ფეხებში და კი არ მაგლეჯს, მალლა-მალლა მიბიძგებს. რაღა თქმა უნდა, მეჩვენება, მაგრამ სჯობია, იმედიანად დაიღუპო, ვინემ უიმედობის ზაფრამ წყალთან ერთად ორმაგად გაგვუღოს...

არადა, მოჩვენება უძახე შენ, რაღაცაა, კარგად გატენილი ტომარივით თუ ჩაკურატებული ღორივით შემომიძვრა წვივებში და ბოლოს, გაზულუქებული, უბელო სახედარივით მომიგდო ზურგზე. არ მჯერა, მაგრამ წყლის ზემოთ რომ ბეჭებადმე ამოვედი და ჰაერს ისევ ვსუნთქავ, ღრუბლებს, მტრედებს, ცა და მზეს ვხედავ — ეს ყველაფერი რომ არ დაიჯერო, მაინც ბედნიერებაა.

ძელსკამის ყურში ლატანის ხელის წაველება მოვასწარი, რომ ამ ჩემმა ნაპატიებმა ბედაურმა აიწყვიტა და მიმაქროლებს.

სიხარულით ცას ხელი მიწვდება, როგორც უნდა, ისე იშლივინოს და სადაც უნდა, იქით იჭენოს, ვინ მკითხავს, ან რომ მკითხოს, რა პასუხს მიცემ, ვიცი სადა ვარ და საით უნდა წავიდე თუ? ბატონიც თვითონაა, პატრონიც, გამკითხავიც და გზის გამგვლევიც. ცალი ზეულით მტრედებიან ძელსკამს რომ ვარ ჩაფრენილი, მეორეთი — ჩემს უბელო

ოზია იოსელიანი
მოთხრობები

ტაიქს გასანასაღებულ ზურგზე ვუთათუნებ და ვეფერები:

— მიდი, შენი ჭირიმე! მიდი, გენაცვალე, სადაც გინდა, რავარც გინდა, როგორც მოგეგუნებოს და რავარც გეამოს!

არ მინახავს იმისთანა დაუღლელი და შეუზოვარი. რა იგლიჯინა ამ უკიდევანო ოკეანეში, რა ღინებები გადაჭრა და გადასცურა, რა აღმა და დაღმა იჯირითა ის დღე, ის ღამე და მეორე დილით, როცა მე, აზნებრებულს მეძინა, უეცრად ფეხებიდან გამძვრა და წელამდე წყალში გამეღვიძა.

თქვენ, ალბათ, არ იცით რა ბედნიერი ხართ, რომ ფეხი ხმელეთზე გიდგათ. ჩემს სიცოცხლეში პირველად განვიცადე ზეაღტაცება, როცა ფეხქვეშ ისევ მიწა ვიგრძენი.

მრიგხედ-მოვიხედე, რომ ვინც ეს ბედნიერება მალირსა, გადაეხვიო (რა ვუყოთ, რომ იგი ვეება თევზია) და დავუკოცნო ის მოკლე დრუნჩი, ჭუტა თვალები, თეთრი მუცელი, ფარფლები და კუდი, მაგრამ სადღაა!..

ცისფერი ნაპირი, წყნარი, მოალერსე

ტალღები, აქეთ — ლურჯი ზღვა, იქით — მწვანე ხმელეთი, და არსადღამეში მფარველი ანგელოზი.

— დელფოს! — ავყვირდი ფრთაშესხმული, — რა ქენი ეს! ამდენი სიკეთე რომ კაცს კაცისათვის ექნა, მთელი სიცოცხლე მონად გაიხდიდა და შენ მადლობაც არ მათქმევინე?! ვინ ხარ, რა ხარ ამისთანა ღვთისნიერი, დელფოს! დამენახე, თუ ძმა ხარ... (თუ კი არა, ჩემი ნამდვილი ძმა შენა ხარ) ერთხელ დამენახე და მეტე, თუ გინდა, ისევ იმ შუა წყალში გადამიძახე!..

აბა, გაგონილა! არავითარი...

— თუ ვიცოცხლებ, შენთვის ვიცოცხლებ, დელფოს! შენთვის ვისწავლი ხატვას და ძერწვას და შენს ძეგლებს გვეყვანაზე მოვფენ-მეთქი! — მივაძახე, ფეხებდაკენტილი ძელსკამი ნაპირზე ავთირე, დავეხე და ჩემი მხსნელის საკოცნი მიწას ვაკოცე.

ვტიროდი, ვიცინოდი, ვკვნესოდი, ვოხრავდი, ვხითხითებდი და ვხორხობოდი...

კუნძულ უპატოროზე ჩემი გამეფების ამბავი

რბ ვრცი, რა დრო გავიდა, ქვეყნად მეორედ რომ დავიბადე. ამ დაბადებას თვითონ დავესწარი და დროს და საათს დაგიდევდით? ვარ ჩაკრული მიწას, თითებს ბალახებში დავაცურებ და დედის თმასავით ვვარცხნი. ცხვირი სანაპიროს ნოტიო თიხაში მაქვს ჩაფლული და დედამიწას გულში ვიკრავ.

— ხალხო! აქეთ, ხალხო! უყურეთ, უყურეთ! ჩვენი კუნძული ასე ჩვენც არ გვიყვარს, უყურეთ და დატკბით! — ჩამესმა და მეც ისე, რომ თავი არ ამიღია, ავლულულდი:

— მიყვარს, მიწა მიყვარს, ხმელეთი... მთელი დედამიწა...

— ესაა ის, ვისაც ჩვენ ველოდით,

ესაა, ჩვენი მხსნელი და ქომაგი, მწყემსი და პატრონი!.. — მეყურება, მაგრამ გონს ვერ მოვსულვარ, მიწიდან თავს ვერ ვიღებ.

— როგორ გეკადრებათ... არაა საჭირო... ისედაც გასაგებია... ხალხი ხედავს... — დამაცხრა ვიღაცის ძლიერი ხელი და დედამიწას ამგლიჯა.

— ვინა ხარ, კაცო, შენ და, ხომ არ გაღაირე! — წამოვიძახე და წამოვვარდი...

— ვხედავ, რას ვხედავ! ნაპირს ხალხი აწყდება, ტევა არაა.

ადამიანიც რომ დავინახე, სიხარულზე მთლად ჭკუა დავკარგე და ყველას გადახვევა და გულში ჩაკვრა მოვუნდომე.

ვეცი, ვინც პირველი ხელში მომხვდა და კოცნით. კინალამ სული ამოვხადე. გალურჯებული ხელიდან ძლივს წამართვეს და ზღვის წყლით მოაბრუნეს. ის რომ გამომგლიჯეს, მეორეს ვერბაე და ახლა ის ვლოშნე და ვლოშნე. ისიც რომ მისავათლა, მესამეს ვწვდი...

მეცა ხალხი და გამაყავა.

— თავმდაბლობა კარგია, მაგრამ არც მეტისმეტი ვარგა!..

— თავმდაბლობა და მეტისმეტი კი არა, იმას მოვესწარი, აღამიანს ვხედავ... არ ვიცი პირდაპირ, ყველა როგორ ჩაგირათ გულში, აქვენ გენაცვალეთ, მე, თქვენ!..

— აი, რასაც ენატრობდით და ვისაც ველოდით — ესაა! — იგრილა ხალხმა და დასცხო მქუხარე ტაში.

ტაში კი არა, პანტური რომ ერტყათ, ლვით წყალობად მივიჩნევდი და ასეთი აღტაცება და ოვაციები მინდოდა?

— ენ ყოფილხართ თქვენ, რა ხალხი ყოფილხართ!.. — წამიჭირა ყელში ხელი სიხარულის ბოლმამ და ავზლუქუნდი.

ატირდა ხალხიც, აფლიქვინდა. ამოდენა ცრემლმა ზღვაა აადიდა და ააბორგა.

— ასეთი დიდი ვანცდა და ღელვა გავნებთ! — დამიჩოქა იმ კაცმა, პირველად რომ ვეცი და კოცნით კინალამ შემომაკვდა.

— მავნოს მერე, რას დავეძებ... — ისევ დავუპირე გადახვევა, მაგრამ ფერი წინდაწინ წაუვიდა და შემეცოდა.

— თქვენი თავი თუ არ გებრალევათ, ჩვენს ხალხს რას ერჩით, გვლუბავთ? — ჩამივარდა ფეხებში ახლა მეორედ რომ ჩაგვხვიე და პირველზე არანაკლები დღე ვაყარე.

— არ დააობლო თქვენი სამწყსო, კუნძული უბატორო: — განერთხო მიწას მესამე, ბოლოს რომ ვწვდი და გულში ჩავიკარო.

მივხვდი, ამათ ვილაცაში ვეშლები-მეთქი და გუნება ერთბაშად მომეშხამა. ვეშლები, თანაც უბრალო ვინმეში კი არა, ხალხს რომ ეკუთვნის — მეფეში ან ბელადში. მაშინვე სიმართლის თქმა

ვამჯობინე. იქვე ლოლზე შევდექი, ხელები ავაპყრე და ვაღიარე:

— ხალხო, ჩემი კუთვნილი ჭიტლაცები მირჩენია სხვის ტაშს და დიდებას.

— ვაშა, ჩვენს პატრონს და მწყემსს! ვაშა, ჩვენს ბრძენს და ქომავს! — გამაწყვეტინეს სიტყვა.

— ის არა ვარ, თქვენ რომ გგონივართ!..

ხალხი გაჩუმდა.

— ისაა! — წამოვარდა და იყვირა. მე რომ თავდაპირველად გადავხვიე.

— ისაა, ისაა! — აღრიალდა მეორედ ნაკოცნი.

— ისაა, ისაა, ისაა! — ყელი ამოახჩა ბლავილით მესამედ გულში ჩაკრულს.

— არა, ხალხო! მე გადამთიელი ვარ, ვინმე მავანი!..

— გაუმარჯოს დიდებულ მავანს! — იყვირა პირველად გადაკოცნილმა.

— დიდება ჩვენს მფარველ მავანს! — იღრიალა მეორედ ნაკოცნმა.

— დიდება, დიდება, დიდება! — იქუხა მესამედ ნალოშნმა და ჯერ ამ სამმა ამიტაცა ხელში, მერე ხალხმა და ნაპირიდან დაიძრნენ.

მიდიან, მიყვავარ ასე, ხელში ატაცებული, გრიალებს ვაშა და ტაში, ვის ესმის ჩემი ვედრება:

— გამიშვით, ჩემი ფეხით ვეთრევი. ის არა ვარ, თქვენ რომ გგონივართ, ერთი წყალწალეხი, ზღვას გატანებული, გაწირული ვინმე მავანი ვარ-მეთქი!..

— დიდებულ მავანს, ვაშა! — გრიალებს ხალხი.

— ვაშა და ვაშა, და კიდევ ვაშა! — გუგუნებს ერი და ბერი.

ხალხის ნებას სად წაუხვალ. მიმიყვანეს ასე უშველებელ მოედანზე, ნემსი არ ჩავარდება, ისეა გაჭედილი. ქალით და კაცით. მოედნის აღმოსავლეთით, კიბე-საფეხურიანი თვალუწვდენელი პირამიდა-მთა დგას. ნოხის სიფართო ფი-

ოტია იოსელიანი
მოთხრობები

ანდაზია ჩამოშვებული და ზედ მიპირებენ აყვანას.

— არა, ხალხო! ნოხი, პირამიდა და მე რა შუაში ვართ! — გავაფხარკალე ფეხები.

— ქვეყნის პატრონი ასეთი უნდა! აბა, ტახტს რომ არ აკარებენ და ხვლიკივით მაღლა-მაღლა არბის, ის კუნძულის რა მფარველი და მწყემსი იქნება! იქუხა ბრბოში ვილაცა ორატორმა.

— არა, თქვენი ჭირიმე, არა, თქვენ შემოგვევლით! ცდებით, ნუ მიზამთ ამას. ჩემი გაჭირვება მეყოფა...

— კი, გაგიჭირდება, აბა, რა იქნება, მაგრამ ჩვენც გვიჭირს!.. — მომადახა ქვევიდან ახლა სხვა ორატორმა, თან ამ დროს მე მაღლა-მაღლა მიმაქროლებენ.

— ბიჭოს! დამადგმევინეთ ფეხი მიწაზე და მათქმევინეთ ორი სიტყვა! — ვიბლავლე ბოლოს, თავი რომ კინალამ ცას მიმაბეჩინინეს.

— იქ დაბრძანდი, კუნძულ უპატოროს თავს, და იქადაგე.

მეც ვიფიქრე, დაწყნარდეს ქვეყანა, სული მოითქვან და ავუხსნი, გავაგები ნებ-მეთქი...

დამსვეს, სად დამსვეს! ამ კიბე-საფეხურიან, მთა-პირამიდის კენწეროში. ღრუბლები ხელის გაწვდენაზეა. თეთრი, ქათქათა სვეტები კოლონებით მთავრდება ეს მთა-პირამიდა და ამ თორმეტ სვეტს ერთი გეგბა გვირგვინი ადგას თავზე ღრუბელივით ჰაეროვანი და ნატიფი...

კი ჩამსვეს ამ დიბა-ატლასში ხონთქართა ხონთქარივით, მაგრამ აქედან ხალხი ჭიანჭველებივით ჩანს და მე საცოდავი, ისედაც ძლივს ვბლუკუნობ, ამოდენა მანძილზე რა ხმას გავაწვდენ, ან რა გულითადი მუსაიფი გამომივა? უნდა ვიყვირო და ვიჭლავლო. ნაყვირალი და ნაბლავლები: „თქვენი ჭირიმე“ და „თქვენ გენაცვალეთ“, გინებას ემგვანება (არადა რაიმე ტელეფონი და მიკროფონი, ეტყობა, აქ ჯერ არ იციან, სარეცხის გასაყიდი მავთულიც არ დამინახავს სადმე გაბმული).

დამსვეს ამ ქათქათა სვეტებს შუა

ცივ ქვაზე, ქუხს ტაში, მაგრამ რა ქუხს, თუ ეს გვირგვინიანი სვეტები და მდგომარეობა არ მგონია.

— აქედან ვის რა ვუთხრა, ან რა გავაგონო? — ვკითხე იქვე ახლო მდგომარეობა, პირველად რომ ვაკოცე, იმ კაცს.

— ახლავე, ჩვენი ბატონ-პატრონო! — დატრიალდა და ის ხალხი, მე რომ ასე ხელში აყვანილი ციმციმ ამომიყვანეს, ქვევით ჩარეკა.

— ვა, შე კაცო, ესენიც მომაშორე?! — ვუსაყვედურე.

— აბა, ესენი შენს ახლოს ყოფნის რა ღირსია?! — გაუკვირდა.

მეორედ გადაკოცნილი დატოვა ასე, ხმის მისაწვდენზე, მთა-პირამიდის შუა წელთან, მესამედ რომ გულში ჩავიკარი, ქვევით დასვა, მეორედ ნაკოცნი ხმას რომ ძლივს მიუწვდენდა, ისე. მოვიდა მერე და მითხრა:

— ე, ბატონო, ბრძანე ახლა რაც გნებავს, გისმენთო.

— ხომ გითხარი, აქედან ვის რა გავაგებინო? ხალხს ერთმანეთისაგან ვერც კი ვარჩევ.

— ხალხო! — გასძახა მეორედ ნაკოცნს, მთა-პირამიდის შუა წელზე, — ჩვენი მწყემსი ბრძანებს, ერთმანეთს გავუგოთო! ავისა და კარგის გარჩევა ვიცოდეთო!

— ხალხო! — კუნძულ უპატოროზე სუფევდეს გაგება, ავკარგიანობა, უბრალოება, სათნოება, კაცთმოყვარეობა, თანასწორობა... — მიაყრლა და მიაყრლა მეორედ ნაკოცნმა და გადასძახა ქვევით. მესამედ ნაკოცნმა რაღა დაამატა და ფრთები გამოაბა, ჩვენამდე აღარ ამოულწევია.

ერთხანს კი იყო ხალხი გალურსტული და მერე იგრიალა, კოლონები კინაღამ ისევე თავზე ჩამომეგრა.

— ეს მე როდის ვთქვი?! — ვუსაყვედურე ამ ჩემს პირველ ნაკოცნს.

— როგორ?! სიკეთის, ძმობის, სათნოების, კაცთმოყვარეობის წინააღმდეგი ხართ? — იმასაც ხმაში საყვედურივით გაეპარა.

— წინააღმდეგი რაღა ვარ, მაგრამ

ჩემს გაჭირვებაზე მინდოდა მელაპარაკა... ქვეყნად სათნოების სუფევას მე ვინ მკითხავს.

— მაგასაც ვიტყვი, — თავი დამიქნია და ხელი აღმართა. ხალხი გაისუსა. — ჩვენი მფარველი მავანი ბრძანებს...

— როდის ებრძანებ, როგორ გეკადრებათ!

ღიახ, ღიახ! — დამეთანხმა და ხელი გააქნია, — ბრძანება და ძალდატანება არ უნდა დამჭირდეს, რასაც ვიტყვი, უსიტყვოდ უნდა აღსრულდეს!

— რა უნდა აღსრულდეს, აღსასრულებელს რას ვამბობ! — წამოვიწიე ტახტიდან... რა ვიცი, აბა, რა ერქვა, რაზეც ვიჯექი.

ამასობაში ქვევით რაღაც უშველებელ ქაღალდებს ისმენს ხალხი და თან ფეხზე რომ წამოვდექი, ქალი და კაცი, ერი და ბერი მიწას განერთხო.

— ხალხო, რას მიპირებთ! აჰ, მართლა მეფის ხელდასმამა, თუ რა ღვთის წყრომა გჭირთ, გამატანეთ ჩემი გუდა-ნაბადი და გამიშვით!

— მავანი ლაღადებს...

— რას ვლაღადებ, როდის ვლაღადებ!.. — გამოვევლიე სიტყვა პირიდან ჩემს უბრველესად გადაკოცნილ პირს, — უბრალოდ ვამბობ... მე ერთი ვინმე მოხეტიალე გადამთიელი ვარ და ჩემს გზაზე გამიშვით.

— დიდებული მავანი აცხადებს: მე რა გზითაც მოვსულვარ, იმ გზით წა-

ვალ... — უცებ მომიბრუნდა... არ თქვით, მფარველო?..

— ასე კი ვთქვი, მაგრამ მე ვისი მფარველი ვარ?

— ეს უკვე ჩვენ ვიცით, ხალხს მართლა ლაგამს ხომ ვერ ამოვდებთ. — და მეორე ნაკოცნს გადასძახა: — იმ გზით წავალ თუო, სრული ერთსულოვნება და მორჩილება არ იქნება!

— რა მორჩილება, რომელი მორჩილება!

— ხალხს ერთსულოვნება სჭირდება, დიდებული მავანო. რამდენი კაცია, იმდენი ჭკუა და ყველამ რომ აიწყვიტოს და თავის ხუმტურზე იკუნტრუშოს, ქვეყანა რას დაემგვანება.

— იკუნტრუშოს მერე, მე ვინ მკითხავს! — ტახტიდან ჩამოვევარდი და გაქცევა დავაპირე.

— ლუპავ ქვეყანას?! — შეიცხადა პირველად გადაკოცნილმა და ფეხებში ჩამივარდა.

— მორჩილი ვართო! მონები ვართო! ყურებს დავიჭრითო! — ამოგვძახა მეორედ გადაკოცნილმა ხალხის აზრი.

პირველად გადაკოცნილმა მაშინვე ამიტაცა და ტახტზე ციმციმ დამსვა. საღაღაც ჩემს ზურგს უკან ხელი გადააწყო, რაღაც მოსირმული ღვედები ამოაძვრინა და საღაღაც დამასკუბა, იქვე მიმაბა.

— რას შვრები, კაცო, შეიშალე? — ვიბლავლე და წამოვიწიე, მაგრამ ნურას უკაცრავად, ადგილიდან ვერ დავიძარი.

მართვა-გამგეობა

ჩამოვი გაჭირვებული კაცი არ მეგულება. ვარ ტახტზე ძალღვივთ მიბმული, ბატონ-პატრონი მქვია, ქვეყანა ჩემს ბედს შენატრის, ჩემი სიტყვა კანონია და არავინ კიტრად არ მაგდებს.

— რას მერჩოდით, თქვენ მოგეცათ ჩემი ცოდვა! — ვეკითხები ჩემს პირველად გადაკოცნილს, რაკი მეორედ ნაკოცნი ჩემგან იმდენ მანძილზეა, თუ არ ვუყვირე, ხმას ვერ მივაწვდენ, მესამედ

ნაკოცნს ხომ თვალითაც ველარ ვხედავ.

— შენი ღარდი ვის ჰქონდა, ჩვენი გაჭირვება გვკლავდა, — მიხსნის და ზედაც არ მიყურებს.

— რა ღმერთი გაგიწყრათ, ან მე რა შუაში ვარ.

ოტია იოსელიანი
მოთხრობები

— იმ შუაში ხარ, რომ აქაური არა ხარ.

— მერე, ჩემი ბრალია?

— არც ჩემი ბრალია.

— ჰოდა, რა ვქნა ახლა?

— იჯექი მანდ, სადაც ზიხარ!

— არ მინდა, ბატონო!

— შენი ენაა ძირში მოსაჭრელი, მაგან გიქნა ყველაფერი.

— რამე, კაცო, არ მინდა-მეთქი რომ ვიძახოდი და ვიძახი?

— ჰო, ჰო, ხალხს ჰგონია, კარიერისტი არ არისო და ასეთი მეფე გამოადგება. თანაც უცხო ხარ.

— უცხო რომ ვარ და თქვენი ასავალ-დასავალი არ ვიცი, რად გინდევართ ასეთი ვინმე.

— ხალხი ფიქრობს, რაკი აქ ნათესავი და ახლობელი არა გყავს, ვინმეს დაუმსახურებლად არ დააწინაურებ.

— ეს სწორია, მაგრამ...

— რაა სწორი?

— არავის არ ვიცნობ და არც არავის...

— მე არ მიცნობ?

— არა...

— რა არა, რომ გადამეხვიე და კოცნით კინალამ სული ამომხადე, ის რა იყო?

— გამიხარდა, რომ კაცი დავინახე.

— ჰოდა, მეტი-კი არ უნდა კარიერას, რომ დაინახავ და გაგეხარდებოდა. გადაესევვი, კოცნი, ლოწინი და გვერდით მოისვამ... აი, ახლა, მე პირველი მინისტრი ვარ, მეორედ რომ ჩაიკარი გულში და ვერაფრით გამოგგლიჯეს — მეორე, მესამედ ნალოწნი — მესამე...

— ესე იგი, მე უკვე მინისტრები მყავს?

— დანარჩენი ახლა ჩვენც გყავს, ვისი დანახვაც გვიხარია, ვკოცნით და გვკოცნის და ჩვენ დავაწინაურეთ... ერთი სიტყვით, ამ მხრივ ყველაფერი რიგზეა.

აილო და წინ გაზეთები დამიწყო.

ყველა გაზეთის წინა გვერდზე დაუბეჭდილთ ფრთიან რაშ-დელფინზე ამხედრებული, ვიღაც უმშვენიერეს-ულამაზესი რაინდი, ზღვის ტალღებზე მოვი-

რიტობს და კუნძულ უბატონოზე წაიჭატა ნაპირებს სიბრძნის ღმერთივით გასცქერის.

— ვინაა, კაცო, ეს ზღაბრული ჩაუქი?! — ვეკითხები გაოცებული ჩემს პირველ მინისტრს.

— ვინაა? ვითომ არ იცი!

— საიდან უნდა ვიცოდე, რაშ-დელფინი არამც თუ მინახავს, არც გამოგონია.

— დელფინმა არ გამოგათრია, ოკიანეში რომ იხრჩობოდი?

— კი, დელფინი უნდა ყოფილიყო, მერე?

— მერე და მერე! დელფინი ზღვის ღორია. მეფეს ღორზე ზომ არ შეესვამდით, ან ღორზე ამხედრებული მეფე კი არა, მეღორეც არავის უნდა.

— მაგრამ ეს ამხედრებული უებრო ჰაბუკი ვინაა, სათნოებითა და წინასწარმეტყველის ნიჭით რომ შემოგვცქერის?!

— საკუთარ თავს ვერ ცნობ?!

— მეტი თავი გაგიხმა შენ, ეს მე არ იყო! ჩემი ცხვირ-პირის პატრონს, სარკეში ჩახედვა მეზარება და ამ ნახატს თვალს ვერ ვაშორებ.

— ნუ ჩიხედავ მერე, მაგ სურათს გავადიდებთ, დაგიკიდებთ და უყურო.

— რას ვუყურო და ვის ვუყურო! გამიშვით აქედან, არაფერი მინდა! თქვენ გინ ყოფილხართ!

— დაეტეე მანდ და ამ ქალღღმეს ზელი მოაწერე! — წინ ახლა ღერბიანი თაბახები დამიწყო.

— რა ქალღღმებია, არ გადამრიოთ! — გადავფურცლ-გადმოვფურცლე, ვერაფერი გავიგე.

— ეს შენი გამოცემული დეკრეტი...

— დეკრეტი რაა, ისიც არ ვიცი და რატომ გამოვცემდი.

— ასე ხდება ეს, რომ გელაპარაკებოან შენ! — გადამიბრიალა თვალეები ამ ჩემმა პირველად გადაკოცნილმა.

— კი, მაგრამ, მაინც რას ნიშნავს! — რაღაც ისე აეად აბრიალებდა თვალეებს; შემამინა.

— აქ წერია: აგაშენებთ, აგაყვავებთ, დაგასახლებთ, გაგაქეთებთო!

— ვინ აკეთებს მერე ამას ყველაფერს?!

— არაფერ! — გამოსცრა კბილებში უპირველესმა მინისტრმა.

— მაშინ რა, რა საჭიროა...

— საჭირო რომ არ იყოს, მე ხელისგულები არ მექავება. მთელი ღამე არ მძინებია, გადაყვეცი მაგის წერას. შენ ხელის მოწერა გიჭირს?

შემრცხვა, ამ კაცს ჩემთვის ამდენი უწევლია და მე ეს როგორ დავუმადლო-მეთქი, წამოვუსვი ბატის ფრთას ხელი და ინიციალი და გვარი მოვაჯღაბნე.

— რაა ეს, რა გავიგო აქედან?!

— ამნაირად ვაწერ მე ხელს და რა ვიცი...

— ვის რად უნდა, როგორ აწერ შენ ხელს, რა გქვია და რა გვარი ხარ.

— აბა?..

— აბა-და, მოაწერე კუნძულ უპატოროს მეფეთა-მეფე, უძლეველი მავან პირველი!

— რომელი მეფეების მეფე ვარ მე? არ გეცოდებო? ან რა უძლეველი ვარ, ისე გამოვიღალე, ჩემი მტრედებიანი გალიის თრევა მიჭირს.

— აი, აქ მოაწერე! — ბატისფრთიანი ხელი დამიჭირა და ჩამახუჭუჭებინა: მეფეთა-მეფე, უძლეველი მავან უპირველესი.

— წელან პირველიო, ახლა — უპირველესი?!

— რომ ვუყვირდები, ასე სჯობია.

რალა ბევრი გავაგრძელო, გამოვეცი დეკრეტი და ხალხს პირდაპირ, შავი დედალივით გაკეთებას დავპირდი: დღეიდან აღარაფერი არ გინდათ, დაჯექით, გადაიდეთ ფეხი ფეხზე და ჭამეთ პური ქვეყანაზე-მეთქი.

შეიშალა კუნძული სიხარულით, გამოცვივდნენ მოედანზე, ცას ხელი უწვდებო, „ვაშას“ ღრიალით ყელი ჩაუხჩათ და ტაშისცემით ხელისგულებზე ტყავი გადაძვრათ, დაუსისხლიანდათ.

— კი მარა, — გადავულაპარაკე პირველ მინისტრს, — ეს ხალხი რომ სიხა-

რულით გადავრით, მე რა ვაშაჩნია, ამით რა მივცე...

— მისცე არა, ის არ გინდა!

— აბა, ხვალ რომ მომადგნენ და მომთხოვონ?

— ვეტყვით, რომ ზეგ მოგცემთ-თქო.

— ზეგ რომ ვერ მივცემთ.

— ვეტყვით, მაზეგ-თქო.

— მაზეგ, რალა ვქნათ?

— მაზეგ ან ვირი იქნება, ან ვირის პატრონი.

— არა, ასე არ შემიძლია! რალაც, მართლა თუ მეფე ვარ...

— მეფეთა-მეფე, უძლეველი მავან უპირველესი!

— ჰო, ჯანდაბას რაც ვარ, გადასახადები მაინც გავაუქმეთ.

— გადასახადები, დაბევრა და კონტრიბუცია რომ გავაუქმეთ, ვინ გვაუმევს და სასახლეებს ვინ აგვიშენებს. ვინ შეინახავს შენს მინისტრებს და მოხელეებს, ვინ არჩენს ჯარს და პოლიციას, ხომ არ გადაირიგ შენ!

— რად გვინდა, თუ კაცი ხარ, ამდენი ამბავი, ყველამ ვიმუშაოთ და ჩვენი ნაშრომი ვჭამოთ.

— იფ, შენ დაიკავებ თოხს ხელში და უბაყუნებ?

— რატომ არა, არ მჭერია თუ?

— ამას ჩვენ შენს ბიოგრაფიაში დავწერთ. კარგი გამახსენე, მაგრამ ახლა რომ მართლა თოხით და ბარით ვინმემ დაგინახოს, რას იტყვის ქვეყანა, სახელმწიფოს ვინ მართავსო?

— ქალღღებზე ხელის მოწერის მეტს მაინც არაფერს ვაკეთებ და არ სჯობია ვიშრომო?

— ხალხს უნდა ეგონოს, რომ მისთვის დღე და ღამე ათენებ და აღამებ. სინამდვილეში წამოწევი მხარ-თეძოზე და იძინე...

— არა, მართლა რომ რაიმე გავაკეთოთ... მართლა პატიოსნად რომ მოვიქცეთ.

ოტია იოსელიანი
მოთხრობები

— რა უნდა აკეთო?! — გაოცდა ისევ პირველი მინისტრი.

— რაც სჭირდებათ...

— ეუ! ხალხს რამდენი რამე ჭირდება, შენ გააკეთებ? შენთვის ვერაფრისთვის მოგიბამს თავი და აღოღებულხარ.

— მე ვმოგზაურობდი, ქვეყანას ვსწავლობდი...

— მერე, შე უბედურო, ვერ გაიგე, რომ ერთი ათასისათვის ვერაფერს გააკეთებს? ქალაქს წყალი აკლია, რას იზამ? დაიჭერ ხელში ბარს და გამოიყვან?

— არა, მე... ქალაქის სამყოფ წყალს როგორ გამოიყვან.

— ქალაქს აკლია რძე. წახვალ, აბალახებ ძროხას, მოწველი და დაურიგებ?

— ამდენ ძროხას მე რა მომაწველინებს.

— აბა, მწვადებს შეუწვავ დასჯილ ცხელ შამფურებს ჩამოურიგებ?

— მწვადი ჩემთვის ვერ შემიწვია, მათთვის კი არა...

— ჰოდა, დაეტიე მანდ, ხალხი რომ ტაშს გიკრავს, შენც დაუკარი.

რა მექნა, მეტი არაფერი შემეძლო და ტაშს როგორ დავამაღლიდი. დავცხე!

შენ დასცხეო, ესლა უნდა ისედაც აფოფინებულ ქვეყანას. ვურტყით და ვურტყით, ვაგრიალეთ და ვაგრიალეთ, სულ გავაყრუეთ კუნძული და მე რომ წამოწოლა მოვიგუნებე, გარეთ ისევ გუგუნებდნენ და ზიზზიმებდნენ სვებენიერი ქვეშევრდომები.

მერე არ ვიცი, მეც კაცი ვარ და ჩამეძინა.

მართლმსაჯულების ამბავი

რამდენიმე მომჩივანი მაინც უნდა მიიღო უბრალო ხალხის წრიდან, — განმიცხადა ერთ დღეს ჩემმა პირველმა მინისტრმა.

— რას ჰქვია, უბრალო და ბრალიანი ხალხი! ადამიანი რომ ადამიანია, დიდი და პატარა რომ არ არსებობს, ეს არ გაგიგიათ?! — ვკითხე აღშფოთებულმა.

— კი, ასე ჩვენც ვიძახით, მაგრამ მეკურტნე და მეეზოვე — მეკურტნე და მეეზოვეა, მინისტრი და ვაზირი — მინისტრი და ვაზირია.

— არ ვიცი მე მაგი, ჩემთვის ყველა ადამიანი ერთია.

— შენი გულისთვის, ახლა, მთელ სახელმწიფო წყობას ვერ გადავაკეთებთ, მაგრამ ისე, ჩვენც მასე ვიძახდით და ვიძახებთ... ამიტომაც საჭიროა მიიღო ორიოდე მომჩივანი და სიმართლის მაძიებელი, რომ შენზე ლეგენდები შეექმნათ...

— არ მინდა მე ლეგენდები! დაუძახე თუ სადმე უსამართლობისაგან დევნილი და ჩაგრულია. მაინც ძალღვივთ ვარ მი-

ბმული ამ ტახტზე და მაგ სიკეთეს მაინც ვიზამ.

— კაბინეტი მაქვს, ამ თავიდან იმ თავამდე თვალს ვერ გაუწვდენ. მინისტრი როგორც გავიდა, თმაგაწეწილი, გაფოფრილი ქალი შემოვიდა, ჩამივარდა ფეხებში, მლოკავს და მოთქვამს:

— ჭირისუფალო, უდიდებულესო, მავან პირველო, ბრძენო, მორჭმულო და განმგებლიანო, შეიბრალებ უბედური დედა....

— ადექი, ქალო, და ისე მელაპარაკე. უხუხელი აბანოში წყალი არ იყო და ფეხი დაუბანელი მაქვს.

— არა, აქ, აქ უნდა მოგვცდე შენს მუხლებთან... დამიბრუნე შვილი, მაღალო, უხვო, მდაბალო..

— რად უნდა შვილი შენისთანა ლაქიას და მიწაზე მხოხავს? შენ შენნაირ ოხერს გაზრდი!

იკადრა, წამოხტა და ახლა კინალამ კალთაში ჩამიჯდა.

— აი, ამ გათახსირებულმა შვილი წაგართვა! — გამახუდა და ჩემკენ მომავა-

ლი, ორ ბიჭუნას შორის ჩამდგარი, თავ-
აწეული ქალი დამანახა.

— რომელია, ქალო, შენი შვილი?

— დედა ენაცვალოს, უფროსი! მე-
ორე ამ გათახსირებულს თავისი ეყო-
ლა და ჩემსას არ მიბრუნებს.

ბავშვებს გადახედე, ორივე ისეა ჩა-
ფრენილი დედის კალთას, ჯალათები
რომ დავახვით, ვერ მოგლეჯენ.

— მართლა ამისია, ქალბატონო, ბავ-
შვი? — ვკითხე დედას.

— მაგის შობილია, მაგრამ ჩემია.

— ხომ ზედავთ, ბრძენთა ბრძენო, უძ-
ლეველო, მავან პირველო. რა პირით ამ-
ბობს ეს გათახსირებული, მაგის შობი-
ლია, მაგრამ ჩემიაო! — იკივლა და
ბავშვს ეძვარა, მაგრამ ბიჭს ძვრა ვერ
უყო.

— საიდან აღმოჩნდა ბავშვი თქვენ-
თან? — ვკითხე დედას, რაკი შევატყვე,
თუ მე არ ჩავეძიებოდი, თვითონ არა-
ფრის თქმას არ აპირებდა.

— როგორ ვიკადრო და მოგახსე-
ნოთ... — ბავშვებს გადახედა.

— არა უშავს, არა უშავს! — გავა-
თამამე მე. — ახლანდელმა ბავშვებმა...

— ის უნდა თქვას მაგ უსინდისომ,
რომ მე ვიყავი უსინდისო. — აკაპასდა
ისევ ეს, კალთაში რომ მიპირებდა ჩა-
ჯდომას და მე არ ვანებებდი.

— დიახ, მსუბუქი ყოფაქცევის... —
გაწითლდა ბავშვებში ჩამდგარი ქალი.

— რა ვუყოთ მერე... — შეეგავლიანე
ისევ დედა.

— ეს მისი საქმეა... მაგრამ ბავშვი
სამშობიაროში მიატოვა...

— ლუქმაპური მიჭირდა და, რა მექ-
ნა!

— მე შვილი არ მყავდა და ავიყვანე.

— ნეტავ ვინ ეხვეწებოდა!

— მერე ჩემიც გამიჩნდა, მაგრამ სი-
ყრმის შვილი სხვაა, ათიც რომ მყავდეს,
ამის სიყვარული სხვაა.

— ამ ქალს ახლა რატომ მოაგონდა,
რომ შვილი ჰყავდა?

— არასოდეს არ დამევიწყნია!.. დამი-
ბრუნოს და რაც დახარჯა, ას იმდენს მი-
ვცემ.

— შენ გაჩუმდი! — გავუწყვეს
პასებულს.

— მაგი მერე მსუბუქი მრეწველობის
მინისტრს დაუახლოვდა, მან კიდევ სამ-
კერვალო გაერთიანების დირექტორად
დანიშნა. ახლა აღარ იცის, რა ჩაიცვას,
დაიხუროს და შვილიც მოუნდა.

— ქალო, შენ რომ გადირექტორდები,
გამიდრდები და გასუქდები... შვილი
დუბლიონკა კი არაა, ან ბროლის ქალი,
ათი ათასები მისცე და შეიძინო. გი-
ჭირს თუ გილხინს, შვილი შვილია! შე-
მოუშვით შემდეგი! — გავეცი ბრძანება.

ოცი კაცი შემოიყვანეს. ერთი ნაპატი-
ები, მეორე გასუქებული.

— რაში ვერ მორიგებულხართ, რა გა-
წუხებთ? — მივმართე ორთავეს.

— ჩვენ ერთად მიგვიღეს ერთ დაწე-
სებულებაში, — დაიწყო ნაპატიებმა.

— ერთ ღლეს! — დადასტურა მსუქა-
ნმა.

— დიდი უშველგებელი ეზო აქვს და-
წესებულებას... — ჰყვება ერთი.

— თვალს ვერ გაუწვდენ, ისეთი, —
კვერს უკრავს მეორე.

— ერთი დარაჯის ადგილას, მეორე —
მებალის.

— ხელფასი ერთნაირია.

— მე არ შემიძლია, სნეული ვარ, თუ
დავჯდები, ან წამოვწევი და ვუდარა-
ჯებ... — მოისაწყლა თავი ნაპატიებმა.

— შენ რატომ, მე ვერ წამოვწევი?!
— არ აცალა მსუქანმა.

— სნეული ვარ, გული მიფანცქალ-
ებს, ამოდენა მიწის დამუშავება...

— მე, ასე რომ მიყურებთ, სული
ძლივს მიდგას. იმ თვალუწვდენელი ეზ-
ოს ბალად გაშენება სად შემიძლია! —
ისევ არ აცალა მსუქანმა.

— უჰ, მოიცათ! — მივუბრუნდი ორ-
ივეს, — მაგის ამბავი მე მკითხეთ, მანდ
საქმე სხვაგვარადაა. ის, ვინც მებალედ
იმუშავებს...

— მე, არა! — გაასავსავა ხელები ნა-
პატიებმა.

— მე, არამც და არამც... — ქვა ააგ-
ლო და თავი შეუშვია მსუქანმა.

— არ მაცლით? ბოლომდე მომისმი-
ნეთ! ის, ვინც მებაღედ წავა და იქაუ-
რობას ააყვავებს, იმის გადაყვანას ვა-
პირებ იმ დაწესებულების ღირექტორ-
ად... დარაჯს ღირექტორად ვერ გავუშ-
ვებთ!

— არა, ამ ბოლო დროს ცოტა კი მო-
ვიკეთე... — გატყდა ნაპატიები.

— შენ ამ ბოლო დროს და მე უკვე
კარგა ხანია! — წელში გასწორდა მსუ-
ქანი.

— არც თუ ამ ბოლო დროს, აგერ ერ-
თი წელიწადია, არა მიშავს.

— ერთი კი არა, ეს მეხუთე წელია,
ჩიტყვითა ვარ!

— მეხუთე წელია კი არა, ახლა მა-
გონდება, ბავშვობაში რაღაც მალარია
კი მქონდა, მაგრამ მერე რომ გამოვიყა-
ნგე, კაჟივითა ვარ! — დაიკუნთა ნაპა-
ტიები

— შენ ბავშვობაში მალარია გქონდა
და მე, გაჩენის დღიდან ფრჩხილიც არ
წამომტყენია! — დაიძაგრა მსუქანი.

— ახლა რა ჰქენით, იცით? — ვუ-
რჩევ ბოლოს: — წადით, დაიბიდეთ იმ
ბაღში და რომელიც მოერევიტ, ის წა-
ხვალთ მებაღედ და ააყვავებთ იქაურო-
ბას... ახა, აქედან მოუსვით, თქვე ზარმა-
ცებო და კარიერისტებო!

როგორც კი ნაპატიები და მსუქანი
კარში გაცვივდნენ, დედაბერი შემოიყ-
ვანეს. უსინათლო, დაკონკილი შავი სა-
მოსი დამკვწარ სხეულს ვერ უფარავს.
ორი ჯეელი შემოჰყვა, ორივეს ბუღასა-
ვით აქვს კისერი გასქელებული.

— შენი მუხლ-კალთის ქირიმე, შენს
სახელს შემოვევლე, გამიკითხე ქვრივ-
ოხერი, უსინათლო და უგუნური... —
საწყალი მუხლებზე დაეცა.

— როგორ გეკადრებათ, აგერ, ჩემს
გვერდით დაბრძანდით! — წამოვვარდი,
მაგრამ ადგილიდან ფეხი ვერ მოვიცვა-
ლე, გამახსენდა, რომ მიბმული ვიყავი.

— არ მოგისმენ. სანამ ჩემს გვერდით
არ დაბრძანდები!

კარისკაცებსაც რაღა ექნათ, ხალხს

ხომ ვერ დაანახებდნენ, რომ ჩემს სუტ-
ყვა კანონი არ იყო და გვერდით მომის-
ვეს.

— შენ გაიხარე, შეილო! — სული
მოითქვა გაწამებულმა, — სავარძელზე
და სკამზე კი არა, კვირეები სასამართ-
ლოს კართან ვყურუყუტებ და ძაღლად
არავინ მაგდებს.

— რა გაგვირვებია ასეთი, რომ ამ
ხნის უსინათლო ქალი სამართალს ეძებ?
ან ეს ჯეელები ვინ არიან?

— არ ვიცი, დედა, მე ველარ ვხედავ,
მაგრამ მაგ მუტრუკებიდან ერთი ჩემი
შვილია.

მე მუტრუკებს გადავხედე.

— მე სრა, ბატონო! — თავი დამიკრა
ბუღასავით კისერგასქელებულმა.

მე, მით უმეტეს, არა, ჩემო ბატონო!
წელში მოიდრიკა მეორე ბუღასავით
კისერგასქელებული.

— ესენი არც ერთი არ ყოფილა შენი
შვილი. იქნება, რომ ველარ ხედავ, გე-
შლება?

— როგორ არა, ერთ-ერთი შვილია,
რატომ გაჩენისთანავე არ გამიწყალდა!

— ორივე იძახის, არაო და რომელიმე
მართლა რომ იყოს, დავიჯერო ვერ
გცნობს?

— ცნობა დაუკარგოს მამაზეციერმა.
თვითონ კი მცნობს ალბათ, თუმცა დი-
დი ხანია აღარ ვუნახავარ, რაც დავბრმა-
ვდი და დავსნეულდი, მოვტყუდი და და-
ვჩაჩანაკდი. სანამ შემეძლო და რაიმე გა-
მაჩნდა, წერილი წერილზე მომდიოდა
და დევეშა დევეშაზე: გამომიგზავნე, მი-
შველე, ფეხზე დამაყენე და სიბერეში
ხელისგულზე შეგინახავო. ახლა რომ აღ-
არაფერი გამაჩნია და დღის ნათელსაც
ველარ ვხედავ, სულ აღარ უკითხავს ჩე-
მი ამბავი. ვუცადე, ვუცადე, დღეს-
ხვალ, ამ თვეში, იმ თვეში, ამ წელიწა-
დში, იმ წელიწადში, ვილას ვახსოვარ.
წამოვედი, აღარც გზის ფული, აღარც
ლუქმაპური. მათხოვრობით და კითხვა-
კითხვით ჩამოვალწვი. რატომ გზაში არ
ამომხდა სული, არ ვიცი, და მოვადექი
იმ სახლს, სადაც მეგულებოდა. ცხონე-
ბულმა ჩემმა მეუღლემ სიკვდილის წინ

რომ უყიდა და უნივერსიტეტში მოაწყო. მისამართი ზომ ვიცოდი და მივადექი. ქალმა გამიღო კარი. შეიღო, ჩემი რძალი იქნებოდა-მეთქი, გადავეხვიე. გველივით ისივლა და ხელის კვრით გამომავლო. ეს აყროლებული მათხოვარი ვინაა, მომამორეთო! მეორე მხრიდანაც აქვს იმ სახლს შესასვლელი... იქით გაეთრიეო. ბოდიში მოვუხადე და იქიდან მოვუარე. იქაც ქალი შემხვდა. იმის ძვირს ვერ ვიტყვი: როგორ გეკადრებათ, ჩემს ქმარს დედა არა ჰყავს, დედამთილი თუ მეყოლებოდა, რაღა გავთხოვდებოდიო. დავდივარ მას აქეთ და ვეძებ სამართალს.

— ე, თქვე ოხრებო, რომელი ხართ, თქვით! — გადაუბრიალე თვალები ბუღეივით კისერგასქელებულთ.

ორივეს ჩაელიმა და გულზე ხელის დადებით იუარეს.

— არც ერთის დედა არაა, ხომ!

— არა, ბატონო...

— როგორ გეკადრებათ...

— არა, მართლა!

— არა, სინდისს გეფიცებით!

— ნამუსგარეცხილი ვიყო, თუ სიმართლეს არ მოგახსენებდით.

— კარგი მაშინ! — დავემუქრე და კარისკაცს მივუბრუნდი: — ფინანსთა მინისტრს დამიძახეთ, თან, ბანკის რალაციონირი, საფანგებო ქვითარი რომ აქვთ, ის წამოიღოს.

— გამომეჭიმა ფინანსთა მინისტრი, ოქროს თუმნიანეებით უბრწყინავდა თვალები. დამიღო წინ ნომრიანი მოხატული ქვითრები.

— ამ ქალის სახელზე დღეიდან სახელმწიფო ბანკში ირიცხება მილიონი მანეთი.

— მანეთი რაა? — გაუკვირდა ფინანსთა მინისტრს?

— ფულის საზომი ერთეული, აბა, თქვენთან რას ეძახით?

— ჩვენთან, ბატონო, პატორი იყო აქამდე, თუ გნებავთ, მოვახდენ რეფორმას და თქვენებურ მანეთს დავარქმევ.

— რა მნიშვნელობა აქვს, მილიონი

იყოს და თუ გინდა, პატორი იყოს, ავიღე ბატის ფრთა და ქვითარზე გავარაზტინე: მავან უპირველესი.

დაუკრა თავი ფინანსთა მინისტრმა დედაბერს, კინალამ ფეხებში გაეგო.

— დედა, ძვირფასო, გიცანი! როგორ ვერ გიცანი! — იყვირა ბუღასავით კისერგასქელებულმა მუტრუქმა და დედაბერს მოეხვია.

— დედიკო, საყვარელო, შენ შემოგვევლე, ჩემო უსაყვარლესო! — წაართვა მეორე ბუღასავით კისერგასქელებულმა, ხელში აიტაცა და გააქცია.

— დედა, დედა, მაგ უსინდისოსთან რა გინდა, მე, შენს შვილს, ვერ მცნობ?! — გამოუდგა პირველი, კართან დაეწია და მოხუცი ხელიდან გამოგლიჯა.

— წავიდნენ, ახლა თვითონ იართონ სასამართლოებში და ამტყიცონ, რომელია მართლა შვილი და რომელი არა.

— აქ რა ამბავია, რა ბაზარი გამართეთ! — შემოვარდა გაცეცხლებული პირველი მინისტრი. დიდიან-პატარიანად ყველანი გაყარა და კარი მაგრად დაგმანა.

— მოიცა, კაცო! თუ ასეთი უსამართლოდ შეწუხებული გარეთ დგას, შენ კარს კეტავ?

— ხომ არ გადაირიე, ქვეყნად რამდენი გაჭირვებული და სამართლის მაძიებელი ღამრწის, ყველას შენ გაწვდები? კმარა, ხალხი უკვე შენს სამართლიანობაზე ალაპარაკდა, და მგონი, კარგი ერთი მილიონი პატორიც დაჯდა. მასე შენ ერთ კვირაში გაანიავებ სახელმწიფოს.

— დედას შვილი ვაპოვნინე და ერთი კი არა, ასი მილიონი არ ღირს?! — გაეკვივრე ჩემს სიბრძნეში და სამართლიანობაში დარწმუნებულმა.

— ჩუ, ჩუ! რამდენი დედაბერია, მილიონებს თუ ჩამოუტრიებ, შვილები და რძლები ხელისგულზე დაისვამენ... მაგას რა სიბრძნე უნდა. შენ ასე შენს

რამა იოსელიანი
მოთხრობები

ჰკუაზე თუ აგიშვით, გააკორტებ ბანკს.
დაეტიე მანდ, არ გაევიგონო შენი ხმა!..

— პირში ბურთი ჩამჩარა ჩემმა მინისტრმა და მრჩეველმა.

წყლის მოტანილი წყალს ბაბბანეს

რალაცა თუ არ ვიღონე და თავს არ ვუშველე, წასულია ჩემი საქმე. არც კი გამეგება, რა ქაღალდებზე ვაწერ ხელს და ვამტკიცებ, ან რალაცა ორ სიტყვას ჩემთვის დავიბლუქუნებ, აიტაცებენ, ისეთ ათასნაირ კუდს გამოაბამენ, მე სულაც რომ არ მიფიქრია, ქადაგებენ და აპრელებენ ჟურნალ-გაზეთებს.

ჩემი ბავშვობის ფოტოსურათი, სახლში რომ არ დამიტოვებია, ამ კუნძულზე საიდან გაჩნდა! გამოუკრავთ სკოლების ფასადებზე ვიღაც ნაპატიები, ბუთხუზა ბიჭუნას ვეება პორტრეტი და მიუწერიათ: „უძლეველი მავან უპირველესი, თქვენი ხნისა რომ იყო“. ღმერთი და რჩული. ერთი გამხდარ-გალეული, მაღარიტ სნეული, ყვითელი, გასაცოდავებული ბავშვი ვიყავი. ვინ გაიგონა ჩემი ღელაქა ლოყები და ცისფერი თვალები! ვეუბნები პირველ მინისტრს, მაგრამ ვის ეყურება.

— მოგცლია ერთი, ვის რაში სჭირდება, როგორი იყავი.

— ჰოდა, მეც მაგას ვიძახი, სულაც არ გვინდა.

— ბავშვებს არ უნდათ ვინმე მისაბადი და მაგალითის მიძეცი?

— მერე მე რა მისაბადი ვარ?!

— შენ არა, მაგრამ ჩვენ რომ ფუნთულა პორტრეტი გამოვუკარი, არ მოგწონს? — დამიღო წინ სრიალა ქაღალდზე დამტკიცებული ფერადი ჟურნალი.

— კი, ვიღაც მსუქანი ანგელოზია.

— ანგელოზი უნდა ბავშვს და ხეთისნიერი, აბა ეშმაკებს და ყაჩაღებს ზომ არ გამოვუკრავთ სკოლის და სასახლეების წინ?! — ბურთი ჩამჩარა პირში პირველმა მინისტრმა, მაგრამ ჩემი არ დაევიშალე:

— მე ანგელოზი არ ვიყავი, ბავშვი ვიყავი.

— შენ იქნებ არც ჩაქიპიკებული ხუთები გქონდა.

— არა, როგორ გეკადრება!

— ჰოდა, ჩვენც ავდგეთ და ბავშვებს ვუთხრათ: უძლეველი მავან უპირველესი ორიანებზე და სამიანებზე სწავლობდათქო?!

— პირველი მინისტრი ხარ, შენს ბავშვობაზე ილაპარაკონ თუ აუცილებელია...

— მე მთლად წყალწაღებული და ჯიბიდან გავარდნილი ვიყავი, რაც აქურებმა იციან.

— აბა, მე რა დავაშავე...

— შენი ასავალ-დასავალი არავინ იცის და, რაც გვინდა, იმას დაგაბრალებთ.

— არა, მე ადამიანი ვარ და..

— გაჩუმდი, რომ გელაპარაკები მე შენ! — უფრო დიდი ბურთი ჩამჩარა ჩემმა პირველმა მინისტრმა და წინ ხელმოსაწერი ღერბიანი ქაღალდები დამიწყო — ა, ამას მოაწერე სასწრაფოდ.. ეს დღესვე უნდა ჩამოვახრჩოთ.

— ვინ უნდა ჩამოახრჩოთ, ზომ არ გადაირიე! — წამოვუხვი ქაღალდებს ხელი და მინისტრს პირდაპირ ცხვირ-პირში მივაყარე.

— აბა, ყაჩაღი და ბანდიტი ვავუშვით და დააქციოს ქვეყანა?

— თუ არ უჭირდა, რამ გააყაჩაღა და გააბანდიტა კაცის შვილი?

— უჭირდა თუ ულხინდა, ბანდიტი კია და...

— მე ყოველგვარი სიკვდილით დასჯის წინააღმდეგი ვარ და თვითონაც რომ ჩამომახრჩოთ, მაგ ქაღალდს ხელს არ მოვაწერ.

— აბა, შენი ჰკუთით, როგორ მოვიქცეთ? — ჩაიქირქილა პირველმა მინისტრმა.

— თუ ისე მოუღვთ ბოლო, ხალხში აღარ გაირევა, გადავასახლოთ სადმე

კარგ სააგარაკო ადგილზე, პირველყოფილ ბუნებაში, ბალახის მკამელ ცხოველებთან, მგელი, ავაზა და ვეფხვი რომ არ იყოს იმ არე-მარეზე.

— ვასვით, ვაჭამოთ და გავართოთ? — ახითხითდა პირველი მინისტრი, სიცილით თუ იცოდა, არ ვიცოდი.

— რასაც ინატრებს... აბა, მშვიერი ანგელოზიც კაცის ჭამას დაიწყებს. თითო-თითო უნდა ამყოფოთ, რომ დაფიქრდეს და ბუნების სიწმინდემ განწმინდოს. ორ ბანდიტთან, რომ ოთხმოცდათვრამეტი კეთილი და საწყალი ერთ ოთახში ჩაკეტო და დაამშოო, ასაკაციან ბანდას მიიღებ.

— ნუ ლაილაობ ბევრს! — ისევ პირში ბურთის ჩაჩრა მომინდომა პირველმა მინისტრმა, — ამ ყაჩაღს გამოტანილი აქვს განაჩენი და მოაწერე ხელი!

— ვერა, მე ვერ წავართმევ იმას, რაც არ მიმიცია და ხვალ რომ მოვიწოდო, ვერ დაუბრუნებ და მე კი არა, არავის არა აქვს ამის უფლება.

— ამით ჩვენ ავსა და ბოროტს ჭკუას ვასწავლით, ნუ გააწყალე გული!

— სიკვდილით დასჯა ჭკუის სწავლება კი არა, დაშინებაა.

— თუნდაც დაშინება იყოს, არაა საჭირო?

— დაშინებული და დაბეჩავებული ხალხი, ხალხი არაა. ადამიანი თავისუფალი უნდა იყოს, რომ მისი აზროვნება სწორად წარიმართოს. მე თუ მწვანე ფერი მირჩევნია და შენ — თეთრი, გგონია, ჩემზე მართალი და ჭკვიანი ხარ?

— მე აქ შენი სახარების კითხვა რომ მდომებოდა, ტახტზე კი არ დაგვამდი, მონასტერში წაგიყვანდი, არ გადამრიო ახლა!

— ტახტზე კი არ დამსვი, დამაბი და გინდა კაცის სისხლშიც გამრიო? შენ კი არა, მე არ გადამრიო!

იმ საღამოს ჩემს საწოლ-დილეგში ტახტიანად რომ ჩამიყვანეს, რკინის კართან ატუხულ თოფიან დარაჯს გამოველაპარაკე:

— რა გქვია, ბიჭო, შენ.

— დარაჯი.

— დარაჯი სახელია, შე საწყალსა და უმეცრესსა — ქარაული.

— სახელი, სახელი! დედაშენი რას გეძახის?

— დედაჩემი? — თვალები გაუბრწყინდა — ხი-ხი-ხო-ხო.

— ხიხიხოხო რა უბედურებაა.

— ასე გეძახდნენ, ხალისიანი ბავშვი ვიყავი თურმე პატარაობისას.

— მერე, სანამდე უნდა იყო ახლა შენ დარაჯად?

— სანამდე უფროსების კულის მოქცინებას პირნათლად არ ვისწავლი.

— მერე, რა ჰქენი, ამდენ ხანს რატომ ვერ ისწავლე.

— რა ვიცი. ვინმე გაიქცევა დავიჭერ, დამაწინაურებენ. მერე უფროსის სისულელეზე გამეცინება და დამაქვეითებენ.

— შენ არც ისე უჭკუო ყოფილხარ, როგორც გამოიყურები.

— ჭკუა რომ მქონდეს, პირზე ბოქლომს დავიდებდი და უფროსის წინ ღრეჭვას მოვიწოდებდი.

— მე რომ მთელი ამ კიბე-პირამიდის დაცვის უფროსად დავნიშნო, რასაც გეტყვი, უსიტყვოდ აღასრულებ?

— თუ სისულელეს იტყვი, წინდაწინ იცოდე, გამეცინება და არ დამაქვეითო.

— პირიქით, დაგაჯილდოებ.

— მაშინ ბარემ ახლავე დამაჯილდოვე, უკვე მეცინება, — და მართლა აუტყდა ხი-ხი-ხი, ხო-ხო-ხო!

— კი მაგრამ, რაზე გეცინება.

— მე ამ უამრავი დარაჯების უფროსობას ვინ მალრისებს.

— არა, ასე წინდაწინ ნუ კი იცინი, ხვალ საღამოს რომ აქ მომიყვანენ, თუ ასე არ იქნეს, მერე იცინე, — ვიცოდი, პირველი მინისტრი მეორე დღეს ჩემი სახელობის ახალი ქალაქის მშენებლობაზე მიდიოდა.

მეორე საღამოს ჭინჯილებიან-ჩინებიან ხიხიხოხოს აღარ ვასცინებია. ის კი არადა, წინა საღამოს რომ წინდაწინ გაეცინა, იმისთვისაც კი დავაჯილდოვე „თა-

ვლადიმერ დარაჯის“ პირველი ხარისხის ორდენით.

— ახლა, ჩემო ხიხიხოხო, აქედან როგორმე ხალხში გამაპარე. ამაში ხომ არაფერია სასაცილო?

— თუ ხალხის პატრონი და მწყემსი თავის სამწყვსოსთან ახლოს იქნება, ამას რა სჯობია.

— მხოლოდ ჩემთვისაც და შენთვისაც რაღაც უბრალო, ადამიანური სამოსი იშოვნე. თუ გინდა, მე ჩემი ნაბადი და ქული მომიტანე, შენ კიდეც, სანამ ამ დარაჯის ფორმას ჩაიცვამდი, რაც მანამ გეზღადა, ის ჩაიცვი.

გამოვძვერთ მე და ჩემი ხიხიხოხო იმ უშველგებელი კიბე-პირამიდიდან და გავედით ქვეყანაში, მოვითქვით სული. მაგრამ რად გინდა, რა, ყრია ხალხი ქუჩაში და ქვაფენილებზე მშვიერ-მწყურვალი. მაშინვე აგვედევნენ მაწანწალები. შემოგვხედეს, ესენი ჩვენზე გაჭირვებულები და მათხოვრები ყოფილანო, დაგვანებეს თავი. უკან გაბრუნება დააპირეს.

— მოდით აქ, ხალხო! — შევაჩერე და ზედ ტროტუარის კიდეზე ჩამოვჯექი, მაინც მონატრებული მქონდა, მომკლა ტახტზე ჯდომამ.

— ვინა ხართ თქვენ და რა ქვეყანაა ეს? — ვიკითხე, ვითომ არ ვიცოდი. ავხედე ხიხიხოხოს, არ გასცინებია.

— კუნძული უპატორო! — წამოდგა წინ ერთი ტანჩია ახალგაზრდა, — ჩვენი ამქვეყნის ღირსეული და სვებედნიერი მოქალაქეები ვართ.

— რა ღირსეული და სვებედნიერი შენა ხარ! — ხიხიხოხოს არ გასცინებია, მე გამეცინა.

— გაუმარჯოს უძლეველ მევან უპირველესს! — აღმართა მუშტი ტანჩიამ და ხალხიც აიყოლია.

მე ისევ გამეცინა.

— ვინაა ეს თქვენი მევანი და ვის დაეკარგა, ხომ ვერ მეტყვი?

— ჩვენი მხსნელია, მფარველი და პატრონი.

— რა უნდა გიხსნათ და გიპატრონოთ, თვითონ უგზოუკვლომ და უპატრონომ. — ავხედე ხიხიხოხოს, რა გააცინებდა,

იცოდა, იქ, კიბე-პირამიდის დასაწყისში რა დღეშიც ვიყავი და სიმართლეს ვამბობდი.

— ხომ არ გადაირიე შენ, ჩვენს უძლეველ მევან უპირველესზე ამბობ მაგას! — გაიქაჩა ჩასუქებული, რომელსაც სტომაქი მთლად ცარიელი არ უნდა ჰქონოდა.

— ნუ იქაჩები. თუ კაცი ხარ, მაგ მევან პირველია თუ მეათასერთე ჩემსავით არავენი იცნობს და რომ გეუბნებით, დამიჯერეთ!

— შენ რას იცნობ, მაგი ჩვენ განგებამ მოგვივლინა მხსნელად, მფარველად და პატრონად.

— განგებამ არა, მამაზეციერმა! ერთი ქვეყნიდან ვართ... ერთი სოფლიდან, თქვენ მასწავლით, რა წყალწაღებულიცაა?

— რას ბედავს ეს! — გადაირია ხალხი. — იმის იმედით ვართ, დღე-დღეზე უნდა აგვაშენოს და აგვაყვავოს!

— რას აგაშენებს და აგაყვავებს, თვითონ არაფერი აბადია და მეუღაბნოვია. გაავდეთ აქედან და თქვენ საქმეს მიხედეთ, რომ დაყრილხართ ქუჩაში, დაგილიათ პირი და ელოდებით მევანი და მევანი აგვაშენებს და გაგაკეთებსო.

— პრავეკატორია ვილაცაა ეს, დაგვაჭერინებს და ჩამოგვახრჩობენ! — აუვირდა ხალხი. ყვირილზე სხვებიც მოიჭრნენ და გაიჟედა ქუჩა.

— აბა, მოვუსვათ, თორემ პოლიცია ამოდენა ბრბოს რომ დაინახავს... — მსტაცა ხელი ხიხიხოხომ და გამაქანა.

— ხვალ შენ მთლად ამ კუნძულის პოლიციის მინისტრად დაგნიშნავ, მეორე ორდენსაც მოგაკერებ და, თუ კაცი ხარ, ხალხმა რაც უნდა, ის ილაპარაკოს და ვისაც უნდა, იმას მოუსმინოს.

მართლა ფეხად შევასწარიტ კიბე-პირამიდის საიდუმლო შესასვლელში, პოლიცია ზედ კართან წამოგვეწია.

პირველ მინისტრს ერთი კვირა კიდეც დაავიანდებოდა. იმ ნაპირზე, მე რომ დელფინმა გამომიყვანა, გარდა ჩემი სახელობის ქალაქისა, უშველეგელ მარმარილოს ლოდზე წამოუყდებულნი, რაშ-

დღეფინზე ამხედრებული, ჩემივე ქანდაკება უნდა დაედგათ და გაცხარებული მუშაობა იყო. თვითონ პირველი მინისტრი ხელმძღვანელობდა, ხალხი აღმერთებდა ჩემი ტახტის უანგარო ერთგულებისათვის.

მეორე დღეს პოლიციის მინისტრი გამოვიძახე და ტყავი გავაძვრე: წუხელ ქუჩაში შეთქმულება ყოფილა ჩემს წინააღმდეგ და სად იყავი-მეთქი.

— ამან დამასმინა, ხომ! — ხიხიბოხს გადახედა.

— შენ ეს მითხარი, არის თუ არა მართალი!

— სალამომდე მაცალე და ას კაცს მაინც დავიჭერ, ჩამოვკიდებ.

— ასს რას ერჩი, ერთი ყოფილა, თუმცე, ვინც მე მაძაგებდა.

— ასეთ დროს ნაკლებს მეტი სჯობია.

— დაწერე განცხადება და პენსიაში წადი! — გავუწყერი, — რა ვიცი, იმ ასში მოყვება ის ჩემი მტერი? აგერაა ხიხიბოხი, ამან იცის, ვინ იყო და კაბინეტის გასაღები გადაეცი.

— რა დროს ჩემი პენსიაა?!

— ხანს არა აქვს მნიშვნელობა, არიან ახალგაზრდა ბებრები და მიხრწნილი ახალგაზრდები. უყუთე ამას შენ!

— გავაგდე, რა თქმა უნდა, ნამინისტრალი და ახლა ხიხიბოხის საიდუმლოდ ვუთხარი, პროკლამაციები დაებეჭდა ჩემს წინააღმდეგ და სალამოს ქალაქში გაეცრცელებინა.

ხიხიბოხის გაეცინა.

— აჰა, ორდენი მოგინდა? არა? — ვკითხე მე.

— ამას გარდა, შენს წინააღმდეგ მე რომ ხალხი ავაჯანყო და ტახტიდან ჩამოგადლო, მერე აქ ვინ გამაჩერებს.

— ვაი, შენ ჩემო თავო! ეს დარაჯი ასე უსაშველოდ იმიტომ დაეწინაურე, ვიჯდე აქ და ამის მინისტრობას ვუდარაჯო? ა, შენ ორდენი! — უჭრაში მეყარა და რომელიც უფრო ბრჭყვიალა იყო, გულზე ჩამოვკიდე. — მაგრამ იცოდე, მე რომ ძირს გამომითხრი და ხალხი აქედან გამაძევებს, ჩემს ადგილზე ვინც

უნდა მოვიდეს, იმის საქმეს ავეუბრებ იცოდე.

— ასე გამოდის...

— ასე გამოდის კი არა, ასეა. ის მავან მეორე თუ უმეორესი, კიდევ უფრო დაგაწინაურებს. შენ რამდენი მალე მომიშორებ აქედან, იმდენი მალე გაიკრავ მინისტრობას...

— აბა დავტრიალდები! — იშვირა ფეხი ხიხიბოხს და მოუსვა.

სალამოს გავედით ისევ ქუჩაში, ტომრით გავიტანეთ პროკლამაციები. ვავინებ უძლეველ მავან უპირველესს. მაგას სახელმწიფო კი არა, ორი ბატი რომ შიაბარო, ოთხს დაკარგავს. ტახტზე ჯდომასაც კი ვერ მოახერხებს და გადმოვარდება მიბმული რომ არ იყოს. მოხეტიალეა, მაწანწალა, საიდნაც მოეთრა, იქეთ წაეთრის! თქვენ თქვენი ღვიძლი მამულიშვილი უნდა წინაგმძღვრობდეთ და გაპატრონობდეთ. არ გამოიგონია, გადამთიელის გაუპირველესება და გაღმერთება! — ვყვირი ქუჩა-ქუჩა და დასტა-დასტა ვყრი პროკლამაციებს.

ხალხი აყაჟანდა, პოლიცია დუმს.

ხალხს შენ სიმართლე ათქმევინე, პირზე ხელს ნუ დააფარებ და შენ დაამაგრებ? დილით მთელი ქუჩის მოსახლეობა ფეხზე დადგა ყვირილით და ჯღავილით:

— ძირს, მთხლე მავან წყალწალებული! ძირს! ძირს!

— მავან, თავს უშველე, გაგაპარებ, ყველაფერი მზადა მაქვს, — მომვარდა ხიხიბოხი.

— გამაპარებ, რა, კი არაფერი მომიპარავს და არაფერი დამიშაგებია, ხალხს სად დავემალე. აქ უნდა დავხვდე!

— შემოერტყნენ კიბე-პირამიდას, ამოცვიდნენ საფეხურზე, შემოანგრიეს დარაბები, მტაცეს ხელი, მიმართვეს სამსჯავროზე. ადგილიდან ვერ დამძრეს, რა იციან, რომ მიბმული ვარ.

— უყუთე შენ, ტახტს რავა ჩაფრენია და არ შორდება! — იყვირა ერთმა.

ოტია იოსელიანი
მოთხრობები

— იცის მაგ დაწყევლილმა მიჩვევა...
— დაუჭრა კვერი მეორემ.

— მაგის აგლეჯვა რა გაგიჭირდათ! —
იღმუვლა ვილაცა ახმახმა და მსტაცა ხე-
ლი ილღიში, კინალამ მხარი ამომიგდო.

— ხალხო, დაბმული ვარ, ვერ ხე-
დავთ?! — ამოვიკენეს საცოდავად.

— დაბმული?! — ხელი მიშვა ახმახმა.

— ძალღივით დაბმული ვარ, თორემ
მე თვითონ მოვუსვამდი, ამდენხანს აქ
რა დამამაგრებდა.

— თუ დაბმული იყო, რა ექნა უბე-
დურს, — შემიბრალა ვილაცამ.

— ამხსენით როგორმე და ჩემს გზას
მწიეთ. არც თქვენ გარგივართ და აღარც
ჩემს თავს.

— ეს საცოდავი, რაღა მთლად და-
ჩიავებულა და დაგლახავებულა! — აც-

რემლდა ვილაცა, გულმომწყვავა და
ნი ქვეყნად არ დაიღევა.

— რა გიყოთ ახლა, შე მაგან უსაცო-
დავესო? — მკითხეს, როგორც იქნა ჩე-
მი საბმელი მოსირმული ღვედი რომ
შემომავლიჯეს.

— არაფერი. ა, თქვენ, თქვენი ოქრო-
მკედით ნაჭარგი მანტია და ოქროს გვი-
რგვინი. მე ჩემი ნაბადი და ქუდი დამი-
ბრუნეთ. მტრედებიანი გალია, მუზეუმ-
ში რომ გიცილიათ, რკინის ქალამნებზე
ჩამაცვით, რკინის ჯოხი დამაჭერინეთ,
ჩამსვით რაიმე მოძულეებულ კიღობანში
ან კასრში და გადამავდეთ ზღვაში.

ამაზე მკაცრ განაჩენს ვერც ისინი
გამომიტანდნენ. ჩამსვეს მართლა არც
თუ გადასავდებ კიღობანში და სა-
დაც მაგარი დინება იყო, იქ გადამიძახეს.

ფხვინის ბაგრიბივარ ოქმანზე

ხდმბა ხოლმე, ჩინ-მედლიანი ტიპი,
ვინმე უჩინ-მედლოს გაჩინ-მედლია-
ნებს, მერე მოხდება ისიც, რომ იმ აღმ-
ზევებელს ფეხი წაუტდება და კისერს
მოიტებს. ახალაღზევებული კი ზედაც
არ დახედავს ან თუ დახედავს, შანსს მო-
უგებს, კისერი კი მოგიტეხია, და ასევე
გიქნია, კინჩიცი მიგიყოლებიაო. ამას ხი-
ხიხიხივით ვერ ვიტყვი. შეეძლო, ძველ,
დამპალ კასრში ჩავეგდე და ზღვაში გა-
დავესროლე, მაგრამ, პირიქით, ისეთი
ვეება, მაგარი მუხის კასრი შეერჩია ჩე-
მთვის საკიღობნედ, შიგ კაცი თავისუფ-
ლად გაიმართებოდა. თან კონსერვები,
ორცხობილა, შაშხი, ლელვის ჩირი და
სხვა რამ ხორავი ბლომად ჩაეტანებინა,
არც ცერისისმსხო ნახვრეტების გაკეთე-
ბა დაეწყო, რომელიც საცობებით
დაექოლა. როცა კასრ-კიღობანს თავი
გადაუჭედეს, კუპრი დაასხეს და ოკეა-
ნის დინებას მისცეს, რამდენად თავი
სამშვიდობოს დავიგულე, იმდენად ში-
შმა დამრია ხელი. დავიღუპე, ამ ბნელ
კოდს, თავს ველარასოდეს დავაღწე-
მეთქი.

აბურთავენს ტალღები ამ ჩემს ბნელ

ხაროს, ამერია გული, სული ყელში მო-
მეხინა. რა ექნა, რა წყალში გადავვარ-
დე (არადა, შუა ოკეანეში გადავდებუ-
ლი კი ვარ). მეფობას და ხალხის მოტ-
ყუებას, თავგადაჰედელი, დაკუპრული
კასრი მირჩევნია, მაგრამ სანამდე. ინჯლ-
რევა კიღობანი, ქანაობს, გადაბრუნდება
ხან აღმა, ხან ჩაღმა. დაგორავს კონსერ-
ვის კოლოფები, ორცხობილიანი ტომრე-
ბი; ღორის ბეჭის შაშხი, ხან აქეთ აწყ-
დება, ხან იქით. მე გალიას ვარ ჩაფრე-
ნილი, რომ მტრედები სადმე არ მიესრი-
სონ, ნაბადს, რკინის ჯოხს და ლელვის
ჩირს რას დავეძებ, თან გულისყრა მაზ-
რჩობს... როდის-როდის რომ მოვსული-
ერდი, გუნება გამომიკეთდა. ახლა კინა-
ლამ ამის შიშით გავგიყდი. ჩემს ღღეში
მყოფი კაცი რომ გამხიარულდება, ის
ჭკუაზე აღარაა, არ უნდა ამას ლაპარა-
კი, რა მჭირს, რატომ თავში ხელს არ
ვიცემ და არ მოვთქვამ, ვერაფერი გა-
მიგია. ბოლოს, საქმე ისე წახდა, სიმღე-
რაც კი წამოვიწყე, არადა, ჩემს სიცო-
ცხლეში სამღერალად და საბუქნაოდ მო-
წყობილი ქვეყანა არასოდეს მქონია,
მიჩვეული რომ ვიყო, კიდევ ჰო. რაც

გინდა ის თქვი და, ვმღერი. როცა მეფე ვიყავი, შავი ცრემლით ვტიროდი, ახლა, მონის-მონა, ჩემზე ათასგზის ბედნიერია. — (დღის ნათელს მაინც უყურებს), ამ დროს, „ვარხალაღეს“ ვღრიალებ და თავი ქვეყნის მპრძანებელი მგონია. რა გასაკვირია, რომ გავგიჟებულყავი, მაგრამ მაშინ რატომღა, რომ ვიცი, არ უნდა ვმღეროდე და ვმღერი, მეფე აღარა ვარ და მეფრა, ხელმწიფე ვარ ვიცი, აღარაფერი არ მიხსნის და აინუნშიაც არ ვაგდებ.

და ხომ გითხარით, ხიხიზოხო უმადური კაცი არ იყო-მეთქი. თურმე, სხვა სიკეთესთან ერთად ჩემთვის, ახალგაყოლილი საკონიაცე სპირტის კასრი შეურჩევია, მაშინ სად მქონდა ამის თავი, ეს შემეჩინია. ამ ზღვის ღელვასა და ყანყალში, არყის მძაფრი სუნით დავითვე-რი, გავიღეშე და ქვეყანა ფეხებზე მკი-დია. თქვენი მოწონებული ბუქნაც რომ ჩამოვუარე და დავსჭყვიღე: „აბა, ტა-ში, ტაში, ტაში“ — მეთქი, და არავან-გამომეხმინა, გავბრაზდი. ამ დროს ისიც გამახსენდა, მედოლეები, რატომ სდუმან, როგორ ბედავენ, ახლავე იმ დოღს თავზე ჩამოვახვე! გავიქაჩე, გა-ღეშოლმტრედებიანი გალია კუთხეში მი-ვდგი, კაცი არ მაკავებს. ისედაც ფეხზე ძლივს ვიდევქი და კიდევ გაწევა მინდო-და? ვშვლივმე თავი კედელს და დავცხე მუშტები. ვანგრევ, ვამტვრევ იქაურო-ბას.

არ ვიცი, უგრძნობლად გამტყვარალს როდის ჩამეძინა და ნაბახუსევს უემურ გუნებაზე როდის გამეღვიძა. არა, მთე-რალი ისევ ვარ, მაგრამ ცხვირი საცობ-ამოვარდნილი ჭუჭრუტანისათვის მიმი-ღვია და იქიდან სუფთა ჰაერს ვსუნთ-ქავ. ზოგჯერ, ტალღის შხეფებიც შემო-იჭრება, და ალბათ, ამან იყო, რომ მომა-სულიერა.

არიქა, ამ კასრში საცობები ყოფილა-მეთქი, მივადევქი და სულ მისხალ-მის-ხალ გავსინჯე კედლები, ფსკერი და ჭე-რი. კაცმა არ იცის, რომელია ფსკერი და ჭერი, კასრი ხან ერთ გვერდზე გადა-კოტრიალდება, ხან მეორეზე, მაგრამ ნა-

ხვრეტებიდან ამოჩრილი საცობებიც, რედებზეც ვიპოვე და ფსკერზეც და ჭე-რშიც. ასე რომ საიდანაც წყალმა ამოას-ხა, რა თქმა უნდა, მაშინვე შიგ ჩაეჩარე. საიდანაც ზღვაური შემოიჭრა და მომი-ნიავე, ღიად დავტოვე, თან სინათლაც შემოიპარა. ერთი ნახვრეტიდან მზის სხივი აბრეშუმის ძაფის შტოლასავით შემოიჭრა და საპირისპირო კედელზე ბაჯაღლო ბეჭედით დაჯდა. რა გინდა მეტი კაცისშვილს, ბედნიერება სხვა რა ჯანდაბაა!..

საით მივდივარ, კაცმა არ იცის, მაგ-რამ სულ ჭეიფ-ჭეიფით და დაფა-ზურ-ნით კი მივდივარ. ცოტა სასმელი წყლის საქმე ჭირს, ზღვის წყალს აქლემის მე-ტი, ვერაფერი ხმელეთის ცხოველი პი-რს ვერ აკარებს, მაგრამ ხომ იცით, გა-ღამთვრალი კაცის ამბავი, ვყვირი და ვიქაჩები:

— ვინაა აქლემი! აქლემის რა მცოდ-ნია! აქლემი თუ ჩემზე მაგარი და ვე-კაცია, მაგასაც ვნახავ! — ვაძრობ ფსკე-რზე საცობს, ასხამს შადრევანი, ეყრდ-ნობი ზედ, ვგლარჯავ მარილიან, მლაშე წყალს. დედის რძე არ შემარჩინა მუცე-ლში. გავა დრო, წყურვილი ყელში ისევ წამიჭერს, გამოფხიზლებით მე არ ფხი-ზლდები და აქლემს თავზე ასე იოლად როგორ დავისვამ. ვაგინებ, ვანთხევ: — შე ართვალო, შე კუზიანო, ვინაა მასხა-რად ასაგდები და გასაბითურებელი! — ამოვგლიჯავ საცობს, დავემხობი წყლის ჭავლს, ამომიბრუნებს გულ-მუცელს აქლემს არაფერი, ვითომ ლაღიძის გამა-გრილებელი შუშხუნა წყალი დაელიოს.

— ჰაი, შე მახინჯო, შე ჯოჯო და მაი-მახო, ვინ გგონივარ! — ვსვამ ისევ და ისევ... დიდი ძაღლი და მამაძაღლია ადა-მიანი, გულს კი მაზიდებს, მაგრამ გავუ-ძელი. გავუძელიო, მთლად მასხრად ავი-გდე უდაბნოს ხომალდი.

— აბა, რა გგონია, შე ასეთიო და ისე-თო, შენ ჯერ ჩემი ამბავი უნდა გეკითხა და მერე გეთქვა, ჩემს მეტი ცხოველი

ოტია იოსელიანი
მოთხრობები

ზღვის წყალს პირს ვერ დააქარბესო.
(არადა, როდის თქვა საწყალმა). შენზე
ნაკლებ მსმელს და ცხოველს რა ვუთხ-
რა ჩემდა თავად! — რას არ იტყვის
წყალწაღებული ლოთი.

თანდათან ისე შევეჩვიე ამ შენს მლა-
შე შადრევანს, ანკარა წყაროს წყალი
რომ მქონდეს, უკვე გულს ამირევს.

ბედის სამღურავი, დიალაც არ მეთქ-
მის, და არც არაფერს ვდარდობ, მაგრამ
გაღვიწილსაც მახსენდება, რომ ასე, ტა-
ლღების ანაბარა, ოკეანეში გადავდებუ-
ლი მაინც როდემდის ვიმოგზაურებ.

დაახლოებით არ მაქვს წარმოდგენი-
ლი, რა ხანი გავიდა, რაც ამ კიდობნის
მკვიდრი ვარ და ხელგაშლილი დროს ვა-
ტარებ. ერთ ღამეს სიცოცხემ მომიჭირა
თუ რა ღვთისწყრომა იყო, ნაბადს ყურა
ავუწიე და შიგ შევძვერი. თან, ეტყობა,
ეს ჩემი კონიაკის საბადოც გალარებდა,
შიგნიდან მე ვხარჯავდი და გარედან
ოკეანე ლოკავდა, მართლა გამოუღევე-
ლი რა უნდა ყოფილიყო, მაგრამ ერთ
ხანს კიდევ რა მიშავდა, გალოთებულ
კაცს, მოგესხენებათ, ცოტა ჰყოფნის,
თუმცა, რაც სასმელმა იკლო და ყინვები
შემომეჩვია, ამუშავდა გაბრუებული
ტვინი. ეჰ! ასე ხომ შეიძლება, უსასრუ-
ლოდ გაგრძელდეს-მეთქი და თავს ორი-
ვე ხელი წაუჭირე.

სამყაროში უძრავად არაფერი დგას,
ყველაფერი თავისი გზით მოძრაობს.
მყინვარები რომ მყინვარებია, ისინიც
კი. კლდეებსა და დედამიწის ქანებშიც
ხდება გადაადგილება. მდინარე, ზღვა
და ოკეანე, ხომ თვალს ვერ მოწევ, ისე
მიედინება და მიდგაფუნობს. რაკი თა-
ნდათან აგრილდა, აცივდა და ახლა ყი-
ნვებიც დაიჭირა, ესე იგი, ჩემი კიდობა-
ნი, ცხელი სარტყელიდან ან ჩრდილოე-
თით მიდის, ან სამხრეთით. ბოლოს და
ბოლოს, სად მივა? მივა რომელიმე პო-
ლუსზე... ხა-ხა-ხა... გამიხარდა მე, წვე-
რი ისე მომეზარდა ამ „ნოეს კიდობან-
ში“, სასულიერო განათლება და სიწმი-
ნდე რომ გამაჩნდეს, ჩემი მღვდლად
კურთხევა შეიძლება. ეს კიდევ არაფე-
რი, მაგრამ სანამ ფეხს წვერ-ულვაშზე

დავიდგამდე, რალაც უნდა ვიფიქროს
ვიღონებდი, მაგრამ ნიჩაბი მე არ გამა-
ჩნია და ძრავა, რომ ჩემი კიდობნის სი-
ჩქარეს რაიმე წავუმატო. ჩვენ ამ მო-
გზაურობაში ვისწავლეთ. რომ ბედს არ
უნდა შეუთრიგდე და რალაც საშველი
უნდა გააჩინო, მაგრამ ეუბრში ამოვლე-
ბულ კასრში ჩაჭედდილმა, რა გინდა რომ
გააწყო? ასეთი ფიქრის დროს, თავში
ორივე ხელის წაჭერაც არ კმარა, საჭი-
როა ბოლთის ცემაც.

წამოვარდი მაშინვე და კედლიდან კე-
დელს მივაწყდი. ხან აქეთ ვახეთქე თა-
ვი, ხან იქით. ეს აზრისთვის ცუდი არაა,
მაგრამ მანძილია ცოტა.

მოდი, კიდობანს გადავაბრუნებ, გვე-
რდზე დავაგორებ, და რაკი მრგვალია,
რალას შევასკდები-მეთქი. ასეც ვქენი,
დავდექი შუა წელზე და გადავდგი ნა-
ბიჯი, გადავდგი და, სადაც ფეხი დავა-
დგი, სიმჭიმის ცენტრმაც იქით გადაინა-
ცვლა; კასრიც გადაბრუნდა, გადავდგი
მეორე ნაბიჯი, ისევ გადაბრუნდა, გადა-
ვდგი — გადაბრუნდა. გადავდგი — გა-
დაბრუნდა... ვაშა, მივიღივარ! მაგრამ
უკან მომდევს ჩემი გუდა-ნაბადი, განსა-
კუთრებით კონსერვის კოლოფები მოხ-
რიგინობს, გამიწყალა გული. ცარიელიც
აქ მიყრია და სავესეც. რალა ვქნა ახლა.
საქმე ისევ არ აეწყო, ლოგორც მინდო-
და, წყალზეც მევლო და ხელცარიელიც
ვეყოფილიყავ. რალა მექნა, მოვისხი ნა-
ბადი, ავიკიდე გალია, დავიჭირე ხელში
ჯოხი, სავესე ქილები, შაშხის ნაჭერი და
ორცხობილები ნაბდის კალთაში ჩავიყა-
რე. ცარიელა კოლოფებმა ჩანდაბას
ირიხინონ-მეთქი და დავიძარი. ვადვამ
ფეხს ჯერ მოკლე-მოკლედ და ნელა-ნე-
ლა. რომ ინერცია ავიღო, მეგრე ვუმატებ,
ვუმატებ და მუხლსაც ვმართავ. მალე
ამდენ ნამწყვდევეს და ნაჯდომს ესეც არ
მაკმაყოფილებს და რაკი თავი ავიშვი
და გასაქცევი ვიშოვე, მივძლნძლულებ,
ცირკში ფინია ძაღლს მბრუნავ რკალში
რომ შეუშვებენ, გარბის და ადგილზე
ბრუნავს. მე კი მივეშურები და ჩემი კა-
სრი, ოკეანის ზედაპირზე თავდაღმართ-
ში დავდგარეულივით გარბის, იმასაც კი

ვხედავ, მგონია, ჩემი კილობნის უკან
მალლა როგორ ასხამს კედელზე ატაცე-
ბული წყლის შეხეფები.

ყველაფერს წარმოვიდგენდი, ყველა-
ფერს ვიფიქრებდი, მაგრამ თუ წყალზე
ფეხით მოგზაურობას მოვახერხებდი.
მომკალით და, ამის მსგავსი რამ სიზ-
მარშიც არ მომელანდებოდა.

ამის მერე რალა დამამაგრებდა და სა-
ნამ ქანცი არ გამიწყდებოდა, გავრბოდი
და გავრბოდი, მით უმეტეს, თანდათან
ყინვა კილობნის მუხის კედლებშიც ატა-
ნდა და მთოშავდა.

ოკეანის ფეხით გადავლა, მოგესხენე-
ბათ, ერთი და ორი დღის საქმე არაა,
რაც მე ოთხამოლებული ვირბინე და

ვიგლიჯინე, ამას რა აღწერს, ისიც ამ
უსაშველო ყინვაში...

ჰო, აგერ, ამ დილით, კარგად რომ გა-
ვიმართე მუხლი, მერე კიდევ ვუმატე და
ვუმატე, მოვუსვი და მოვუსვი, რომ ამ
უსასრულო გზას ბარაქა დავაყარო, თან
ცარიელა კოლოფები და შაშხის ძვლე-
ბი უკან ხრიალ-ხრიალით მომდევს, მთის
წვერიდან დაგორებული საცხე კასრი
რომ სიბ ტინს შეასკდება, ისე შეეხალა
რალაცას ეს ჩემი კილობანი და ნაფოტე-
ბად იქცა.

მე, ჩემი ნაბადი, მტრედებიანი გალია
და ჯოხი ყინულის მინდორზე გადავცვი-
ვლით.

არ ვიცი საით მიჰყავს ჩემი

არაფერი გამეგება, რა აღვირახსნილ
დინებამ მოიტაცა ეს ჩემი თეთრი, უია-
ლქნო, უზარმაზარი ხომალდი. მეორე
დღეს, აღარც ჩემი მასპინძელი ჩანდა
და აღარც მისი ქვეყანა. რამდენი აქეთ
და აქეთ მოვიწევე, სიცხე თანდათან მი-
კლებს და ნაბადმოგდებული დავაბიჯებ
ბავშვობისდროინდელი ჩემი ეზოსტოლა
თეთრ გემბანზე, რომლის კაპიტანიც მე
ვარ, ბოცმანიც, მესაპეც, მენიჩბეც და
მგზავრიც. ეს რაც ზევით ჩანს, ისაა ჩვე-
ნი ძველი ეზოსა და ნავენახარის ტოლა,
თორემ, რაც წყალშია, რატომ მთელი
ჩემი სოფლისოდენა არ იქნება.

ვიცი, აისბერგებს გემები დამდულ-
რულივით გაუტრიალ. თვითმფრინავი-
დან, სასწაული რომ მოხდეს და ვინმემ
შემნიშნოს, ჩემი ხომალდი ისეთი და-
წახანაგებული მახვილი ყინულის ლოდე-
ბითაა შედუღებული, როცა ეზოს შე-
მოვლა მინდა, ზედ ჩემი რკინის ქალამნე-
ბის გადამკიდე, ფორთხვით ძლივს გადა-
ვლივარ. ერთადერთი ვერტმფრენი თუ
ნოახერხებს ამ თეთრი ტყვეობიდან და-
მიხსნას, მაგრამ ამ კალიასავით თვითმ-
ფრინავს ვინ მომაშავებს, სამყაროს გა-
ნაკიდებში გარიყულს. მამშვიდებს ის,
რომ ვიცი, აისბერგები უკან არ ბრუნდე-

ბიან. უკან დაბრუნება რომ ნდომებოდა,
იქვე არ იყო? ჩემი ხათრით და განკარ-
გულებით კი არ აუწყვეტია.

მაგონდება, ოკეანეში ისეთი ნავით და
ტივით გადაუცურიათ, ერთ ტალღას
რომ შეეძლო ჩაენთქა. მე, მათთან შედა-
რებით, იმოდენა ხომალდს ვფლობ, თო-
რმეტბალიანი ლეღვა და ქარიშხალიც
ვერ შეატოკებს. ნავივით და ტივივით ნა-
ფოტივით კი არ ტივტივებს. რაც ზევი-
თაა, რვა იმდენი წყალშია: მართალია,
ძრავი და პროპელერი არა აქვს, მაგრამ,
როგორც ვიცი, ესენი არც ტივს უნდა
ჰქონდეს, თორემ მაშინ ტივიც არ იქნე-
ბოდა. აქ მთავარი და ერთადერთი გამ-
წევი ძალა დინებაა. ამ მხრივ კი სამდუ-
რავი ნამდვილად არ მეთქმის, რაკი ვგრ-
ძნობ, ძვლი ყოველ დღე მეტად და მე-
ტად მითბება. თან მზეს რომ ვხედავ,
ვატყობ, კურსი სწორად მიჭირავს.

იცოცხლე, ახლა დრო თავსაყრელად
მაქვს, შემიძლია გაუთავებლად ვწერო
ბარათები და ვაგზავნო, მაგრამ აქ რა
ფათერაკს გადაყრილიც ვარ, ამაზე უა-
რესი ჯერ არაფერი ჩანს. ამას გარდა, რა-

თქმია იოსელიანი
მოთხრობები

ლაც ორი ცალი მტრედი შემომჩრა, და-
სალუპავად რომ გავიწირო, ამბის წამო-
მღები, კი მოგესხენებათ, ვინა მყავს.
სხვა თქვენც იცით, აქ რა იქნება: ლურ-
ჯი ცა, კიდევ უფრო ლურჯი ოკეანე, ჩე-
მი ვეება, ბროლივით ჩახჩახა ზომალდი
და ამ ვეება ზომალდს იალქნად რომ შე-
ეფერება, ისეთი ქუნქულა თეთრი ღრუ-
ბლები. ცოტა ესაა, რომ ერთმანეთს და-
შორიშორებულა, და ქარი რომ დაუბე-
რავს, იალქნებს იტაცებს, გემი კი შე-
ურყევლად, მთელი სვლით, მიდის თა-
ვისი, საუკუნეების მანძილზე დაზუს-
ტებული, მარშრუტით. მხოლოდ ესაა,
რომ მე — კაპიტანმა არ ვიცი, სახელ-
დობრ, სად ჩაუშვებ ღუზას და სად
იქნება ამ არაჩვეულებრივი მგზავრო-
ბის საბოლოო ნავსაყუდელი.

ის რომ გამახსენდება, მთლად ზღვა-
ში ვიძირებოდი, და უსაშველო იქაც არ
გამჩენია, იმედს არ ვკარგავ. ბავშვმა
თქვა, გამიდის და ეტრიოო. იმედი რომ
გამიწყდეს, აეტირდე და აფეივლდე, ვინ
მოვა და თავზე ხელს ვინ გადამისვამს?
ან, კაცმა რომ თქვას, ვიღაცის მფარვე-
ლობის და სხვისი კალთის ქვეშ ყოფაც
რა ყოფაა. ჩემი საკუთარი ყინულის
ეზო მირჩენია სხვის აყვავებულ ბაღს.
მიჭირს თუ მიღზინს, მცევა, მშია თუ
მწყურია, ჩემი უბედურების ბატონ-პა-
ტრონი მე ვარ. უბატონოდ ჩემი ხმის
გამცემი არავინაა. რომ გადავირიო და
ყინულის ქვების სროლა დავიწყო, და-
მშლელი არავინაა.

ყინულისაა მართალია, მაგრამ, ქოხი
ქოხია. აქ ხენა, თესვა და ვენახის გაშე-
ნება რომ შეიძლებოდეს, ძირს ფეხის
გაღმომდგმელი არა ვარ. ვივლი ჩემი სა-
კუთარი სახლ-კარით, ეზო-გარემოთი და
ვიმოგზაურებ ზღვიდან—ზღვაში, ოკე-
ანიდან — ოკეანეში, კონტინენტიდან—
კონტინენტამდე, სამხრეთ პოლუსიდან
— ჩრდილო პოლუსამდე. მერე და, ეს
დალოცვილი „თეთრი ზომალდი“ მთ-
ლად ჩემი ბავშვობისდროინდელი ეზო-
სა და ნავენახარის ტოლად. ესაა, რომ
ნამეტანი უსწორმასწოროა, თორემ ამ
ადგილას, სადაც ეს ყინულის ქოხია,

ასეთივე მორჩილა სასიმილად გვედგა.
რა დამავიწყებს, ერთ წვიმან, მოწყე-
ნილ დღეს, არ ვიცი, ბარჯებმა უმტყუ-
ნა თუ მოწყინდა მუდამ ასე უმოძრა-
ოდ დაყუდება, წაიქცა და ბებიაჩემის
მოწითალო-ჩალისფერი ძროხა დაიტა-
ნალის აღმოსავლეთით, ბურულაინი სა-
მზადი გვედგა და წინა ეზოში ყავარჩა-
მოშპალი წიფლის ოდა. ბებია, მუდამ,
სანთები შეშა რომ არ გვქონდა, დარი-
ნში ოდის უკანა აივანში იჯდა, ძვლებს
მზისყურში ითბობდა. ახლა მეც, როცა
ამინდი გამოჩნდება, მზეს ვეფიცები,
„შეშა“ ვზოგავ, მით უმეტეს, აქაური
„შეშა“ საკვებიცაა. ხმელი, წყალგადა-
ვლებული, ნეშოში შეხვეული, ღაღარ-
ში შემწვარი ქვირითიანი ტარანი ბავ-
შვობიდანვე მიყვარდა.

ძალიან პატარა რომ ვიყავი, ჩვენი
ეზო დიდი მეგონა, მერე და მერე რამ-
დენი წამოვიზარდე, იმდენი დაპატარავ-
და. ახლაც ვიზრდები თუ რა ღმერთი მი-
წყრება, რამდენი დღე და კვირა გადის,
რამდენს ეკვატორისაკენ მოვიწევ და
ვთბები, ჩემი თეთრი ქათქათა ეზო იკ-
ლებს და პატარავდება. ვაითუ, ბავშვო-
ბისდროინდელი უბედურება განმეორ-
დეს! ნალია რომ წაგვექცა, მეორე წე-
ლიწადს დეკემბრის ცოფიანმა ზენა ქა-
რმა სამზადს ისლის და ლაქაშის ბურუ-
ლი გადავლიჯა და შავი, გამჭვარტლული
კედლები და წყალდასხმული კერია და-
გვრჩა. მერე ნავენახარი გამოგვეცალა.
უფრო გვიან, ბებიაც გარდაიცვალა და
განახევრებული ჩვენი ეზო ჩემმა ბიძა-
შვილებმა დაინაწილეს. ახლა იქ აღარც
ის ძველი სამზადია და აღარც წიფლის
ოდა, რომლის უკანა აივანზე, მზისყურ-
ში ბებიას უყვარდა ჯდომა...

მივდივარ წინ, მიდის ჩემი ბავშვობის-
დროინდელი ეზოსა და ნავენახარის ტო-
ლა თეთრი ზომალდი და თვალსა და
ხელს შუა მადნება. რატომაა, რომ, რა-
ღაც დიდი და განუმეორებელი თუ არ
დაკარგე, ისე ვერავითარ წინსვლას ვერ
ელირსები?

მე რა გზაც გამიგრძელდა და რა ქი-
რიც ენახე, თქვენ რატომ გაგაწვალთ

და გაგიჟიროთ. აღარ მოყვებოდა, როდის გამოჩნდა პირველი ფრინველების გუნდი, სად შეეხვდი სელაპებსა და ზღვის ლომებს, როგორ ასხამდა ვეშაპი ზურგიდან შადრევანს და ერთხელ ისე ახლოს ჩამიარა, თუ ჩავუარე, ჩემს ხომალდს გვერდიც კი მიაფხანა. ერთგან, რალაც კლდოვანი კუნძულები შევნიშნე და შემეშინდა, ზედ არ შევასკდე და უკაცრიელ კუნძულზე არ დავრჩე რომ ბინზონ კრუზოსავით, ან გულივერივით თავი ლილიუტების ქვეყანაში არ ამოვყო-მეთქი. ყველაფერს მშვიდობით გავცდი, მაგრამ, რა გინდა, რა, კარგად რომ დათბა, ჩემი „ეზოს“ დაბლობებში ანკარა გუბურები ჩადგა. დაიწყო დნობა ჩემმა ქოხმაც. ლაფაროებში წვეთავს, ღამით გაყინავს და ლოლუები ჰკიდია, დღისით დნება, წვეთავს. ქოხის სახურავი თხელდება, სიფრიფანა ხდება და როგორც ჩვენი ოდის ყავარიდან — თავზე მაწვიმს. „ეზოსაც“ „ლობებში“ ერღვევა...

ერთ ღამეს დიდი უბედურება დატრიალდა, მიწა იძრა, ქვეყანა კინაღამ გადაყირავდა, ჩამოინგრა ისედაც „ჩამომპალი“ სახურავი, გარეთ ძლივს გამოვასწარი; მეგონა, რალაცას დავეჭახეთ, მაგრამ მერე ისიც ვიპოვე, არ შეიძლება ოკეანის დინება სახიფათო და თავთხელ წყლებში და კლდეებში გადიოდეს. შეიძლება აღამიანმა დაუშვას ასეთი შეცდომა, ბუნებამ კი თავისი საქმე ზედმიწევნით იცის.

დილით გამოირკვა, რომ ხომალდს მთელი ნახევარი — ნავენახარის ტოლა „ჩამოჭროდა“ და წყალს მიჰქონდა. ვიწუხე და ვირტყი თავში ხელი, მაგრამ რას ვუშველიდი. ასე რომ, ჩემი განახევრებული და გამდნარი ეზოთი განვაგრძე ოკეანეში ცურვა.

ბოლო დროს, „შეშა“ — საკვები „სასმელი“ რომ შემომეღია, ანკესობაც კი წამოვიწყე. კაკაუტოს ძაღლების მარხილი ზომ ჩემს „გემზე“ დარჩა (ოდესმე კიდევ რომ დავბრუნდე, ჩემს გულუხვ, ტუშმარტმოყვარე მასპინძელთან, ვეპეობ, ეს მარხილი უკან ჩავუტანო). დათ-

ვის, სელაპის თუ არ ვიცი, იქნებ თავის ძაღლის ტყავის მაგარი თასმები ერთმანეთს გადავანასკვე, თავში ქაბრის აბზინდისაგან რალაც ბლავვი კალქი ჩავაბი და მისატყუარად თევზის ფრთები, ქერცლიანი კანი და ძვლები მივამავრე. ვერ ვიტყვი, რომ ხელმარჯვე ანკესი გამომივიდა, და ვერც იმას, ზედ წარა-მარა ღლავები ეგებოდაო. რა თქმა უნდა, არც ერთი საზრიანი და ჰკვიანი თევზი ახლოს არ გაკარებია, მაგრამ თევზებშიცაა ისე, როგორც აღამიანებში, ოღონდ რაიმე გადაყლაპოს და არ დაეძებს, რას სანსლავს, ვინმესი ნარჩენია თუ ნასუფრალი. ათასში ერთხელ, ასეთ მუცელდმერთა არამზადს ვიჭერ. ისე, რომ იცოდეთ, ეგ დოყლაპიები სინდისზე არიან მკლედ, თორემ, ხორცად მსუქანია...

დრო კი გადის, იმდენად მოთბა, უნაბლოდაც არხენად დავაბოტებ ჩემს გაზარტახებულ „კარ-მიდამოსა“ და ქოხის ნანგრევებში. ბოლოს ისე დაცხა, შუადღისას ხალათის გახდა გადაწყვიტე და ასედაც ვქენი, მაგრამ სასეირნო ეზო-გარემო აღარ აღმომაჩნდა. რალაც საბოსტნე ადგილისტოლა გლუვი, თეთრი ბორცვი ამოზრდილიყო ამ უკიდგანო წყლიდან და ისიც დღე-ღღეზე, ალბათ, სახედრის ზურგისტოლად გადაიქცეოდა. ოკეანეებში კი სახედრით მოგზაურობა, მოგესვენებთ, უაღრესად ძნელია.

აღამიანისა არ იყოს, ყველაფერი რომ თავისი თავის მტერია, ეს ჩემი თეთრი „ხომალდი“ ჯერ იყო და, იქ არ დაატია გამჩენმა, სადაც დაიბადა, და ალბათ, ათასი წლები დაჰყო. მოიბრუნა, მოგულჯა, მოწყდა თავის და კაკაუტოს სოფელქვეყანას და, ჩემი არ იყოს, მსოფლიო მოგზაურობა მოიგონა. იქვე, იმ ყინულებიან ზღვებში მაინც დატეულიყო, ჰკრა თავი, თავკარა ეკვატორისაკენ გამოსწია და ახლა, როგორც ფიჩხი თონეში, ამ ცხელ ოკეანეში ისე თვალსა და

ხელს შუა იწვის, ამას ეტყობა, თავი გა-
წწირული აქვს, მაგრამ მე რას მიპირობს
ნეტავი მაიცოდინა.

სახლი, კარი, მარხილი, ტყავები და
სხვა ავლადიდება წყალმა წაიღო და
ბოლოს ამოდენა მამულის პატრონი,
თეთრ სახედარზე გადამჯდარი აღმოვჩ-
ნდი, რომელზეც თოქალთოდ ნაბადი
მიგია, რკინის ქალამნიანი ფეხები წყა-
ლში მაქვს, მტრედები უბეში მისხე-
დან, ხელში კი ერთადერთი იარაღი,
რკინის ჯოხი მიჭირავს. იცოცხლე, ამი-
ტყდა გულსთანცქალი და ავევირდი.
მაგრამ რამდენიც გინდა, იმდენი იყვი-
რე და იჯღაღლე, ერთბაშად ამ ყრუ
ქვეყანაში ვინმეს გაავიწყდება!

დასწყევლოს ღმერთმა, რატომაა, რომ
ეს მშველელი და კეთილი აგვიანებს და
ეს გარეწარი და ბოროტი, როგორც კი
გაჭირვებულს გნახავს, ისიც იქვე გაჩნ-
დება, რომ დამწვარზე მდლუარე დაგის-
ხას. ამ წივილ-კივილში რომ ვარ, მშვე-
ლელს და მოყვას ვეძახი, არ ვიცი, ჩე-
მი მოთქმა გაიგონა (ბოროტს, ალბათ,
მოთქმა სიმღერად ესმის), წყალში ჩაშ-
ვებული ჩემი ქალამნებიანი ფეხის სუნს
გამოჰყვდა, თუ ჩემი ანკესების მისატყუა-
რმა აცდუნა, რალაცამ მაჯაზე ჩაბმულ
თასმაზე ისეთი ძალით გამკრა, კინადამ
მკლავი წამაწყვიტა, ისევ უკან წამიღო.
კიდევ კარგი, რატომღაც ვერ გადმომაგ-
დო, თორემ თვალის დახამხამებაში და-
მაქაქებდა. გადამატყავა ხელის მტევანი
და წამართვა თასმა. რა საკითხავია, თა-
სმას და აბზინდს ვინ დაეძებდა, მაგრამ
მაშინვე ჩემს გვერდით პირმორღვეულ-
მა ზვიგენმა გაიმხეილა.

ესლა მაკლდა!

არადა, მე რა მაკლდა და რა მემამებო-
და, შევატყვე, ამის გასაგებად არ დად-
გაფუნებდა მგელივით ჩემი თეთრი „სა-
ხედრის“ ირგვლივ. წინ რომ გადაიგლი-
ჯინა, ჩემი „დიდყურა“ ერთბაშად „და-
ფრთხა“, შეტორტმანდა და „აძიგძიგდა“.
სხვა რა გზა მქონდა და დავიწყე მგლის
თავზე სახარების კითხვა: რა გინდა,
რას გვერჩი! ხომ ხედავ, წყალწაღებულ-
ები და დაღუპულები ვართ, ხომ ხედავ,

ისედაც უსაშველო გვაქვს გაჩენილი და
თუ დელფინივით შველა არ გინდა, წყა-
ლს მაინც რატომ გვიმღვრევ?! (თავი მო-
ვისულელე, ვითომ მხოლოდ წყლის ასა-
მღვრევად და საწყუმპალაოდ იყო მოსუ-
ლი). ის კი არადა, შენს ადგილზე კაცი
კაცს ხელს გაუწვდიდა, მაგ თასმაში
ხელს ჩაგვებადმა და გაქაჩავდა, რომ რო-
მელიმე კუნძულზე, ან ხმელეთთან მი-
ვეყვანეთ.

შენ აქ სახარებას მიკითხავო! მოტრი-
აღდა და გამოეჭანა, ვხედავ მოდის პი-
რდაპირ, შურდულივით, რომ ჩემს „სა-
ხედარს“ დაეძგეროს და დაფლითოს.
ასეც ჰქნა, მაგრამ აქ ჩემი „ტიპი“ იმა-
ზე ღონიერი გამოდგა, ვინემ ის მუხა-
ნათი მოელოდა, და სხვათა შორის, მეც.
ეს ათასწლიანი ყინულის გული, იმოდე-
ნა ქიმები, გვერდები და წახნაგები რომ
შემოაცვდა და შემოადნა, ცოტა დარჩა,
თორემ, რაც დარჩა, მუხის ჯირკვით
ძლიერი და გაუტეხელი დარჩენილა. და-
ეძგერა, რალა თქმა უნდა, ეს გარეწარი
და სახედრის ბარკლისტოლა მოამტვრია,
მაგრამ თვითონაც ისე დაიღწეა ცხვირ-
პირი და ისე დარეტიანდა, ჩვენს ირგვ-
ლივ უთავბოლო კორიანტელი დააყენა.
ხან აღმა ავარდა, ხან დაღმა, სულ ააქა-
ფა და აამტუტა იქაურობა. რომ ვითხ-
რათ, ვიმარჯვე, თასმას ვეცი და მკლავ-
ზე დავიხვიე-მეთქი, არც დამიჯერებთ
და უკადრელს არც მე ვიკადრებ. სახე-
დარს ორივე ხელით ვიყავი ჩაფრენილი,
როგორმე არ გადმოვევდე და არ დავე-
მარტოხელებინე, მაგრამ იმდენი იტრია-
ლა და იბორიალა იმ ანკესის, პირში რომ
ჰქონდა გაჩრილი, ძაღლის გრძელ თა-
სმაში, თვითონვე გამხვია.

ბოლოს, როცა გონს იმდენად მოეგო,
რომ ჩემი „სახედარი“ მისი ხელწამოსა-
კრავი და ასე წიწილივით გასაბდღვნე-
ლი ნაზი არსება არ იყო, იკადრა და თა-
ვის ყაჩაღურ გზას დაადგა. დაადგა, მა-
გრამ რა გინდა, რა, ჩვენც თან მიგვა-
თრევს, რა მინდა ამ ავაზაკის გზაზე, მა-
გრამ ვინ გეკითხება შენ. უკვე აღარც
მას უნდა, მაგრამ დააღო პირი და გადა-
ყლაპა, ისე, რომ არ უკითხავს რას ყლა-

ბავდა. ახლა, სადღაც სტომაქში აქვს გამოდებული ჩემი ქაშის აბზინდი, მიდგეს და უყაროს კაკალი.

ლამდება კიდეც, მიდის ეს ჩემი... (რო-

მელია სახეღარი, ველარ გეტყვით... გვზაბნეული ავაზაკი და მიყვავარ. მე კი ამ ბარათს მტრედს ვაბამ (იქნებ ეს მაინც გადარჩეს), და ვუშვებ.

ყველაფერზე ხელი ჩავიქნით, პირუნდები უკან

ჩემი ბედის ამბავს თქვენ მასწავლით? გაჩენის დღიდან — დღემდეს, ხელჩართული ბრძოლა გვაქვს. ვითომ, არ ვნებდები ჩემი ჭკუთ, მაგრამ სად დავემალები? მეზობელი ხომ არაა, ჩაქრო სახელი, თითის წვერებზე იარო და კარზე რომ აკაკუნოს, არ გაულო, ვითომ შინ არა ხარ. წამიჭერს კისერში ხელს, წამიჭერს, წამიჭერს, ვფხარკალებ — არ ვანებებ ამ გაწვალბულ სულს, მაგრამ ის თავისას არ იშლის და, აჰა, მთლად რომ გავლურჯდები, დავკარგავ საძრაობას და ბედს შევურიგდები, ცოტას მაშინ ამომსუნთქებს, მაგრამ რად გინდა, ვიცი, ხელი ყელთანა აქვს და უქმურ გუნებაზე რომ დამაყენოს ცივი თითებით ისევ მილიტინებს. იცის, მეც იმისთანა გაუტეხელი კერკეტი ნიგოზი ვარ, ჩვენი შერიგება არ მოხერხდება და ისევ გამგუდავს. რა გინდა, ხისკენ პირი მიქნია, შე მამაძაღლო, დაუზავდი, დაუტკბი, ხომ ხედავ, გერევა. დაუძახე ბაბა და იცხოვრე — ორ დღეს სიამტკბილობით...

ასე იყო იმ დღესაც, შემსვა ბარძყ-მოგლეჩილ ყინულის „სახეღარზე“, გამომაბა დარეტიანებული ზვიგენის კუდს და მიყვავარ. ზვიგენი, უთუოდ, ხახამშრალი რომ დარჩა, ტვინი არეული კი ჰქონდა, მაგრამ მშოიერმა სტომაქმა იქით წაიყვანა, სადაც კუჭის ამოსაყორი ეგულეობდა. კუჭის ამოსაყორს, მოგეხსენებათ, მთელი ქვეყანა დაეძებს, და ალბათ, სტომაქი იყო ერთადერთი მიზეზი, რასთანაც და ვისთანაც ბედმა შეგვყარა...

ჰო; ჩემი სახეღარი კი, ამ თბილ წყლებში, თვალსა და ხელს შუა მქლევდება

და საცაა ფეხებიდან გამომეცლება. მე-რე, რომ მეგონა, მომიბრუნდება რეტ-დასხმული ზღვის მგელი და ბედს უნდა შევურიგდე, ვიფიქრე, სანამ ეს დასახიჩრებული სახეღარი კიდეც სახედრობს, ერთ წაძინებას მაინც მოვასწრებ-მეთქი. ერთადერთ მტრედს, ხალათის გულისპირში, ღილებს შორის თავი ამოვაცოფინე (დილამდე თუ გავალწიე, ორ სიტყვას გამოვატან), და ჩავთვლიძე. ძილი, რაც მართალია, მართალია, მამაპაპური ვიცი. ძილში ვერც დროს ვზომავ, ვერც შიმშილს ვგრძნობ და არც ქვეყნის დაქვევა მეყურება.

თუ საბანში გახვეული მძინარე ფეხს წყალში ჩადგამ, გამოფხიზლდები, მაგრამ თუ ყინულზე ზიხარ, მუხლამდე წყალში ხარ და ხვრინავ, დილამდე რალამ უნდა გამოგაფხიზლოს? და, თქვენ წარმოიდგინეთ, გათენებამდე, ალბათ, ორისამი საათი მაინც იქნებოდა, გამეღვიძა. გამაღვიძეს თევზებმა, სლიზინა, სხმარტალა, მორიალე წვრილმა თევზებმა. თავი იმისთანა თბილ წყალში ამოგვიყვია, ოხშივარი ასდის და ჩემი „დიდყურაც“ თითქმის აუორთქლებია. წელამდე ვარ ნელ-თბილ აბაზანაში და ლაჯებით ნაბადის თოქალთოს ქვეშ მოქცეულ ჩოჩრისტოლა ყინულის ლოდზე თასმიდ ვარ მიკონილი. (ალბათ, თასმა რომ არა, რომელსაც ზვიგენი ქაჩავდა და უჭერდა, ფეხებიდან ამდენხანს გამიძვრებოდა). სამაგიეროდ იმდენი ხამსა მეხვევა, წყალში თუ ვარ, არც მგონია. ცოცხალი თევზებით სავსე, ვეება კასრში ვზივარ.

ოტია იოსელიანი
მოთხრობები

და წინ აღარც კი მივიწვევ თუ თევზების ლაშქარი, ზვიგენი და მე რაღაც ჩვენზე ძლიერ ძალას, სულ სხვა მხარეს მივყავართ? სადღაც გაჩაღებული ვეება დარბაზიც კი მომეჩვენა, რომელიც თავისკენ მიგვთრევს... მაგრამ რა მედარბაზება, ლოფსიტებმა შემიწუხეს გული, მასკდებიან ზედ, მეტმასნებიან, მიძვრებიან შარვლის ტოტებში, ჯიბეებში. ისეთი გამსლუფლებიც მოიძებნა, რკინის ქალამნებშიც შეაღწიეს და მიღიტინებენ. ეს ჩემი გაღებული „ჩოჩიორიც“ მთლად მუჟისტოლად იქცა და, რაღა თქმა უნდა, წყალში უფრო ღრმად წავედი. მტრედი უბიდან ამოვიყვანე, ჩემზე ყველაფერი ახია, მაგრამ, ეს უდანაშაულო, მშვიდობის ფრინველი არ დავლუბო-მეთქი. შენ ღილები შეიხსენიო, შეკვრა ვილამ მაცალა, ჩამიცვივდა თევზები, ფართქალეებენ, სხმარტალეებენ, მიხიციენებენ. ვფხარკალეებ, ვიციანი ვხორხოცობ, რა ჯანდაბა მაციენებს, დანა რომ დამკრა, სისხლი არ გამომივა და ვხითხითებ, ვეისკისებ, ვტყარცალეებ...

არადა, არც ვიძიებდი, რომ როგორმე, პირი წყლით ამევსოს და ეს სულელური სიცილი მოვიშალო. საითაც ხელს გაიწვდენ, თევზებში ვარ ყელამდე დამარბული. ვიციანი, ვიციანი, ვკვდები სიცილით. იმდენი სიცილი ცირკის მახარას გადააფიჩინებდა და ბოლოს და ბოლოს, ალბათ, მეც დავკარგე გონი, თუ ჩავიძირე, რაკი სხვა აღარაფერი მახსოვს:

როგორც იქნა, მოვსულეირდი და თქვენ წარმოიდგინეთ, კვლავ თევზებში ვარ, მაგრამ ისე ხალვათად კი არა, გონისწართმევამდე რომ ვიყავი, ახლა ძალიან მჭიდროდ, უწყლოდ, ერთობ გაწურული. პაერზე თევზები გაგუდულან, მე კი სული მოვითქვი, მაგრამ რა მოგათქმევინებს სულს, უზღვავ ხამსაში თავიდან ფეხებამდე ჩაძირულს. ერთ მხარეზე, საითაც მტრედი მიჭირავს, ბაწრები მაქვს ოკრობოკროდ მოჭერილი. გაკერის, გაძავკერის და განასკვის მეტი რა მინახავს, მაგრამ თოკებს მხოლოდ ცალ მხარეს ვგრძნობ. როგორღაც თა-

ვი იქით მივაბრუნე. და ქერცლოვდა ლორწოთი ამოგლესილი ცალი თვალი ვიწროდ გავადე. მგონი დღის სინათლე დავინახე და დავიჯერე, რომ ზღვის ფსკერზე არა ვარ. ამან ძალა შემმატა და კიდეც უფრო მეტად გავახილე თვალი. მეორეზე, მგონი, მომცრო კამბალა მქონდა აფარებული.

გავიხედე, ლივლივებს თვალუწვდენელი ლურჯი ოკეანე, ციმციმებენ მზის შუქზე ათინათები. შორს, ცის კიდეზე, ქუნქულა თეთრი ღრუბლებიც გარინდულან.

ეს ყველაფერი კარგი, მაგრამ ყოველივე ამას ზღვის ზედაპირიდან კი არ ვხედავ, ვუცქერი რატომღაც მაღლიდან. წყლიდან კარგა... რა ვიცი, როგორ გითხრათ, ბარე ცხრასართულიანი სახლის აივანზე რომ გადმოდგე. თავი კინალამ თბილისში მეგონა, მაგრამ ჩვენი ცხრასართულიანი სახლის ირგვლივ ზღვა სულ არ მახსოვდა. მაშინვე გავფხარკა-ლდი და ქვევით გადმოვიხედე. (ეზოში მანქანა მიყენია და ყოველ დღით, აივანიდან დაზაფრული ვიხედები, ხომ არ მომპარეს-მეთქი). არა, სადაა შენი ეზო და მანქანა, უზარმაზარი ხომალდია და ამ ჩვენი ასფალტიანი ეზოსტოლა გემბანზე თევზის კალო დგას. ერთი კი გამივლვა: ნეტავ მართლა ჩვენს ეზოში იყოს ეს თევზი, მეზობლების გულს სამარადქამოდ მოვიგებდი-მეთქი. რას არ გაიფიქრებს ადამიანი.

კი, გასაგებია, რომ ჩემი აწ საბოლოოდ გამდნარი სახედარი და ალბათ, ზვიგენიც, თევზმჭერი გემის ვეება ბადეში მოვყევით, მაგრამ რატომ გემბანზე არ ვავდივარ სხვა ნადავლიან ერთად და რატომ ზევიდან ანგელოზივით დავყურებ ქვეყანას? თუ გავიგუდებ, ამომხდა წამებულ სული და ცაში მივდივარ, ეს უამრავი თევზი, სანამ ცოცხალი ვიყავი არ მქონდა და საიქიოს რა ჯანდაბად მინდა.

ყურებიც თევზებით მაქვს დაცობილი და არ მესმის, მაგრამ ქვევით ხაკისფერ ბრეზენტისტანსაცმლიანი მეზღვაურები, რაღაცას მე მანიშნებენ თუ მა-

მაზეციერს, ვერ გავიგე, სანამ პაერში არ გავქანდი და ვეება პირლია ლითონის ხვიმირას არ გავუსწორდი. გავუსწორდი და ფეხქვეშ მიწა ერთბაშად გამომეცალა... (მიწა სადღა იყო), თევზები გამო-მეცალა და წავედი... ჩამომტყავა ბა-წარმა გვერდი, მიფერინავ თევზებთან ერთად და ამ მეცხრე სართულიდან, ასე, მესამე სართულის სიმაღლემდე, ისევ თევზის ტბორში ჩავეარდი, მკერდამდე ჩავეფლე. რა თქმა უნდა, თვალებიდან და ყურებიდან ლიფსიტებიც გადმომიცვივდა და გავიგონე, როგორ გრიალებს და დანდვარებს ქვევით უხარმაზარი წი-სქვილი, თუ საკონსერვო ქარხანა. ვიფი-ქრე, ჩემგან რა დელიკატესი უნდა დამ-ზადდეს, ქვეყანას დაეწამლავ-მეთქი და ვიყვირე. ჯერ, სანამ ხმას ამოვიღებდი, პირიდან შვიდი ცალი ხამსა გადმოვის-როლე და მერე მოვრთე ღრიალი, მაგ-რამ რა მოვრთე! ყოველ შემთხვევისა-თვის, ცალი ხელით ბუნკერის კიდეს ვარ ჩაფრენილი, ნაბადიც ფეხებში მა-რჯვედ მიჭირავს, რაკი დარწმუნებული ვარ, რა ზეთით და დაფნის ფოთოლით არ უნდა შეაზავო, კონსერვებად არც შავი ნაბადი გამოდგება.

იყვირე რამდენიც გინდა. გრიალებს მანქანა, გადის ხვიმირიდან თევზი უფ-სკერო კასრით, იფქვება. აგერ, ჩემმა ზვიგენმა ჩამიარა, პირში ისევ თასმა აქვს გაჩრილი და მუცელში ჩემი ქამ-რის აბზინდი. ვიცი, ვილაცა კბილს მოი-ტეხავს. ვკივი და ვწივი, მაგრამ ამოდენა აგრიალებულ ქარხანას როგორ გადავ-ფარავ. ბრუნავს, ზანზარებს, დანდვა-რებს და საფანტევით ისვრის ოქროს იარაღიყან თუნუქის დაბეჭდილ კოლო-ფებს.

მართალია, ბუნკერის კედელი სლიპი-ნაა, მაგრამ ის მშველის, რომ საკმაოდ დამრეცია და გავრჩი კარბაზე ჩამოკიდე-ბული. მგონია, ნანადირევი რომ გათა-ვდება, სანამ ახალს ჩამოყრიან, შეაჩე-რებენ ამ ჯოჯოხეთის წისქვილს, მაგრამ თქვენც არ მომიკვდეთ, გრიალებს ზრი-ალებს, ახრქიალებს ფოლადის კბილებს

და მაინცა და მაინც ჩემს დაკონსერვო-ბას აპირებს.

— თქვენ ამოგიწყდათ ოჯახი, გააჩე-რეთ ეს ოხრად დასარჩენი, აღარ შემო-ძლია მეტი, გავუშვებ ხელს და ჩემგან რა კერძაც დაამზადებთ, იმასაც ვნახავ-მეთქი! — ვიჭლავლე, კიდევ რა ხმა და ძალაც გამაჩნდა.

არა მგონია, ვინმეს ჩემი განწირული ძახილი გაეგონოს, მაგრამ რატომღაც უეცრად ჩააჩუმეს ამოდენა ურჩხული, ის-ის იყო, ხელი უნდა გამეშვა და ბუნ-კერის ძირში ჩავეარდნილიყავ, რომ ზე-ვიდან ვილაცამ დამხედა და ხაფი ხმით აქაქანდა.

თურმე, როგორც გამოირკვა, იმ ბა-დეში, ხვიმირაში რომ ჩამიძახა, რამდე-ნი თავი თევზიც იყო, აწონილი ყოფი-ლა. და ანგარიშზე ასი კილო კონსერვი რომ დააკლდათ, მთელი ამოდენა გემის ეკიპაჟი ფეხზე დადგა.

ჩამომათრიეს ძირს, მომიშვირეს რე-ზინის მილით წყლის ჭავლი, დამაყრევი-ნეს უბიდან, ჯიბეებიდან და ქალამნები-დან ლიფსიტები, მაგრამ კაპიტანს მაინც დანა კბილს არ უხსნის. მეგონა, იმის შიში არ გაუნელდა, რა მეშველებოდა ეს კაცი რომ დამეკონსერვებინაო. თუ-რამე, ნუ იტყვით, და ამის დარდი ჰკლავს, ასი კილო თევზი რომ დააკლდა (ისედაც გეგმა ჩავარდნილი ჰქონია), რალა ვქნა, დავილუბეო.

— ეს ნაბადი, რკინის ჯლანები და ჯო-ხი რა ჯანდაბად გინდა? — გადარიოა სა-წყალი, — ერთი ფუთნახევარი მაინც გამოვია.

კი, სამი ბათმანი იქნებოდა, ნაბადი სველი იყო და იმიტომ.

— სამაგიეროდ, შე კაცო, იმოდენა ზვიგენი შემოგიდენე ბადეში, რატომ ათი ჩემი წონა არ იქნებოდა! — ვიფი-ქრე, საქმეში ჩამეთვლება-მეთქი.

— შემომიდენე თუ არა, შენმა მხემ, შენი გაზრდილი და ნაპატიები იყო! — ყბა ისე მოენგრა კაპიტანს, ერთბაშად,

ოტია იოსელიანი
მოთხრობები

იმ ჩემისეულ ზვიგენს დაემსგავსა. —
 დეპეშა გადავეცი, ამდენი და ამდენი
 ტონა დავიჭირე-მეთქი, თავი რა ზღვაში
 დავიხრჩო.

— ზღვისა და წყლის მეტი რაა-მეთქი, — რაც შემძღო ცანუგეშე, მაგრამ არაფერმა უშველა, მონგრეული ღრან-ჭიარ გაუსწორდა.

— ეს ოჯახური ბედებზე მაინც საი-
დან მოხვდა? ან ხელში დამხრჩვალ
ჩიტი რომ უჭირავს, ეს მაინც ვერ და-
კრნებრვით! — უყვირა ზემს გვერდით
ატუხულ მებადურს.

— მეგონა, ტაშისცემით შემხედლებო-
დით და თქვენ გწყინთ?! — გამოვივრდა,
— შენ ასე რომ მიყურებ, ერთადერთი
კაცი ვარ, მთელი ქვეყანა რომ ფეხით
მოვიარე, ზღვა და ხმელეთი...

— თუხით დადიხარ ზღვაში?

— ფეხით, თქვენ მე ვინ გგონივართ!
— აჟუწიე ხმას, — ბედნიერი ხალხი
ხართ, რომ თქვენს ბაღეში მოვხვდები...

— ნეტავი სახლში დატეხულიყავი და გეგმაზე ის ასი კილო თევზი არ დამკლებოდა, უფრო ბედნიერი ვიქნებოდი!.. — შემომიღრინა, შემაქცია ზურგი და კვლავ დაღრეჯილი გამშორდა.

კაცის სიფათის დამახინჯება და ისიც
კაპიტნის, რაფა მინდოდა, მაგრამ არც
იმ თევზებს და ზვიგენებს, რომლებიც
დააკონსერვეს და არც მე, განზრახ ამ
გემზე მოხვედრა არ გვლომებოდა.

— შე კაცო, აწი რომ დაიჭერ. ასი კილოთი ნაკლები უდებეშე და ვალი არ დაგედება! — მივძახე კაპიტანს და, კიდევ კარგი, რომ არ გაუგონია, თორემ ისევ იმ ვეება ზვიმირაში გადამიძახებდა.

— სადაა თევზი... — ჩაილაპარაკა ხაფიზიმთ იქვე, გაზუზულმა ბრეზენტის-ჯუბიანმა, წვერგაბურძგნილმა მეზღვა-

ურმა, — მაგ ლიფსიტების
თვე-ნახევარი დაედევთ. ღურბინდ-
ებით, რადიოლოკატორებით და ტელევი-
ზორებით.

— ვეშაპები ხომ გაწყვიტეთ? — მი-
ვუბრუნდი ზაფხი ხმის პატრონს.

— ვეშაპები, ზვიგენი და დელფინი კი.
— თევზისქერცლიანი ხელები დაიფრთხა მიზლოურმა.

— ახლა მე და ხამსა დავრჩით და ჩვენ მოგვდევით, არა?

ამჯერად ცოტა დაიმორცხვა, ხაფი ხმა აღარ გამოიგონია, მაგრამ ხელები ისევ დაიფერთხა, კვლავ მიმხმარ თევზის ქერცლს იცილებდა, თუ მალე თქვენც ბოლოს მოგიღებთო, ამის თქმა უნდოდა, არ ვიცი, ვერ გეტყვით.

ვერც იმას გეტყვით, ეს მტრები რამ
გადაარჩინა, მთელი დღე პირში სულს
ეუბერავდი და მეორე დღეს იმდენად
მოიკეთა, წყალიც კი დალია, მესამე
დღეს — პურის ფინჩა გადაყლაპა და
ერთი კვირის მერე ამ ბარათს ვაბამ და
გულშეგბ.

მართალია, გემით, მატარებლით და თვითმფრინავით მოგზაურობა არ შეიძლება განზრახული და აქამდე ეს მკრეხელობა არ ჩამიდენია, მაგრამ ახლა თუ ზღვაში ძალისძალად არ გადამაგდეს, ან არ დამაკონსერვეს, არაფრის თავი აღარა მაქვს. ისე მენატრებით თქვენ, ჩემი ბავშვობისდროინდელი ეზოს მსხლის დამაალი ჭირკი, ჭენჭყო და მანჭავლა სოკო, თუ მანდ არ გავჩნდი, უთევზოდ, უწყლოდ, უზვიგენოდ და დაუკონსერვებლადაც დაღუპული ვარ. სულ ზელისგულზე რომ დამისგან, უზენაეს ფუფუნებაში რომ მაქცხოვრონ და ია და ვარდი დამიფინონ, ვიცი, უთქვენოდ მაინც წიწილივით ამოხდება სული...

ლირიკული გადახვევა

თქვენ, რომლებსაც უცნაურებს და
 და წრეგადასულებს გეძახდნენ,
 თქვენ, მოფარვატეებს ქარის
 მიმართულებით,
 რომელთა მკერდში შრიალებდნენ
 გულუბრყვილო ქალაქის ვარდები,
 თოვლში ჩამბალი ვაშლი
 რომ შედედებული სისხლი გეგონათ,
 და ცრემლებს გგვრიდათ,
 მტვერს კი ვერ ამჩნევდით
 საკუთარ მაგიდაზე,
 ყველა თქვენგანის ცხოვრებაში
 ერთ მშვენიერ დღეს
 გედის ყელივით ამოდიოდა
 ზაფერდის ვინრო ჰამლეტი,
 რომელსაც შეეძლო ყვარებოლით
 უფრო ძლიერ,
 ვიდრე ორმოც ათას ძმას ერთად...
 მიხი ხმა,
 ლექსის მკაცრ ზომაში
 მონესრიგებული,
 სიტყვების სისხლიან კოლტებს
 ისროდა მაინც,
 მხოლოდ რეფრენი ჟღერდა
 მწყობრად და სევდიანად:
 „თოვლივით თეთრ სუღარაში
 ჩვენ იგი გამოვახვიეთ“

ამ სიტყვებს უკან
 მდინარე იყო მოსალოდნელი...
 კაცს ხელში თავის ქალა ეჭირა,
 წუთისოფლის ფშუტე ნაყოფი
 და მისი ტვინის პიტალო კალაპოტში
 მდინარე ლეთა მიედინებოდა,
 რომელშიაც დაუფიქრებლად
 ცვიოდით თქვენ,
 რადგან უზომოდ ლამაზად ჟღერდა:
 — მე თქვენ მიყვარდით უფრო
 ძლიერ...
 ვილა გეტყოდათ ასეთ სიტყვებს?
 ამის მერე ძნელდებოდა ჩვეული
 ყოფა,
 ქალაქში სირბილი, მსუბუქი
 ფლირტი,
 ყოველდღიური სიტყვების უღელი,
 საიდანაც სათავეს იღებს მდინარე
 ლეთა
 და რეფრენივით მეორდება
 თქვენ ორს შორის,
 ასე რომ შერჩით, ერთმანეთის
 პირისპირ,
 ის, სირბილსა და სირბილს შუა
 გედის ყელივით ამოსული
 ზაფერდის ვინრო ჰამლეტი
 და თქვენ, მოფარვატენი ქარის
 მიმართულებით...

სიზიფს ლოდი

ცაზე ბასრი ნაჯახივით
 კიღია წვიმა...
 დაგორდა ლოდი ტვინის წვეროდან
 ფეხის მტკიცეულ ბებერებამდე...
 დიდსულოვანია შეკითხვა:
 — ვინ ამოიტანს?
 თან ისეთი მკვეთრი,
 თითქოს ყველაზე ოქროსფერი
 დღის გულში
 შავი ობობა დაინახე...
 ღმერთო, წითელი მესტები

ისე უსაფრთხოდ რონინებენ
 ასფალტზე,
 ხარაჩოებზე მუდმივად დგომაც
 ისეთი საშიშროებაა, რომ
 ხნიერი გულების არიტმიული
 ბაგაბუგი უკვე გახურებულ ღოლს
 ემსგავსება!..
 სიბრალული...
 გოლეული რომ ზაფერდად იქცეს,
 სხვისთვის, მაგრამ შენ?
 შენ სიზიფს ლოდს წამოგკიდებს

და მარტივ რიტმში აეწყობა

(ცხოვრება:

მწვერვალადან ქვევით,
იქიდან კი ლოჯის სიმძიმე
სისხლის შვეულს ისევ ატყორცნის
ტვინამდე, ცამდე...

(ცის თალს უკვე იმდენი სვეტი
გამოეცალა...)

მაგრამ წვიმა

ყოველთვის პასრი ნაჯახივით
არ კიდიო ცაზე,
ის ზოგჯერ
ცხოველის ხაოიანი ენით გლოკავს
და შენც ქრელ კნუტივით
მარტივი და ბედნიერი ხარ
და ისიც იცი,
რომ, სანამ ლოდამდე ჩააღწევდე.
შენს ფაიფურულ ნახევარზე
(დახვეწილი სევდის საბუდარი)

მზეს რაიმე სისხლჭარბი საგანი

უნდა გამოეხატა,
მაგალითად, ვარდი ან მარწყვი...
გულს არ აყვო — ადრე მეუბნებოდა
დედა,

ახლა ისიც, სხვებთან ერთად
იცდის, როდის ამოვიტან ლოდს
(რა მშვენიერია
ჩემს თვალებში არიალებული
შეპლები.

ოფლის სუნი რომ არ უდიოდეთ)
— დედა! — ბგერების პირველყოფილი
სიმრგვალე

ანყნარებს ნერვებს
ანრიალდება თავისი მოციმციმე
მაჯვებით,

უნდა მომეხმაროს,
მაგრამ უკვე აღარ შეუძლია...

სახლი

ყველა შეცდომის და შეცოდების მერე
შეუვალია სახლის ცარცი
მხოლოდ პურიტ და წყლიტ
და კედლების ქალწულებრივი
სითეთრით

შეუძლია აგარიდოს
განცხრომას მოყოლილი სირცხვილი,
ისიც შეუძლია თქვას:

— ვაი ქვასა და წყალს!
უცხო სტიქიებს დაატეხოს
შენზე დამიზნებული უბედურება...
თუშური ნოხივით მოჩითული
ხელებით

დაგიყვავებს,
სუფთა შალიდან პაპანაქება ასხივებს,
დამპალი შინდისფერი,
ამაზე უფრო ქართული ფერი
აღარ არსებობს...

— ვაი, ქვასა და წყალს!
იქნებ ლიტონი სიტყვებია,
მაგრამ წყლიანი შუშის ფსკერივით
ინმინდება ჩემი ზნეობა
და თუ მაინც

გენეალოგიის მკაცრი სიზუსტით
გატოტილ ხეზე
ქარაფშუტა, ვარდისფერ ყვავილებს
მივახატავ,

ამასაც მაპატიებს,
რადგან მკრეხელობის კლდეებზე
იმსხვრევა ახალგაზრდობა
და არა ხავერდით კურნავენ მას,
არამედ შავი პურიტ და კამკამა
წყლიტ...

კედლიდან ბებია შემაფრქვევს
წყენას,

ის სულ ასე დგას,
დახვეწილი რკინისგან ჩახვეულ
აივანზე

და ასეთივე დახვეწილ წერილებს
ლებულობს
თავისი ანგელოზის დღეს...
ვერ გავუმართლე იმედი:
ვერც ქათქათა კაბით მნახა
ურბნისში ან სვეტიცხოველში,
ვერც ლათინურის ორღანულ
ხმოვანებას

დავეუფლე,

და ვერც ქარგვის ნატიფ
ხელოვნებას
მე ხეების მოშინაურება თუ
შემიძლია,
რომლებიც მერე ჭერს ხვრეტენ
და ქარაფშუტა ვარდისფერ
ყვავილებს ისხამენ...
შეუვალია სახლის ცარცი
ყველა შეცდომის და შეცოდების
მერე
და თუ მის რწმენას
ჩემი გონების კეკლუცი ხვეულები
დავუპირისპირე სულ ბოლომდე,
მაშინ ის გამწირავს
თავის ძნელ გზაზე ღმერთამდე,
როგორც ვარსკვლავი ვარდება
და ფურთხი ყვავილად იქცევა,
ისე უბრალოდ გამწირავს
და ბიბლიური აბრამივით

დანას აღმართავს შვილზე.
შეიძლება, ცამ მაშინდელივით
ამცნოს,
რომ ეს მსხვერპლი უაზროა
და მე კიდევ დამრჩება
რამდენიმე სუხსიანი დღე,
რომელსაც დამპალი შინდისფერი
ჩოხა გაანათებს,
მალხაზ ფანიაშვილის
დარბაისლური მიხვრა-მოხვრით...
ბოლოს კი, სულერთია,
სახლი, ისეთივე შეუვალობით,
როგორც ანაწილებს პურსა და ნყალს,
ოთხ კედელში მოკაშკაშე
ვნების და სიძულვილის პოემებიდან
ამოარჩევს ყველაზე უფერულ
სიტყვას,
ენდროში შეღებავს
და ნითელი კვერცხივით დამადებს
საფლავეზე...

მირანგულ ავსაჯანიშვილი

სიცოცხლე

მხოლოდ მზემ იცის — ვინაა მთვარე!
მთვარემ თუ იცის — მზე რომ მწველია?
ლექსო, ყველაფერს აქვს ორი მხარე,
შენი მეორე — სტეფი, რომელია!
თუ ვარ სიმღერა, რად არ ვმღერივარ?
თუ ვარ სიცოცხლე, მაშ რაღად

ვკვდები?!

ო, არაფერი არ მინდა იმ დღეს,
როცა შენ გიხმოვ, და გევედრები!
როცა მამულზე ფიქრში დავდნებით,
როცა იმ ქვეყნად გაგვაცილებენ,
ვიტყვით, აანთეთ ძველი სანთლები!
მას ხომ ლექსები არ აძინებენ...
თუ კი განგებაჲ მე არ მალირსა
სიცოცხლე მსგავსი — თუნდაც

წარსულის....

სიტკბო თაფლისა, არა არის რა,
ცოტნეს ბეჭებზე თუა წასმული!
ეს დღეც დადგება — წასვლის, რას
იზამ,

ვერაფერს იტყვი — სადაოს ბედთან...
ვიტყვი — მშვიდობით, მამულის მიწავ,
შენდა ლოცვისთვის მივდივარ
ღმერთთან!..

რაც უფრო მეტად პატარავდება
გზის ჰორიზონტი,

თვალთმიმალული...

როცა სიცოცხლეს ასე მთავრდება,
დიდია ნატვრა და სინანული...
თუმც პატარაა დღეს საქართველოც,
მაგრამ, დიდია ეს სიყვარული!
სიცოცხლეს ჰქვია ლექსი — მამული!
ამ დიდ სიმღერას — სილაღე უნდა!
რა დროისაა სევდა ფარული,
როცა, საკმაო არ გვითქვამს თუნდაც..
წასვლის უფლება არ გვაქვს ამჯერად,
ყველა — ყველა და, ესეც ვალისა!...
ჩვენ სიცოცხლისთვის მოვედით
ქვეყნად
და სიკვდილისთვის არა გვცალია!

მუშავე ჯგუფური

ოთარ ჩხიძეს

არც ქალაქელი, არცა სოფელი,
გახიდული ხარ ორ წერტილს შუა,
და როს გიკითხავს აქ მეზობელი:
„ნეტა, ბატონი ოთარი თუა? —“

შენ იქ ხარ მაშინ და იქ ფუსფუსებ,
ხეხილს რგავ ბალში და კირით
ფეთქავ,
გასცქერი ატმის ახალ ბუსუსებს
და ჟრიაბული ჩაგესმის ფერთა.

იქ გიკითხავენ და აქ ხარ მაშინ,
და წერილს უწერ ჩვენებურ გაზეთს,
განწილი გაქვს ფაფარი ქარში,
და ხალხში მარტო მიდიხარ გზაზე.

არცა სოფელი, არცა ქალაქი,
იცო, უშენოდ ივარგებს ველარ, —
არის წინაპართ ძვალთშესალაგი,
მინა, რომელზეც ამჯერად დგეხარ.

და ვით ამბობდა მღვდელი-თედორე:
„მინა არს ღმერთი!“ — და ვერ ელევო,
შენ, ჩემო დიდო თანამედროვეც,
დახეთქილი გაქვს ჯაფით ხელები.

შენ ჩეხავ შუას, ლოპეს ამაგრებ,
და სიტყვას უთევ თეთრად ლამეებს,
დიდი ქართულის ხარ მოამაგე,
იმერს უხამებ ფერით ამერეთს.

ხარ პროფესორი და ხარ — ბოგანო,
თავადი ძველი, გვართ — ქებული,
თუმც დღეს არა გაქვს უკიდევანო
მამული, შენად სახელდებული.

ზიხარ, გვიხატავ დღეს ეტიუდებს,
ვით ფრესკის ნაჭერს ძველი ტაძრისა,
რომანს გიმშვენებს აზრის სიუხვე
და სალონარი მარტო-კაცისა.

არც ქალაქელი, არცა სოფელი,
გახიდული ხარ ორ წერტილს შუა,
და როს გიკითხავს იქ მეზობელი:
„ნეტა, ბატონი ოთარი თუა?“ —

შენ აქ ხარ მაშინ და აქ ფუსფუსებ,
რწმენას რგავ წიგნში, და მადლით
ფეთქავ,
გასცქერი ნედლი სიტყვის ბურუსებს,
და ჟრიაბული ჩაგესმის ფერთა!

მოლზე დავაგეთ ფარდაგი,
ზედაც უბრალო ჭადრაკი —
და ჩამოვსხედით პირისპირ

ჩვეულებრივად — ორნი,
ვინ ვის აჯობებს, ვინ იცის,
დიდი გვექნება ომი.

ტიტე-ბიძიამ წააგო,
და ფიქრი-ფიქრს გადააგო,
ჭადრაკი შემომაჩენა
რალაცნაირი წყენით:
— შენ გქონდეს ეს, ამხანაგო,
ჭადრაკი იყოს შენი!

— არ მინდა შენი ჭადრაკი! —
ვთქვი და ავკეცე ფარდაგი
და გავიძურნე კარში;
— აქ აღარ გნახო, ანო, —
ტიტე-ბიძია მკაცრია
და ნამსახური ჯარში...

წელს სოფელში ვიყავი
და ბალახი ავცელე,
მაგრამ სამაგიეროდ
ვერაფერი დავწერე.

თევზი მოჰყვა მრავალი
ჩემს ჩაგებულ ფაცვრებს,
მაგრამ სამაგიეროდ
ვერაფერი დავწერე.

გამოვხადე არაყი,
ქვევრში ღვინო ჩავწურე,

ბალღი ვიყავი პაწია,
კაცი რა ხასიათზეა
მე რა ვიცოდი მაშინ.

არ ვიცი, რას შევადარო,
რთულია კაცის სამყარო,
მაგრამ მეორე სალამოს
კვლავ გავაჩაღეთ ომი;
მოღზე დავაგეთ ფარდაგი,
ზედაც უბრალო ჭადრაკი
და ჩამოვსხედით პირისპირ
ჩვეულებრივად — ორნი;
ვინ ვის აჯობებს, ვინ იცის,
დიდი გვექნება ომი!

მაგრამ სამაგიეროდ
ვერაფერი დავწერე.

გლეხებს ველაპარაკე,
შვებულება გავწელე,
მაგრამ სამაგიეროდ
ვერაფერი დავწერე.

ხოლო ის კი გავიგე,
რა ყოფილა მთავარი:
კაცი ლექსს უკირკიტებს —
როცა საქმე არ არის.

ძარღვიანი კაცი იყო
ჩემი პაპის-პაპის-პაპა, —
სახელი კი აღარ მახსოვს,
დროის ქარმა გადაყლაპა.

თუმც სახელი აღარ დარჩა, —
ხე შემორჩა ეზოს შხვერთი,

ხე შრიალებს ახოვანი
და წიფელი სივრცეს ერთის.

გონიერი კაცი იყო
ჩემი პაპის-პაპის-პაპა, —
დროს აჯობა, საქმე მისი.
ქარმა ველარ გადაყლაპა!

— აი, აქ იყო გალაკტიონი...
— გალაკტიონი არ იყო აქ...
მეტი წონა აქვს ახლა ამ სიტყვებს,
ვიდრე, ზოგ-ზოგის ცხოვრებას აქვს.

ასე იყო და იქნება ასე,
ვერას გააწყობს ვერავინ აქ;

ჩვენ ერთმანეთის არ ვიცით ფასი,
ეს ჩვეულება ქართველებს გვაქვს.

— აი, აქ იყო გალაკტიონი...
— გალაკტიონი არ იყო აქ...
მეტი წონა აქვს ამ სიტყვებს ახლა,
ვიდრე, ზოგ-ზოგის ცხოვრებას აქვს.

როდესაც მტერი — მტერია და მომხვედური შენი,
მას ვაჟკაცობა, სიმტკიცე და სიშმაგე შევნი.

ასეთი იყო თემურ-ლენგი, გაუმადლარი,
ბათო-ყაენი, შაჰ-აბასი, თურქი, თათარი.

მოდრიდნენ და იცინოდნენ იმათი ხმლები,
სახელოვანი გყავდა როსმე, მამულო, მტრები!

როდესაც მტერი — მტერია და მომხვედური შენი, —
მას ვაჟკაცობა, სიმტკიცე და სიშმაგე შევნის.

ასეთი იყო თემურ-ლენგი, გაუმადლარი,
ბათო-ყაენი, შაჰ-აბასი, თურქი, თათარი.

მოდრიდნენ და იცინოდნენ იმათი ხმლები,
სახელოვანი გყავდა როსმე, მამულო, მტრები!

უცხოური ძმის ლაშქარი

მე მამა მასსოვს, თუმცა მხოლოდ კუბოში ვნახე, —
შენ კი წამითაც არ გინახავს ძვირფასი სახე.

მე შენსას ვჩივი, არა ჩემსას, ჩემო ჯიშმაგე,
შენ იცი აბა, როგორ გასძლებ, როგორ ივარგებ.

არც მამას ახსოვს შენი ხატი, მე ამას ვჩივი,
ვით ახალგაზრდა ხეივანე არ იცის თავისი ძირი.

შენ უნდა გასძლო, უნდა ნახო ყლორტები შენი,
შენ მოგემატოს, რაც დააკლდა იმ ბეჩავს დღენი!

— აქედან ფეხი არ მოიცვალო! —
მითხრა გამზრდელმა და რიგში

დავრჩი, —

ვიდექი დიდხანს, სანამდის პური
არ მოიტანეს ნანატრი დროგით;
ვიდექი დიდხანს, სანამდის ყველას
არ მოუწია თავისმა რიგმა, —

ვიდრე დახურეს ფარდული მცირე,
ვიდრე ბოქლომი აღარ დაადეს,
ვიდრე დაღამდა, ვიდრემდის ბნელში
არ მომაკითხა გამზრდელმა ჩემმა,
როგორც ძუ მგელმა, და დაიღრინა:
— ნავედით! პური დღეს არ გვექნება!

გიორგი გაჭანიძეს

მე სახელოთი გავწმინდე
ციცქნა სადგურზე მინა:
ჟინჟლავდა უსიამოვნოდ,
თოვლსაც ურევდა წვიმა.

მარტია... დარ-აუდარია,
მატარებელი ქშინავს,
და ბალლი ფართო თვალებით
მისჩერებია რკინას.

მერია — ერქვა იმ სადგურს,
შენ გამახსენდი, ჯიმა,

შენი ღარიბი ბავშვობა, —
თოვლგარეული წვიმა.

ეს უნდა მეთქვა ვინმესთვის,
თავი ვიგრძენი მწირად,
მაგრამ თანამგზავს ჩვეულად
გულარხეინად სძინავს.

მატარებელი დაიძრა,
ბალლი ბაქანზე დარჩა,
საუკუნეა თითქოსდა,
ბედი არა და არ სჩანს!

ნიკნინიძე: „შუაფსო“

ერთი პეშვი სიმშვიდე სჯობს,
ერთ პეშვ ოქროს — ბაჯალღოს;
კაცი მაშინ ვიქნებოდი,
მე რომ აქ დამასახლოს.

არც ოქრო მაქვს, არც სიმშვიდე,
მსგავსი ყოფნაც დაღახვროს;
კაცი მაშინ ვიქნებოდი
მე რომ აქ დამასახლოს.

და ჩემს ხალხსაც გავეუწევდი
მე უკეთეს სამსახურს;

კაცი მაშინ ვიქნებოდი
მე რომ აქ დამასახლოს.

ცხვარს გავშლიდი იალალზე,
ვინ რა უნდა დამძრახოს;
კაცი მაშინ ვიქნებოდი
მე რომ აქ დამასახლოს.

— ადექი და დადგი სახლი,
თუ არ გინდა ქალაქი, —
მითხრა ფშავმა, შეჰკრა წარბი
და გადაჰკრა არაყი.

მე დამივიწყეს სახლიკაცებმა,
არც წერილს მწერენ, არც კაცი

მოღის;

უჩემოდ აღარ უჭირთ გაძლება,
გულს არ უმჯობებთ მოწყენას ლოდი.

არც მე ვკითხულობ ამჯერად იმათ,
ვიცი რადგანაც — კარგად არიან.
ჭერი ახურავთ, არ ჩასდით ნვიმა,
კმაყოფა მათი, გულს უხარია.

ნუმც, ღმერთმა ნუ ქნას, უცებ
მიკითხონ,
და შემოაღონ უცებ კარები,
და არ ვიცოდე, მე რა ვიფიქრო,
სანუხარი თუ გასახარელი!

მე მომეჩვენა:
(სიზმრად თუ ცხადლივ?)
საიქიოდან მოვიდა ლანდი;

ხელ-ფეხი ესხა, და თავი ედგა,
უჭრიდა თვალი და ყური ება;

მაგრამ მოვიდა ის ლანდი უბრად,
ჩვენ გამოვაწყეთ სასტუმრო სუფრა.

დავკალით ცხვარი, ხორცი არ ჭამა,
მხოლოდ იგემა ქინძი და კამა;

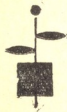
არ შესვა ღვინო, დალია წყალი,
არას იტყოდა სტუმარი წყნარი.

და გავუშალეთ ლოგინი როცა,
მან სათითაოდ ყველას გვაკოცა,

და მთვარიანში გავიდა ჭიშკრით,
ჩვენ უცნაური ვიგრძენით შიში,

არ დაუყეფა მას ეზოს ძაღლმა,
და ნება-ნება აუყვა აღმართს, —

მე მომეჩვენა:
(სიზმრად თუ ცხადლივ?)
საიქიოდან მოვიდა ლანდი...

გოდერძი პეიზჰილი

ზოგი რამ უმძრიანი კასის ცხოვრებლად

მანქანებზე და სათნოება
ხელოვნების მასალაა.

ოსკარ უაილდი

რომანი

წიგნი პირველი

1.

ოთარ ყიფიანმა, ტურისტული მატარებლის რბილი ვაგონის კუბეში რომ შევიდა, სადაც ქვედა ადგილები მას და მის ვაჟ-შვილს ეკუთვნოდა, ჩემოდანი მაშინვე საბარგოში ჩადგა, პიჯიკი გაიხადა და კართან ჩამოკიდა. ცხელიდა. მატარებელი თბილისის სადგურში იდგა, მოგზაურობის მარშრუტი კი რუსთავიდან იწყებოდა, ტურისტები იქ უნდა ჩაესადარიყვნენ და ახლა ვაგონში არავინ იყო ოთარის და შავვერემანის, ჩიტისთვალა, ჯმუხი გამცილებლის გარდა, თავის კუბეში რომ საქმიანობდა, ახალმიღებულ თეთრეულს ტილოს ტომრებიდან იღებდა, თადარიგს წინასწარ იჭერდა. ოთარმა ოფლით დაცვარული სახე და კისერი ცხვირსახოცით რომ შეიმშრალა, სიგარეტი და სანთებელა ჭინის პერანგის ჭიბეში ჩაიღო, ღერუფანში გავიდა და კუბეს მოპირდაპირე ფანჯარა ბოლომდე დასწია, ჰაერი ღრმად ჩაისუნთქა. საღამოს რვა საათი იყო, მზე მთებს იქით ეშვებოდა და ვაგონთან შედარებით ვარეთ გაცოცხლებით გრილოდა. ოთარმა ოთხჯერ ჩაისუნთქა და ამოისუნთქა, ორი და ოთხი, უფრო სწორად, ორმარცვლიანი — „არის!“ და ოთხიანი — „გამოვიდა!“ მისი საყვარელი, გამამხნეველები, რწმენის განამტკიცებელი სიტყვები იყო, რომელთაც მაშინ წარმოსთქვამდა ხოლმე, რომედიმე რთულ ეპიზოდს ან მოლიანად ნაწარმოებს რომ დაამთავრებდა. ამ ჩვევის გამო, სუნთქვით ვარჯიშსაც ყოველთვის ოთხჯერ ასრულებდა, დღეში რამდენჯერმე, ჭიბეში ვალიდოლიც ეღო, მაგრამ სუნთქვით ვარჯიშს ნაკლებ მნიშვნელობას რო-

დი ანიჭებდა, საკუთარ გულზე ჰქონდა გამოცდილი. მაშინვე შევას იგრძნობდა ხოლმე.

სიგარეტს მოუკიდა, ფანჯრის რაფაზე იდაყვადარდნობილი აბოლებდა და მშვიდად გასცქეროდა ბაქანზე შემოსასვლელებს. ბიჭის გამოჩენას მაინცაღამაინც არ ელოდა, რადგან მეგობ, დილით რომ ტელეფონით ელაპარაკა, უთხრა — თუ აქ ვერ მოვასწარი, რუსთავში ჩამოვიყვანო, და მატარებელი რომ დაიძრა, ოდნავადაც არ აღელვებულა. გუშინ ისე უცებ გადაწყვიტა ტურისტული მატარებლით მოგზაურობა, ვერც წარმოიდგენდა თუ ასე მოხდებოდა. ტრესტი, სადაც იგი მშენებლობის მომზადებისა და დაგეგმარების განყოფილების გაუგებ მუშაობა, ექსპერიმენტულ მრავალსაბოლოო საცხოვრებელ სახლს აშენებდა, რომლის ტექნიკური შედამხედველობა ჰქონდა დავალებული და მთელი წელი გაწამაწიანო იყო. მშენებლობა, მასალების დროულად მიუწოდებლობის გამო, რაშიც ხან ერთი ორგანიზაცია სცოდავდა და ხან მეორე, კიანურდებოდა და წარამარა უხდებოდა აქეთ-იქით სირბილი, რომანისთვის ველარ მოიცალა. ზოგიერთი პროზაიკოსიკით ბევრს არ წერდა. (ბევრს ფიქრობდა და ცოტა ვადჰქონდა ქალაქლზე); და რასაც ახლა აკეთებდა, აუცილებელი საარსებო წყარო იყო მისთვის და მისი ვაჟიშვილისათვის. ცოლზე უკვე მესამე წელი იყო, აღარ ზრუნავდა. ერთ ჰერტვეს კი ცხოვრობდნენ, მაგრამ მათი დამოკიდებულება მხოლოდ საქმიანი ურთიერთობით იფარგლებოდა, რაც ბიჭის — გიგის ინტერესებით იყო გამოწვეული.

მასალების საქმე რომ მოაგვარა, მშენებლები ხშირად დამამობითაც მუშაობდნენ ხოლმე

და ის დღეც ახლოდებოდა, ოთარს რომ საშველი უნდა დასდგომოდა განჯახულის შესასრულებლად: ყარაგანდაში მამამისის საფლავი ენახა, რა თქმა უნდა, თუ იქ კიდევ იყო საფლავი, მერე კი ის ადგილები მოეწყო, რომელთა გარეშეც რომანის რამდენიმე ძირითადი თავის დაწერა შეუძლებლად მიიჩნა. ზოგჯერ, მშენებლობად შინ დაბრუნებული, თუ ფხიზელი იყო, თავის ოთახში ნათურას აანთებდა და მტკრიანი საწერი მაგიდის დანახვაზე გულს მოეწურებოდა, უფცრად მოწვავებული შინაგანი ძალა თუ ამ მდგომარეობიდან თავის დაღწევის საურვილი იპოვნენ უბიძგებდა, რომ საკუთარი ფანტაზიით დაეწერა უცნობი გარემო, შეექმნა ეპიზოდები, ჩავალ მივიხედვოვინება და მერე იმის მიხედვით ჩავასწორებო, ფიქრობდა, მაგრამ საკუთარი თავისადმი მომთხოვნელობა და პატიოსნება, მწერლის უპირველესი აუცილებელ თვისებად რომ მიიჩნა, უფლებას არ აძლევდა, უნახავად და აღუქმევლად რაიმე დაეწერა. ეს რომანი პირველი ვრცელი ნაწარმოები იქნებოდა მის შემოქმედებაში და, იმედგანებად, დღევანდლობის გაცილებით სრულად ასახვას შეძლებდა მასში, ვიდრე იმ ხუთ კრებულში ერთად, დღემდე რომ ჰქონდა გამოცემული. ოთარს, როგორც კრიტიკოსსა და ნოველისტს, რა თქმა უნდა, თავისი მკითხველი ჰყავდა და პოპულარობითაც სარგებლობდა ლიტერატურის მოყვარულთა შორის, მაგრამ ორი ან სამი ნაწარმოები, მთელ წელიწადს რომ ანდომებდა, უკვე აღარ აკმაყოფილებდა, აღარ აკმაყოფილებდა სათქმელთ, ტიპიურ და გარემოთი, უფრო სწორად, მათ ჩარჩოებში ვეღარ ეტეოდა. საუფაოდ და ნაშად ეპყრობოდა მომავალ რომანს, უფროსობდებოდა, შორიდან უტრიალებდა, რადღან ხტროდა, აჩქარება ზიანის მტკს, არაფერს მოუტანდა.

ოთარმა შუა ივლისისთვის დაამთავრა მშენებლობა და თვარმეტსართულიანი სახლი, წესიანებერ, ჭერ თავისი ტრატარის სტოდენდენდობას ჩააბარა, შედეგად კი საბედწიფო კომისიას. სამუშაოს გაღწე ადრე შესრულებსთვის მძღლობა და პრემიაც დაიმსახურა, მაგრამ ახლა ათას ქებასა და ფუფილი სახეს ჭიბხვაც კი, იმის შეგრძნება ერიოა, რომ უკვე საკუთარ თავს ეკუთვნოდა. იმ დღესვე დაწერა შეგებული მისი განცხადება და სამგზავროდ განეწყო, მზადებას შეუდგა: რომანისთვის სხვადასხვა ღრის გაკეთებული ჩანაწერები, მოგვი რომ პიკაეს ჭიბეში ედო, მოგვი კი მოგვი უჭრებში იყო გაბნეული, ამოიღო და ერთად დააღება. მერე და მერე დღის თავისუფალი დრო საკანცელარიო მძღაფიებში ხიარულს მოანდომა. საწერი ქაღალდი და რეზინის საშლელი კი იყიდა, მაგრამ რბილი ფანქრების სოფნა გაუნდელა (ფანქრით წერდა, ჩაჩქიტტტორ

მ მს" იყო შეჩვეული), ძლივს აღმოჩნდა ლაქის გარეუბნის ერთ პატარა მაღაზიაში. გუშინ დილით ეს უცვლადური და სხვა აუცილებელი რამერუმე ჩემოდანში ჩაალაგა და შეეძლო, დამითვე გამგზავრებულიყო, რა თქმა უნდა, თუ თვითმფრინავის ბილეთი იქნებოდა, და სწორედ მაშინ მოხდა ის, რასაც არ ელოდა. სამსახურში რომ მივცა შეგებულების ფულის ასაღებად, მეგობ დაურცა: გიგის სოფელში მოსწყენია და ჩამოვიდა, მე განრიგით ოქტომბრამდე არ მეკუთვნის შეგებულება და სადმე წაეცვინო.

ოთარს გული თითქმის ყელში მოეჭინა, სახეზე აღმური მოედო, მაგრამ საქმე ხომ საკუთარ შეილს ეხებოდა, ერთადერთ ვატიშვილს — ლამაზ, მოხდენილ თორმეტი წლის ბიჭს, თაფლისფერი, ჭკვიანი თვალები რომ მუდამ ახლის ნახვის და შეცნობის სურვილით ჰქონდა სავსე და ოთარი გონს მოეგო. კარგი, მოამზადე და წაეყვანო, მშვიდად უთხრა ქალს და ყურმილი დადო.

ოთარი კარგა ხანი იყო მეგობთან პირად საკითხებზე აღარ ლაპარაკობდა და, რა თქმა უნდა, არც თავის მომავალ მოგზაურობაზე წამოხედვინა რაიმე, რომ ქალს თავში მოსვლოდა ბიჭის გამოისობით მისი შეზღუდვა, რაც ახალი ამბავი არ იქნებოდა მათ ურთიერთობაში... ჩემოიღანი ნახა და დაასვენა, სადღაც მიდისო? მაგრამ სახლიდან რომ განოვიდა, მეგობ თითქმის ერთი საათის წასული იყო საავადმყოფოში, სადღც მორიგე ექიმად მუშაობდა, და ყოველ მეოთხე დღეს დილიდან მეორე დღამდე უწყვეტ სამსახურში გახლდა. ერთ საათში საავადმყოფოში მისვლას და შინ მიბრუნებას ვერ მოასწრებდა, საავადმყოფო თითქმის ქალაქის ბოლოს იყო. ეს ერთი, მეორე კი — შინ რატომ მივიდოდა, როცა გიგი ბებიაშისა ჩამოიყვანა სოფლიდან და ახლაც იქ იყო, ფარულავებთან. შუა აზიაში მიემგზავრებო, ვინ ეტყოდა, როცა საკუთარი თავის გარდა, არავისთვის გაუშვებლია სხაურა და აფიოტატი არ უყვარდა, ეს მისი, როგორც შემოქმედის, სუბიექტური თვისება იყო. მაინც რატომ უთხრა, სადმე წაიყვანეო? შეგებულებაში რომ იყო, ალბათ ეს გაიგო... თავისუფლება უნდა, გართობა და აქეთ-იქით წაწალიო, გაიფიქრა ოთარმა და ერთხელ კიდევ გულსწყურით ჩაუყვარდა მეგობს ნათქვამს. ქალის ხმას არც ბრძანების კილო ეტკობოდა, არც ნიშნისგების ინტონაცია დაჰყრავდა — ჩავიშალე თუ არა გეგმებიო, ეს იყო ჩვეულებრივი წინადადება, რინი თქმაც ოცოციალურად გაყრილებიც რომ ყოფილიყვნენ, მაშინაც შეეძლო.

სამსახურიდან მომხამულ გუნებაზე გავიდა.

გომერძი ბერიშვილი

ზოგი რამ ფიქრისანი კაცის ცხოვრებიდან

მუღამ ეძნელებოდა ერთი. შერჩეული ზღვრებ-
რებიდან, მეორეში გადახვალა და ახლა ეს
მით უმეტეს ძნელი იყო მისთვის. როცა გო-
ნება მთელი წლის ნაღვლიანობა მოგზაურობის
რომანტიკით მქონდა გაფუჭებული. ქალს კი
შეშპირდა, ბიჭს წავიყვანო, მაგრამ სად წავი-
დოდნენ, არ იცოდა. შუა ღზიაში ვამგზავრებაზე
ფიქრი თავიდანვე უარყო. იქ მას თავისი გიგ-
ნები ჰქონდა, უნდოდა საქმეც გაეკეთებინა.
დროც ეტარებინა, ეცხოვრა ნამდვილი შემოქ-
მელის ცხოვრებით, ყოველგვარი რეჟიმისა და
სხვისი, თუნდაც შვილის, სურვილებისა და
მოთხოვნების აღსრულების გარეშე, დღითი
დაღამებდა თუ შუალამისას, მისი ნება უნდა
ყოფილიყო. ბოლოს და ბოლოს, მორალურადაც
და ფაზიკურადაც ახლა ჰქონდა ამის უფლება
და ბიჭის იქ წაყვანა უაზრობა, მისი მხრივ.
უნხილვობა იქნებოდა.

მზის სხივებით გასურებულ ტროტუარს
მიჰყვებოდა, გულში ზედწილ რამდენიმე ჩხლე-
ტა იგრძნო და ვალიდოლის აბი ენის ქვეშ ჩაი-
ლო. იმიტომ კი არა, რომ შეეშინდა. ცუდად არ
გაეხედა, ასე იყო მიჩვეული, გულის ჩხლე-
ტას „ვალიდოლით“ იყურებდა, იწყნარებდა,
როგორც ჰირვეულ ბავშვებს აწყნარებენ ხოლ-
მე კანფეტით ან სათამაშოდ.

მიდიოდა უხალისოდ. საკუთარი ფიქრის და
სურვილის წინააღმდეგ, ფეხის გადადგმა ეძნე-
ლებოდა, მაგრამ შვილის მიმართ ვალდებულებ-
ების შეგნება, აქტიურად რომ ებრძოდა და ფა-
რავდა ყველა სხვა გრძნობას, არ აძლევდა უკან
დახევის, შერჩევების უფლებას და ნაბიჯს თან-
დათან მოუჩქარა, როგორც მათრახით ზურგამ
წვარი, დაღლილობისაგან გასავათებული ცხე-
ნი მოუჩქარებს ხოლმე ფეხს.

ხილს იქით, მოედანზე რომ გავიდა, ტროლი-
ბუსის გაჩერების პირდაპირ ძველი, ორსართუ-
ლიანი შენობა დანახა — აქ ერთ ღროს კინო-
თეატრი იყო, ახლა კი ეს შენობა ხეივანურ-
ხიო-სამოგზაურო ბიუროს ეკრა — და იქით
გაემართა.

ვეტეობიულში საღმისი ირეოდა. მოგზაურობა-
სა და ექსკურსიების მსურველები შედიოდნენ
ერთმანეთის მოპირდაპირედ ვანაგებულ ოთ-
ახლებში და გამოდიოდნენ... განუწყვეტელი, თვა-
ლის დაძვრული ფურცლები იყო. ოთხი ბაუ-
როს ღირებულების მოადგენის სტუდენტობი-
ლანე იღონებდა, ოთხიდან ოთხში სიარულს
და კითხვას, აწკიანის, ნახთან წესდებოდა და
გაერკვია, რა საგზურებზე ჰქონდათ. ვეტეობი-
ული გაიარა და ვიწრო კიბეზე აუფრია... ნეგერე-
მანი, მოგრძოხანანი, სიმართლიანი ახალგაზრ-
და კაცი, ღუბაძე კანტაუმი რომ ეცდა და
თერს პირანგზე მიხაკისფერი მაღატუხი ეკე-
თა, ფეხზე აკეცებით და ღვინავილი ღამილით
შეხვდა. ვეტეობიულში შენის მოპირდაპირედ და
წერილებს, მომწონსო, მისაღმებისთანავე უთ-

ხრა, მერე ჰყობა, რამ შეგაწყობა შე-
ნის ბიჭს გვინდა, სადმე ვიმოგზაუროთო, კარგ-
დროს მოხვდეთ, სვალ ბალტიისპირეთისკენ მი-
დის ჩვენი მატარებელი, ორ კვირაში ექვს ქა-
ლას ნახავთ, საუცხოო მარშრუტიაო, და რაკი
ოთარმა კვერი დაუტრა, ყურმილი აიღო და
ბუდალტერიაში დარეკა, ესა და ეს კაცი მოვა
და ქვედა ადგილების ორი საგზური გამოუწე-
რეთო.

სულ რამდენიმე წუთი დასჭირდათ საგზუ-
რების შესავსებად. ოთარმა ფული იქვე გადაი-
ხადა და წამოვიდა. იმავე გზით გამოპრუნდა
უკან, რა გზითაც მოვიდა, მოვიდანა გადაკმა,
ხიდი გადაიარა და მერე შეცვალა გზი, კო-
მუნარების პარკის მოპირდაპირედ, საკომისიო
მაღაზიის გვერდით, ლუდის მოგრძო, ვიწრო
ღარბაში შეუხვია. გუმნი საღამოს აქეთ ლუ-
კმა არ ჩივდო პირში და შიმშილობა შეაწყობა.
რაც მეგის განუდგა, შინ იშვითად საუზმობდა
და ვახშობდა. სოსისი შექამა პურთან და
მდღევანე ერთად და ორი კათხა ლუდი დაა-
ყოლა.

შინ რომ მივიდა, ფარულაგებთან დარეკა.
ბოლო სამი წლის განმავლობაში ოთარს მეგის
მშობლების ბინაში ფეხი არ შეუდგამს, თუ ბი-
ჭი იქ იყო და სანახავად ან წამოსაყვანად გა-
ვილიდა, წინასწარ ტელეფონით დაურეკავდა
და ქვემოთ, საღარბაოსთან ელოდა ხოლმე.

ყურმილი გიგმი აიღო.
— გამარჯობა, გიგი, როგორა ხარ, ბიჭო?
— ოჰ, მამა! კარგად ვარ, შენ როგორა ხარ?
რა მოხვეს, ძველებურად. სოფელს ზურგი-
რატომ აქციე?
— ისეთი წვიმები იყო, მამა, გარეთ ვერ გა-
მოვდიოდით, აიღე საგზურები?
— ავიღე.

— სად მივდივართ?
ბიჭი სიხარულით ცახ ეწია, მამამისმა რომ
ქალაქებში ჩამოუთვალა, უნსაკუთრებით ნოე-
გოროდთან და ღვინისგარდაც მამაშავი შეს-
ვედრა ახარებდა, კრემლს, „ავროპას“ და ლა-
მით ნეგაზე ხილის გადახსნას ვნახავთო.

იმ ღამეს ბიჭს, ღვინისთან ერთად, ფარუ-
ლავების ბინაში ექანა და ოთარს იგი არ უნა-
ხავს. მეორე ღამეს თერთმეტ საათზე შინ ელ-
ოდა, მაგრამ აზრის მოუყვანია, თვითონ კი
ველარ მოახერხა იქით გავლა, რადგან რედაქ-
ციიდან დაურეკეს კარგა ხნის წინათ მიტანლი
მოთხრობა აეწყობ და კორექტურის წასაკით-
ხად წავიდა. მოთხრობის წიგნიერით აზრაც
ალარ მოეწონა და ანაწყობის გვერდები აბრე-
და, მოთხრობა ზედმეტი სიტყვები, წინადადებე-
ბი, ერთი ეპიზოდი კი ხელახლა დაწერა და შინ
რომ დაბრუნდა, შეადი იყო დაწყებული. რად-
ღამისა და სიცხისაგან მოთვნილი, ფარულა-
გებთან გავდრის თავი აღარ ჰქონდა, აქი შევთანხ-
დით, ბიჭს ღვინისი წამოიყვანსო, გაახსენდა
მეგის ამდღიანდელი ნათქვამი. ერთხანს — საგარ-

ძელში იყო გადაწოლილი, მერე ადგა, ჩემოდან-
ნი აიღო და კარი გამოიკეტა...

მატარებელი რუსთავეს საფარში გაჩნდა,
რვა საათი სრულდებოდა. ოთხი ბაქანს გა-
ხედა, ბიჭი არ ჩანდა. ცოტას გაფიქვია, ამასო-
ბაში ისიც წავაო, გაიფიქრა და გასასვლელის-
კენ გაემართა. ვაგონში ტურისტები რა წელი
გამცილებლემ შემოადიოლენ. ოთხი კაცი
ედევლ მიიწევდა წინ. ტამბურში გაფიქვა, ზედა
იგრძო. კიბესთან მიხუტმა უკან დახსია. უც-
ნომ ქალიშვილს ჩემოდანი გამოართვა და ამ-
ოსვლა უშველა.

— გმადლობთ!

— არაფრის!

ქალიშვილს სასამოცნო სმა და ღიმილი;
ბატონი სწორი ცხვირი და თაფლისფერი თუ-
ღები ჰქონდა, ღია წაზღვრები. მარცხნივ გა-
დაჩვეული თმა წარსამდე ჩამოშლიდა.

— რა გკითხ? — უნებურად ჰქონდა ოთხ-
რმა.

— შრიკა, — მორცხვი ღიმილით უპასუხა
ქალიშვილმა.

— ტურისტები ერთმანეთს ვეცნობით! — სი-
ცილით თქვა ოთხრმა და თავისი უადვილო
შეცითების გამართლებით ქაუთოვდმა დახ-
ძინა: — მე ოთხი მჭვია.

— წინგნით გიცნობთ, ერთხელ ტელეფონ-
რშიც გხსენთ.

— აჰ, ჰო... მასხოვს.. აჰ ორი წლის წინათ
იყო.

— დიან.

— მამაკითხ, კუპემდე ვერ გაცილებთ,
შვილს უნდა შეცვდეს.

— როგორ გეცადრებათ!

ძირს ჩასული თავის ვაგონს რამდენიმე ნა-
ბიჯით რომ გაშორდა, უკან გაბრუნდა, ხალხი
ამაჟურებულ ბაქანს თვალი მოავლო, მაგრამ
ბიჭი ვერსად დალანდა. მოსაცდელ ღარსაში
სულ ტყუილად შეიხედა, ბიჭი და დეჰანის
რომ მოსულყვნენ, გამოსასვლელთან დადგე-
ბოდენ ან პირდაპირ ვაგონს მოაშურებდნენ. სა-
დგურის საათი ცხრის ხუთ წუთს უჩვენებდა,
მატარებელი კი ნახევარზე გადიოდა. „სომ არ
დამერკა? — გაიფიქრა და ჯიბეში როკაპი-
კიანი მოძებნა. — ცოტა ხანს დავიცდი და მე-
რე დავრეკავ!“ ბაქანზე გამოსასვლელი კარის
გვერდით დადგა და ვაგონების კიბეებზე ამავე
ხალხს დაუწყო ცეკრა. „ხელოვნური წინაღობა
ფორმალისტის ნიღბით!.. აჰ, ამას სხვა რა უნ-
და უწოდო?.. კი, ბატონო, გასაგებია. მატარებ-
ბელს რომ „რუსთავე“ ჰქვია, მარშრუტის ხელ-
მძღვანელი და რესტორნების მომსახურე პერ-
სონალიც რუსთავედან არიან, მაგრამ როგორც
საექსპურსიო ბიუროში თქვეს, ტურისტების
ორი მესამედი თბილისელი უყოლია და რაღა
აქ ჩამოიყვანეს ამდენი ხალხი, იქაურები რომ
იქ ჩამსხდარიყვნენ და აქაურები — აქ, რა მო-
ხდებოდა!.. არა, არა, მშვენიერადაა მოფიქრე-
ბული, ვერაძის იტყვი!“

სიგარეტის სანადგუში ჩაგდო რა ისიც საათს
ახედა — ცხრის ათი წუთი იყო. მამაკითხი
ღარბაში გაიარა და ოდრამდეც წაწმინდა
გულბებით ატრეფებდა, პრეფიქტორული
ნათესაული მოვლაზე დასჯილ ატრეფებებს
და ტაქსების განიერებს გახედა. სამარტუტო
ტაქსი მოდიოდა, მერე ატრეფული რა ოთხი
იქნა გაუმათა მდრამ ბაჭი რა დროისი ვერ-
ერაში აღმაშენდნენ და არც მეორეში. ოთხი
შევედ მდრეფებას ვიდეო მდრეფა, რაღა
სიგარეტს მოეცადა, ზედაზედ ნაწილი, რაღა
ხომ არ შეენიხებათ? — გაუფიქრა და სა-
ხეზე ოფლი გადაასკდა. — „ხომარეფა, რა-
უნდა შევხედოდათ, სადაცაა, ნადგუში“

დრო აღარ ითმენდა. ოთხი წამელაწუმი მა-
ჯას საათს დასკეროდა... თხუთმეტია... მოთხმე-
ტი ცამეტე წუთილა ჯიბედა მატარებლის დახე-
ლამდე. მეორე ატრეფისც მოვიდა, მაგრამ ბიჭი
არ ჩამოაშოლია. „რაშია ბაქანზე?“ ოთხი ატრე-
ფით მიმოდიოდა, ერთ აღმართვას ვიდეო ნე-
დებოდა. „მიეჭვარე, თვითონ ჩაფიქრო თვალი
სა-
გონებელში, უნდა შენაწილია და წამოიშოვანა“
ტელეფონის ჯიბედათ მთარბანა ფარულადგების
ბინაში დასარეკადა... შერი არ ოთხილა. ზედა
შინ დარეკა. „უტრეფი არადაა, ადრე... ისიც
ფარულადგების ტელეფონის ნაწილი ატრეფა,
არც ახლა გადიოდა შერი. ჯიბედათადაა ნაწილი-
და, აღარ იცოდა, რა იქნა. გასარებზედ მარ-
ნებას აზრი აღარ ჰქონდა, ჯამბურში უნდა
დროს უტრადლებით იყო, თვითონ იქით ეჭირა
და არც მომხედელი ტაქსი და აღმართვას ოთხ-
ჩენია შეუმჩნეველია და არც წამხედელი. იქ-
ნებ ელექტრომატარებელი ინტებს წამხედელია,
გაიფიქრა და ბაქანზე გახატულდესკენ მი-
ბრუნდა, რომ ამ დროს მის წინ ციფერი ატრე-
ფულია დააშურეჭა ვიდეოდა. ხალხიან ნაწილი-
ნე ლევიც იქნა, მეგის გაუფიქრელი მდრეფა-
რი, მენიხერებელია, ცხვირბაჭუა, ჰერეანინი
ოცდათხუთმეტოდე წლის ქალი. ის და მეგის
კოლეგები იყვნენ, ერთად მუშაობდნენ საჯე-
დმყოფოში. მარინემ მანქანის ფანჯრიდან თა-
ვი გამოაშო და გაუღია.

— ოთარჩიკ, გამარჯობა!

ოთარს სალაშზე არ უპასუხებია...

ღელით უკრიანილი მარინე ლენინგრაღში
იყო დაბადებული და გაზრდილი, პირველი ქმა-
რიც იქაური ჰყავდა, როგორც მეგის ერთ-
ნეტი წერადელი სწერდა, — ნიქიერი ფიზიკოსი,
მაგრამ ცოლის მიმართ სასტიკად უტრადლე-
ბო. ზრინწინი, უტემპერამენტო და ულუალო-
კაცი. კართვლის ცოლობაზე მეოცნებე მარ-
ინე, ამაზე თითქმის უყვლა წერადელი სწერდა
მეგობარს. ფიზიკოსს, მასთან შვილი არ ჰყო-
ლია, გაუყარა და ერთ თბილისელ ფილოლოგს
მიიხოვდა, ქალიშვილი შეეძინა, მაგრამ ორი-

გოლმარტი ვაიშვილი

ზომბი რამ შიმპრინი კაცის ცხომამდინად

ოღე წლის შემდეგ ფილოლოგსაც გასცილდა (პირველი კმარის ანტიპოდი აღმოჩნდა — ჯიქინა, ენციკლი და უნეში, სტემა თურმე) და ლენინსკიანე გაემგზავრა, ხალხს დაეკრებოდა მქონდა მშენებლის დანატოვარი ორთახანა ბინა. ეს ბინა ერთ გადამდგარ ოფიცერს თბილისში გადაუცვალა და უკან დაბრუნებული, გურამიშვილის ქუჩაზე დამკვიდრდა ქალიშვილთან ერთად. მესამედ აღარ გათხოვია, როგორც მეგი ამბობდა, ეშინოდა, ვაითუ, ისევ არ გაუმართლდეს, აუტკივარი თავი რატომ უნდა აიტკივოსო... მეგი და მარინე ბავშვობიდანვე დაუახლოვდნენ ერთმანეთს, მაგრამ მამას თბილისში მეგის ბებია ლად ჰქონდა ბინა (გარდაცვალებამდე ორი წლით ადრე გაყიდა), ყოველ წელს ჩამოჰყავდა ცოლ-შვილი და გოგონების მეგობრობაც იმ დროიდან დაიწყო. ოთარმა მეგის ინფორმაციებით, სხვათა და სხვათაგან განგონით, უფრო მეტად კი საკუთარი დავიანტების შედეგად, საკმაოდ კარგად ჩამოაყალიბა მარინეს ხულიერი და მორალური პორტრეტი და ცოლს ხედიდა მასთან ურთიერთობას, მაგრამ წყალს ნუჟდა, მეგის ძველ მეგობართან კავშირი არ გაუწყვეტია...

მარინე მანქანაში მართო იქდა და ოთარი მიხვდა, მეგის გამოგზავნილი რომ იყო.

— რას იტყვი, მარინე, ხანტერესოს და ახალს, სად არიან?

— გიგის დედამისი არ უშვებს, — მარინემ სიგარეტს მოუყიდა.

— როგორ თუ არ უშვებს, მაინც, რატომ? — არ ვიცი... — მარინემ მსუქანი, პომადით გაწითლებული ტუჩები მოუყმა და სიგარეტის ბოლი წვრილად გამოუშვა, — ისო, ესო...

— პირდაპირ თქვი!

— ერთი სიტყვით, დროს სატარებლად მიემგზავრება!

— რაო?!

— ძველი სატარებელი მოენატრა, გიგის როგორ გავაყოლებ, გაგიღდება ბავშვო! თქვენი საქმე თქვენ უკეთ იცით...

— საცოდავი!

ოთარს არ გასჭირვებია დაესკვნა, რომ ეს ყველაფერი მის გასაშფარებლად, დასამცირებლად იყო მოგონილი. მეგი ზნაირად მიმართავდა სხვადასხვაგვარ ავანტიურას და არა მარტო ოთარზე ხალხის ასალმარებლად სწავლიდა ამას, არამედ იმიტომაც — ოთარს ამაში ეჭვი არ ეპარებოდა — სხვების წინაშე რომ დაეცვა და გაემართლებოდა თავი.

„უნდა შემეცლო და წამომეყვანა! — ფიქრობდა მოსაცდელ დარბაზში შერბუნებული ოთარი. — „როგორ ახარება ეს მოგზაურობა, ამას ვნახავთ, იმას ვნახავთ, იმხდა აღუერთოვანებული... თვითონ მოვიყვანო რომ მითარა, როგორ დავეუგერო!.. გიგი აღბთ ტირის... არ გაუჭირდება მისი დამშვიდება, გინისი შარვალს მისცემს, ახალ ფეხსაცმელებს, ბავშვია

და გაჩუმდება... ასეთი რამეები არ უშვებს, ვერაფერს ვიტყვი, უნარია, ბავშვის, რომ კარგად იყვით... პერტის საქმეს მშვენივრად აგვარებს... რამდენჯერმე ველაპარაკე ხან ხუმრობით, ხან დავუვალებით, იმ ღამეს კი, ორი სავსე ჩემოდნით სტელდამშვენივრად რომ დამარუნდა, სამხარეულოში გავიწმე, გიგის რომ არ გადვამხობდა და მკაცრად ვუთხარი: აღარ მოეშვები მაგ მაიმუნობას, როგორ არა გრცხვინა-მეთქი! რას ამბობ, — პირიქით, აქეთ შე მომიტია ისეთი სახით, თითქოს მართლა ხუმრობა ეგონა, რასაც აქამდე ვეუბნებოდი, — ისეთს რას ვაკეთებ, სამარცხვინო რომ იყოს, ბავშვის ტანსაცმელებს და ჩემთვის რაღაცეებს ვუფრთხილავ. ხან ოდესაში ხარ, ხან ტალიში, ხან კი ელინიუსში, ეს სტალინი კარგს არაფერს მოგატანს-მეთქი! მეგობრებთან დავდივარ, ვისი რა საქმეაო! ვიცი, რა მეგობრებიც გყავს, კატეგორიულად გაფრთხილებ, მაგ წაწალს თავი დანებებ, ჭრეტრობით ჩემს ცოლად ითვლები, ხალხი მიცნობს, რასაც შენ აკეთებ, ჩ-ში შეურაცხყოფაა და არ გაძლევ ამის უფლებას-მეთქი! მოიტანე, ბატონო და მეც მოვეშვენიო! ბევრს არა აქვს, მაგრამ რასაც შენ სწავლობ, არ კადრულობენ-მეთქი... მე ტიტველი ვარ ვივლი და ვერც ბავშვს ვატარებო. დავმსუქრე, მაგრამ არც ამან გაქრა... ეს მანამდე იყო, ვიდრე მასთან ურთიერთობას შევწყვედი და ჩემთვის გადავბარდებოდი. მას შერე, ალბათ შეეშინდა არ დამბეჭდოსო და არაღელვარულად მოქმედებს, ხან ბათუმში კლავს თანამშრომლის მამას და დაკარგულაზე მიდის, ხან რომელიღაც თანაურსელებს აქორწინებს და სოხუმში მიემგზავრება... ბრიყვის სიმართლენი დარწმუნებია ისევე ძნელი, როგორც სკეტუგოსისა, ბრიყვი სულ ბრიყვულ პოზიციაზე დგას, სკეტუგოსი კი ზედმეტად ფანტაზიოზია... რა ვქნა? ღვარჩე! მივიდე და... სისულელეა, მის წისქვილზე წყლის დასხმა გამოვა...“

ოთარი წინათაც რამდენჯერ ყოფილა გულნატენი და გაწვლილებული ამ ქალისგან, მაგრამ ითმენდა, არ ჩქარობდა განქორწინებას, გიგის რომ დაჩაგრულად არ ეგრძნო თავი, ახლა კი უაზრობად და სასაცილოდ ეჩვენებოდა თავისი დიდსულოვნება, სისუსტე, სიღარბე, მოთმინების ძაფებიც დაუწყდა, დაეგლიჯა, როგორც კლდიდან მომსკდარი ზეგვი წყვეტს და გლეჯს ყველაფერს, რაც გზად შეხვდება და მტკიცედ გადაწყვიტა, უკან დაბრუნებისთანავე დაესვა წერტილი ამ საქმისათვის.

რესტორანში შეუხვია და სწორედ მაშინ გამოაცხადა აღვილობრივმა დიქტორმა, ტურისტული მატარებელი პირველი ლიანდაგიდან ვადისო. მებუფეტის ჩაის ჭიქა კონიკით გაავსებინა და გადაჭრა, მეორესაც დავდევი, გაიფიქრა, მაგრამ გარედან მგზავრთა და გამცილებელთა გამოსათხოვარი ხმები მოესმა, ფუ-

ლი გადამხდა, ბაქანზე გამოვარდა და დაძრუ-
ლი მატარებლის ბოლო ვაგონს შეახტა... თავი-
სი ვაგონის ტამბურში შესული, მოპირდაპირე
კართან გაიქცა, ზურგიით გამცილებლებსა, რა-
მელიც ბაქანზე მოხერხებულ ქალიშვილებს
ელაბუტებოდა, ქათინაურებს ესროლა, კოცნას
უგზავნიდა. მერე კარი დაკეტა და ვაგონში
დიდხანით შევიდა.

ოთარმა სივარტის მოუკიდა, კედელს მხრით
მიეყრდნო და ნათურებით განათებულ სივარ-
ტის მიმართ, თან ხანთებელს აჩაყუნებდა.
ანთებდა და აქრობდა, ანთებდა და ისევ
აქრობდა... ბივი დაუდგა თვალწინ და გუ-
ლი მოეწურა. ბივს უყვარდა ხოლმე სანთებ-
დას ჩხაყენი, ჭერ ოთარს სივარტის მოუკიდებ-
და, მერე კი ერთობოდა, ანთებდა და აქრო-
ბდა...

მატარებელმა თანდათან უმატა სიჩქარეს და
მალე უკან მოიტოვა ქარსნის მიღებით აბო-
ლებული ქალაქი.

ოთარი კარგა ხანს იდგა ტამბურში. მატარ-
ებელი რომ აქსტაფას გასცდა, კედელს მოშორ-
და და კარსიკნ მოზრუნდა... თავიდან ვაგონში
შესვლა ეუხერხებოდა, ეგონა, იმ ქალშვილ-
მა, აქ რომ გაიღწია და სხვებმაც გაიგეს მისი
ამბავი და რცხვენოდა, ახლა კი, კონსაკი რომ
თანდათან მოეცადა და სახამოვნოდ მოთენთა,
საკუთარი თავისადმი გადაჭარბებული კონტ-
როლი, მხიარად რომ აწუნებდა და სტანჯავდა
კედელს, მიუყურდა და წელადიღლივით უხერხუ-
ლობას აღარ გრძნობდა...

დერეფანში მგზავრები გამოფენილიყვნენ,
უმეტესობა, ორი ხანშიშესული, გურულ კილო-
ზე მოლოპარაკე მამაკაცის გარდა, ბავშვები და
ქალები იყო. გამცილებელი საგზაურებს აგრო-
ვებდა. ოთარს თავისი კუბის კარი დაკეტლი
დახვდა.

— მანდ ორნი ხართ. არა? — ჰკითხა მეზო-
ბელი კუბიდან გამოსულმა გამცილებელმა.

— არ ვცი.

ოთარმა კარი გაღო. კუბში, რაღორც ნა-
ხევარი საათის წინ დატოვა, ანუ დასწავა ყვე-
ლაფერი.

— სადვითად იქნებით, ზემო საწოლებსი თე-
ვისუფლებსი... თქვა კარის პირდაპირ შენერე-
ბულმა გამცილებელმა.

— რატომ? — ოთარმა პირისკნ წიბ-დან თე-
ვისი საგზაური ამოიღო და მიხტა, კუბ-დან გა-
მოვიდა.

— გადაფიქრეს წამოსვლა.

ოთარს გაუხარდა. ათასი საფიქრალი ჰქონ-
და და მარტოობა ისევე სჭირდებოდა, რო-
გორც სულიერი სიკარიელების ხეტიალი და
ხალწის ყუფილა.

— ჩემი ბივიც უნდა წამოსულიყო, იმანაც
გადაფიქრა, პირიქითა ბანაკი არის! — ზე-
მადლა უთხრა გამცილებელმა. უფროდ აწეულ
ტონს არავინ გაუყვარებია, ვაგონის ბორბლე-
ბი. გამხუფლად მზაურობდა და ასეთი რგებო-

რით ლაპარაკი ბუნებრივად ჩანდა. — გამცი-
ლებელმა ქალიშვილმა, ცისფერ-... ჩასუქი-
ბულ ქალთან ერთად რომ იდგა და ფანჯარა-
სთან და სახე ნივთების მიეწვირა, ოთარს
შეხვდა და თავი ისევ ფანჯარისკენ მიამართა.

— კარგი გოგო! — გაფიქრა ოთარმა.
— გამართლებაც ამას შეიძლება, ლოკმით ბურ-
თი და მოედან! — ჩახანთიდა გამცილებელ-
მა და ჩიტიხ თვლები ემეყურა ელენილმა.

— გეტყობათ, ღმერთი გწყალობთ!
— უპ, ძალიან, ბედნიერ ვარსკვლავზე ვარ
დაბადებული, ყველაფერში ასე მამართლებს!
— საფარტის ბოლი ღრმად ჩახსუნქა და ბო-
ლივმად გამოეწვია.

— რატომაც არა, კარგი ბივი ჩანხართ!
ოთარმა იახრა, ამ კაცს უცებ დაახლოება და
სიერთო ენის გამოხატვა ემარჯებოდა, რაშიაც
პროფესორი უწყობდა ხელს — მახინძელი
იყო.

— აქ ისეთი არავინაა, წინასწარ დაგწერე,
— ხმადახლა თქვა გამცილებელმა. — ვაჟი
კი, გიყვარდეს, ბლომად იქნებინა...

ოთარს გეგემა, არაფერი უთქვამს. ქალე-
ბი ურთიერთობა მისთვის თვითმზანი არა-
სოდეს ყოფილა, არც ხმამაღალი ლაპარაკი
უყვარდა მათზე, თავშეუვალებელ მამაკაცს
რომ ახასიათებთ, ამასთან ვიყავი და იმასთანა,
ასეთი იყო და ისეთი, ურც ვიდ რომ ამოშ-
ვლებენ ყოველ დეტალს. ქალემა ოთარი არ
ძებნდა, მეგრამ ისინი, განსხვავებული სახა-
თისა და ბიოგრაფიის მქონენი, თავისთავად
ხვდებოდნენ სხვადასხვა ადგილსა და სიტუა-
ციაში, ამ მხრივ ბიდი მართლაც სწავლავდა,
და ეს შეხვედრები მსუბუქი ფიქრით, რეს-
ტორანში დროსტარებით ან „სასიყვარულო“
დამეებით მთავრდებოდა ხოლმე.

ოთარი გამცილებელმა — ორმოცს მიღწეუ-
ლი კაცი იყო — გაახალისა და გადწეცა,
რესტორანში წასულიყო მასთან ერთად.

— ხომ არ დავგვიღო?

გამცილებელს სახე გაეხადრა.

— სიამოვნებით, ოღონდ ჭერ საგზაურებს
მარშრუტის ხელმძღვანელს ჩავაბარებ, თე-
რეულად დავარიგებ და მერე, თუ გინდათ, ღი-
ლაშელ ვუტყუათ.

— მო, მართლა, ამ საგზაურს რა ვუყუ?

— არ ჩავაბარებთ? ახლა ვინდა დიბარუ-
ნებს, ვკითხავ მაინც უფროსს.

— რესტორანში ვიქნებით.

— ათ წუთში თქვენთანა ვარ! მაცივარში
არაყუ მაქვს, წამოვიღებ.

— არ გინდათ, იქ ექნებათ.

მატარებელი მთელი სისწრაფით მიქრდა
და ვაგონი აქეთ-იქით ირწყვოდა. ოთარმა კუბის
კარი დახურა და დერეფანს გაუყვა ბორბლე-
ბორბლით. ფანჯრებს მიღმა შავი, მრუმე სი-

გომეზში მემოვილი

ზომი რამ ფიქრინი კაცის ცნობრივადან

ტიტე-ბიძიამ წააგო,
და ფიქრი-ფიქრს გადააგო,
ჭადრაკი შემომანჩენა
რალაცნაირი წყენით:
— შენ გქონდეს ეს, ამხანაგო,
ჭადრაკი იყოს შენი!

— არ მინდა შენი ჭადრაკი! —
ვთქვი და ავკეცე ფარდაგი
და გავიძურნე კარში;
— აქ აღარ გნახო, ანო, —
ტიტე-ბიძია მკაცრია
და ნამსახური ჯარში...

ნელს სოფელში ვიყავი
და ბალახი აცეკლე,
მაგრამ სამაგიეროდ
ვერაფერი დავწერე.

თევზი მოჰყვა მრავალი
ჩემს ჩაგებულ ფაცვრებს,
მაგრამ სამაგიეროდ
ვერაფერი დავწერე.

გამოვხადე არაყი,
ქვევრში ღვინო ჩავწურე,

ბალღი ვიყავი პანია,
კაცი რა ხასიათზეა
მე რა ვიცოდი მაშინ.

არ ვიცი, რას შევადარო,
რთულია კაცის სამყარო,
მაგრამ მეორე საღამოს
კვლავ გავაჩაღეთ ომი;
მოღზე დავაგეთ ფარდაგი,
ზედაც უბრალო ჭადრაკი
და ჩამოვსხედით პირისპირ
ჩვეულებრივად — ორნი;
ვინ ვის აჯობებს, ვინ იცის,
დიდი გვექნება ომი!

მაგრამ სამაგიეროდ
ვერაფერი დავწერე.

გლეხებს ველაპარაკე,
შვებულება გავწელე,
მაგრამ სამაგიეროდ
ვერაფერი დავწერე.

ხოლო ის კი გავიგე,
რა ყოფილა მთავარი:
კაცი ლექსს უკირკიტებს —
როცა საქმე არ არის.

ძარღვიანი კაცი იყო
ჩემი პაპის-პაპის-პაპა, —
სახელი კი აღარ მახსოვს,
დროის ქარმა გადაყლაპა.

თუმც სახელი აღარ დარჩა, —
ხე შემორჩა ებოს შხვერთი,

ხე შრიალებს ახოვანი
და წიფელი სივრცეს ერთის.

გონიერი კაცი იყო
ჩემი პაპის-პაპის-პაპა, —
დროს აჯობა, საქმე მისი.
ქარმა ველარ გადაყლაპა!

— აი, აქ იყო გალაკტიონი...
— გალაკტიონი არ იყო აქ...
მეტი წონა აქვს ახლა ამ სიტყვებს,
ვიდრე, ზოგ-ზოგის ცხოვრებას აქვს.

ასე იყო და იქნება ასე,
ვერას გააწყობს ვერავინ აქ;

ჩვენ ერთმანეთის არ ვიცით ფასი,
ეს ჩვეულება ქართველებს გვაქვს.

— აი, აქ იყო გალაკტიონი...
— გალაკტიონი არ იყო აქ...
მეტი წონა აქვს ამ სიტყვებს ახლა,
ვიდრე, ზოგ-ზოგის ცხოვრებას აქვს.

როდესაც მტერი — მტერია და მომხვედური შენი,
მას ვაჟკაცობა, სიმტკიცე და სიშმაგე შეენი.

ასეთი იყო თემურ-ლენგი, გაუმადლარი,
ბათო-ყაენი, შაჰ-აბასი, თურქი, თათარი.

მოდიოდნენ და იცინოდნენ იმათი ხმლები,
სახელოვანი გყავდა როსმე, მამულო, მტრები!

როდესაც მტერი — მტერია და მომხვედური შენი, —
მას ვაჟკაცობა, სიმტკიცე და სიშმაგე შეენის.

ასეთი იყო თემურ-ლენგი, გაუმადლარი,
ბათო-ყაენი, შაჰ-აბასი, თურქი, თათარი.

მოდიოდნენ და იცინოდნენ იმათი ხმლები,
სახელოვანი გყავდა როსმე, მამულო, მტრები!

უცხოელი ძმის ლექსი

მე მამა მახსოვს, თუმცა მხოლოდ კუბოში ვნახე, —
შენ კი წამითაც არ გინახავს ძვირფასი სახე.

მე შენსას ვჩივი, არა ჩემსას, ჩემო ჯიმაგე,
შენ იცი აბა, როგორ გასძლებ, როგორ ივარგებ.

არც მამას ახსოვს შენი ხატი, მე ამას ვჩივი,
ვით ახალგაზრდა სემ არ იცის თავისი ძირი.

შენ უნდა გასძლო, უნდა ნახო ყლორტები შენი,
შენ მოგემატოს, რაც დააკლდა იმ ბეჩავს დღენი!

— აქედან ფეხი არ მოიცვალო! —
მითხრა გამზრდელმა და რიგში
დავრჩი. —
ვიდექი დიდხანს, სანამდის პური
არ მოიტანეს ნანატრი დროგით;
ვიდექი დიდხანს, სანამდის ყველას
არ მოუწია თავისმა რიგმა, —

ვიდრე დახურეს ფარდული მცირე,
ვიდრე ბოქლომი აღარ დაადეს,
ვიდრე დაღამდა, ვიდრემდის ბნელში
არ მომაკითხა გამზრდელმა ჩემმა,
როგორც ძუ მგელმა, და დაიღრინა:
— ნავედით! პური დღეს არ გვექნება!

გიორგი გაქანიძეს

მე სახელოთი გავწმინდე
ციცქნა სადგურზე მინა:
ჟინყლავდა უსიამოვნოდ,
თოვლსაც ურევდა წვიმა.

მარტია... დარ-ავდარია,
მატარებელი ქშინავს,
და ბალღი ფართო თვალებით
მისჩერებია რკინას.

მერია — ერქვა იმ სადგურს,
შენ გამახსენდი, ჯიმა,

შენი ღარიბი ბავშვობა, —
თოვლგარეული წვიმა.

ეს უნდა მეთქვა ვინმესთვის,
თავი ვიგრძენი მწირად,
მაგრამ თანამგზავს ჩვეულად
გულარხეინად სძინავს.

მატარებელი დაიძრა,
ბალღი ბაქანზე დარჩა,
საუკუნეა თითქოსდა,
ბედი არა და არ სჩანს!

ნიკნინიძე: „შუაფსო“

ერთი პეშვი სიმშვიდე სჯობს,
ერთ პეშვ ოქროს — ბაჯალლოს;
კაცი მაშინ ვიქნებოდი,
მე რომ აქ დამასახლოს.

არც ოქრო მაქვს, არც სიმშვიდე,
მსგავსი ყოფნაც დაღახვროს;
კაცი მაშინ ვიქნებოდი
მე რომ აქ დამასახლოს.

და ჩემს ხალხსაც გავუწევდი
მე უკეთეს სამსახურს;

კაცი მაშინ ვიქნებოდი
მე რომ აქ დამასახლოს.

ცხვარს გავშლიდი იალალზე,
ვინ რა უნდა დამძრახოს;
კაცი მაშინ ვიქნებოდი
მე რომ აქ დამასახლოს.

— ადექი და დადგი სახლი,
თუ არ გინდა ქალაქი, —
მითხრა ფშავმა, შეჰკრა წარბი
და გადაჰკრა არაყი.

მე დამივიწყეს სახლიკაცებმა,
არც წერილს მწერენ, არც კაცი

მოდის;

უჩემოდ აღარ უჭირთ გაძლება,
გულს არ უშაბრებთ ღონეგნის ლოდი.

არც მე ვკითხულობ ამჯერად იმათ,
ვიცი რადგანაც — კარგად არიან.
ჭერი ახურავთ, არ ჩასდით ნვიშმა,
კმაყოფა მათი, გულს უხარია.

ნუმც, ღმერთმა ნუ ქნას, უცებ
მიკითხონ,
და შემოდონ უცებ კარები,
და არ ვიცოდე, მე რა ვიფიქრო,
სანუხარი თუ გასახარელი!

მე მომეჩვენა:
(სიზმრად თუ ცხადლივ?)
საიქიოდან მოვიდა ლანდი;

ხელ-ფეხი ესხა, და თავი ედგა,
უჭრიდა თვალი და ყური ება;

მაგრამ მოვიდა ის ლანდი უბრად,
ჩვენ გამოვანყეთ სასტუმრო სუფრა.

დავკალით ცხვარი, ხორცი არ ჭამა,
მხოლოდ იგემა ქინძი და კამა;

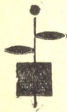
არ შესვა ღვინო, დალია წყალი,
არას იტყოდა სტუმარი წყნარი.

და გავუშაღეთ ლოგინი როცა,
მან სათითაოდ ყველას გვაკოცა,

და მთვარიანში გავიდა ჭიშკრით,
ჩვენ უცნაური ვიგრძენით შიში,

არ დაუყეფა მას ებოს ძაღლმა,
და ნება-ნება აუყვია აღმართს, —

მე მომეჩვენა:
(სიზმრად თუ ცხადლივ?)
საიქიოდან მოვიდა ლანდი...

გოდერძი ზეიზვილი

ზოგი რამ უმძრიანი კაცის სსოვრებიან

მანკიერება და სათნოება
ხელოვნების მასალაა.

ოსკარ უაილდი

რომანი

წიგნი პირველი

1.

ოთარ ზეიზვანს, ტურისტული მატარებლის რბილი ვაგონის კუბეში რომ შევიდა, სადაც ქვედა ადგილები მას და მის ვაჟი შვილს ეკუთვნოდა, ჩემოდანი მაშინვე საბარგოში ჩაღება, პიჯაკი გაიხადა და კართან ჩამოკიდა. ცხელია. მატარებელი თბილისის სადგურში იდგა, მოგზაურობის მარშრუტი კი რუსთავიდან იწყებოდა, ტურისტები იქ უნდა ჩაშხდარიყვნენ და ახლა ვაგონში არავინ იყო. ოთარის და შავკერემანის, ჩიტისთვალა, ჭმუხი გამცილებლის გარდა, თავის კუბეში რომ საქმიანობდა, ახალმიღებულ თეთრეულს ტილოს ტომრებიდან იღებდა, თადარიგს წინასწარ იჭერდა. ოთარმა ოფლით დაცვარული სახე და კისერი ცხვირსახოცით რომ შეიმშრალა, სიგარეტი და სანთებელა ჭინის პერანგის ჭიბეში ჩაიღო, ღერეფანში გავიდა და კუბეს მოპირდაპირე ფანჯარა ბოლომდე დასწია, ჰერი ღრმად ჩაისუნთქა. საღამოს რვა საათი იყო, მზე მთებს იქით ეშვებოდა და ვაგონთან შედარებით ვარეთ გაცილებით გრილოდა. ოთარმა ოთხჯერ ჩაისუნთქა და ამოისუნთქა. ორი და ოთხი, უფრო სწორად, ორმარცვლიანი — „არის!“ და ოთხიანი — „გამოვიდა!“ მისი საყვარელი, გამაშხნეველები, რწმენის განმამტკიცებელი სატყევი იყო, რომელთაც მაშინ წარმოთქვამდა ხოლმე, რომელიმე რთულ ეპიზოდს ან მოტივს ნაწარმოებს რომ დამთავრებდა. ამ ჩვევის გამო, სუნთქვით ვარჯიშსაც უოველთვის ოთხჯერ ასრულებდა, დღეში რამდენჯერმე. ჭიბეში ვალიდოლიც ედო, მაგრამ სუნთქვით ვარჯიშს ნაკლებ მნიშვნელობას რო-

დი ანიჭებდა, საკუთარ გულზე ჰქონდა გამოცდილი. მაშინვე შევსას იგრძნობდა ხოლმე.

სიგარეტს მოუკიდა, ფანჯრის რაფაზე იდაყვდაყრდნობილი აბოლებდა და მშვიდად გასცქეროდა ბაქანზე შემოსასვლელებს. ბიჭის გამოჩენას მაინცადამაინც არ ელოდა, რადგან მეგობ, დილით რომ ტელეფონით ელაპარაკა, უთხრა — თუ აქ ვერ მოვასწარი, რუსთავში ჩამოვიყვანო. და მატარებელი რომ დაიძრა, ოდნავადაც არ აღევლინებოდა. გუშინ ისე უცებ გადაწყვიტა ტურისტული მატარებლით მოგზაურობა, ვერც წარმოიდგენდა თუ ასე მოხდებოდა. ტრესტი, სადაც იგი მშენებლობის მოგზადებისა და დეგემარების განყოფილების გაუგებ მუშაობა, ექსპერიმენტულ მრავალსართულიან საცხოვრებელ სახლს აშენებდა, რომლის ტექნიკური ზედამხედველობა ჰქონდა დაავლებული და მთელი წელი გაწამაწიში იყო. მშენებლობა, მასალების დროულად მიუწოდებლობის გამო, რაშიც ხან ერთი ორგანიზაცია სცოდავდა და ხან მეორე, ჰიანურდებოდა და წარამარა უხდებოდა აქეთ-იქით სირბილი, რომანისთვის ვეღარ მოიცალა. ზოგიერთი პროზაიკოსიკით ბევრს არ წერდა. (ბევრს ფიქრობდა და ცოტა ვადეჰქონდა ქალაქი); და რასაც ახლა აკეთებდა, აუცილებელი საარსებო წყარო იყო მისთვის და მისი ვაჟიშვილისთვის. ცოლზე უკვე მესამე წელი იყო, აღარ ზრუნავდა. ერთ ჰერტვს კი ცხოვრობდნენ, მაგრამ მათი დამოკიდებულება მხოლოდ საქმიანი ურთიერთობით იფარგლებოდა, რაც ბიჭის — გიგის ინტერესებით იყო გამოწვეული.

მასალების საქმე რომ მოაგვარა, მშენებლები ხშირად დამდამობითაც მუშაობდნენ ხოლმე

და ის დღეც ახლოვდებოდა, ოთარს რომ საშველი უნდა დასდგომოდა განზრახულის შესასრულებლად: ყარაგანდში მამამისის საფლავი ენახა; რა თქმა უნდა, თუ იქ კიდევ იყო საფლავი, მერე კი ის ადგილები მოველი, რომელთა გარეშეც რომანის რამდენიმე ძირითადი თავის დაწერა შეუძლებლად მიჩნეოდა. ზოგჯერ, მშენებლობიდან შინ დაბრუნებული, თუ ფხიზელი იყო, თავის ოთახში ნათურას აანთებდა და ნტერიათი საწერი მაგიდის დანახვაზე გული მოეწურებოდა, უცერად მოზღვაებული შინაგანი ძალა თუ ამ მდგომარეობიდან თავის დაღწევის სურვილი იქითკენ უბიძგებდა, რომ საკუთარი ფანტაზიით აღეწერა უცნობი გარემო, შეექმნა ეპიზოდები, ჩავალ მივიხედოვებოდავ და მერე იმის მიხედვით ჩავასწორებო, ფიქრობდა, მაგრამ საკუთარი თავისაღმომოთხვენელობა და ძაბვისგება, მწერლის უპირველეს, აუცილებელ თვისებად რომ მიიჩნეოდა, უფლებას არ აძლევდა, უნახავად და აღუქვამლად რაიმე დაეწერა. ეს რომანი პირველი ვრცელი ნაწარმოები იქნებოდა მის შემოქმედებაში და, იმედოვნებდა, დღევანდელითავე გაცილებით სრულად ასახავს შეძლებულ მასში, ვიდრე იმ ხუთ კრებულში ერთად, დღემდე რომ ჰქონდა გამოცემული. ოთარს, როგორც კრიტიკოსსა და ნოველისტს, რა თქმა უნდა, თავისი მკითხველი ჰყავდა და პოპულარობითაც სარგებლობდა ლიტერატურის მოყვარულთა შორის, მაგრამ ორი ან სამი ნაწარმოები, მთელ წელიწადს რომ ანდომებდა, უკვე აღარ აკმაყოფილებდა, აღარ აკმაყოფილებდა სათქმელით, ტიპური და გარემოთი, უფრო სწორად, მათ ჩარჩოებში ვეღარ ეტმოდა. სათუთად და ნაწად ეტყობოდა მომავალ რომანს, უფროსიოდებოდა, შორიდან უტრიალებდა, რადგან სჭირდა, აჩქარება ზიანის მტეს, არაფერს მოუტანდა.

ოთარმა შუა ივლისისთვის დამოავრა მშენებლობა და თვრამეტსართულიანი სახლი, წინისაშებრ, ჭერ თავისი ტრენტის ხელმძღვანელობას ჩააბარა, შედგენ კი სახელმწიფო კომისიას. სამუშაოს ვალდებულად უნდა შეტარებულიყო მხოლოდ და პირვითი დამხმარება, მაგრამ ახლა ათას კვებასა და ფულით სავსე ჭიბხესაც კი, იმის შეგრძნება ერჩია, რომ უკვე საკუთარ თავს ეკუთვნოდა. იმ დღეებზე დაწერა შეგებულების განცხადება და სამგზავროდ განეწყო, მზადებას შეუდგა: რომანისთვის სხვადასხვა დროს გაკეთებული ჩანაწერები, ზოგი რომ პიქაქის ჭიბხე ედო, ზოგი კი მაგიდის უჭრებში იყო გახეულები, ამოიღო და ერთად დალაგა. მეორე და მესამე დღის თავისუფალი დროსააწყვედარიო მადანებში სიარულს მოანდომა. საწერი ქაღალდი და რეზინის საშუღელი კი იქიდა, მაგრამ რბილი ფანქრების სოვნა გაუძნელდა (ფანქრით წერდა, „არქიტექტორ

მ მს-“ იყო შეჩვეული), ძლივს აღმოაჩინა ქაღალდი ლაქის გარეუბნის ერთ პატარა მაღაზიაში. გუშინ დღითი ეს ყველაფერი და სხვა აუცილებელი რამერეზე ჩემოდანში ჩაალაგა და შეედლო, ღამითვე გამგზავრებულიყო, რა თქმა უნდა, თუ თვითმფრინავის ბილეთი იქნებოდა, და სწორედ მაშინ მოხდა ის, რასაც არ ელოდა. სამსახურში რომ მივიდა შეგებულების ფულის ასაღებად, მეგობ დაურეკა: გიგის სოფელში მოსწყენია და ჩამოვიდა, მე განრიგით ოქტომბრამდე არ მეკუთვნის შეგებულება და სადმე წაყვანეო.

ოთარს გული თითქმის ყელში მოეჭინა, სახეზე აღმური მოედო, მაგრამ საქმე ხომ საკუთარ შვილს ეხებოდა, ერთადერთ ვაჟიშვილს — ლამაზ, მოხდენილ თორმეტი წლის ბიჭს, თავლისფერა, კვეიანი თვალები რომ მუდამ ახლის ნახვის და შეცნობის სურვილით ჰქონდა სავსე და ოთარი გონს მოეგო. კარგი, მოამზადე და წავიყვანო, მშვიდად უთხრა ქალს და ყურმილი დადო.

ოთარი კარგა ხანი იყო მეგობთან პირად საკითხებზე აღარ ლაპარაკობდა და, რა თქმა უნდა, არც თავის მომავალ მოგზაურობაზე წამოსცდენია რაიმე, რომ ქალს თავში მოსვლოდა ბიჭის გამოცნობით მისი შეზღუდვა, რაც ახალი ამბავი არ იქნებოდა მათ ურთიერთობაში... ჩემოდანი ნახა და დაასვენა, სადღაც მიდისო? მაგრამ სახლიდან რომ განოვიდა, მეგობ თითქმის ერთი საათის წასული იყო სავადმყოფოში, სადაც მორიგე ექიმად მუშაობდა, და ყოველ მეოთხე დღეს დღიდან მეორე დღიდან უწყვეტად სამსახურში გასვლა. ერთ საათში სავადმყოფოში მისვლას და შინ მიბრუნებას ვერ მოასწრებდა, სავადმყოფო თითქმის ქალაქის ბოლოს იყო. ეს ერთი, მეორე კი — შინ რატომ მივიდოდა, როცა გიგი ბებიაშისმა ჩამოიყვანა სოფლიდან და ახლაც იქ იყო, ფარულავებთან. შუა აზიაში მიემგზავრებო, ვინ ეტყოდა, როცა საკუთარი თავის გარდა, არავისთვის გაუზმებოდა სხაურა და ავითრე არ უყვარდა, ეს მისი, როგორც შემოქმედის, სუბიექტური თვისება იყო. მაინც რატომ უთხრა, სადმე წაიყვანეო? შეგებულებაში რომ იყო, ალბათ ეს ვაიჟო... თავისუფლება უნდა, გართობა და აქეთ-იქით წაწალოო, გაიფიქრა ოთარმა და ერთხელ კიდევ გულისყურით ჩაუკვირდა მეგობ ნათქვამს. ქალის ხმას არც ბრძანების კილო ეტკობოდა, არც ნიშნისგების ინტონაცია დაკრავდა — ჩაგზადე თუ არა გეგმებო, ეს იყო ჩვეულებრივი წინადადება, რისი თქმაც ოფიციალურად გაყრდილობი რომ ყოფილიყვნენ, მაშინაც შეეძლო.

სამსახურიდან მოშვამულ გუნებაზე გავიდა.

გომდამი პირობები

ზოგი რამ ფიქრისა და ცნობისგან

მუდამ ეძნელებოდა ერთი, შერჩეული მდგომარეობიდან, მეორეში გადასვლა და ახლა ეს მით უმეტეს ძნელი იყო მისთვის, როცა ვინაობა მთელი წლის ნაღვლიანობა მოგზაურობის რომანტიკით ჰქონდა გაფლანოვლი. ქალს კი შემპირდა, ბიჭს წავიყვანო, მაგრამ სად წავიდოდნენ, არ იცოდა. შუა აზიაში გამგზავრებაზე ფიქრი თავიდანვე უარყო. იქ მას თავისი გვგნებო ჰქონდა, უნდოდა საქმეზე გაეყოფინა. დროც ეტარებინა, ეცხოვრა ნამდვილი შემოქმედის ცხოვრებით, ყოველგვარი რეჟიმისა და სხვისი, თუნდაც შეილის, სურვილებისა და მოთხოვნების აღსრულების გარეშე. დილით დაოძინებდა თუ შუადღისას, მისი ნება უნდა უყოფილიყო. ბოლოს და ბოლოს, მარაღურადაც და ფაზიკურადაც ახლა ჰქონდა ამის უფლება და ბიჭის იქ წაყვანა უაზრობა, მისი მხრივ, უსინდისობა იქნებოდა.

მზის სხივებით გასურბულ ტროტუარს მიჰყვებოდა, გულში ზედმედ რამდენიმე ჩხვლეტა იგრძნო და ვალდებულის აბი ენის ქვეშ ჩაილო. იმიტომ კი არა, რომ შეეშინდა. ცუდად არ გავხდო. ასე იყო მიჩვეული, გულის ჩხვლეტას „ვალიდოლით“ იყურებდა, იწყნარებდა, როგორც ჰირვეულ შავშვებს აწყნარებენ ხოლმე ქათვები ან სათამაშობენ.

მიდიოდა უბლისოდ, საკუთარი ფიქრის და სურვილის წინააღმდეგ, ფეხის გადადგმა ეძნელებოდა, მაგრამ შეილის მიმართ ვალდებულების შეგნება, აქტიურად რომ ებრძოდა და ფარავდა ყველა სხვა გრძნობას, არ აძლევდა უკან დახევის, შეჩერების უფლებას და ნაბიჯს თანდათან მოუჩქარა, როგორც მათრახით ზურგამწვარი, დაღლილობისაგან გახვავებული ცხენი მოუჩქარებს ხოლმე ფეხს.

ხიბს იქით, მოედანზე რომ გავიდა, ტროლეიბუსის გაჩერების პირდაპირ ძველი, ორსართულიანი შენობა დაინახა — აქ ერთ დროს კინოთეატრი იყო, ახლა კი ეს შენობა საექსკურსიო-სამოგზაურო ბიუროს ეკისრა — და იქით გაემართა.

ვენსკიზში სახლი ირეოდა. მოგზაურობისა და ექსკურსიების მსურველები შედიოდნენ ერთმანეთის მოპირდაპირედ განაგებულ ოთახებში და გამოდიოდნენ... განუწყვეტელი, თვალის დამტოვნი ფუსფუსი იყო. ოთარი ბაუროს ღირეკტორის მოადგილეს სტუდენტობიდანვე იცნობდა, ოთახიდან ოთახში სიარულს და კითხვას, აზრობას, წასთან შესუდივს და გაერკვია, რა საგზაურები ჰქონდათ. ენტიპაუზი გაიარა და ცოცხალი კიბეზე აღვიდა... შეივრებინა, მოგრძობინა, ხიმშიაურის ახალგაზრდა კაცი, ღურჯი კასტიუმი რომ ეცვა და თვით პერანგზე მისაკისფრეი პალტუხი მკეთა, ფეხზე აკლამით და მცენარეული დამილით შეხვდა. ვკითხულობ შენს მეთარსებებს და წერალებს, მომწონს, მისაღებებისთანავე უთ-

ხარ, მერე ჰკითხა, რამ შეგაწუხებდა. ბიჭს ბიჭს გინდა, სადმე ვიმოგზაუროთო. კარგ დროს მოხვედო, ხვალ ბალტიისპირეთისკენ მიდის ჩვენი მატარებელი, ორ კვირაში ექვს ქალაქს ნახავთ, საუცხოო მარშრუტითაო, და რაკი ოთარმა კვერი დაუქრა, ყურმილი აიღო და ბუდეალტრიაში დარეკა, ესა და ეს კაცი მოვა და ქვედა აღვადგინო ორი საგზური გამოუწერეთო.

სულ რამდენიმე წუთი დასჭირდათ საგზურების შესავსებად. ოთარმა ფული იქვე გადაიხადა და წამოვიდა, იმავე გზით გამობრუნდა უკან, რა გზითაც მოვიდა, მოედანი გადაჭრა, ბილი გადაიარა და მერე შეცვალა გზა, კომუნარების პარკის მოპირდაპირედ, საკომისიო მაღაზიის გვერდით, ლუდის მოგრძო, ვიწრო დარბაზში შეუხვია. გუშინ საღამოს აქეთ ლუკმა არ ჩადო პირში და შიმშილითა შეაწუხა. რაც მეგის ვაწუხდა, შინ იშვითად საუზმობდა და ვაზშობდა. სისხლი შექამა პურთან და მდოგვთან ერთად და ორი კათხა ლუდი დააყოლა.

შინ რომ მოვიდა, ფარულავებთან დარჩა. ბოლო სამი წლის განმავლობაში ოთარს მეგის მშობლების ბინაში ფეხი არ შეუდგამს, თუ ბიჭი იქ იყო და სანახავად ან წამოსაყვანად გავლიდა, წინასწარ ტელეფონით დაურეკავდა და ქვემოთ, სადარბაზოთან ელოდა ხოლმე.

ყურმილი გიგიმ აიღო.

— გამარჯობა, გიგი, როგორა ხარ. ბიჭო?

— ოჰ, მამა! კარგად ვარ, შენ როგორა ხარ?

— რა მიშავს, ძველებურად. სოფელს ზურგია რაობი აქციე?

— ისეთი წვიმები იყო, მამა, გარეთ ვერ გამოვდიოდი. აიღე საგზურები?

— ავიღე.

— სად მივდივარ?

ბიჭი სიხარულით ცახ ეწია, მამამისმა რამ ქაღალეები ჩამოუთვალა. განსაკუთრებით ნოვგოროდთან და დენინგრადთან მიმავალი შესვლად ახარებდა, კრემლს, „ავრორას“ და დამით ნევაზე ხილის გადახსნას ვნახავო.

იმ დამეს ბიჭს, დედამისთან ერთად, ფარულავების ბინაში ექნა რა ოთარს იგი არ უნახავს. მეორე დღეს თერთმეტ საათამდე შინ ელოდა, მაგრამ არავის მოუყვანია, თვითონ კი ვეღარ მოახერხა იქით გავლა. რადგან რედაქციიდან დაურეკეს, კარგა ხნის წინათ მიტანილი მოთხრობა აეწყო და კორექტურის წასაკითხად წავიდა. მოხრობის სოვერეთი აზნატი აღარ მოეწონა და ანაწყობის გვერდები აუბრუნდა, ამოყარა ზედმეტი სიტყვები, წინადადებები, ერთი ეპიზოდი კი ხელახლა დაწერა და შინ რომ დაბრუნდა, შეიდი იყო დაწყებული. რადგან და სიცხისაგან მოთენთილს, ფარულავებთან გავლის თავი აღარ ჰქონდა, აქი შევთანხმდით, ბიჭს დედამისი წამოიყვანო, გაახსენდა მეგის ამდღიანდელი ნათქვამი. ერთხანს საგარ-

ძელში იყო გადაწოლილი, მერე ადგა, ჩემოდან-
ში აიღო და კარს გამოიკეტა...

მატარებელი რუსთავეს საფარში გაჩერდა.
რვა საათი სრულდებოდა. ოთხიშა ბაქანს გა-
ხედა, ბიჭი არ ჩანდა. ცოტას გავივლი, ამასო-
ბაში ისიც წავაო, გაიფიქრა და გასასვლელის-
კენ გაემართა. ეკლესიაში ტურისტები რა მეთი
გამცილებდნენ? შენადირობენ. ოთხი კედელი
კედელ მიიწვია წინ. ტამბურში გავიდა, ბეჭა
იკრძო. კიბესთან მიხუტდა უკან დასვა. უც-
ნობ ქალიშვილს ჩემოდანი გამოართვა და ამ-
ოვლში უშველა.

— გმადლობთ!

— აჩაფრის!

ქალიშვილს სასიამოვნო სმა და ღმინილი
პატარა, სწორი ცხვირი და თაფლისფერი თუ-
ღები ჰქონდა, დიო წაბლსუფრის. მარცხნივ გა-
დაჩვეული თმა წარბაშე ჩამოშლიდა.

— რა გქვიათ? — უნებურად ჰკითხა ოთხ-
რმა.

— მარკა, — მორცხვი ღმინილი უპასუხა
ქალიშვილმა.

— ტურისტები ერთმანეთს ეცნობით! — სი-
ცილით თქვა ოთხრმა და თავისი უადვილო
შეკითხვის გამოართმედი კმაყოფილება დაბ-
ძინა: — მე ოთხარი მქვია.

— წინებით გიცნობთ, ერთხელ ტელეფონ-
რშიც გნახეთ.

აჰ, მო... მახოვს.. ამ ორი წლის წინათ
იყო.

— დიას.

— მამატივო, კუპემდე ვერ გაცილებთ,
შვილს უნდა შეცხედო.

— როგორი გეცადრებათ!

ძირს ჩასული თავის ეკლესიას რამდენიმე ნა-
ბიჯით რომ გაშორდა, უკან გაბრუნდა, ხალხი
ამაჟურებულ ბაქანს თვალი მოავლო, მერამ
ბიჭი ვერსად დალანდა. მოსაცდელ დარბაზში
სულ ტუფილად შეიხედა, ბიჭი და დეჟანის
რომ მოსულიყვნენ, გამოსასვლელთან დადგე-
ბოდენ ან პირდაპირ ვაგონს მოაშურებდნენ. სა-
დგურის საათი ცხრის ხუთ წუთს უჩვენებდა
მატარებელი კი ნახევარზე გადიოდა. „რომ არ
დამერკა? — გაიფიქრა და ჯიბეში ზოგაპა-
კიანი მოძებნა. — ცოტა ხანს დავიცდი და მე-
რე დავრეკავ!“ ბაქანზე გამოსასვლელი კარის
გვერდით დადგა და ვაგონების კიბეებზე ამავალ
ხალხს დაუწყო ცეკრა. „ხელოვნური წინაღობა
ფორმალობის ნიშანია!.. აბა, ამას სხვა რა უნ-
და უწოდო?... კი, ბოტონო, გასაგებია. მატარე-
ბელს რომ „რუსთავი“ ჰქვია, მარშრუტის ხელ-
მძღვანელი და რესტორნების მომსახურე პერ-
სონალიც რუსთავიდან არიან. მაგრამ როგორც
საექსკურსიო ბიუროში თქვეს, ტურისტების
ორი მეხამელი თბილისელი უფოდა და რაღა
აქ ჩამოიყვანეს ამდენი ხალხი, იქაურები რომ
ქ ჩამოსდარიყვნენ და აქაურები — აქ, რა მო-
ხდებოდა!.. არა, არა, მშვიდვარადაა მოეჩივრე-
ბული, ვერაფერს იტყვი!“

სიგარეტი სანაღვეში ჩაადგო და ისიც გააბრ-
ახედა — ცხრის აბა წუთი იყო. მამატივო
დარბაზში გაიარა და ოთხიშა დაიწყო წყნარად
გუბრებით აჭრელებდა, პროფესორებო —
ნათესაური მოვლამდე გასცდნენ, ავტომატების
და ტაქსების განჩივებას გახედო. სიმაგრეს
ტაქსა მდებარე მერე ავტომატები რა ოთხი
იქნა გაქმნა? მდებარე ბაქა რა დროისა ვი-
ერ ამი აღმოჩნდნენ და არც მეორეში ოთხი
შევე მიუღწევდა ვიღაც მანქანა, რა
სიგარეტის მოკლე, ზედაზე ნიჭი, ჩრ-
ხომ არ შევხებოდა? — გაუფიქრა რაღა და სა-
ხეზე ოთხი გადასცდა. — „ხიზულელი, რა
უნდა შევხებოდათ, სადაცაა, ნიჭი...“

დრო აღარ ითმენდა. ოთხი წამიდან წამ-
ჯის საათს დასცქეროდა. თხოუმიტი. ოთხიშე-
ტი ცამეტი წუთილა ჩრებიდა მატარებლის გახე-
ლამდე. მეორე ავტომატის მოვლა, მაგრამ ბიჭი
არ ჩამოაჭოლია. „რამაა ხაჭაქი?“ ოთხი ავტო-
მატი მიმდინოდა, ერთ ავტომატ ვიღაც ჩრ-
დებოდა. „მიეჭარე, თვითონ ჩველით თუ სი-
გარებელში, უნდა შევხებოდა და წამიშედიდა!“
ტელეფონის ჯიბურთან მამარბანა ფარულად
ბინაში დასარეკად... ზარი არ აუთიქო. წერე
შინ დარეკა. უფრთხილ არავის ახედა. ისიც
ფარულადვე ტელეფონის ნაშეში ავტომატ-
არც ახლა გადიოდა ზარი. ჯიბეშიდან გამეფ-
და. აღარ იცოდა, რა ექნა. გასარებელ მანქან-
ნებს აზრი აღარ მქონდა, ჯამბურში უფრთხი
დროს უფრადლებით იყო, თვითონ იქით ეჭირა
და არც მომსვლელი ტაქსი და ავტომატი ოთხ-
ჩენა შეუშინებდა და არც წამიშედიდა. იქ-
ნებ ელექტრომატარებელთ ინტებს წამიშედიდა,
გაიფიქრა და ბაქანზე გახატულდნისკენ მიბ-
რუნდა, რომ ამ დროს მის წინ ციხეში „ე-
გული“ დაამუხრუჭა ვიღაცამ. სატელეფონ მარ-
ნე ლევიძე იქნა, მეგობრის გაწვევით მეგობრ-
რი, მეჩხერებილება, ცხვირბაქა, ქერაბინა
ოცდათხუთმეტოდე წლის ქალი. ის და მეგობ-
როდები იყვნენ, ერთად მუშაობდნენ საავ-
დმოლოგოში. მარინე მანქანის ფანჯრიდან თა-
ვი გამოჰყო და გაუღია.

— ოთარჩიკ, გამარჯობა!

ოთარს სალაშზე არ უპასუხებია...

ღელით უკრახელი მარინე ლენინგრადში
იყო დაბადებული და გარდადილი, პირველი ქმა-
რიც იქაური ჰყავდა, როგორც მეგობრის ერთ-
მეტრე წერილი სწერდა, — ნიჭიერი ფიზიკოსი,
მაგრამ ციხის მიმართ სასტიკად უფრადლე-
ბო. ხრინწიანი, უტემპრამენტო და ულახოა-
კაცი. ქართველის ცოლობაზე მეოცნებე მარ-
ნე, ამაზე თითქმის უკვლა წერილში სწერდა
მეგობარს. ფიზიკოსს, მასთან შვილი არ ჰყო-
ლია, გაუქვია და ერთ თბილისელ ფილოლოგს
მითხოვდა, ქალიშვილი შეეძინა, მაგრამ ორი-

გოგონაში მამიშვილი

ზოგნი რამ შიშობინი ბავის ცხოვრებიდან

ოდ წლის შემდეგ ფილოლოგსაც გასცილდა (პირველი კმარის ანტონოლი ადმოქონდა — ჯიჭინა, ებჭიანი და უხემი, სცემდა თურმე) და ლენინგრადში გაემგზავრა, სადაც დაკავებული ჰქონდა მშენებლის დანატოვარი ოროთახიანი ბინა. ეს ბინა ერთ გადახედვარ ოფიცერს თბილისში გადაუცვალა და უკან დაბრუნებული, გურამიშვილსა ჰუჩაშე დამკვიდრდა ქალიშვილთან ერთად. მესამედ აღარ გათხოვია, როგორც მეგი ამბობდა, ეშინოდა, ვაითუ, ისევ არ გაუმართლდეს, აუტოვიარი თავი რატომ უნდა ატოვოსო... მეგი და მარიონე ბავშვობიდანვე დაუახლოვდნენ ერთმანეთს, მარიონეს მამას თბილისში მეგის ზეზბულად ჰქონდა ბინა (გარდაცვალებამდე ორი წლით ადრე გაყიდა), ყოველ წელს ჩამოჰყავდა ცოლ-შვილი და გოგონების მეგობრობაც იმ დროიდან დაიწყო. ოთარმა მეგის ინფორმაციებით, სხვათა და სხვათაგან განაგონით, უფრო მეტად კი საკუთარი დაკვირვების შედეგად, საქმოდ კარგად ჩამოაყალიბა მარიონეს უფლებრი და მორალური პორტრეტი და ცოლს უშლიდა მასთან ურთიერთობას, მაგრამ წყალს ნაყვდა, მეგის ძველ მეგობართან კავშირი არ გაუწყვეტია...

მარიონე მანქანაში მარტო იჯდა და ოთარი მიხვდა, მეგის გამოგზავნილი რომ იყო.

— რას იტყვი, მარიონე, ხაინტერესოს და ახალს, სად არიან?

— გიგის დედამისი არ უშვებს, — მარიონემ სიგარეტს მოუკიდა.

— როგორ თუ არ უშვებს, მაინც, რატომ?

— არ ვიცი... — მარიონემ მსუქანი, პომადით გაწითლებული ტუჩები მოკუმბა და სიგარეტის ბოლი წვრილად გამოუშვა, — ისო, ესო...

— პირდაპირ თქვი!

— ერთი სიტყვით, დროს სატარებლად მიემგზავრება!

— რაო?!

— ძველი სატრფოები მოენატრა, გიგის როგორ გავაყოლებ, გაგიჟდება ბავშვით! თქვენი საქმე თქვენ უკეთ იცით...

— საცოდავია!

ოთარს არ გასჭირვებია დაეცვნა, რომ ეს ყველაფერი მის გასამწვარებლად, დასამცირებლად იყო მოგონილი. მეგი ზშირად მიმართდა სხვადასხვაგვარ ავანტიურას და არა მარტო ოთარზე ხალხის ასალაპარაკებლად სჩადიოდა ამ ახ, არამედ იმიტომაც — ოთარს ამაში ეჭვი არ ეპარებოდა — სხვების წინაშე რომ დაეცვა და გაემართლებოდა თავი.

„უნდა შემეფლო და წამომეყვანა! — ფიქრობდა მოსაცდელ დარბაზში შებრუნებული ოთარი. — „როგორ ასარებდა ეს მოგზაურობა, ამას ვნახავთ, იმას ვნახავთ, იძახდა აღფრთოვანებული... თვითონ მოვიყვანო რომ მიტარა, როგორ დავეუჯერე!.. გიგი ალბათ ტირის... არ გაუშვარდება მისი დამშვიდება, ჭინის შარვალს მისცემს, ახალ ფეხსაცმელებს, ბავშვია

და გაჩუმდება... ასეთი რამეები არ უნდა ვერაფერს ვიტყვი, უნარია, ბავშვს, რომ კარგად აეცილოს. ზერდის საქმეს მშვენიერად აგვარებს... რამდენჯერმე ველაპარაკე ხან ზუსტობით, ხან დაუფაცვებით, იმ ღამეს კი, ორი სავეს ჩემოდნით სწელდამშვენიებული რომ დამხრუნდა, სამწარეულოში გავიხმე, გიგის რომ არ გაღვიძებოდა და მკაცრად ვუთხარი: აღარ უშვები მაგ მაიმუხლობას, როგორ არა გრცხვინა-მეთქი! რას ამბობ, — პირიქით, აქეთ შე მომიტია ისეთი სახით, თითქმის მართლა ხუმრობა ეგონა, რასაც აქამდე ვეუბნებოდი, — ისეთს რას ვაკეთებ, სამარცხვინო რომ იყოს, ბავშვის ტანსაცმელებს და ჩემთვის რაღაცეებს ვფარავო... ხან ოდესაში ხარ, ხან ტალინში, ხან კი ლიბანოუსში, ეს ნეტილი კარგს არაფერს მოგტანს. მეთქი! მეგობრებთან დავდივარ, ვიხი რა საქმეა! ვიცი, რა მეგობრებიც გუყვარ, კატეგორიულად გაფრთხილებ, მაგ წაწწალს თავი დაანებე, ჭრჭერობით ჩემს ცოლად იფიქრებ, ხალხი მიცნობს, რასაც შენ აკეთებ, ჩემი შეურაცხველია და არ გაძლევ ამის უფლებას-მეთქი! მოიტანე, ბატონო და მტყ მოგწმენი! ბევრს არა აქვს, მაგრამ რასაც შენ სიამოიხარ, არ კადრულობენ-მეთქი... შე ტიტველი ვერ ვივლი და ვერც ბავშვს ვატარებო. დავმეუქრე, მაგრამ არც ამან გაქრა... ეს მანამდე იყო, ვიდრე მასთან ურთიერთობას შევწყვედი და ჩემთვის გადავხარგდებოდი. მას მეტი, ალბათ შეეშინდა არ დამაბეზლოსო და არაფერგაფორად მოკმედება, ხან ბათუმში კლავს თანამშრომლის მამას და დაქრალდაზე მიდის, ხან რომელიღაც თანაკურსელს აქორწინებს და სოფელში მიემგზავრება... ბრიყვის სიმართლეში დარწმუნება ისევე ძნელია, როგორც სკეპტიკოსისა, ბრიყვი სულ ბრიყვულ პოზიციაზე დგას, სკეპტიკოსი კი ზედმეტად ფანტაზიორობს... რა ექნა? ლავრჩე? მივიდე და... სისულელია, მის წისქვილზე წულის დასხმა გამოვა!..“

ოთარი წინათაც რამდენჯერ უოფილა გულნატკენი და გაწბილებული ამ ქალისგან, მაგრამ ითმენდა, არ ჩქარობდა გაქნორწინებას, გიგის რომ დაჩაგრულად არ ეგრძნო თავი, ახლა კი უაზრობად და სასაცილოდ ეჩვენებოდა თავისი დიდუბულოვნება, სისუსტე, სიღარბედაც, მოთმინების ძაფებიც დაუწყდა, დაერგო, რაგორც კლიდან მომხდარი ზევი წვეტის და გლეჯს ყველაფერს, რაც გზად შეხვდება და მტკიცედ გადაწყვიტა, უკან დაბრუნებისთანავე დაესვა წერტილი ამ საქმისათვის.

რესტორანში შეუხვია და სწორედ მაშინ გამოაცხადა აღდგომობრივმა დიქტორმა, ტურისტული მატარებელი პირველი ლიანდაგიდან გადისო. მებუფეტებს ჩიის ჭიქა კონიაკით გაავსებინა და გადაქრა, მეორესაც დაუდევო, გაიფიქრა, მაგრამ გარედან მგზავრთა და გამცილებელთა გამოსახილვარი სხემი მოესმა, ფუ-

ლი გადამხდა, მაქანზე გამოვარდა და დამრუ-
ლი მატარებლის ბოლო ვაგონს შეახტა... თავი-
სი ვაგონის ტამბურში შესული, მოპირდაპირე
კართან გაიწერდა, ზურგიით გამცილებლებისკენ,
რომელთაც მაქანზე მოსივრენე ქალიშვილებს
ედებადურებოდა, ქათინაურებს ესროლა, კოცნას
უგზავნიდა. მერე კარი დაკეტა და ვაგონში
დღინით შევიდა.

ოთარმა სიგარეტს მოუკიდა, კედელს მხრით
მიეყრდნო და ნათურებით განათებულ სივრ-
ცეს მიაშტერდა, თან ხანთებელას აჩაყუნებდა.
ანთებდა და აქრობდა, ანთებდა და ისევ
აქრობდა... ბიჭი დაუდგა თვალწინ და გუ-
ლი მოეწურა. ბჭის უყვარდა ხოლმე ხანთებე-
ლას ჩაყვანი, ჭერს ოთარს სიგარეტს მოუკიდებ-
და, მერე კი ერთბაშად, ანთებდა და აჭრ-
ბდა...

მატარებელმა თანდათან უმატა სიჩქარეს და
მალე უკან მოიტოვა ქარხნის მიღებით აბო-
ლებული ქალაქი.

ოთარი კარგა ხანს იდგა ტამბურში. მატარ-
ებელი რომ აქსტავას გასცდა, კედელს მოშორ-
და და კარისკენ მობრუნდა... თავიდან ვაგონში
შესვლა ეცხერსებოდა, ეგონა, იმ ქაღალში-
ლმა, აქ რომ გაიღწია და სხვებმაც გაიფხინა ნაბი-
მზავი და რცხვენოდა, ახლა კი, კონიაი რომ
თანდათან მოეცადა და სასიამოვნოდ მოთენდა,
საკუთარი თავისადმი გადაჭარბებული კონტ-
როლი, ხშირად რომ აწუხებდა და სტანჯავდა
კიდევ, მიუყუნიდა და წილანდელივით უხვრხუ-
ლობას აღარ გრძნობდა...

დერეფანში მგზავრები გამოფენილიყვნენ,
უმეტესობა, ორი ხანშიშესული, გურუდი კილო-
ზე მოლპაპარაკი მამაკაცის ვარდა, ბავშვები და
ქალები იყვნენ. გამცილებელი საგზურებს აგრო-
ვებდა. ოთარს თავისი კუპეს კარი დაკეტლი
დავდა.

— მანდ ორნი ხართ. არა? — ჰკითხა მეზო-
ბელი კუპედან გამოსულმა გამცილებელმა.
— არ ვცი.

ოთარმა კარი გაღო. კუპეში, რაღორც ნა-
ხევარი საათის წინ დატოვა, ისე დანდოა ყვე-
ლაფერი.

— სადგომად იქნებით, ზემო საწოლები თე-
ვისუფადია, — თქვა კარის პირდაპირე შენერე-
ბულმა გამცილებელმა.

— რატომ? — ოთარმა პიტიკის გიბიდან თე-
ვისი საწურის ანოდო და მიხტა, კუპედან გა-
მოვიდა.

— გადაფიქრეს წამოსვლა.

ოთარს გაეხსნა. ათასი საფიქრალი ჰქონ-
და და მტკბორობა ისევე სჭირდებოდა, რო-
გორც სულიერი სიკარიფილისას ხეტიალი და
ხალხში ყოფნა.

— იქნა ბიჭი უნდა წამოსულიყო, იმანაც
გადაიფიქრა, პიტიკისა ბანაკი არიდა! — ზმა-
მადლა უთხრა გამცილებელმა. უფროდ აწიფუ-
ტონს არიდა გაუყვარებია, ვაგონის ბორბლე-
ბი გაბმულად ხმაურობდა და ასეთი რეგობა-

რით ლაპარაკი ბუნებრივად ჩანდა. გამცი-
ლებელმა ქალიშვილმა, ცისფერ...-მა, ჩასუტი-
ბულ ქაღალთი ერთად რომ იდგა და ფანჯარა-
სთან ღა სახე ნაღიბთვის მიეწერა, ოთარს
შეხედა და თავი ისევ ფანჯარისკენ მიახრუნა.

— კარგი გოგოა! — გამოვირა ოთარმა.
— გამარჯობა! — მას ჰქონდა, ლაპარაკი ბუნ-
თი და მოედან! — ჩახიხიხიდა გამცილებელ-
მა და ჩიბბს თვალში ემეჭურად აღნიშნავდა.

— გეტყობა, დემარი გწყალობს!
— უპ, ძალიან, ბედნიერ ვარსკვლავზე ვარ
დაბადებული, ყველაფერში ასე მამართლებს!
— საუბრების ბოლი ღრმად ჩახიხუნა და ზო-
ლტვინად გამოეშვა.

— რატომაც არა, კარგი ბიჭი ჩანხართ!
ოთარმა იხრა, ამ კაცს უცებ დაახლოება და
საერთო ენის გამოხატვა ემარჯვებოდა, რაშიაც
პროფესიაც უწყობდა ხელს — მახინძელი
იყო.

— აქ ისეთი არავინაა, წინასწარ დაწვდნე,
— ხმადახმა თქვა გამოცდილებელმა. — გზაზე
კი, გიყვარდეს, ბლომად იქნებიან...

ოთარს გეგმა, არაფერი უთქვამს. ქალებ-
თან ურთიერთობა მისთვის თვითმზიანა არა-
სილდეს ყოფილა, არც ხმამაღლი ღდაპარაკი
უყვარდა მათზე, თავშეუკავებელი მამაკაცები
რომ ახასიათებთ, ამასთან ვიყუ და იმასთან,ო,
ასეთი იყო და ისეთი, ურც ვალ რომ აწიშ-
ვდებენ ყოველ დეტალს. ქალებს ოთარი არ
ეძებდა, მაგრამ ისინი, განსხვავებული სხა-
თისა და ბიოგრაფიის მქონენი, თავისთავად
ხვდებოდნენ სხვადასხვა ადგილსა და სიტუა-
ციაში, ამ მხრივ ბედით მართლაც სწავლობდა,
და ეს შეხვედრები მსუბუქი ფლირტით, რეც-
ტორანში დროსტარებით ან „სასიყვარულო“
დამეგებით მთავრდებოდა ხოლმე.

ოთარი გამცილებელმა — ორმოცს მიღწეუ-
ლი კაცი იყო — გაახადისა და გადწევიტა,
რესტორანში წასვლაყო მასთან ერთად.

— ხომ არ დავგვიღო?

გამცილებელს სახე გაებადრა.

— სიამოვნებით, ოღონდ ჭერ საგზურებს
მარშრუტის ხელმძღვანელს ჩავაბარებ, თე-
რეულს დავარეგებ და მერე, თუ გინდათ, ღი-
ლამდე ვურტყათ.

— ჰო, მართლა, ამ საგზურს რა ვუყო?

— არ ჩავიბარებიათ? ანდა ვინდა დამირუ-
ნებს, ვკითხავ მაინც უფროსს.

— რესტორანში ვიქნებით.

— ათ წუთში თქვენთანა ვარ! მაცივარში
არაფი მავს, წამოვიღებ.

— არ გინდათ, იქ ექნებათ.

მატარებელი მთელი სისწრაფით მიქრდა
და ვაგონი აქეთ-იქით ირწოდა. ოთარმა კუპეს
კარი დახურა და დერეფანს გაუყვია ბორბი-
ბორბიკით. ფანჯრებს მიღმა შავი, მრუშე ხი-

გომდამო მამოშენილი

ზომი რამე მიმდინი კაცის ცნობრებოდა

ბნედი ჩამოწოლილიყო. უცებ ისე მიიჩნენა, თითქმის მატარებელი წუთი ოქანგში მიცურავდა. რადგან მიწა, ვაგონის შეუძლი განათენებული ფანჯრების კვადრატებში რომ სედევდა, აქაფებულ წყალს მგავდა. სხვა არაფერი ჩანდა, ოღონად შეუტყვი სისაბიფცე კი, მატარებელი ახტარბაჩანის ტრამალებში მიიკლდებოდა ზღას.

რესტორანის თითქმის ცარიელი დახვდა. მუფეტის წინ მდგარ მაგიდას ორი მამაკაცი უჯდა. ოთარმა იცნო გურუთი კილოზე მოსაზრებე თანავაგონელები. ერთი ჭაღარა იყო, სანედლაფა, მეორე — გამხდარი და შავგარეში. ჩაცივებულ ბორჯოს სვამდნენ. ბორჯოში ვაგონში წასადებადაც იყიდათ, მაღურებში ჩეფურით და სკამების გვერდით ედით იატაკზე. მოკლევანა, ახალგაზრდა მებუფეტები, მოწყობილი ტურები, წვრილი ნიკაბი და ჭორფლიანი სახე რომ ჰქონდა, ჭერა, საფეტლებთან გადაგდებული თმა კი კეფაზე წვრილი ბაფთით დამაგრებული, დახლში საქმიანობდა.

— გამარჯობათ! — თქვა დახლს მიმდგარმა ოთარმა. ქალმა სალაშზე რუსულად უპასუხა, ისე რომ საქმიანობა არ შეუწყვეტია — ყუთიდან ლიმონათის ბოთლებს იღებდა, ჩერათ წმენდდა და მაცივარში ალაგებდა — მერე უცებ უმცაოფილოდ უთხრა:

— თუ ვახშაზე მომარბანდით, უკაცრავად! ტურისტთა მომსახურებას სვალ დიდიდან ვიწყებთ, ბატონო, დღეს არაფერი გვაქვს!

... ოთარს გაეცინა.

— არც დასაღწევი? — ჰკითხა და ბუფეტის თაროებს ახედა, რომლებზედაც სხვადასხვა მარკის კონიაკით, პორტვინით და დაბალი ხარისხის ღვინით სავსე ბოთლები იყო გამწყობი. — ერთი ბოთლი „გრემი“ მომეცით და თუ გაქვთ, ჩაცივებული ლუდიც!

— ეს სხვა საქმეა! — თქვა მებუფეტებმა და სახიდან მკაცრი გამომეტყველება გაუქრა. — თან წაიღებთ?

— არა, აქვე დავღვებო, რა თქმა უნდა, თუ ნებას მოგვცემთ.

— როგორც გეშენებოთ.

სახელაფა და გამხდარი, შავგარეშანი მამაკაცი აღგნენ, მაღურები აიღეს და რესტორნიდან გავიდნენ.

— შემოძლია ცოტა ძეხვი და ყველი შენოგთავაზოთ, — თქვა მებუფეტებმა.

— დიდად დამავალბებთ.

ქალმა მაცივრიდან ძეხვი გამოიღო და დაქრა დაუწყო, თან ლაპარაკობდა.

— წიღან, ცოტა არ იყოს, უხეშად გამოვივინდა, — ნაწად შეებდა და გაუღიმა. — მაგრამ შემოდინ და ვახშამს მთხოვენ... ყველას სათითაოდ უნდა ავუსხსნა, რომ დღეს სამწარეულო არ მოწყობის იდეა მომხატვრებს... რას მიკეთებს მარტოველი ბედიმდებელი, ადებს და გამოსცხადოს! რომელი ვაგონიდან ხარ?

— მეოთხე ვაგონიდან.

— აჰ, იოსთან ყოფილიხართ! — ქალმა დაქ-

რილი ძეხვი თეფზე დააწყო და ნაცვრინიდან ყველი ნახაღო.

— იო ვინ არის?

— თქვენა ვაგონის გამცილებელი.

— იო ბჭი?!

— იოსები. წეშელებით იოს ვეძახით...

თვითნაწევლი მხატვარი. თავის დროზე აკადემიამ რომ შეიღებოდა, კაცი გააღებოდა... ასეა დადის, მოგზაურობს... სან მოსკოვის მატარებელზე, სან სტავროს, სან სოჭის... სულ ფრინველებს ხატავს ლოქმე...

— ფრინველებს?

— ზო, — გაიცინა ქალმა. — ადამიანი, მგონი, ჭერ არ დაუხატავს. რამდენი ვიხევე, დანახატ-მეთქი, მაგრამ უფროც არ შეუბრტყია. ამას წინათ კი მთხრა, კოდლას მგავს, თუ ვინდა, კოდლასავით დახატავო. ჭერ გამეცინა, მერე კი ვიფრინე, შენც დამეკარგე აქედან და შენი კოდლა-მეთქი... არა, საერთოდ, კეთილი და გულისხმიერი ადამიანია, ზუსტრიაკ უყვარს, მაგრამ ეს საიდან მოიგონა! კოდლას რა მგავს, თუ ღმერთი გვამთ?

— როგორ გეკადრებათ!

ოთარმა ოცდახუთმანეთიანი ამოიღო, დახლზე დადო და თქვა, წინასწარ მიუვარს გადახელო. ქალმა საანგარიშო აჩხაქუნა, ხურდა დაუბრუნა და უთხრა, დაბრძანდით, თვითონ მოგართმევთ ყველაფერსო.

ოთარი მეორე სალონში გავიდა და, მარცხნით, კუთხეში მდგარ მაგიდას მიუჯდა. მებუფეტები ქალი, მართალია, რიგიანი მოსახურებ ჩანდა, გამცილებლის პორტრეტიც კარგად დაუხატა, მაგრამ ლაპარაკის საღერდელაშლილი აღარ მოახსენებსო, — და ამიტომაც განერიდა... პირდაპირ, სალონების გამოყოფ, ცისვარად შედებულ კედელში დიდი, ოთხკუთხეა სარკე იყო ჩასმული. ოთარმა სარკეს გვერდულად გახედა. ნაკეთებდახვეწილი სახე წაოწითელი-ბოლა, დღევანდელი დამაბუღოზისა და დაღლილობისაგან უბეები შეშუპებული და ამოლურჯებული ჰქონდა, შეუღლებ ნაოჭები კი ჩვეულებრივზე მეტად ხაღრმავებული. თავისი ფერ თვალში ისევ სევდა ჩაუგუბა თავისი მღერი მდგომარეობის გახსენებამ, შინაგან წვა განუახლო, გული დაუშპიმა. იდაყვებით მაგიდას დაეკრძა, ცირა თითები ნიკაპქვეშ ამოიღო და ბუფეტს მიაცქერდა. მებუფეტებს ვიდაც მაღალი, მასავით მოკლევანა ქალიშვილი ელაპარაკებოდა. დროდადრო ხან ერთი და ხან მეორე ოთარისკენ თვალს აპარებდა. ქალიშვილს ორივე თელი ლიმონათიანი ბოთლებით სავსე ცილოვანის პარკი რომ ეჭირა და ხალხის დროს მუხლიდან მუხლზე აცურებდა, უწნო პროფილი ჰქონდა, ანუასით კი სასიამოვნო თანამდებობებს ხტოვებდა. ცოტა ხანს კიდევ საუბრობდნენ. ქალიშვილი რომ რესტორნიდან გავიდა, მებუფეტები ლანგრით ხელში აჭრე გამოეპარათა, რაც ოთარმა შეუკვთა, ყველაფერი მაგიდაზე დააგა და თქვა:

— ის გოგოც მეოთხე ვაგონიდანაა, თქვენზე მეტაპარაკებოდა, მწერადიანო... მიყვარს მწერლები და მსახიობები, ბედნიერი ხალხი ხართ, ყველა გიცნობს...

— თქვენ ფიქრობთ, ეს ბედნიერებაა? გააწვევდით თოთრმა და სიგარეტს მოუყიდა...

— რატომაც არა! — თქვა მებუფებმა. — სახელი, პატარისცემო... ტელევიზორში თქვენ გამოდისხართ და რაიოშია, ყველგან თქვენზე წერენ...

ქალი ღლაპრაკს განაგრძობდა. მისი წერტილი, ბუშტივით გაბერილი აზრების მოსმენა, არაფრით რომ არ განსხვავდებოდა ჩვეულებრივი შემწანის შეხედულებებისაგან, ისედაც გუნება-წამსდად ოთარს სასიყვლოდ ეჩვენებოდა. მაგრამ არ შეუწყვეტინებია. არც იმის სურვილი აღძვრია, აეხსნა მისთვის ზელოვანის ბუნების თავისებურება, სულ ერთია, მიიწვ ვერაფერს გაგეზოსო, ესად დაიკარგა ეს გამცილებელი... ქალი თავის ნაცნობზე რთმობდა თურმე ერთ დროს წერდნენ, ათასნაირ აბაღუბლას ყველაფერს... „დავადვინებ, იქნებ გაჩუმდეს!“

— კანადა! მთელი...

— არა, ემადლოშ! ღვიძლი მაწუხებს, ერთი წელია საბრელს არ გავკარგებდარ...

— სამწუხაროა!

— რას ვიპაი! მოთმინებითა შენითაო, ხომ ვაგონიანო? ქალმა გააღიმა, დანჯარა აღიდა და ბუფეტისკენ წავიდა. ოთარმა თვალი გააუღია, ცქვიტად მიდიოდა, თეძოების რბევით. „ალბათ წინათ სვამდა და მაგრადაც, ახლა კი გამოქრობანებული ავადმყოფივითაა, თვალში რომ გამოიხედვს და ენად გაიკრთება ხოლმე!“

ჩამქრალ სიგარეტს მოუყიდა და თავი ფანჯრისკენ მიაბრუნა. არც კი შეუმჩნევია, მატარებელი როგორმე დაეკარგა. სადღურში რომ გაჩერდა, ზაქანა და საღურის შენობა სწორედ მხარეს, მოშორებით იყო და ამიტომ ვერ ხედავდა, მებუფებებს ეცოლინება, ხალხი ვართო, მაგრამ არ უკითხავს. ეს ქალი, ოდნავ ნებაზე ხშირ და საუბრის თავისუფალი მანერით, მარინე ლევინის ავტობილა და აღარ უნდოდა მასთან დაპარაკო... შემხვედრი სატვირთოს ჩამოდეგომის-თანავე დაიძრა ტურისტული მატარებელი. ცოტა ხნის მერე, ელმავალშია რომ მკვეთრად მოუხვია მარცხნივ, ნათურებით აცემიანებული, ოთარისთვის უცხო დასახლება თვალს მოეფარა და კვლავ შავი, მრუთ სიბნელი ჩამოწვა, ფანჯრების განათებულ, ღიანდაგის გასწვრივ დაფენილ კვადრატებში კი ისეთივე მიწა გამოჩნდა, რესტორნისკენ მიმავალმა რომ დაინახა. „ალბათ მარილიანი მიწაა, სხვა რა უნდა იქონოს...“

რესტორანში გამცილებელი შემოვიდა.

— როგორა ხარ, ძვირფასო? მამა! — მებუფებებს შორიდან აკოცა, მერე ოთარი დაინახა და სახეგაბრუნელი მისკენ გაემართა. ათი წუთი ნახევარი საათად იქცაო, ღიმილით შეაგება

ოთარმა. მამატივით, ისე თქვა გამაღიზიანებლად, რომ არც შენიერებულა, სიგარეტს მიფურთხინებდა მთავრად.

— ყველი განმარა, — მიანახა ოთარმა და კონიატა შექმნა დასახლა. — თითო დამოთხოვ და მერე წადაო.

გამაღიზიანებელი მობრუნდა და ბიჭა აიღო.

— ჩვენს შეხედვრას, ჩვენს გაცნობას გავმარტავს!

— ასე იქონი!

— უბ, კარგია! — გამცილებელმა ღილით ბიჭა მანქანაზე დააგა და ყველის ნაჭერს გადაწვდა. მისთვის არ, გეგონებოთ, მოსულა ვიჭნობო, თქვა და სწრაფად გავიდა.

ოთარმა ღილი დაახსა. ღილის დაყოფილება კონიატაზე უფრო სიამოვნებდა, ვიდრე მანქანა. კარგ ღილია სა კონიატს ერწმინაო ეგო ღილიკრავსო, ფიქრობდა, საქართველოში დამაღებუდი „დედა“ მარტოაღიანო არ ეცნობოდა, ეს კი „თბილისი“ იყო და სიამოვნებით დაიწყო.

გამაღიზიანებელი მალე დაბრუნდა. მარტოაღიანის ხეობიდან გზის უთხრის, საღურის დარბაზებში შეიძლება იმ შემთხვევაში დაბრუნდეს, თუ ავადმყოფის ცნობას წარადგენსო. არაფერი გამოვარ, ბედი ჩაიქნია ოთარმა. მწუარონის სადღურშიაო თქვას და ბოდიშს დაეცა, მოსრდილი ბიჭებით სვარდნა...

სტაუარდისა ბეჭი შეხვედრის, დეკანოს რომ წერდნენ, უთხრა ოთარმა კონიას კი ღილი დააუღივს, მატარებელ-გამაღიზიანებელი კი პირველი თქვენა ხართო!

— ვინ ვითხრათ, რის მხატვარი, რა მხატვარი?! — გოცოა გამცილებელმა. — აბ, ტანია წამოაუკრატლებდა ტანისუშა, ერთი ეს მითხარი, წამოხვლისას თუ იხანავ?

— მერე შენ რა?

— ამაღად ნაღდად ვერ გადამირჩები, გადაწყვეტილი ამაღია!

— ეგრე გეგონოს!

— აბ, ვახოთ! თუმცა, როგორ გეგადრება, მე ვინა ვარ... ეგრესიის საუვარელი იუფი, არა, ტანისუშა, თუ დენიკის?

— ილიოტ ხარ!

გამცილებელი ხარხარებდა.

— ტანისათაა გოგოს წყენინება როგორ შეიძლება! — თქვა ოთარმა და ადგა, მეორე ბოთლი კონიატის მოტანა უნდოდა, მაგრამ გამცილებელმა არ დაანება, ახლა ჩემი „ქაქა“ გავსინჯოთო, და არუის მოსატანად გავარდა... თითო ჭიკა ჩაცივებული არაუი რომ გადაკრეს, ოთარმა სიგარეტს მოუყიდა (მწუაროს). ბისას თითქმის ზედზედ ეწეოდა ხოლმე) და გამცილებელს უთხრა: გოგა ურჩხულუნსაც სატავდა, და მათ სახეებში სიშოლორად მქონდა გადაწყვეტილი ამა თუ იმ ადამიანის ხა-

გომარკი ვიშვილი
ზომი რამ ვიშვილი კაცის ცნობილია

წითელი და თავი ვეღარ დაადგინა... დიდხანს იჯახირა, მერე სახმელშია და ვაგონის რწყელმ რული მოგვარა და ჩაქმინა.

2.

ძლიერმა ბიძგმა გააღვიძა, რომელიდაც ბა-
ქანზე წამით შეჩერებული მატარებლის უცებ
დაძვრამ რომ გამოიწვია. თავი დამძიმებული
ქაინდა, ტანში ამტვრევდა, იღლიებში, გზარენზე
და მერდზე უსიამოვნო სიგრიდეს გრძნობდა.
„გაფცვიებულივარ, მგონი სიცხეც მაქვს...“ გამშ-
რალი... ცხელი ზაფ ენის წვერით დაისვლიდა და
სიგარეტს გადასწვდა, თან საათს დახედა. თერო
მეტი სრულდებოდა. მოპირდაპირე საწოლიდან
ბაღიში აიღო და სასთუმალში აიმაღლა.

მზიანი, ნათელი დღეა იყო. ტურისტებს
ესაუბრებოდა და ეხლა ზოგი კუბეში მოკალაფე-
ბულიყო თავიანთ საწოლებზე, ზოგი ბანქონ
თამაშით ერთობოდა, ზოგიერთებმა კი დერეფან-
ში იდგნენ დია ფანტარებთან, მღეროდნენ, ანე-
გლოტებს უვებოდნენ, იცნოდნენ და ეს უყე-
დაფერი — სიმღერის, სიცილის და ბანქონის
მოთამაშეთა აზარტით სახეზე ხმები, ერთმანეთ-
ში ირეოდა და გამაღვიძებლად უფერდა.

ოთარი ნათვინაში ხშირად ავადმყოფობდა,
უმეტესად გრიპით, რასაც თითქმის ყოველთვის
გრაუნდების წამოხიფება და ანგინა ერთვოდა
თან. ოპერაციის გაკეთების და ცურვება და
მძღოლობის სექციასში მცვალინების დაწ-
ყების შემდეგ, იმდენად თუ გაბეზრდა აუად-
ავადმყოფობა, მართალია, დიდხანს არ გრძელ-
დებოდა, მაგრამ ორი-სამი დღეც კი საქმისათ-
ვის, განსაკუთრებით სტუდენტობის შემდგომი
პერიოდში და მოყოლებულია, რომ მოთმანება
დაეკარგა — ავადმყოფობისთვის სად მავა-
ლიაო! — და საწოლიდან ამდგარიყო. მართლაც
არ ეცოლა, არც მაშინ (შეწყვეტდა მოთმანო-
ბის ან წერტილის გახატვადებდელ მაგიდას
მოუდგენოდა ხელში) და არც ახლა; გუშინდელ
გაღწევტილებას აქ სისრულეში ვერ მოიყვან-
და, განცხადების ტექსტი კი, უნდოდა, აუცილ-
ებლად შეედგინა. ასანქარებელი თითქმის არა-
ფერი იყო, მაგრამ წვერის მანქანზე გამოშე-
შავებული ჩვევა — როცა მშუაობად, ყოველ-
დღეობად ერთი გვერდი მაინც უნდა დაეწერა
— ეწეოდა იქათენ. პირად ცხოვრებაშიაც ამ
პრინციპით ზედმეტდენლობდა: სადღეისო საქ-
მის — სადღისთვის გადადება არ უყვარდა.
აღმა და ჩაიფა. ვადილოლის აბი, როგორც
ყოველთვის ნააზუსტზე, პროფილაქტიკისთვის
ენის ქვეშ აპოიდო, პირი ელექტროსაპარსით
გაბარსა და ტუფლებში გავიდა დასაბანად.
უკან რომ უნებურად, მაგიდაზე მაშინ შემა-
ჩინა ოთხად ლეკვადი ქაღალდი, მისი სახელი
რომ ეწერა, ადღა და გაშალა.

„მკვდარ, ვინაა ჯიანი, ბიჭო, ვერაფრით ვერ
ჩაგადე სულა!“ — წაიკითხა ოთარმა — წულის
დასხნა მინდოდა, მაგრამ შემებრალე. კავშირმა

სამთვიან შემოქმედებით მივლინებაში გამგზავ-
ნა. მე ერთი ვთხოვე, იმათ კი სამი მომცეს!..
ლექსების ახალ ციკლს ეწერ ალბათა მეგობარ-
ბაზე და აქეთაც ამიტომ წამოვდელი. თბილისში
რომ დავბრუნდები, მერე ბაშე წავალ,
ჩემი ნება არ არის? შენი ვაგონის განუდგენე-
ლმა მითხრა, აქ რომ ხარ!.. გავეზარდა. წებუნ-
ვაგონში ვარ, როცა მოსულდებოდა, გამოდა.
კუბეში ორნი ვართ. მე და ერთი უმწველი.
მშვენივრად წერს, ამავე დროს ღვინის ქარხანაში
მუშაობს, შენი სიამოვნის, (სულ მავწყდება,
ყოფილი სიამოვნის...) ბიძაჩემის კოლეგაა, თუმ-
ცა მას არ იცნობს. სხვადასხვა მარკის კო-
ნიკი და ღვინოები ბლომად აქვს წამოღებუ-
ლი, უელადე ვართ პურმარშიში, არც სხვა
რამ გვაქლია!.. შენი გაცნობა აინტერესებს.
ერთი სიტყვით, გელოდებით. რომან ნინიძე.“

ოთარს ირონიულად გაეღიმა...

რომანმა, რა თქმა უნდა, კარგად იცოდა მე-
გისა და ოთარის დამოკიდებულება ბოლო
წლებში, მაგრამ მასთან ურთიერთობა არ გაუ-
წყვეტია კოლეგალობის მომხმარებელი. ოთარს
არ გასჭირვებია გამოცნო, რა კოლეგალობაც
აწუხებდა ამ პაციენცივარე კაცს — ელოდა,
წერილს დამიწერსო და ამიტომაც ელაჭუნებო-
და.

„თავის სტაქიაშია!.. ახალი მებრტე, ჩვეუ-
ლებიანებრ, გამგზავნ-გამომგზავნადაც რომ იყ-
ენებს ალბათ, პურ-მარშიში, ქაღალდი, ნაბაზუ-
ვზე კი სამი ოთხი ლექსი ზღაპრულ გამოცნო-
ბა... ერთ იქნის ნაღდად აქ დაწერა, მეორეს
კი, ალბათ იქ, ბაშე რომ ჩავა!.. ამ გენიუსს
თბილისში ვერ ვიტანდი და აქ არ გამომეტე-
და? ავშენდი და ესა!“ — წერტილი მაშეგზავ-
ნა საფერფლზე დააგოდა.

ჩემოდნიდან საწერი ქაღალდი ამოიღო, პი-
ჯაკის ჯიბიდან ბურთულიანი კალამი, კუბეს კა-
რი ჩაქება და მაგიდას მიუჭადა. სიგარეტს ახლ-
ლებდა და ფანტარში იცქირებოდა. ივლისის
ზე გამეტებით აცხუნებდა და უარესად სრუ-
კავდა ისედაც მწირ, დაბეჭდილ და ჭეშა სპე-
ვოიებით მიმოფენილ მიწას. ზოგს, გადახრუ-
კულ ველს იქით, კასპის ზღვა დაელოდებდა,
წერდა იყო და, შავ ზღვასთან შეღარებით,
ღია ცისფერი გადაჰყავდა. ოთარს ამ ვარ-
მოსაგან განსხვავებული სიდეგა წარმოუდგა,
საღდაც ნანახი ფერწერული ტილო რომ მოაგო-
ნა — ლურჯი ზღვა, სუბტროპიკული მცენარე-
რული შემოსილი სანაპირო, სილაზე, მზის
ქვეშ წაწოლილი ადამიანები... ვერც იმ მზატ-
რის გვარი გაიხენა, ვერც ეს ადგილი, სურათი
რომ ნახა, მაგრამ ტვინი არ უჭყლდებია, ახალ
სიგარეტს მოუკლდა, მეტრით მაგიდას მიაწვა
და ისევ თვდა საფიქრალს დალურთუნდა. კარგა
ხანს იტევა ახვ. არ იცოდა, როგორ დაეწერა
განცხადება, გაორებული იყო. ვერ გადაეწყუ-

გომდრძი ბიჭი

ზომი რამ ფიქრისანი კაცის ცხოვრებად

ტა, ფაქტების კონკრეტულად დასაბუთება სჭო-
და თუ ზოგადი ინფორმაციით უნდა დაეძგუ-
ფილებულიყო და, საერთოდ, ეს ფორმა აერ-
ჩია. ხან პირველ აზრზე ჩერდებოდა, ხან მეო-
რეზე, ბოლოს მაინც ზოგადი ინფორმაცია ამ-
ჯობინა და წერას შეუდგა. ვაგონის რუკისაგან
ზოგჯერ ხელი გაეჭედილა, მაგრამ ასობის სი-
ლაშაზე არ ფიქრობდა, მაინც უნდა გადაეწე-
რა, მთავარი იყო, განცხადება შეეკრა, ძირითადი
ამბავისთვის გაეცა ხაზი, რედაქტირებას კი,
თუ საჭირო იქნებოდა, მერე გაუკეთებდა.

წერას რომ მორჩა, განცხადებას ხელი მოაწე-
რა და თარიღი დაუსვა...

საფრთხელზე სიგარეტი ჩამწვარიყო, კუბე-
ში ზოლი და საღებავის სუნი იდგა — ვაგონი
ახლაგარემოსტებულა იყო. წყლად ვერ გამჩნო-
და, ახლა კი კინაღამ სული შეეცუთა და ფანჯ-
არა ბოლომდე ჩამოსწია. თავი სტკიოდა, სიცხე
მომატებოდა და ტანში აღარ ამტკვრებდა. პიჯა-
კის ჯიბიდან ციტარმონის აბი ამოიღო, წყლის
გარეშე ჩაუტანა და წამოწვია. კარზე დააკაუ-
ნეს. „ნეტა ვინ ჩანდაბა!..“ ისევ დააკაუნეს.

— ოთარ, წევხარ?

გამცილებელი იყო. აუდიენციის თავი არ
ჰქონდა და ხმა არ გაუცია.

— სად არის, ხომ არ იცით?

— ვერ გეტყვით, საუზმეზე არ უოფილა,
აღმათ რესტორანში ვავიდა.

იმ ქალიშვილის ხმა არ იყო, გუშინ რომ
ტამბურში გაიცილა. ქალს, რომელმაც გამოც-
ლებების უპასუხა, ძლიერი, ოდნავ სრინიანი
სოპრანო ჰქონდა და ოთარმა დაასკვნა, შავგ-
ვრემანი, გურული კილოთი მოლაპარაკე ვანო
დლონტის დაბალი, უაშფაშა მეუღლე იყო.
გვერდით კუბეში იყვნენ და დილით გაღვიძ-
ბულმა ოთარმა გარკვევით გაიგონა მათი ხმა
— კროსვორდის ამოსახსენებლად შესაფერის სი-
ტყვეს ეძებდნენ. ქალიშვილი რა შუაში იყო,
რამ მომავლანო, გაიფიქრა და მისი სახელი სა-
ხე დაუდგა თვალწინ... მისვლა, დამამშვიდებე-
ლი ფერების დანახვა და აღერისიანი, თბილი
ხმის გაგონება სურდა...

თავის ტკივილმა რომ გაუარა, ისევ მაგიდას
მიუჯდა, განცხადება აიღო და უხმოდ დაიწყო
კითხვა. რაც უნდაოდა, ფასტად ჰქონდა გამო-
ცემული. წერდა, რომ ოქსაში სისტემატური
უსიამოვნება აქვთ, რაც გამოწვეულია იმით,
რომ მოპასუხე (ეს და მეორე ტერმინი — მო-
სარჩელე, ამ შემთხვევაში თვითონ, სახანოთ-
ელი პროცესებიდან დაფასოსებრად, იმ პრო-
ცესებიდან, რომლებსაც ამ ხუთი-ექვსი
წლის წინათ სწორად ესწრებოდა ხოლმე, დამ-
ნაშავეთა თუ უდანაშაულოთა ტრაგედიის უფ-
როს ღრმად რომ გაცნობოდა) არავითარ ანგა-
რიშს არ უწევს მას, როგორც მეფედღეს, უფ-
ლადგარს მის საწინააღმდეგოდ აკეთებს, რომ
სადაცაა, ერანენეთისათვის შეუთვსებელი
შეჩივლებები აქვთ ოქსაზე, რის გამოც მათი
ერთად ცხოვრება შეუძლებელია...

განცხადება გადაწერა, ცარიელ ^{საფრთხელზე} ~~საფრთხელზე~~
შუა ჩაღო და ჩემოდანში შეინახა კოსიკოვს-
კის „ბანდური თქმულებების“ კვეთით. ეს წი-
გნი იმატომ წაშალა, ბიჭს რომ წყაიყა, და
გულისტკივნეული ამოიოსრა. ჩემოდანში სხვა
წიგნებიც ჰქონდა: სახას „სიტუვის კონა“
თბილისიდან უოფელი გამწვარებისას რომ თან
მიიქანდა ხოლმე, ერთი დამწვარი პაროზიკო-
ნის პირე ნაწილები წიგნი და რამდენიმე ახ-
ლადა გაოცებული კრებული, წამოსვლის წი-
გნი დაღებში რომ შეიყინა. ჩემოდნიდან წიგნ-
ბი ამოაღა და მაგიდის მარჯვენა კუთხეში
დააწყო, ოთხი წვერწითელი ფანქარი (საწერ
მაგიდაზე მუდამ ოთხი ფანქარი ედო) და ბლო-
კნოტი კი, მარცხენა კუთხეში მოათავსა, საწო-
ლის მხარეს, დამით რომ დლონიდან აღდგომ-
ლად შექცებოდა რამეს ჩაწერა. თავის წიგ-
ნებს, ავდილ საფუხურებად რომ მოაჩნდა, თან
არ ატარებდა, მათი დაწერით გამოწვეული სი-
ხარული დიდხანს არ გაჟვლიდა, არ დაუტყვევ-
ბია, როგორც პიგმალიონი მისივე შედევრმა...
საკუთარი წიგნების შექცერება და გულის ჯი-
ბით ტარება, სენტიმენტალური ბითურობაო,
ფიქრობდა იგი, მწერალი მაშინ იზრდება, თუ
მარშად დაწერილ წიგნს, წელს სიბრალულმო-
რეული სათნოებით მოიგონებსო.

დანარჩენი ნივთები: პლასტმასის სასაბნე,
კბილის ჯაგრისი და პასტა, ელექტროსაპარის
და სასთებელასათვის პატარა ბოთლი ბენზი-
ნი, ადრევე ამოიღო ჩემოდნიდან და ზემოთ,
ცარიელ თაროზე იყო ახლა მოყრილ-მოყრილი.
ვაგონი გასუწვეტილი ირწვოდა და არც უც-
დია ერთად დღედაღებინა, ეს იყო, ბენზინიანი
ბოთლი აიღო — არ გაუტდეს, და მაგიდაზე
გადმოდგა. „ბიბლიური თქმულებებს“ რომ და-
ხედა — მაგიდაზე წიგნების დაწვობისას სულ
ზემოთ დაედო — ისევ ტკინა გული, სიმართ-
ვე და სიცარიელე იგრძნო. ბიჭი აქ რომ უოფ-
ლიყო, ყველაფერი წაგანიარად იქნებოდა... ვერ
ეპატებოდა საკუთარი თავისთვის, მეგის რომ და-
უჭერა და არ შეიარა მის წამოსაყვანად...

ბიბლიიდან ეჭრას მისია გაახსენდა. ამ სიუ-
ჟეტის მიხედვით ერთ დროს ტრაგედიის და-
წერას აპირებდა. შინაგანად თითქმის მზად
იყო, უნდა შედგომოდა მუშაობას, მაგრამ სწო-
რედ იმ დღეს, საწერ მაგიდას რომ მიუჯდა და
ხელახლა გაიანჯრა ყველაფერი, მიხვდა, რომ
მოხუცი იუდეველი სწავლულის ქველმოქმე-
დებამ მხატვრული წაგანიარად იქნებოდა, ერ-
ოვნულ ასპექტში გადაუწყვეტლად, დღევანდ-
ლობის გაწოვადების გარეშე, სისულელე იყო,
სანტერესო არავისთვის იქნებოდა. პირველ
რეჟში კი მისთვის... დიდი ხნის წინათ წარ-
მოსახლად სურათები აღუდგა მეხსიერებაში,
წიგნში აღწერილი ამბებიდან რომ გამომდინა-
რებოდა... იგი ხედავდა ეჭრას შეგონებით გა-
მოცემული მეფის დეკრეტისაგან განაწამებ
იუდეველი ქრების მორღვეულ სახეებს, იმ
ქმრების, რომლებსაც უცხოელ ცოდებსა და,

შვილებს რომ აშორებდნენ; ხედავდა, როგორ ეცდებოდა საურდენი, როგორ ინგეროდა წიფების მანძილზე რუდუნებითა და სიყვარულით შექმნილი ოჯახები, ხედავდა პარტისის ნიშნად ცეცნმოადებულ სახლებს და ნაცარტუტად ქმნილ კარმიდანაოებს... ბავშვების ტირილი, დედების წევთვა, მამების გოდება ესმოდა...

„იქ ყველაფერი ერთნაირი მთლიანობის შენარჩუნების სურვილს გადამწყვიტა, აქ კი, ოო, აქ ასლა, იმთა ანტიპოდ ოჯახებში გაცილებით მძიმე მდგომარეობაა!..“ — გაიფიქრა ოთარმა და როგორც სწავლიდა ხოლმე აზრის შებრუნებულად გამოთქმის დროს, ზედმეტად სერიოზული სახე მიიღო. „სხვა რა უნდა იფიქრო, როცა ზოგიერთ წმინდანს ოჯახი კი არა, საკუთარი სინდის-ნამუსიც ფეხებზე ჰკიდია!..“

სიგარეტს მოუყიდა და მკლავებით ისე დაეურდნო ზემო თაროებს, როგორც წერტის დროს დაეურდნობა ხოლმე ორქელს დადდილი ტანმოვარჩივ. მატარებელი ჩრდილოეთისაკენ მიჰქროდა. მზის სხივებით აღაშლამებული ზღვა ასლა გაცილებით ახლოს იყო, ვიდრე ამ ორი საათის წინ. ლიანდაგს კვლავ მწირინადაგიანი, ჭუჭა საქვოებით მიმოფენილი სანაპირო ზოლი გასდევდა, თუმცა ზოგჯერ საჰაერო განიერი, ზღვამდე გაგრძელებული ზვრები ჩაიქროლებდნენ ფანჯრის მიღმა.

„ნაზღაური, ძნელად დასამუშავებელი მიწაა!..“ — გაიფიქრა ოთარმა, — იქ მოინდომეს და ზვრები გააშენეს, აქ კი, ჭერჭერობით — ვერა, იქ, წყალი გამოიყვანეს და გააცოცხლეს მეჯღარი მიწა, აქ კი ისევ უწყობლობა... ცხოვრებაშიაც ასეა!.. აქ — გამარჯვება, იქ — პიჩქვე დეცემი, აქ — სავსე ხარ, იქ — ცარიელი ან პირიქით...“

ოთარი იმ სამი წლის წინანდელი მაისის დამე მოაგონდა, ორ საათზე შინ დაბრუნებულ, კონიკით შეპიკიკებულ მეგის — თავი იმით იმართდა, თანამშრომლის დაბადების დღეზე ვიჟავი, ვერაფრით ვერ დავრცეო, — მოთმინებადკარგულმა სილა რომ გააწნა... აღმათ მოვლადეი კიდევ, ფიქრობდა შემდეგ, სიცხით გათანგულ, შეშინებულ გიგის რომ საწოლიდან თავი არ წამოეყო.

ოთარი იმ დამეს სახლიდან არ წასულა, მაგრამ ცალკე ოთახში გადაბარგდა წიგნებითა და საწერი მაგიდით და მას მერე იმ ქალთან, მისთვის რომ მტკივნეულ მოგონებად იქცა, ცოლ-ქმრული კავშირი აღარ აღუდგენია. შემდეგ, როცა განვლილ ცხოვრებას თვალს გადავლედდა, ოჯახური არეულობის მიზეზს საკუთარ თავშიაც ეძებდა. საბოლოოდ კი უოველთვის იმ დასკვნამდე მიდიოდა, რომ მეგის სიჭიუტემ და თვითნებობამ, მიმბაძველობისა თუ წამხედურობის ნიქმა დააბრუნა ასე უფლად მათი ცხოვრების ბოროტად, რის 'აფუქვლადაც მის ძარღვებში ჩქიქვარე შთამომავლობით სისხლს და მშობლების უფურა-

დღეობას თვლიდა. ქალბატონი ნელი და ბატონი რევაზი, ურთიერთუნდობლობის დეცენაობის გამო, განუწყვეტელი კინკლაობით ისე იყვნენ დაკავებული, შვილის აღსაზრდელად ვერ იცლიდნენ, ხან ერთი გარბოდა სახლიდან განებოდა და ლანძღვით, ხან მეორე და გოგონა, თითქმის ყველა სცენის მოწმე რომ იყო, ბებიის ანაბარა რჩებოდა. მოხუცი ბატონისანი, მშრომელი, მაგრამ ნერვიული ქალი იყო, ქმარი ახალგაზრდობაშივე მოუყვდა და, შვილიშვილის ხასიათის ჩამოყალიბებაზე მაინც დადამინც დადებითი გავლენა ვერ იქონია. არც მეგი ცდილობდა, მშობლების ხასიათის დიამეტრალურად, მათი ზოგერთი ქცევის საბუნდოვანო აღეზარდა საკუთარი თავი, პირიქით, ბევრი ცხოვრებისეული მოვლენისადმი მათსავით ზერელედ და გულგრილ დამოკიდებულებას იჩენდა, რაც შეუჩვეველ თვალს, მომხიბლავი გარეგნობისა და საჰაერო დახვეწილ მანერების წყალობით, შეუმჩნეველი რჩებოდა და თავიდანვე ვერც ოთარმა აუღო გეში. მისი გარე-გარე სიარული და სამსახურებრივ შინ სისტემატური დავიანებით მოხვლა, საეცვო უოფაქცევია ქალბატონ მეგობრობა და ქმრის შემოქმედებისადმი უინტერესობა (თუმცა იცოდა, სად ან როდის იბეჭდებოდა მისი მოთხოვნა ან წერილი და ჰონორარზე თვალთქონდა დაქაწული, მათ წასაკითხად კი თავს არ იწუნებდა), როგორც ოთარი ფიქრობდა, შინითაც იყო გაპირობებული, მეუღლის წინაშე საკუთარი თავის დაცარგვის, დახეჩავების, არარობად ქცევის ქვეშეცნეული შინით, რის გამოც უკიდურესობაში გადავარდნილმა, განსხვავებული სამუაროს ძებნა დაიწყო და ამა, იმეცა კიდევ...
პირველ ხანებში ოთარი საყვედურის თქმას ერიდებოდა, მაგრამ ქალმა რომ სადავე უფრო მიუშვა, მანვლა, თვითშეგნების პირინციპზე დაეურდნობა შეცდომა იყო და საჰაერო მკაცრად ექცეოდა. ხშირად კი, საწერი მაგიდასთან მუშაობაში ვართული ნაკლებად განიცდიდა მის დავიანებას ან საერთოდ ვერ ამჩნევდა, რასაც მეგი მყისვე თავის სასარგებლოდ იყენებდა — შეიპარებოდა საძილე ოთახში და წევბოდა; თუ ოთარს ეძინა, მის მოსვლაზე გაეღვიძებოდა და ჰკითხავდა, აქამდე სად იყავი, პასუხი მზად ჰქონდა... ქალის დიმიდნარევი, დამათვლული სიტყვებით უარესად გაღიზიანებული ოთარი ცდილობდა, წონასწორობა არ დაეკარგა, რადგან ცოლის ხელოვან მისთვის ერთად ცხოვრების დასასრულს ნიშნავდა. ბოლოს მამს მანიც ვერ ასცდა.

მატარებელი გაჩერდა. ელექტროსაზებისა და ლინდაგებას სიმრავლით, რომლებზედაც რიგრიგობით გამწკრივებულიყო მატარებლები

გოლმარში ვაიშვილი

ზომი რამ ფიპრინე კაცის ცნომრავიდან

ცხატრნებთან და სატვირთო ვაგონებით, ფანჯრისკენ მიბრუნებული ოთარი მიხვდა, რომ მელიდაც დიდ სადგურში შესულიყვნენ. ბენ-ზინის სუნეცა და ძილიანი გავლილი თუ ფიქრით დავიწყებული გულის რტვა კვლავ განუახლდა. ახლა გაახსენდა, მშვიტი რომ იყო. ბორჯომის დავლევ, რაღაცას შევქმამ და გამივლინო, გაიფიქრა, პიჯაკი ჩაიცვა და დერეფანში გავიდა სიცხისაგან მუხლებმოსუსტებული. სივრცელ ენამოვნა, ღია ფანჯრიდან რომ შემოდიოდა. მოდურბლული შუადღე იყო, სუსტი ქარი უბერავდა, წედან პიჯაკის ჩაცმა არ უფიქრია, უნებურად, ჩვევის ვაჟი ასწია ხელი ჩამოსაკიდებლისაკენ. როგორი ცხელი დღეც არ უნდა ყოფილიყო, პიჯაკს ყოველთვის თან ატარებდა მკლავზე გადაკიდებულს ან მხარზე მოადებულს, რადგან ფანქარი და ჩანაწერები, სიგარეტთან და ვალიდოლთან ერთად თუ ჭიბებში არ ეწყო, რაღაც აკლდა, თავს ცაში გამოკიდებულივით გრძნობდა.

პირველი ლიანდაგიდან რომ ელექტრომატარებელი გავიდა, სადგურის შენობა დაინახა. — დერბენტში ვცხოვროვდართო. ირაკლი აბაშიძის ომისდროინდელი სტრიქონები გაახსენდა... გერდით ვიდაცამ ჩაუარა და მიესალმა, არც შეუხედავს, ისე უპასუხა სალამზე. კარი რომ გამოაღო, მაშინ მოიხედა უკან და გუშინ გაცნობილ ქალიშვილს მოჰკრა თვალი, თავის კუბეში შედიოდა. გული დაწუდა, ადრე რომ ვერ შეამჩნია. თითქოს რაღაც უნდოდა ეკითხა, ველარ მოიგონა. მერე დაასვენა, გამოდგარა კება მინდოდა, სხვა არაფერიო.

რესტორანი ტურისტებით იყო სავსე. მიმტან ქალებს, ეს ჭრი ნახევარ სათში უნდა გაესტუმრებიათ და ასაკისათვის შეუფერებელი სიციქვით რომ მოძრაობდნენ, სახეზე ხვითქი ჩამოსდიოდათ, ერთი, სამოცს მიტანებული, მაღალი, გამხდარი და გრძელცხვირა, სადილის პირველ კერძს არიგებდა, მეორე — შედარებით ახალგაზრდა და მსუქანი, დაცარიელებული ხონჩით სამწარეულოსკენ მიიჩქაროდა. ოთარმა ქალს გზა დაუთმო, ბუფეტთან მივიდა.

— ომ, ეს თქვენა ხართ? გამარჯობათ! — ეკლუტადა გაუღიმა ტანამ. — ხომ კარგად?

— გმადლობთ. თქვენ როგორ გკითხოთ?

— რა მიშვს, დაიწყო ჩვენი გაწამაწია, ვფრთხილობთ, რამე არ შეგვეშალოს.

— აბა თქვენ იცით!

— შარიანი ხალხია, ყოველ წვრილმანზე დაობენ. წედან, ლიბონათი გაგვითავდა, გროზნოში ამოვიტანთ-მეთქი, რომ ვთქვი, ერთი ამბავი დამაწიეს! რა ჩემი ბრალია, რაც მომცეს, ის წამოვიღე..

— არც ბორჯომი გაქვთ?

— ბორჯომი, ახლავ.

ტანამ მაცივრიდან გამოღებულ ბოთლს საცობი მოხადა და ჭიქასთან ერთად წინ დაუდგა. ოთარმა დაიხსა და დალია.

— დილით იო გეძებდათ, თქვენ... „პანკილი-ანე“ გამოუვანა უნდოდა. არაფერი გასაგონებია, ახლა კუბეში სძინავს.

— მოო?

ოთარს ცივი ბორჯომი ესამოვნა. ისევ დაიხსა.

— აქ აიწყოცა. როცა სახლობოზეა, ამდენ უფლებას არ აძლევს ხოლმე თავს.

— აქ ვითომ, რაო?

— ტურისტული მატარებელია და, ხომ იცით, თავი ქუდში აქვს.

ოთარმა ბოთლი რომ გამოსცალა, კიდევ გაახსენებია, მაგადებს შორის ვაიარა და მეორე სალონში შეიხედა. ყველა სკამი დაკავებული იყო. უკან გამობრუნებულია ხელმარჯნის, სარკის მოპირდაპირედ მდგარ მაგიდასთან, სამი ქალი რომ უნდა, ცარიელი სკამი შენიშნა. ქალებისგან უფლება აიღო, ბოთლი მაგიდაზე დადგა, სკამი გამოსწია და დაჯდომისას სარკეში ნაცნობი ქალიშვილი დაინახა. ოთარი რომ ნებუფეტის ელაპარაკებოდა, იგი მაშინ შემობრუნებულიყო რესტორანში, ცულოვანის პარკით ხილული შემოეტანა, წედან რომ წამოღებდა დავიწყებოდა, და ახლა თანაკუბელებთან ერთად მისკენ ზურგმეტყვევით იჯდა. გვერდზე გადავარცხნილ თმაზე წითელწინაწლებიანი ოთხუთხა სამაგრი ეკეთა, შალის ყავისფერი ბლუზი ეცვა, რომელსაც საამოდ ესამოღოდა მარჯნის უელსაბამი. მის პირდაპირ ქერა, ჩახუქებული ახალგაზრდა ქალი და ნაწნავებანი გოგონა ისხდნენ, გვერდით კი, თმანუქუქა, შავ-გვერდანი ქალიშვილი უნდა, რომელსაც მოწყენილ სახეზე ზოგჯერ ცივი, ნაძალადევი ღიმილი გადაურბენდა, შეუჩვევლი გარემო ან მარტოობის სევდა რომ იწვევს ხოლმე გაუთხოვარ ქალებში... ქერათმანი ბორჯომს შეეცეოდა და ხან პალუბით, ხან სკამოდ გრძელი წინადადებებით რაღაცას ყვებოდა. სახეზე ეტუბოდა, მის ნაამბობს იუმორიც ახლდა თან, ვაღიმებისას ტურის კუთხეებში ოქროს კბილები უბრწყინავდა. ოთარს სიტყვები არ ესმოდა, მაგრამ ხედებოდა, ქალის მონათხრობი მის შვილს — ნაწნავებანი გოგონას შეეხებოდა, დედის იუმორზე რომ ქვეშ-ქვეშ, ეშმაკურად ჩაიციენება ხოლმე.

ოთარმა ისევ ნაცნობ ქალიშვილს შეხედა. თეფში გვერდზე გაეწია, თავი ოდნავ მარცხნივ გადაენარა და სახეზე სათნოებავადეფენილი ქალს უხმენდა. ოთარი უცებ შეაშოთა მისმა გამომეტყველებამ. იგი პირველი არ ხედავდა ამ სახეს, გაცნობისთანავე მოეწონა, მაგრამ მაშინ არც მისი სინაზისთვის და არც სათნოებისთვის განსაკუთრებული ყურადღება არ მიუტყევია, ახლა კი, სწორედ ახლა იგრძნო, ახლა მიხვდა, რომ ჩვეულებრივი ზრდილი ადამიანის ნილაბთან არ ჰქონდა საქმე. ეს იყო გრძელწამწამებანი, თაფლისფერი, უნიავო და უწვიმო აზინდევით მშვიდი თვალებიდან გამოვლერილი

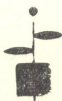
ნათელი. ოთარს წამით ექვი შეეპარა, ზომ არ
მეჩვენება, ზომ არ ვაწვიადებო, მაგრამ რაც
უფრო აკვირდებოდა სარკეში ქალიშვილის სა-
ხეს, მით უფრო რწმუნდებოდა, რომ ათასობით
უაღბლო და მართალი სახეების ფონზე, დღემდე
რომ ენახა, ეს რაღაც სხვა იყო, რაღაც ახალი,
სიხარულის მომგვრელი, გამომავახიზღებელი და
სულის შემძვრელიც კი...

ქალიშვილმა ხმადაბლა გაიცინა და ნაწნავე-
ბიან გოგონას სიუვარულით შეავლო თვალი,
მერე მზერა სარკეზე გადაიტანა, იგრძნო, იქი-
დან ვიღაც უცქეროდა. ოთარის თვალებს წააწ-
ედა და აღაღად, მორცხვად გაუღიმა. ოთარსაც
უნდოდა ღიმილის შეგებება, მაგრამ ვერ მოას-
წრო, ქალიშვილმა თავი ისევ მიაბრუნა ქერა-
თმიანი ქალისაკენ, რომელმაც თხრობა ამ სიტ-
უვებით დაამთავრა: ასე იყო ლიკუნასი და
მამამისის შარშან ვოლგაზე მოგზაურობის ამბა-

ვით. ქალმა, — ლარისა ერქვა, წარმოშობით
ლონდონელი, თბილისში იყო დაბადებული და
დიდი, — მოგვიანებით ოთარსაც უამბო ის
ეპიზოდი: თერთმეტი წლის ღიას წუალნაუღაპი
მამამისი, მანამდე რომ გოგონას ცურვის სექ-
ციაში სიარულს უშლიდა, გინდა თუ არა, ცეკვა
უნდა შეისწავლო, ნაპირზე გამოუყვანია.

მიმტანმა ქალებმა თეფშები ააღაგეს და სა-
დილის მერე კერძის ჩამორიგება დაიწყეს...
ოთარმა კარტოფილის პიურესა და საქონლის
ხორცის შემწვარ ნაჭერს ბოჯოში დააყოლა.
გული უკვე აღარ ერეოდა. გახალისებულს, სი-
გარეთის მოწვევა მოუნდა, ადგა და გასასვლე-
ლისაკენ გაემართა. ქალიშვილმა სარკეში გაა-
ყოლა თვალი, ოთარმა იგრძნო, მივიხედავო, გაი-
ფიქრა, მაგრამ თავი შეიკავა, რადგან ეს იგივე
იქნებოდა, ხმამაღლა ეთქვა, რატომ მიცქერიითო.

დასასრული იქნება

ტრამვაი აღარ გაჰყვა ლიანდაგს

გამოიღვიძა ერთ დილას კაცმა
რაღაც არეულ ხასიათზე, არეულ ფიქრზე...
ცოლი უკვე წასული იყო სამსახურში.
ბავშვებს ეძინათ.
არ აუღია ჰანტელები და ესპანდერი,
არ შეუხედავს მაცივარში,
არ ჩამდგარა რძის რიგში,
ხურდა არ აუჩხრიალებია გაზეთების კიოსკთან,
მაგიდაზე არ დაუტოვებია ნახევრადბრძანების

ტექსტი:

— შვილო, მათემატიკა დაწერე,
მერე მუსიკა იმეცადინე,
აბა, შენ იცი, ჭკვიანად იყავ!..
არც წვერი გაუპარსავს,
არც ფეხსაცმელი გაუპრიალებია,
არც კარაქიან პურს და ჩაის მისჯდომია,
არ უბრძოლია ადგილისთვის ტროლეიბუსში
და სამსახურში წასვლის მაგიერ
სხვაგან წავიდა... —

ტრამვაი ასცდა თავის ლიანდაგს.
ცარიელი იყო მისი სკამი სამსახურში,
არ ჩხრიალებდა ჩოთქი,
არ ხრიალებდა „ფელიქსი“...
ცარიელი იყო ლოგინი, —
ფიქრებზე — ხორკლიან რკინებზე
აღარავინ იწვა.
ათი დღის შემდეგ წერილი მოვიდა:
მამა-პაპათა ნაფუძარს დაფუბრუნდი,
აქ ერთ პატარა ქოხს ვაშენებ,
ხეხილს დავრგავ, ძროხას ვიყოლებ,
მანდაურ ჰაერს ვერ ვიტან და აქ ვიცხოვრებო...
გაოცებულნი იყვნენ მეზობლები, ნათესავები,
მეგობრები
— კაცმა ქალაქში ცხოვრება მოიწყო და ახლა რამ
გადარიო.

... მხოლოდ ცარიელმა ლოგინმა იცოდა
რამ გადარიო,
მაგრამ ის დუმდა, დუმდა და დუმდა...
ტრამვაი აღარ გაჰყვა ლიანდაგს,
ის ირმად იქცა და მშობლიურ ტყეში წავიდა.

ეს ღამე თითქოს დირიჟაბლია,
ჩემი გავლილი ცხოვრებით სავსე.
აქაა ჩემი იმედი და ჩემი ოცნება,
ჩემი არაგვი, ჩემი მთები და ბურსაჭირი...
ჩემი ბავშვობა, ჩემი სიყრმე და სიჭაბუკე,
ჩემი როლები, გავლილ გზებზე რაც ვითამაშე,
როლები, სადაც გავაბნეი სისხლი და სუნთქვა,
სადაც ნამდვილი გულისცემა და ხმა დავკარგე,
როგორც არაგვმა სარწყავ არხში გადაგდებულმა.
რომ ვინმემ მკითხოს: — სად მიხვალო?
ვერ ვუპასუხებ.
რომ ვინმემ მკითხოს: — რას ეძებო?
ვერ ვუპასუხებ.
მივეხეტები, მივსრიალებ, მივფრინავ სადღაც.
... მაგრამ რომ მკითხონ: — რა გტკივაო? —
ვიცი პასუხი:
— მე უფესვებოდ მოგლეჯილი სხეული მტკივა.

მთვარა ცაში უნდა იყოს

ნეტავ, სადაა ის სიყვარული.
არ გადმოვიდა სიზმრებიდან,
არ იქცა ქალად,
თეთრმა მთამ ნისლი არა და არ გადაიყარა.
ჯრთხელ თითქოს მისი ხმა გავიგონე,
თითქოს გაშლილ თმებსაც მოვკარი თვალი,
თითქოს სურნელიც ვიგრძენი მისი...
მაგრამ თურმე მდინარის ხმა იყო,
თურმე ქარებმა მზის სხივები ააფრიალეს,
თურმე იმ სურნელს ია აფრქვევდა...
ნეტავ სადაა ის სიყვარული?
ნეტავ სადაა ის სიყვარული??
ნეტავ სადაა ის სიყვარული???
ვინ იცის, იქნებ არც შეიძლება
მასთან შეხვედრა,
იქნებ სიზმრებში
და დაუვინყარ სიმღერებში რჩება მუდმივად?! —
არ შეიძლება მთვარე ქუჩებში დადიოდეს —
... ვინმემ რომ ჭუჭყიანი ხელები მოხვიოს
ან მანქანებმა შეაშხეფონ ტალახი
ან მეფეოვის ცოცხს ემსხვერპლოს
ან ვინმემ დაჭაობებული თვლებით შეხედოს...
მთვარე აუცილებლად ცაში უნდა იყოს.

ბავშვები ფოტოსახელოსნოს სარეკლამო დაფაზე:
ილიმებიან,
იციინიან,
ქუჩაში გამვლელთ ხელებს უქნევებ,
შემკრთალ სახეზე აყვავებული ცრემლები მოჩანს,
როგორც ცირცელი შემოდგომის ტყეებში...
ერთი ყვავილებს რწყავს,
მეორეს ტანკი უჭირავს,
მესამეს პეპელა ახატია კაბაზე...
ბავშვები ყვავილებია,
მაგრამ რისი ყვავილებია?
მოცარტიც იყო ერთ დროს ყვავილი და ჰიტლერიც!
თაგორიც იყო ერთ დროს ყვავილი და რიპენტროპიც!
ამ ყვავილებში რა ნაყოფი ჩაინასკვება?
აი, ისტორია —
სიყვარულისა და სიკეთის,
მარადიული წინსვლის ისტორია.
მაგრამ ხომ არსებობს მეორე ისტორიაც —
სისხლის მორევში გაზრდილი ქედი.

ახლა შევყურებ ამ ბავშვებს და ვფიქრობ:
ესენიც ირმის ნუკრები და მგლის ლეკვებია?
რომელი დაწერს ახალ „მთვარის სონატას“?
რომელი გახდება სისხლიანი დიქტატორი?
რომელი შეებრძოლება კიბოს?
რომლის ხელში იელვებს მკვლელის დანა?
ესენიც ირმის ნუკრები და მგლის ლეკვებია?
ესენიც ირმის ნუკრები და მგლის ლეკვებია??
ესენიც ირმის ნუკრები და მგლის ლეკვებია???
ესენიც მოჰკლავენ და ამათაც მოჰკლავენ?
ესენიც დაიმონებენ და ამათაც დაიმონებენ?
ესენიც უღალატებენ და ამათაც უღალატებენ?..
ნუთუ

ეს წყალი ქვესკნელშივე მონამლულია?
ნუთუ

გაფილტვრა და განმენდა არ შეიძლება?..
რამდენმა თქვა და არ გაუგონეს!
რამდენმა თქვა და არ გაუგონეს!!
რამდენმა თქვა და არ გაუგონეს!!!
გავიმეოროთ კიდევ ერთხელ:

უნდა ვიბრძოლოთ

ჩვენსავე გულში ჩასანგრებულ მტრის გასაყვანად,
ჩვენსავე ტვინში ჩაბუდებულ მგლის მოსაკლავად.

ოცი წელია ამ მდინარის ნაპირზე ვცხოვრობ,
ოცი წელია ერთად ვართ და ერთად მივყვებით
დღესა და ღამეს —
ქამთასვლის ამ ორად ორ ვაგონს.

... მე მარტო ვიყავ,

ერთადერთი ის მყავდა მაშინ,

ვისაც ვუყვარდი,

ვისაც ჩემი იმედი ჰქონდა.

ხან დაწმენდილი წყალი იყო, კენჭები ჩანდა —

მაშინ გულლია, გულუბრყვილო ბავშვს ჰგავდა იგი.

ერთად ვხედდობდით გაზაფხულზე მოფრენილ

მერცხლებს

და ერთი მთვარე გვინათებდა გულს ღამლამოხებით.

ხან იმღვრეოდა, ირეოდა, იგრავებოდა

და ვგრძნობდი, რაღაც არ მოსწონდა და აცოფებდა...

ერთად დავიტირეთ ერთი საერთო მეგობარი —

შხამადქცეული სიყვარულით მოკლული ბიჭი...

მაშინ პირველად მივუშვი გულთან

ფიქრი: აქ, სადღაც ძალიან ახლოს

დაბორიალობს სიკვდილი და თვალს არ გვაშორებს...

ჩემი სიყვარულიც ამ ტალღებშია ჩაწნული —

მთვარიან ღამეებში ახლაც ბრწყინავს ქალის ყვითელი
თმები

და გვიან, როცა ყველა იძინებს, ჩურჩულიც ისმის...

მარადიულია ამ მდინარის მეხსიერება,

ბევრი გულისტკენა მარხია ამ ქალებში,

ბევრი შხამიანი გველი გასრიალდა ამ რიყეებში...

ზოგჯერ მეგონა

— არავის არ ვუყვარვარ...

ზოგჯერ მეგონა

— არავინ არ მიყვარს...

ზოგჯერ მეგონა

— ვეღარ ავიტან...

მე არ გაჭარბებ, რომანტიკოსივით გულს არ აფუფევბი,

მე ეს მდინარე მშველოდა მაშინ —

არ ვიცი როგორ, მაგრამ მშველოდა

შრიალით, დგაფუნით, დუღუნით,

შორეული მთებიდან მოტანილი ღოცვით,

შორეული ისტორიიდან მოტანილი შეძახილით.

ოცი წელია ამ მდინარის ნაპირზე ვცხოვრობ

დღეს გავბედე და პირველად ვთქვი:

— ჩემი მშობლიური მდინარე...

ისმის გაზაფხულის პირველი ქუხილი,
ელოდებიან გუგულს და მერცხალს.
თოვლმა უბიდან ამოუშვა ნაკადულები —
კვდება და ახალ სიცოცხლედ ჩნდება...

გარდაიცვალა ბიჭურ ბადრიშვილი —
შუაფხოელი თავხევისბერი,
ჭკუით და გულით სხვაზე მაღალი,
„ღვთის ნების გამომთქმელი“...
ჩაანვინეს ხის ყუთში,
თავით დაუდგეს დოქი და სანთელი,
კიდევ ერთხელ თქვეს:
— ეჰ, რა არი კაცის სიცოცხლე...
და ჩაატირეს:
— შენც დაგრივა ხელი სიკვდილმა?!

ისმის გაზაფხულის პირველი ქუხილი,
ელოდებიან გუგულს და მერცხალს,
თოვლმა უბიდან ამოუშვა ნაკადულები,
კვდება და ახალ სიცოცხლედ ჩნდება.
დნება ბიჭურიც — იმისი სული
მომავლისაკენ ლურჯ არხებად მიემართება,
რომ ტყეები და მინდვრები მორწყოს,
რომ ფშავის ხევის მარადიულ წყლებს შეუერთდეს.

სამშოგლო

მე მხოლოდ შენით,
მხოლოდ შენით,
ვარ უმდიდრესი მდიდართა შორის.
მე მხოლოდ შენგან,
მხოლოდ შენგან,
ვიცი რა არის ცისფერი ზეცა,
თეთრი მტრედები
და მოშრილუ ხასხასა ნერგი
შენ ამიხილე,
შენ ამიხილე საოცნებოდ ორთავე
თვალი

და შემაყვარე
მშობლიური „ნანინა-ნანა“.
შენ მზარდე,
შენვე მაძლევ
მზის მცხუნვარე სხივთა მარგალიტს.
შენვე გამითხრი
უკვე ვალმოხდილს
ჩემს მშობელ მიწას,
და ისევ შენვე დამაბრუნებ
ვაზად გარდაქმნილს.

ერთხელ,
ბავშვობაში —
ცაში ავტყორცნე ოცნება ჩემი,
და შა,
მას შემდეგ

ველი ოცნებას,
როდის მეწვევა
კვლავ აქ —
მიწაზე.

გულები...

„რა დაგიმალოთ უგულონი ღიღხანს
ცოცხლობენ“.

შ. ნინიაშვილი,

მოაწყვეს ერთხელ, ერთ ქალაქში,
ძალზედ უცნაური გამოფენა,
არც ნახატები და არც ქანდაკება
არ ყოფილა თურმე დარბაზში.
კედლებზე ეკიდა
აღამიანთა მფეთქავი გულები.
კარეგნულად ურთიერთმსგავსნი,
ვით წყლის წვეთები,
და რას მალავდნენ შიგნით გულები,
ეს ღმერთმა უწყის.
გამვლელები აუჩქარებლად და
მასლაათით

ავლებდნენ მზერას გამოფენის
ერთფეროვნებას.

ექიმთა ჯგუფი — პროფესორის
მეთაურობით
განმეორებით აკვირდება პარკუჭთა
წყობას.

ცოცხალი გულის სიგრძე-სიგანეს
მხატვარი ფანქრით ხატავს

ფურცელზე.
მეცნიერების წარმოგზავნილი
ფეთქვის სიხშირეს ნუსხავს
ფორმულით...

იღება კარი.

შემოდის ბავშვი თეთრი მიხაკით.

მივიდა გულთან, დაადო ხელი,

მიუაღერსა, მიუგდო ყური...

იდგა დუმილით...

შეჰყურებს ყველა.

ლაპალუპით ჩამოსდის ცრემლი.

ცრემლმა დანამა მიხაკი თეთრი,

და უცებ მოხდა სასწაული,

იმ გულს, კედელზე ჩამოკიდებულს,

მიეკრა ბავშვის პატარა გული.

— რა მოხდა ნეტა! —

უკვირდა ყველას,

და მოიმარჯვეს კალმები უმალ:

— მეცნიერებას არ ახსოვს ჯერაც

ბავშვი გადიქცეს პატარა გულად

ისინი დიდხანს მსჯელობდნენ,

წერდნენ...

ორი გული კი ფეთქავდა

ჩუმად.

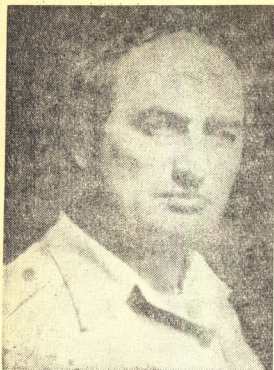
ალო, ნაცარქეცია!..

უთვალავ ზარად ჩამოსხმულა მთელი სამყარო,
ჟღარუნობენ ეჟენები, ჩუმად, სალამურა!
ვილაც მოაბიჯებს ბავშვობის მინდვრებიდან,
ვილაც მოტანტალებს მუხლგადაყვლეფილი.
ანცი და შავტუხა,
ეზოში იყეფება ერთგული მურია, გახედე,
სალამურა!.. —
ო, ჩემო, საყვარელო, ზღაპრების გმირებო,
რომელ კუნძულზე დაივანეთ,
რომელ ვარსკვლავეთზე,..
იქნებ ავტომობილის ფარებს მოჰყვებით
საუკუნეებადქცეულნი,
ჩუმად, სალამურა!
დევები ხორხოცობენ ალოობაზე, ამნეები იგრძელებენ
კისერს,
ტყემლები წკარუნობენ იდაყვგაგლეჯილი
მინდვრებიდან,
ვილაც გვირეკავს შორეული კოსმოსიდან,
— ალო, ნაცარქეცია!..

სხვისი

მთელი ცხოვრება ასე მიდის.
არ მინდა, მაგრამ ასე ხდება.
უნებურად, უმიზეზოდ და... მაინც ხდება —
მშია და სხვის პურს შევექცევი,
მწყურია და სხვის წყაროს ვეწაფები,
შველა მჭირდება და სხვის ხელს ვებჯინები,
მოფერება მინდა და სხვის სიყვარულს ვეპოტინები.
ყველგან მიბღვერენ და ქურდიაო ზურგს უკან
ჩურჩულებენ.
მე კი გულგატეხილი დავცქერი საკუთარ ხელისგულზე
გახაზულ ისრებს და
ნადვლიანად ვემკითხავები:
ნუთუ ეს არის ყველაფერი, რაც სხვამ წაიღო?!

50

ზურაბ კუხიანიძე

50

სულ ასე ჭაბუკურად

მისი ლექსები ქართულ პრესაში 1951 წლიდან იბეჭდება, ხოლო პირველი კრებული ცნობილი ქართველი მწერლის კ. ლორთქიფანიძის რედაქტორობით 1958 წელს გამოსცა გამომცემლობა „საბჭოთა მწერალმა“. მას მოჰყვა წიგნები: „ბროწეულების ცეცხლი“, „ათინათი“, „როგორც ცერზე მიმინო“, „გულისცემა“, „იქ, ამერიკის მოზარბაცე ცათამბჯენებთან“, „როცა სისხლი ლაპარაკობს“, ქართული საბჭოთა პოეზიის ბიბლიოთეკით გამოცემული რჩეული ლექსების კრებული... ამჟამად ზ. კუხიანიძე ოცამდე წიგნის ავტორია.

ნიუიორმა პოეტმა პირველივე წიგნებიდან მიიქცია ქართველი მკითხველისა და ლიტერატურული კრიტიკის ყურადღება: თავიდანვე ჯეროვნად აღინიშნა მისი პოეზიის სინედლე, თვითმყობადობა და ორიგინალობა, პატრიოტული ლირიკის სიღრმე და სისადავე.

ზურაბ კუხიანიძე ნაყოფიერად მუშაობს საბავშვო ლიტერატურაში, მის მიერ შექმნილ ლექსებისა და მოთხრობების წიგნებს „როგორ ვნახეთ გაზაფხული“, „რიონის პირას“, „წყალწითელა“, „შატილელი შავლეგო“, „კალიების კარნავალი“, „გარსკვლავებზე მონადირენი“ სიყვარულითა და დიდი ინტერესით კითხულობს ჩვენი ნორჩი და ახალგაზრდა თაობა.

ზ. კუხიანიძე ხშირად შემოქმედებით მივლინებებში ჩვენი ქვეყნის სცადასხვა კუთხეში. ამის შედეგად მის მიერ შექმნილი ნარკვევები მურმან-სვისა და კამახის მშენებლობებზე, სოციალისტური შრომის გმირებზე, გამოირჩევა აქტუალობითა და მაღალმატერულობით.

ზ. კუხიანიძე ჩვენი ჟურნალის აქტიური ავტორია. პირველი პოეტური ნაწარმოებების შემდეგ, მისი ლექსები, მოთხრობები, მხატვრული ნარკვევები სისტემატურად იბეჭდება „ცისკრის“ ფურცლებზე.

ზ. კუხიანიძე ამჟამად გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველოს“ ქუთაისის ფილიალის ხელმძღვანელია და თავდადებით ემსახურება ქართული წიგნის გამოცემის საქმეს.

ქურნალ „ცისკრის“ რედაქცია, მის მრავალრიცხოვან მკითხველთან ერთად, ულოცავს ზურაბ კუხიანიძეს დაბადების ორმოცდამეათე წლისთავს და უსურვებს კიდევ 50 წლის შემდეგ ყოფილიყოს ასეთი ენერგიული, ქაბუქურად შემართებული და ლექსდაუშრეტელი, როგორიც დღესაა.

არა ერთი გზენიერი ხაზი

აბაძის ქუთაისში ჯიუტად ჩარჩენილ-ჩასანგრებული, — ჩვენს „მეორე დედაქალაქში“, როგორც ქუთათურები იტყვიან, — „სატახტოს“ პოეზიასთან იქიდან მოპაექრე და ხმის შემაწევარი... ჩაფსკენილი, კერკეტი, ათას საზოგადო საქმეში ჩაბმული და ამავე დროს ლაღი და თავისუფალი, მახვილგონიერი და ხალისიანი, ძვირფასი ქუთათური პურისა და მარილის მასპინძელი — ასეთია ჩვენი ნიჭიერი პოეტი და ჩვენი საიმედო მეგობარი, ზურაბ კუხიანიძე...

დაბადების 50 წლისთავი მიიწია მივულოცო ჩვენს ზურაბს. ხელთა მაქვს პოეტური სინდის-ნამუსით განმსჭვალული, „ქართული საბჭოთა პოეზიის ბიბლიოთეკის“ ხაზით გამოცემული მისი „რჩეული“; „მანანა“ და „ტვიბერის ვიწრო ბილიკებით, ცისფერ მულახში...“ „სახურავები ღამით“ და „თვლები მისთვის მომცა გამჩენმა...“ „ხოშეკა“ და „ოქტომბერი იმერეთში“... ვფურცლავ კაცის ცხოვრებას, ცხოვრების მთელს მინაპოვარს და, ჩვეულებისამებრ, ვუხსენებ იუბილარს საუკეთესო ლექსებს, როგორც ერთადერთ საზომს და გამართლებას პოეტის ცხოვრებისას...

...იყო უზადო პენელობა, იყო ლაურა,
იყო ღვთიური ბეატრიჩე, იყო ლეილი;
ბევრმა ღამაზმა დღენიაზე გაიხმაურა
და თან დატოვა ბევრის გული დაღდაჩენილი.

ზოგი ჩაუქრობ ტრფიალებით თვითონ იწვოდა,
ზოგმა ტრფობის წილ განუწონა ბევრ ვაჟს ლახვარი...
იყო კრიმპილდი, იყო ვისი, იყო იზოლდა —
სხვადასხვა ქვეყნის ათასგვარი მზეთუნახავი.

ღამაზ ქალისთვის რაინდები იხდიდნენ ომებს,
მისთვის ასულან უშაზე და აილამაზე...
შინ ერთგულება, ერთგულება მითხარი, თორემ
ახლაც ბევრია ქვეყანაზე ქალი ღამაზი...

ორი ასპექტი აქვს ჭეშმარიტი პოეზიის ფაქტს: დახვეწილი სიტყვა და პოეზიის საგნის უმცდარობა. რაგინდ დახვეწილი სიტყვით არ შეუძლოსავთ აზრი, თუ საგნის არჩევანი მცდარი ყოფილა, პოეზია არ შემდგარა. ზურაბის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ გულის კარნახს მიჰყოლია და, კიდევაც ამიტომ, არ შეშლია პოეზიის საგანი. ქართველი კაცის ადამიანური ვნებებით ფეთქება მისი წრფელი გული ამ ოცდაათი წლის მანძილზე, რისი შედეგიც არა ერთი მშვენიერი ხატი გახლავთ.

ჩაუღებულხარ ნეტარსაში,
საბანს ამწეებს შენი ხელები,
ტურზე ღიმი ხტის თავუნასათ,
ფეთქავს სიცოცხლე დაუძღველი...

სულით და გულით ვულოცავ ზურაბ კუხიანიძეს დაბადების ორმოცდაათ წლისთავს, ათას წარმატებას ვუსურვებ ჩვენს საყვარელ და თავადაც მოსიყვარულე მეგობარს.

გურმან ლეხანიძე

ქარგია. როსა...

ძმარო ზურაბ!

მაგონდება გაზაფხულზე ტალღებაგორებული რიონი და მისი დაძვრებით ათრთოლებული, თეთრი ხიდი. მენატრება იებით მოხასხასე ბაგრატი ტაძრის ეზო, სადაც ლექსების კითხვაში ბევრჯერ დაგვიღამებია; მახსენდება აჯანყების ტყის დასაწყისში მიყუჟული პატარა რკინიგზის სადგური, სადაც ბუღბუღების გალობის მოსმენისას თავს დავკეთენებია.

ვიყავით პოეზიის ცეცხლით ანთებული ჭაბუკები და ერთმანეთს აღსარებასავით ვანდობდით ჯერ კიდევ მელანშოლიკურად ლექსებს.

ერთად გვიოცნებია პირველი წიგნის გამოცემა-გამომზეურებაზე, დღეს, ქუთაისში, შენ თვითონ განაგებ ამ საშვილიშვილო საქმეს და სხვებს ანიჭებ პირველი წიგნის განუმეორებელ სიხარულს. დღეს შენ თვითონ აცოცხლებ აღრეწასული პოეტების ფერფლწყარო ლექსებს, სათუთად კინძავ მათ და მზის სინათლეზე გამოგყავს, როგორც დიდი ხნით სიბნელეში დამწყვდეული ფრინველი.

შენ მუდამ საკაიკაციოდ ხარ შემართული, ლექსებს სულის საგზალივით დაატარებ და მათ დაცვარულ სტრიქონებში ქართული მიწის ფეთქვა მესმის. ხოხბის ფრთებივით მოხატულ ჩვენს ზეცას ვხედავ.

შენ ლექსს ერთი ამოსუნთქვით სწერ, მეგობრების სადღეგრძელოს სულ-მოუთქმელად სვამ, ორმოცდაათი წელიც სულსწრაფად მოგდგომია კარს.

დაგელოცოს შემოქმედებითი წვით განვლილი ნახევარი საუკუნის შაგაზა, კიდევ უფრო შორს გაენავარდოს შენს ალაღმართალ სტრიქონებს. აკი თვითონ გითქვამს: „...ხოლო ლექსისთვის უკეთესია, რაც შორს წავა და არ დაბრუნდება“...

ღმერთმა გიმრავლოს შინმოუსვლელი ლექსები, მაკრამ ჩემთვის — შენი უტყუარი მეგობრისთვის, ყველაზე უფრო... „კარგია, როცა ჩავივლის ვინმე და შენს სტრიქონებს ჩაიღიღინებს“...

იცოცხლე, მრავალქამიერ!

ოთარ მამფორია.

პოეტი

ალამიანის სახე — სულის სარკეაო, ამბობენ.

ჩემი მეგობრის, ალაღმართალი ქართველი პოეტის. ზურაბ კუხიანიძის

სახე მუდამ კეთილი ღიმილისა და თანაგრძნობის ცრემლის გამოსახატავად არის გაჩენილი.

იშვიათად ხდება, რომ ადამიანის პიროვნება და მისი მშობლიური ქალაქი ისე ჰგავდნენ და შეეფერებოდნენ ერთმანეთს, როგორც ზურაბ კუხიანიძე ჰგავს და შეეფერება ჩვენს შეუღარებელ, სათაყვანო ქართულ ქალაქს — ქუთაისს! „ქუთაისელობა“ კი ყოველთვის საუკეთესო ატესტაცია იყო ქართველი პოეტებისთვის და ეს ტრადიცია დღესაც გრძელდება.

„დიდსულოვანო“. — მიწოდდა მეთქვა ზურაბ კუხიანიძეზე, მაგრამ მის სულს სიტყვა „ხელგაშლილი“ უფრო შეშვენის. ხელგაშლილია ბატონი ზურაბი თავის ცხოვრებაში და შემოქმედებაშიც — მუდამ სიკეთის მქადაგებელი, ხან ვაჟკაცურად შემართული, ხან კი ღირიყულად დანადგლიანებული...

მე მიყვარს ზურაბ კუხიანიძის ლექსები პირველ ყოვლისა იმიტომ, რომ მათში მის პიროვნებას — მთელი ქვეყნის, მთელი კაცობრიობის ბედ-ილბალზე ჩაფიქრებულ ქართველ კაცს ვხედავ!

...ზურაბ კუხიანიძეს 50 წელი შეუსრულდა!

მის სახეს ამის გამო ისევ ღიმილი გადაჰყვანია, მაგრამ სევდაც ჩასწოვლია თვალებში.

რა ჩქარა გავიდა წლები!...

ეჰ, ჩემო ზურაბ, ალბათ შენ თვითონაც არ გჯერა, რომ ნახევარი საუკუნისა გახდი, რადგან ვერასოდეს ვერ ამჩნევდი ჟამთასვლის დინებას, რადგან, შენი თქმისა არ იყოს, —

ჩემი სული საქართველოს
აჩქარებულ სუნთქვაშია!

მე მინდა ეს „აჩქარებული სუნთქვა საქართველოსი“, — ისე ომახიანად და ნაზად რომ ისმის შენს ლექსებში — არა მარტო ჩვენში, შორს, ძლიერ შორს კავკასიონის მიღმა და იმის იქითაც გაიგონონ ადამიანებმა!

გიხეილ ავლინიძე

ზურაბ კუხიანიძე

იუბილიტი...

ორმოცდაათი —
ნახანძრალი ორმოცდაათი...
არ დამილანდავს
აქლემ-აქლემ წლები ტაბატი —
შემომეფლანგა
თითქოს ხუთჯერ ათი საათი,
ხან უხილავთან,
ხან ხილულთან სჯა-მასლაათით.

ორმოცდაათი
რომ დასკუბდეს მხარზე მესკია,

კაცი გახდება
ქედმოხრილი მათი ვასალი...
ყველა წელს თვის წილ
მკერდის ღიბო დაუკენკია,
ხან სიხარულიც
გაუღია წყალობასავით.

ორმოცდაათჯერ
დახერილი გული ღალატით,
მინყივ ჩვენი მზის
გალიმებას განუკურნია...

ორმოცდაათი,
გაფრენილი ორმოცდაათი,
ბრონეულივით
ვახლეჩილი საუკუნეა.

ისევ და ისევ,
ან, დაღმართის დასასრულამდე,
ორმოცდაათჯერ
საქართველოს მიწას ვემთხვევი;
მის აჩქარებულ
გულსიცემას დავაყურადებ,
სულს მოვიბრუნებ
მოშრიალე მისი ვერხვები.

სუნთქვა ეკუთვნის
საქართველოს ზეცას ხომლიანს,

ძარღვებში მისი
ბრონეულთა მიჩქევს ბინული;
უმისოდ ქვეყნად
ერთი დღეც კი არ მიცხოვრია
და მის კედლებში
ზურაბივით ვარ ჩაკირული.

ორმოცდაათჯერ
კიდევ წელი ორმოცდაათი,
არსთა გამრიგემ
რომ მაჩუქოს წვად და სიკეთით, —
გავენთებოდი
საქართველოს მთიდან ბარამდე
და წლებს მის გზებზე
ივბივით დავარიგებდი.

ხმა საკვირველი

თუ დაგვხვდეს
ხანჯლის გამომპირველი —
მკლავო,
შენ მკლავო,
იყავ პირველი.

თუ გაგვიფრინდეს
ლურჯი ფრინველი —
მუხლო,
შენ მუხლო,
იყავ პირველი.

თუ გვსურს
ვიხილოთ
უცხო ხილვები —
თვალო,
შენ თვალო,
იყავ პირველი.

თუ გვსურს
ვისმინოთ
ხმა საკვირველი —
ყურო,
შენ ყურო,
იყავ პირველი.

თუ სიმართლისთვის
ვინვით,
ვილევით —
ენავ,
შენ ენავ,
იყავ პირველი.

თუ სიყვარული
თრთოლვით
მიგველის,
სულო,
შენ სულო,
იყავ პირველი.

თუ გვსურს
მოვთოკოთ წყალვარდნილები —
აზრო,
შენ აზრო,
იყავ პირველი.

თუ დუღილია
მაჭრისმიერი —
სისხლო,
შენ სისხლო,
იყავ პირველი.

თუ მსხვერპლად
გვიხმობს
მიწა ივერის —
შენ,
თავო ჩემო,
იყავ პირველი.

ჩვენზე ცივ დანას
თუ ვინმე ლესავს —
გულო,
შენ გულო,
უპირველესად.

ქარმა ქალის ყრუ ქვითინით გადმოლახა
ბორცვები და მოეხვია ხეს;
უქვითინოდ არ შეეძლო, მაგრამ რალა,
რალა ჩემი დაბადების დღეს.

უცებ მოსწყდა ცას ვარსკვლავი (ნეტავ ვისი?),
ვით კურცხალი ჩაძინებულ ღმერთს;
ამ დღეს უნდა მომწყდარიყო... დედავ, ისიც —
რალა ჩემი დაბადების დღეს.

გალიიდან გამიფრინდა რუხი ღალღა,
თავი მისცა ჭაობსა და ტყეს...
ხვალ-ზეგ ასე მოხდებოდა, მაგრამ რალა, —
რალა ჩემი დაბადების დღეს.

ცას ღრუბელი გადეფარა, აღმა-დაღმა
ინრიალა, ჩრდილი დაჰკრა მზეს;
სექტემბერმა ასე იცის, მაგრამ რალა,
რალა ჩემი დაბადების დღეს.

მომარიდა თვალი, როგორც ურჩმა ბაღლმა,
მოეფარა ფლატესა და ღრეს...
ცალი წარბი მითამაშებს, მაგრამ რალა
რალა ჩემი დაბადების დღეს.

ყრუ სიმღერა წამოიწყეს კვნესით სადღაც,
გულში სული შეუბერეს ღველფს..
დოქშიც ღვინო გამოთავდა, მაგრამ რალა
რალა ჩემი დაბადების დღეს.

ნუგზარ წერეთელი

მეზღაურე მწიფის წილისა

„წმირ ჩემი სიკვდილი შორს იყო, სიცოცხლე მინდოდა“, — წერდა გურამ რჩეულიშვილი 1959 წელს ავტობიოგრაფიული ხასიათის მოთხრობაში — „მე ახლა ოცდახუთი წლია ვარ“. ეს სულისშემძვრელი, საოცრად მძიმე სიტყვები დადუშავამდე ერთი წლით ადრე დაწერა.

გურამ რჩეულიშვილი სიცოცხლეხვეთ დაღალდა დადიოდა ამ ქვეყანაზე. მისი ხანმოკლე ცხოვრება ძიებით, მისწრაფებებით და მოძრაობით იყო ავსილი. უშიშარი, პირდაპირი. კეთილშობილი, ვაჟკაცური ყველა მის გარშემო მყოფზე დიდ გავლენას ახდენდა, მეგობრულად განაწყობდა. ძნელია კიდევ შეხვედრის ისეთი მრავალმხრივი, ძლიერი და დახვეწილი ბუნების პატრონს, როგორიც გურამ რჩეულიშვილი იყო.

მან ძალზე ცოტა ხანს იცხოვრა, ცოტა ხანს უცქირა კაშაჟა მზეს და ამწვანებულ მიწებზე, ყველაფერ იმას, რაც ასე უყვარდა, შთაგონებით ავსებდა.

ხანმოკლე სიცოცხლის მანძილზე უტყუარი ტალანტით დაჯილდოებულმა, ადრე დაბრძენებულმა ჭაბუკმა ბევრი რამის გაკეთება მოასწრო და კაცურ სახელთან ერთად მიაღწია იმას, რომ თავისი ღამაში, წარუშლელი კვალი დატოვა მდღიური ტრადიციების მქონე ქართული მწერლობის ისტორიაში, თაობის საყვარელ მწერლად და რომანტიკულად ამაღლებულ პიროვნებად იქცა.

დღეს საქართველოში ალბათ იშვიათია ალა-

მანი, რომ არ იცნობდეს გურამ რჩეულიშვილის მაღალი ოსტატობით შესრულებულ ნაწარმოებებს. ფართო საზოგადოებამ გულით მიიღო და სამუდამოდ შეიყვარა მისი კეთილშობილური სიღარბისლით, დიდი ნიჭითა და განუზომელი სიყვარულით ავსილი ქმნილებები, მრავალი თბილი სტრუქტურა მიეძღვნა მის ხალახს, ძარღვიან, უაღრესად თვითმყოფად შემოქმედებას.

ამ წიგნის წერისას მიზნად არ დამისახავს მეც კრიტიკოსის თვლით განმეხილა გურამის ნაწარმოებები. უბრალოდ, გადავწყვიტე, მწერლობასთან დაკავშირებულ ჯოგირთ საკითხთან ერთად უშუალოდ გურამზე მეღაპარაკა, გამეხსენებინა მეგობრების წრეში მის გვერდით გატარებული დღეები, სტუდენტობის დაუფიქარი წლები, შემოქმედების მძაფრი დასაწყისი, ნაწარმოებების გადმოცემული მართალი განცდები, შთაგონებული ცხოვრების ზოგიერთი, ახლა უკვე ყველასათვის საყურადღებო ფურცლები.

მწერლის რთულ ცხოვრებასთან შეკიდება დასაწყისიდანვე კარგი და იშვიათი იყო. 1956 წლის ზაფხულში მითხრა, რომ უკვე ბევრი მოთხრობა ჰქონდა დაწერილი და რომელიმე კონკურსში სურდა მონაწილეობის მიღება.

ერთ დღეს შინ მიმიპატიჟა, ლარსის ქუჩაზე, ნოველები წამკითხა. აღტაცებული ვიყავი მისი ღრმა აზროვნებით, გადმოცემის მანერით და წერის ორიგინალური სტილით. ბავშვებით მისაროდა ჭეშმარიტი მწერლის დაბადება.

ეს იყო განგების ძალით უკვე მწერლად მოვლენილი გურამ რჩეულიშვილის შემოქმედებითი ცხოვრების დასაწყისი, რასაც, სამწუხაროდ, სულ ოთხი წლის არსებობა ეწერა.

ათილდ თვის შემდეგ ჩემს მიერ წაკითხული მოთხრობებიდან სუთი გამოქვეყნდა ჟურნალ „ცისკრის“ ჟურნალებზე და როგორც ცნობილია, ერთბაშად დაინტერესა მკითხველი საზოგადოება.

გურამის სისხლსავსე ცხოვრებიდან დღეს უკვე ბევრი რამეა გახსენებული და ეს გახსენება, უდავოდ, საინტერესო იქნება, რადგან ჩვენს მკითხველს ყოველთვის აინტერესებდა და აინტერესებს მართალი სიტყვა გურამ რჩეულიშვილზე, სიტყვა შემოქმედზე...

პირველ ხანებში ძალზე ძნელი იყო გურამ რჩეულიშვილზე საჯაროდ ლაპარაკი და წერაც, მაგრამ მისი მოულოდნელი დაღუპვიდან რამდენიმე წლის მერე, როდესაც მძიმე ტრავმული ციკლი ტკივილი ოდნავ მაინც შენდლა, ზოგიერთი უახლოესი მეგობარი დავრწმუნდით, რომ საჭირო კი არა, თითქმის აუცილებელი იყო ამ ბრწყინვალე ახალგაზრდა მწერალზე წერა.

ყველაფერი მიღის, იცვლება, ბევრი რამ დავწყება ეძლევა. გურამთან გატარებული მჩქეფარე დღეებიდან უკვე მრავალი წელი გავიდა — საუთუნის მეტოფილზე მეთ. ბევრი რამ თავისთავად დაიფარა ქაშთა სრბოლის ბურუსით, ბუნდოვანი გახდა და ზოგჯერ მათ, სადაც სულია თუ ტვინის უხილავ შრეებში მიჟუჟუტო, გაცრეცილი ფრესკებივით კირდებოთ აღდგენა.

შესანიშნავად წერდა გამოჩენილი ქართველი პოეტი ირაკლი აბაშიძე ლექსში „მომიანი წლები მისხაგონარა“, როდესაც გარდასული წლების დავიწყებისა და ბევრი აღამიანური ენების აღსასრულის გრძნობას აღწერდა:

მათ კედლებს დასცემს;
მათ ჰერს დასცემს ბრმა და უბულოდ,
მათ ფესვებს დათხრის,
ძირებს დათხრის მისი ხელები;
წავა ის წლები,
სულ უკეალოდ, სულ საუკუნოდ,
ის ჩენი თეთრი ლამეები, ის სიმღერები...
ვინ, ვინ მიაგნებს
იმ სურათებს რაგინდრაფერებს;
ვინ, ვინ მიაკვლევს,
იმ სატკივარს ვინდა მოარჩენს;
ვინდა დაადგენს იმ სიყვარულს,
იმ აღმაფრენებს;
ვინ გათხრის იმ წლებს
იმ ლამეებს ვინ აღმოაჩენს.

ძალზე თბილი, შთამბეჭდავი და ჩამაფიქრებელი სტრიქონებია. რამდენი საინტერესო დღე

მოითხოვს გადარჩენას, რამდენი პოეტური ღამე შეიძლება აცდეს მარადიულ წყვდიადში ჩაფლობას, რამდენი საყურადღებო ფაქტი შეიძლება გახდეს სხვისთვისაც ხელმისაწვდომი, რათა ზოგიერთი ლიტერატურული თუ ცხოვრებასეულო მოვლენა კიდევ უფრო ნათელი და გასაგები იყოს. ამგვარმა ფიქრებმაც განსაზღვრეს ჩემს მიერ გურამ რჩეულიშვილზე წინამდებარე წიგნის დაწერა.

ეს თავისთავად განაპირობა იმ გარემოებამაც, რომ გურამის ცხოვრება საოცრად იდენტურა იყო მისივე ნაწარმოებებისა, ძალზე სასიამოვნოა ის ფაქტი, რომ მისი უხილავი, ვაჟკაცური სწრაფვითა და დაუოკებელი ლტოლვით ავსილი სიცოცხლე ბედნიერად შეერწყა მისსავე უდიდესი ძალისა და პოტენციის მქონე შემოქმედებას.

მაგრამ ეს დიდი იმედების გამაღვივებელი ცხოვრება მოულოდნელად შეწყდა. 26 წელი მას 1960 წლის 4 ივლისს შეუსრულდა, თვეწახებვის შემდეგ კი, იმავე წლის 23 აგვისტოს, ტრაგიკულმა შემთხვევამ იმსხვერპლა.

მისი ხანმოკლე სიცოცხლე საუკეთესო თვისებებით იყო განათებული. ზმირად მითქვამს ხოლმე და ახლაც ვიმეორებ, რომ ძნელია ერთადამიანში, მით უმეტეს სრულიად ახალგაზრდაში, ასე ბარმონიულად შეერწყას ყველა ის მაღალი თვისება, რაც გურამს ახასიათებდა.

გურამ რჩეულიშვილი დიდ მწერლად შინაგანი და გარეგანი ძალების წყალობით ყალიბდებოდა. როგორც პიროვნებას, მას თავიდანვე საუცხოო მონაცემები გააჩნდა ყოფილიყო თვალსაჩინო და გამოჩენილი, ძალუდა ყოველ მიზნის გარეშე გამოველინებინა თავისი ვეება ბუნებრივი ტალანტი ლიტერატურის, მეცნიერების, ხელოვნების თუ სპორტის სფეროში. იგი ისეთი კატეგორიის ადამიანთა რიცხვს ეკუთვნოდა, რომელთაც არ შეუძლიათ იდგნენ ჩრდილში, იყვნენ შეუმჩნეველი, იცხოვრონ ჩვეულებრივი მოკვდავის, შეიძლება ერთი შეხედვით ძალზე ტკბილი და უდრტივებელი, მაგრამ სინამდვილეში უფერული, არაფრის მომტანი ცხოვრებით. ის თავიდანვე, დასაწყისიდანვე იტევდა თავის ბუნებაში სიმადღეს, შემართებას და საქუთარს ნიჭით, ბეჭობით, ვაჟკაცობით გამარჯვების გარდუვალობას.

ფიქრისა და მოგონებისა ყოველთვის ასეთად მჩრევნება ხოლმე გურამის მიერ გამოვლილი ხანმოკლე ცხოვრების გზა, რომელიც ახლა ოცდაათი, ოცდახუთი, ოცი წლის წინანდელი ამბების გახსენებით მაფორიაქებს.

შორიდან ნაცნობობა და ერთგვარი თვალყურის დევნება ადრე დაიწყო. ეს იყო ომის შემდგომი, თბილისის განუშეორებელი წლები. მა-

ნუშუბარ წამითელი

მი ახლაც ოცდაამეტი წლისა მარ

შინ არც ამდენი სკოლა იყო და, ბუნებრივია, არც მოსწავლეთა ამხელა რიცხვი. ასე თუ ისე, ჩვენს ტოლების შესახებ ის მაინც ვიცოდით, ვინ რომელ სკოლაში სწავლობდა.

მაშინ თბილისის სხვადასხვა რაიონებისა და სკოლების მოსწავლეთა გამაერთიანებელ, თავშესაფარს საყვარელ ადგილებს წარმოადგენდა თბილისის პიონერთა და მოსწავლეთა სახახლე, მოზარდ მაყურებელთა ქართული სახელმწიფო თეატრი, რუსთაველისა და პლექანოვის პრეს-ბექტზე მდებარე კინოთეატრები. ეს ალბათ ახლაც ასეა, მაგრამ მაშინ რაღაც უფრო მეტი სითბო და სიახლოვე იგრძნობოდა.

მე სახახლეში ქართული ენისა და ლიტერატურის წრეში დავდიოდი. სახახლე მაშინ ძალზე შორს გვეჩვენებოდა და შობილბეიძე ყოველთვის როლი გვიშვებდნენ ხოლმე მეცადინეობებზე, განსაკუთრებით საღამოობით, კიდევ უფრო მეტად კი ზამთრის პირქუშ, მოწყვნილ დღეებში, როცა 5-6 საათზე უკვე ბნელოდა და თუ მხობელს არ ეცალა, ჭერ კიდევ გაუნათებელ ქუჩებში სიარული ვერაფერი სასიამოვნო იყო.

ალბათ ამიტომ უფრო მიზიდავდა შინ ჯდომა და მოცემული რეფერატების წერა, რამდენჯერმე ჩემი ბავშვური ნაშრომებისთვის საქმარი რეცენზიები დავიმსახურე, წიგნებში მგვიღე სამასივრო წარწერებით და ჩემს სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა, მიმაჩნდა, რომ ლიტერატურის წრე ყველაზე საპატიო და საინტერესო იყო.

გურამ ჩრეულიშვილი და მისი მეგობრები ისტორია-მხარეთმცოდნეობის წრეში დადიოდნენ. მეცხრე კლასს ვამთავრებდით, როდესაც გავიგე, რომ ამ წრის წევრები ექსკურსიაზე ხევსურეთში მიმავდით. ექსკურსია, თუ არ ვცდები, მთელი კვირით ხევსურეთში ყოფნას ითვალისწინებდა. იყო ერთი მზადება და ფაქტუა, წრის წევრებს გადამჰქონდათ ალმინისტებისათვის განკუთვნილი საკურველი, ეწოდებოდნენ კარვებსა და ზურგანთებს.

მთელს ამ მოფუსფუსე ახალგაზრდობაში როგორცაა გამოირჩეოდა გურამ ჩრეულიშვილი. მას ან ყველაზე მეტი ტირით გადამჰქონდა, ან ყველაზე მეტს მიდი-მოდიოდა, უკან დასდევდნენ ბიჭები და ყველას რაღაც დაჯილბას აძლევდა, ფართო ბეჭებს უკვე თავმოქმედებდნენ დაარბევდა და სუქუთშიმანი თავი აშავდებოდა.

ჩვენ ვიცოდით, რომ იგი პლექანოვიდან, კერძოდ, მეცხრამეტე სკოლიდან იყო, ზოგიერთები ამბობდნენ, სიორტის ყველა სახეობაში ერთნაირად გაიზარდა და ტოლი არ ჰყავსო, კიბობისა და კარგობი მთელ სახახლეში ვერავინ მოერგა, ისეთი ღონის პატარონიაო. მისი სპორტული აღნაგობა ჭერ კიდევ ფერმკრთალ და ბექებზამოყრილ ბიჭებს დიდი პატივისცემით გვაჯახებდა.

მაშინ კი მართლს დამწყდა გული და ჩვენი ლიტერატურული წრეც არ მომეჩვენა ისე უბა-

ღლოდ, როცა ისტორია-მხარეთმცოდნეობის წრის წევრები დიდს ზარეიმით გაემგზავრნენ ხევსურეთისკენ, ჩვენ კი თბილისში დავჩრით და ჭერჭერობით მსგავსი ექსკურსია თუ ალბინადა ჩვენთვის შორეულ მომავალშიც არ იყო გათვალისწინებული.

მოზარდ მაყურებელთა თეატრის სპექტაკლებზეც ვხედავდით ხოლმე გურამ ჩრეულიშვილს. მას ყოველთვის ახლდნენ ამხანაგები — ჭაფუჭურად მოჰყვებოდნენ.

ეს ჭაფუჭური სიარული, საერთოდ, მაშინ მოდდა იყო ქცეული. ჩვენ, მეშვიდე ვაჟთა სკოლელები ერთად დავდიოდით, მეექვსე ვაჟთა თუ მეექვსე ქალთა სკოლელები — ერთად, პირველი ან მეცხრამეტე სკოლელები — ერთად, რკინიგზის მეშვიდე თუ ოცდამესამე სკოლის მოსწავლეები — ერთად. ჩამოთვლილი სკოლები თითქმის სხვებზე უფრო მეტად ცნობილი იყვნენ თბილისში და ყველა ჩვენთაგანს ეამაყებოდა საკუთარი სკოლის ღირსებისა და სახელის დაცვა.

სკოლას ანდა კლასს ჰყავდა თავისი ცოტად თუ ბევრად „ცნობილი“ პიროვნებები. მათ ხან ყოჩხებს ეძახდნენ, ხან უაღავენებს, ხან ჭილებს. ისე კი, უბრალოდ ჩხუბისთაგები და ზედმეტად მაღლაყინები იყვნენ. მწელი იყო მერვე-მეცხრე კლასში მწერლობით, ხელოვნებით, მეცნიერებით თუ სპორტით თავის გამოჩენა, ბიჭებს კი ეს თავის გამოჩენა მეტისმეტად სურდათ. ვამოწვევად დადიოდნენ ეს პატარა, უმწიფარი, სასაცილო შესხადაობის ბიჭები და ქვეყანა თავისი ეკონათ, განსაკუთრებით იბლიმელოდნენ გოგონების დანახვისას და ვითომცდა ვუყავდური საქციელით ცდილობდნენ მათი ყურადღების დამსახურებას. ეს პატარა მოჩხუბრები და წვრილი დებოშიორები მოზარდ მაყურებელთა თეატრსაც იყვნენ შერეულები. სპექტაკლებზე ნაკლებად დადიოდნენ, კართან აიტუწებოდნენ ხელშეხვეულები ან თავშეხვეულები, ვითომ დიდ ჩხუბსა და შერკინებას იყვნენ გადარჩენილები. ბევრ ჩვენგანს ერიდებოდა ამ ვაჟბატონების და ვცდილობდით ან ჯარად ვყოფილიყავით მათთან, ან საერთოდ აგვერიდებინათ თავი.

მათე კლასში უკვე საკმაოდ მოწიფებულებს, რუსთაველისა თუ მარჯანიშვილის თეატრებში მაინც იშვიათად გვიშვებდნენ, მოზარდ მაყურებელთა თეატრი კი ყველაზე ახლოს იყო და მშობლებსაც თვალთ მისვენ ეჭირათ.

ზამთრის ერთი ცივი და მოღუშული საღამო იყო, როგორც ზმირად იცის ხოლმე თბილისში თებერვლის დღეგომისას. ქუჩებში ჭერ კიდევ იღო თოვლი და ძალზე სუსხიანი ქარიც უბერავდა. შედამებულში სპექტაკლი დამთავრდა, „რომეო და ჯულიეტა“ გადიოდა და, კარგად მახსოვს, ყველას ძალიან მოგვეჩონა, ალბათ ერთმაც, რომ ამ პერიოდში თვითეულ ჩვენთაგანს ვიღაც უყვარდა, ვიღაცაზე ოცნებობდა,

ცხადად თუ ფარულად ეტრფოდა და შექსპირის უკვდავი ტრაგედია ცუდსა და ჯულს გვიფრთხილებდა.

მეშვიდესკოლებმა თავი მოვიყარეთ და საუბრით გართულები ქუჩაში გამოვედი. ჩვენ წინ ახვევ ჭაუჭად მიდიოდნენ მეცხრამეტეცკოლები.

გურამი უკან მიდიოდა, გვერდით მიჰყვებოდა ძალზე დაბალი, გამორჩეულად ტანმორჩილი. შავგვრემანი ბიჭი და მასთან საუბარში იყო გარ თული. ციოდა, მაგრამ ქულა არ ეხურა. ხშირი ხუჭუქა თმა შუბლზე ჩამოშლიდა, რუხი ფერის მოკლე პალტო ეცვა, კისერზე ღილი შეხსნილი ჰქონდა და ისე დინჯდა მოჰყვებოდა მეგობარს ზეღვადანეულო, თითქოს სექტემბრის თბილი საღამო იდგა და ისიც სახიეროდ იყო გამოსულა.

რუსთაველის გამზირზე ქარი ნამქერს ატრიალებდა. ქუჩაში ცოტა ხალხი მიდი-მოდიოდა, მაქანა იშვიათად თუ გაველიდა, ტრამვაია და ტროლეიბუსს კარგა ხანი უნდოდა ლოდინი.

გასტრონომის წინ, კაღართან, სამ მამლაკინ-წას ორი გოგონა გაჩერებინა და ნაძალადევი ღიმილით ელაპარაკებოდნენ. გოგონები ძალზე უხერხულად გრძნობდნენ თავს და ვაფაცოცებით იხედებოდნენ თეატრის მხრიდან მომავალი ახალგაზრდობისაკენ, თითქოს ნაცნობების გაჩვენას ელოდნენ. გოგონებს არ ვიცნობდით და არც ის ვიცოდით, რომელი სკოლიდან იყვნენ.

გურამი და მისი ლილიპუტა მეგობარი სწორედ ამ დროს გაუსწორდნენ ხის ძირას შეჩერებულ ახალგაზრდებს. ბიჭებს, როგორც ჩანს, გოგონების გაცნობა უნდოდათ ასე თავზედურად და თუმცა ისინი უარზე იყვნენ, მაინც არ ეშვებოდნენ.

გურამმა, ეტყობა, უცებ იგრძნო ეს დაძაბული ვითარება, მყისვე მიატოვა თავისი მეგობარი და შეჭაუფებულებთან თამაში ნაბიჯებით მივიდა. — რაშია საქმე? — რიხიანი ხმით იკითხა.

სამი ბიჭიდან ერთ-ერთმა მას ხელიც ჩამოართვა, როგორც ჩანს იცნობდა. ჩვენ ნაბიჯი შევანელებთ და შევჩერდით რაღაც გაუგებრის მოლოდინში.

— რა შენი საქმეა. შენ შენ გზაზე გაიარე, — საკმაოდ უხეშად უპასუხა შედარებით დაბალმა ბიჭმა, რომელმაც თანაშორახველის ხელის ჩამოართმევაც კი არად ჩააგდო.

— ჩემი ნაცნობები არიან, მეზობლები, — დინჯად უპასუხა გურამმა, რომელსაც უგონები იმედიათი თვლით შესცქეროდნენ და ბიჭების მკაღისაგან განთავისუფლებულები მის მხარეს მიუყვებოდნენ.

— შენი ნაცნობები არიან, ჩვენ კი გაცნობა გვინდა, გაიგე! — კვლავ უხეში კილო გაირია ხმაში ბიჭმა, — წადი, სანამ ღრთა, ჩვენ ამათ რაფერს ვაწყენინებთ.

— ერთად წავალთ, — კვლავ დინჯად და დამაჯერებლად უპასუხა გურამმა, — თუ გაცნობა არ უნდათ, ძალაზე ხომ არა ხართ.

— ძალაზე ვართ, ასე გვინდა! — კვლავ უხეშად მიუგო დაბალმა და გურამს მკერდზე საკმაოდ ძლიერად ჭკრა ხელი. გურამი, ეტყობა, ამას არ ელოდა და ოდნავ შეტორტმანდა, იმავე წამში გასწორდა, ორივე ხელი ჩავლო ყვინჩი-ლა ბიჭს ძველი ქრელი ჭუხის საყელოში და მაღლა ასწია. ჩვენ დავინახეთ რა უმწეოდ ააფხარკალა ბიჭმა ფეხები მაერში და თითქოს გარტყმის მიზნით ხედები არეულად მოიქნია.

გურამმა დაუსვა ბიჭი, დაშვებისას ბეჭებით შედარებით მსუბუქად ხესაც მიარტყა და უკვე დაძაბული ხმით უთხრა: — ჭკვიანად იყავი, თორემ ისე ამოგანაყავ ცხვირ-პირს, გაცნობა კი არა, მეგობრებიც ვეღარ გიცნობენ.

ერთი წამით უხერხული სიჩუმე ჩამოვარდა. გურამის მოწინააღმდეგე ბიჭებმა აქეთ-იქით მიიხედ-მოიხედეს, ჩვენ, ათი-თორმეტი ბიჭი და ამ წუთში შემომატებული სხვებიც სულ ახლოს ვიყავით მისულები. ეტყობა, იგრძნეს, რომ გაჭირვების შემთხვევაში აუცილებლად უმცირესობის მხარეს დავიჭერდით და ხმა აღარ ამოუღიათ.

წავიდეთ, — დინჯად მიმართა გურამმა გოგონებს და ამაყი, გამარჯვებული გამომეტყველებით გაჰყვა მათ.

შერცხვნილი ბიჭები კი ჩუმად შეტრიალდნენ და პროსპექტის მეორე მხარეს გადავიდნენ.

გურამმა გოგონები იქვე ახლოს ტროლეიბუსის გაჩერებასთან მიაცილა. ბედად, ტროლეიბუსიც ჩამოდა, მან აუშვა გოგონები, დაემშვიდობა, მოუტრიალდა ჩუმად მდგარ და, როგორც ჩანს, შოშისაგან ჭერ კიდევ გაოგნებულ მეგობარს, ხელი ღიმილით გადახვია და ერთად ჩაუყვნენ საკმაოდ გასიბულ ელბაქიდის ღაღმართს.

რაღაც საოცრად კმაყოფილები და გახარებულები ვიყავით, რომ ჩვენი თანატოლი ასე უშიშრად მოიქცა, დიუნბარა გაჭირვებაში ჩავარდნილებს და ამ მოხუციგნო ბიჭების სულაც არ შეეშინდა.

— ეგ ისეთი ღონიერაა, სამივეს გატყუავდა, — თქვა ერთმა ჩვენთაგანმა; — ბოქსზე დაღის, უკვე პირველი თანრიგი აქვს, — დაუმდაბო მიერმე და სახლისაგან მიმავლებმა კიდევ დიდხანს ვიკამათეთ და ვიმსჯელებთ ამ შემთხვევასთან დაკავშირებით.

შორიდან თვალყურის დევნება გრძელდებოდა. მე ბევრი რამ ვიცოდა გურამის შესახებ და ძალაოდ მიხდოდა მისი გაცნობა, საერთო მეგობრების წყალობით მანაც იცოდა ზოგი რამ ჩემზე. მაგრამ ალბათ ჭერ კიდევ პატარები ვიყავით

ნუშზარ წარმთელი

მი ახლავ ოცდაშვიდი წლისა ვარ

და მისაღება-დაახლოებისა როგორღაც გვერდებოდა.

გურამი შშობლებთან, დასთან და ბებიასთან ერთად ცხოვრობდა რენინგერის ქუჩა № 4-ში მდებარე, სახლში, კალინინისა და რენინგერის ქუჩის კუთხეში, ეკლესიის პირდაპირ, ეს იყო ფეხი, ისტორიული სახლი დიდი, გერმანალი ოთახებით, ფართო აივნით და შესანიშნავი ეზოთი.

სწორედ ამ სახლის შესახებ წერდა გურამის უახლოესი ნათესავი და მეგობარი მწერალი დავით ჭავჭავაძე: „ქართული ლიტერატურის კლასიკოსი, პოეტი ვახტანგ ორბელიანი, ივანე ჭავჭავაძის მეთულის, ანასტასია ნიკოლოზის ასულ ორბელიანის მამის მამა იყო. სწორედ მას შეუძენია იმხანად ჭრე კიდევ ქალაქის გარეუბანში მდგარი ეს სახლი, მაგრამ თავად აქ ცხოვრება არ დასცალდა და იგი მისი ქალიშვილის, მარიამ ვახტანგის ასულ ჭამბაქურ-ორბელიანის პირად საკუთრებაში გადასულა“ („ივანე ჭავჭავაძის სახლი“, გაზეთი „ლიტერატურული საქარევილი“, 7 იანვარი, 1977 წელი).

ამ ორსართულიან სახლში ცხოვრობდნენ გამოჩენილი ქართველი მეცნიერი, ქართული ისტორიოგრაფიის მამამთავარი ივანე ჭავჭავაძე, ქართული კრიტიკული აზრის ცნობილი ბურჯი კიტა აბაშიძე, ი. ჭავჭავაძის ძმა პროფესორი გიორგი ჭავჭავაძე.

როგორც აღვნიშნე, ამავე სახლის პირველ, დაბალ სართულზე ცხოვრობდა გურამი. ამის შესახებ დ. ჭავჭავაძე იმავე წერილში წერს: „და ბოლოს, არ შეიძლება არ მოვიხსენიოთ ამავე სახლში დაბადებული და 1953 წლამდე ფეხვრები კიდევ ერთი ადამიანი, ივანე ჭავჭავაძის დის შვილიშვილი, ქართველი მკითხველთათვის კარგად ცნობილი და საყვარელი მწერალი გურამ მიხეილის ძე რჩეულიშვილი. აღარ გაჯერებულე სიტყვას იმის შესახებ, თუ რა ძლიერი და მაცოცხლებელი ნაკადი შემოიჭრა — და რა დროულად! — 60-იანი წლების ქართულ მწერლობაში ამ ახალი სახელის გამოჩენით. აღარც ამ მოსაზრების დასაბუთებით შევაწუხებ მკითხველს, რის უფლებასაც მაძლევს 26 წლის ქალაქის ტრაგიკული დაღუპვის დღიდან გასული დრო — მწერლის შემოქმედებისადმი კრიტიკის ობიექტური ინტერესისა და მკითხველის გულწრფელი საყვარლის შეუწელებელი ზრდათ აღნიშნული 16 წელიწადი.“

ეს წერილი იწერებოდა 1976 წლის ბოლოს, როცა გურამის მოულოდნელი დაკარგვის დღიდან თექვსმეტი მთავრული წელი იყო გასული. აქვე დავით ჭავჭავაძე, სხვა საკითხებთან ერთად, სრულიად კანონზომიერად აუენებდა საკითხს რჩეულიშვილების საცხოვრებელი სახლის კედელზე გაკეთებულიყო მემორიალური დაფა.

საკმაო ხანი გავიდა ამ წერილის გამოქვეყნების შემდეგ.

1978 წლის ოქტომბრის წყნარ კვირადღეს მე და ჩემი უფროსი შვილი, თხოთმეტი წლის გიგი ჩვეულებისამებრ, სასიეროდ გამოვედით თბილისის ქუჩებში, გადავიარეთ რუსთაველის პროსპექტი, გავდით კარლ მარქსის მედენზე, ძველ ქალაქურ უბნებს შევავლეთ თვალი და რენინგერის ქუჩაზე აღმოვჩნდით. მე მინდოდა შევიღისთვის ახლოს მეჩვენებინა ის სახლი, სადაც მისი საყვარელი მწერალი და მის ბავშვურ ოცნებაში რომანტიკულად ამაღლებული გურამ რჩეულიშვილი ცხოვრობდა.

მაშინ პირველად ვნახე კედელზე გაკრული ნაცნობი ფორმის საკმაოდ სტანდარტული დაფა, რომელიც გამვლელ-გამოვლელს აუწყებდა, რომ ამ მუდრო თბილისურ სახლში დაიბადა და ცხრამეტი წლის მაინილზე ცხოვრობდა ცნობილი ქართველი მწერალი გურამ მიხეილის ძე რჩეულიშვილი.

მთელვარებისაგან ურუნატელმა დამიარა და ცრემლიც მომადგა. გამახსენდა, რამდენჯერ ვიყავით აქ ჭრე კიდევ 1953 წლამდე, სტუდენტობის პირველ წლებში, როგორ უყვარდა გურამს შინ მეგობრების მიპატიჟება, რამდენ დაიგულებდა თუ არა. გამახსენდა როგორი თბილი, ზედმიწევნით ინტელიგენტური, ქალაქურად სადა და სტუმართმოყვარე იყო მისი ოჯახი — ბებო საშა, დედა მარო, ძია შიშა, პატარა მარიანე, გამახსენდა და საოცრად მეტიცა გული ამ უღვთოდ დანგრეული ცხოვრების გამო.

რენინგერის ქუჩაზე უკვე შემოდგომა იდგა, ხანდახან შემოფარფატებული ქარი ყვითელ ფოთლებს აშრიალებდა, სიჩუფ და მოწყენილობა იყო ირგვლივ გამეფებული, შორს პატარა ბიჭები ერთმანეთს აყრიდნენ ფოთლებს, დასაქერად დასდევენ და იცინოდნენ.

მე გამახსენდა გურამის ცქიკო ნოველიდან „სიყვარული შემოდგომაზე“, რომელიც „გრძელ მოწყენილ ქუჩას მიჰყვებოდა ნელი ნაბიჯით... გაყვითლებული ფოთლები ფეხის დაბიჭებისას შრიალებდნენ“.

ახლაც ირეოდნენ და შრიალებდნენ. მუხლებზემე შეგრავილი ფოთლები, მოხუცი მეგობრები გვიდა ტროტუარს, გურამის გმირებიც დადიოდნენ ირგვლივ, ძველი თბილისური სახლიც იდგა ძველებურად. მაგრამ აღარ იყო გურამი და ამ წყნარი თბილისური შემოდგომის დაუღისმოგვგრელი ყვითელი ფერებით ავსებულ დღეს ეს გაუნებელი ტკივილი კიდევ უფრო ძლიერდებოდა.

მაშვიდებდა მხოლოდ იმის შეგრძნება, რომ გვერდით მომდევნა ჰკვიანი, ფიჭიანი, ამაკი ბიჭი, რომელიც თავისი შესახედაობითა და ბუნებით თითქმის ჩვენს მფთოთვარე ახალგაზრდობას განასახიერებდა.

ამ ახალგაზრდობის დაუფიქარი, საუკეთესო

წლები კი, რა თქმა უნდა, მაინც სტუდენტობის წლები იყო.

თვალწინ მიდგას მცხუნვარე მშით ანთებული სექტემბრის ღამაში დილა.

ადრიალად მივაშურე უნივერსიტეტს, უკვე პირველი კურსის სტუდენტი ვიყავი და თავს ამ სახელოვანი ტრადიციული ოჯახის წევრად ვოვლიდი. უნივერსიტეტის ეწო ახალგაზრდებით იყო სავსე, ერთმანეთს ვესალმებოდით, ვულოცავდით.

შეკრებილთ თბილი სიტყვით მოგვმართა უნივერსიტეტის მაშინდელმა რექტორმა ნიკო კეცხოველმა. მას უკვე კარგად ვიცნობდით და ღამა მოკრძალებით ვუსმენდით. მედალოსნები-საგან გამოცდები, შეიძლება ითქვას, პირდაპირ მან ჩაიბარა და ჩვენც თბილისის უნივერსიტეტში უშუალოდ მის მიერ მიღებული დვთვლიდით თავს, ეს კი მართლაც დიდი პატივი იყო, რადგან იგი განუსაზღვრელი ავტორიტეტითა და პატივისცემით სარგებლობდა.

სახელდახელო მიტინგის დამთავრების შემდეგ იმ სართულებს მივაშურეთ, სადაც მდებარეობდა ლექციებისათვის განკუთვნილი აუდიტორიები. ლექციების დაწყებას ჯერ კიდევ ათრიდ წუთი უშლდა, კიბეზე მხიარული, ბედნიერი, მზეზე დაწვარა და ღიმილით სავსე ახალგაზრდობა ამოდიოდა.

მე მეორე სართულის ფოიეში ვიდექი, კლუბის წინ, ძირითად აუდიტორიებში მიმავალი მხარისაკენ და შეუცნობელი მღელვარებით ანთებული, ზედინედი ვეწეოდი პაპაროსს. ამ დროს ჩემთან მოვიდა სკოლისა და სიყრმის მეგობარი, თანაკურსელი და თანაგუფელი აკი აბაშიძე და გურამ რჩეულიშვილი მოიყვანა, მაშინ ისინი ჩვენს მიერ უკვე ზემოაღწერილ სახლში ცხოვრობდნენ, მეგობრებიც იყვნენ და ნათესავებიც. ერთმანეთს დიდა ხნის უნახავებივით ღიმილით ჩამოვართვით ხელი.

უხეში ქსოვილის ჭიბეებიანი ხალათი ეცვა, ძალზე ღამაზედ ჰქონდა გადატყეცილი ბეჭებზე, გახსნილი საყელოდან მზემოკიდებული კისერი და მკერდი მოუჩანდა. რაღაც საოცრად გამოირჩეოდა სხვებისაგან ამაყი, ვაჟკაცური შესახედაობით, სახეზე ღიმილი და სიკეთე ეხატა.

ყველანი ერთად წავიდით ლექციებზე. იმ წლებში ფილოლოგიის, ისტორიის, აღმოსავლეთმცოდნეობისა და დასავლეთ ევროპის ფაკულტეტების სტუდენტებს მრავალი საერთო ლექცია გვეკითხებოდა. პირველ და მეორე კურსებზე თითქმის ყოველდღე ან დღეში რამდენჯერმე გვაერთიანებდნენ, ლექციებზეც ერთად ვიყავით, ლექციების შემდეგ კი — სულ განუწყერლად.

ის დღე იყო და ის დღე, მგონი, მას შემდეგ, იმ ავდასახელებელი აგვისტოს პირველ დღეებამდე, ერთმანეთს აღარ დავცილებდით და ერთად დავაბიჯებდით თბილისის ქუჩებში ჩვე-

ნი საყვარელი, მახლობელი მეგობრებით გარემორტყმულნი.

გურამს მართლაც თავიდანვე ეზარებოდა. ყოველთვის ვიღაც ახლდა ან რამდენიმე ბიჭი დამყვებოდა. რაღაც საოცარი ალლო თუ ნიჭი ჰქონდა მეგობრების შეკრების, გაცნობისა და დაკავშირების, თითქმის სარობა, როცა ბიჭები ერთმანეთს უახლოვებოდნენ, ერთმანეთს ეთვისებოდნენ. ჩემი მეგობრების უმრავლესობა, რომლებთან ერთად საცაო ოცდაათი წელიც იქნება განუყრელად მოვდივარ, გურამმა გამაცნო. ის იყო ჩვენი მეგობრობის ბურჯიც, დულაბიც, სათავეც, სულიც და გულიც.

ამავე პერიოდში, აქტივოდ, 1955 წლის გაზაფხულზე, მოხდა რჩეულიშვილების ოჯახისათვის სასიამოვნო და პირადად ჩემთვის უაღრესად სასიხარულო ფაქტი, მათ ახალი ბინა მიიღეს ვერაზე. პეტრიაშვილის ქუჩის თავში მდებარე ლარსის ქუჩაზე. გადასვლის დროს ჩვენც გულმოდგინედ ვესმარებოდით.

ჩემი სიხარული გასაგები იყო: გურამის ახალი ბინა ჩვენი სახლიდან სულ ხუთი წუთის სავალზე მდებარეობდა, ქობულეთის ქუჩიდან მხოლოდ მაშინდელი ჯერ კიდევ მოუწყობელი ვაზაოს ხევის გადავლა მჭირდებოდა და პირდაპირ ლარსის ქუჩაზე ავდიოდი. მეგობარი მუდამ გვერდით მეყოლებოდა, ამაზე კარგი რა უნდა ყოფილიყო, უკეთესს ვერც ვინატრებდი.

ხშირად სახლში გავუვლიდი ხოლმე. გამოვდიოდით ლარსის ქუჩით, ჩამოვუყვებოდით პეტრიაშვილის დაღმართს და მელქიშვილის ქუჩის გავლით მევიმარტულოდით რუსთაველის პროსპექტისკენ, ჩვენი უახლოესი მეგობრის გურამ რუსიშვილის სახლისკენ, რომელიც მაშინ რუსთაველის პროსპექტის დასაწყისში, საკადრაკო კლუბის გვერდით ცხოვრობდა. ამ სახლში მრავალი მეგობრული საათი და საღამო გვაქვს ერთად გატარებული. მაშინ რუსთაველის პროსპექტი ჩვენი თავშესაფრის ერთ-ერთი საყვარელი ადგილი იყო. გამოყოფილი ტრადიციის მიხედვით, აქ ჯერ კიდევ დახიარობდნენ გალაკიონს ტაბიძე, კონსტანტინე გამსახურდია, გიორგი ლეონიძე, სიმონ ჩიქოვანი, ლეო ქიკნელი, იოსებ გრიშაშვილი და სხვა სასიქაღულო ადამიანები.

ჩვენთვისაც რუსთაველის პროსპექტი კამათის ადგილი იყო. ხშირად გულათადი საუბრით ვართულები ათჯერ-თხუთმეტჯერ მაინც ავივლ-ჩავივლიდით ახმარებულ გამოჩრვ.

ზოგჯერ დაღლილები ავდიოდით ჩვენს თანაკურსელთან და უახლოეს მეგობარ გურამ გეგშეშვილთან. მაშინ ის ლენინის მოედანთან, მაჩაბლის ქუჩის პირველ ნომერში ცხოვრობდა, მშვენიერი, თბილი ოჯახი იყო, ყოველთვის

ნუგზარ წამთელი
მი ახლაც ოცდაამეცნი წლისა ვარ

სიხარულით გვხვდებოდნენ, არც მასპინძლობას გვაკლებდნენ. ამიტომაც გვუყვარდა იქ მისვლა. გურამს ერთ ადგილზე გაჩერება არ შეეძლო, კახეთსა და თელავში ყოფნა უყვარდა, საქართველოს ყველა კუთხე არაერთხელ ფეხითაც ჰქონდა მოვილიდა. უფრო ხშირად თელავში იმყოფებოდა, წარმოშობით სწორედ ამ უძველესი ქართული ქალაქიდან იყო.

მშობლიური კუთხის სილამაზით, შექმნისა და შენების საუკუნოვანი ვნებით დამუხტული გურამი შესანიშნავად წერს თავის დიდებულ „ნადივარდობაში“:

„მოდებ ამ უზარმაზარ ველზე არ არის არც ერთი გოჭი, არ არის არც ერთი წერტილი, სადაც აღმაიან წარსულიდან დღემდე არ შექმნას თავისი შრომით ბატერიალურად თუ სულიერად ძლიერი და ღირსეული რამ. ტყისპირას გაგონილ, დაუწერელ, ერთად მოვარდნილ სიმფონიასვით იღვრება თვალწინ ძველი ციხეები, ეკლესიები, ბურჯები და ამ ეპოქაში ნაშენი ხიდები, სწორი, უგეგმიანესი ალენებით“.

თელავის გულში, ნადივარდზე, ერთადერთი ხაცხოვრებელი სახლი დგას, ძველებური ნაშენი, ერთსართულიანი კვთიკრის სახლი, სქელი კედლებით, მყუდრო ოთახებით, ბუხრითა და ფართო აივნით დამშვენებული. სახლის უკანა ფასადის აივანი სწორედ ალაუნის ველისაკენ გადის და აქედან ისე დამატკეველებლად ჩანს ალაუნის ველი, როგორც ოქროყანიდან თბილისი.

„ოქროყანიდან ვინც არ დახედავს, იმან არ იცის, რაა თბილისი“ უთქვამს პოეტს და მეც მგონია, ვისაც ნადივარდიდან არ დაუხედავს, იმას მთლიანად ვერ შეუგრძენია ალაუნის ველის გაუმეორებელი სილამაზე.

სახლი ნადივარდზე რჩეულთაშვილებს ეკუთვნოდათ, თავის დროზე აქ ცხოვრობდნენ გურამის პაპა დიმიტრი რჩეულთაშვილი, ბებო საშა ჭავჭავაძე, გურამის მამა და ბიძები, მამიდა და მამიდაშვილები.

ეს კარმიდამო გურამს უყვარდა, ისევე როგორც უყვარდა ბარაქიანი, მადლიანი კახეთი და თითქმის ცდილობდა ჩვენთვისაც შეეყვარებინა.

უკვე 1952 წლის სექტემბრის ბოლოს შეგვრამა თორმეტამდე ამხანაგი და ორი დღით წაგვიყვანა თელავში.

ძალზე თბილად განწყობილი ახალგაზრდული საზოგადოება შეიკრება, საკუთარი თუ სხვისი ლექსების კითხვით ვერთობოდით. ვეკიბრებოდით ერთმანეთს. თან ულამაზეს შემოგარენს ვეცნობოდით. ყველა მოგვხიბლა კახურმა შემოდგომამ. სიამოვნებით ჩამოვუარეთ ქარვას ფერგადაკრულ ბაღ-ვენახებს, დავთვალიერეთ უძველესი ქალაქი, დავტყობით ნადივარდის ხედებით. ჩვენმა მასპინძლებმა დემნა და ედიშერ რჩეულთაშვილებმა ისეთი გულთბილი შესხვედრა

მოგვიწყეს, რომ ეს მოგზაურობა ჩვენათვისაც დღემდე არ დავიწყებია.

გურამი ღრმად კმაყოფილი იყო, რომ ასე მოგვხიბლა მისმა მშობლიურმა კუთხემ. ბუნება, ალაუნა ადამიანებმა და ხშირად გულიანად გვეპატიუებოდა ხოლმე თელავში.

1952 წლის ზაფხულში ბორჯომ-პარკში ვისვენებდი. შენატრებოდა მეგობრები და სიამოვნებით ვფიქრობდი ავჯიხტოს ბოლო დღეებზე, როდესაც ყველანი ერთად შევიკრიბებოდით თბილისში.

სწორედ ამ დროს თელავიდან მივიღე წერილი. გურამი მწერდა: „გამარჯობა, ნუგზარ! გწერს და ყველა კარგად გისურვებს შენი ძმაც კი ვამბე რჩეულთაშვილი. მანდურ ამბებს ვირადგენ. აქ ღვინოა, რომელზედაც აგრე მღერაინ: „სმა და სმა უნდა ღვინოსაო“. ბიჭები ლოთობენ. მე მოწმე ვარ... შენს ჩამოსვლამდე თავს ვიჭერ! საქმეზე: გელით მოუთმენლად 25 ივლისს, დილით.“

დეპეშა წინასწარ გამოგზავნე, ხინკლის შეკვეთას მივცემ.

ჩამოდი აუცილებლად. მოგაკითხა თენგიშა, ელმა, დედამ, მარინემ, გელით ქართული გულით... შენი გურამი“.

აქვე მინდა შევნიშნო, რომ სახელი ვამეზო გურამს ძალიან მოსწონდა. მას ერთ-ერთ ზედმედ სახელად სწორედ ვამეზს ვეძახდით.

მოთხრობაში „ახლა მე ოცდახუთი წლისა ვარ“ გურამი წერს: „პატარას ვამეზი დავარქვით. ეს სახელი ჩემი დიდი ხნის ოცნება იყო, ძლივს ავიპარულე“.

საერთოდ, გურამს ძალზე უყვარდა ძველქართული თუ ისტორიული სახელები: იგივე ვამეზი, ვუა, მზია, ზვამაქი, კრავაი. გაიხსენეთ თუნდაც ამ მოთხრობის დასასრული, როდესაც მთავარმა მოქმედმა გიმრამ, პატარა ვამეზის მომავალმა მამამ, ცოლად შეირთო ანდრეონიკაშვილის ასული კრავაი.

ბორჯომში რაღა გამაჩერებდა, 25 ივლისს დილის ცხრა საათზე თელავის სადგურზე ვიყავი. აქ შელოდებოდნენ ჩემი მეგობრები გურამი, ედიშერ, დემნა რჩეულთაშვილები, თენგიზ და მიშა ჭავჭავაძეები, გულით გავიხარე თელავისა და მეგობრების ნახვით.

დღესაც ცხადად მახსოვს ალაუნის ველისაკენ გადამდგარი აივანი, სადაც მე და გურამს საწოლები გვიდგა. დილით დეიდა მარო გვასაუწყებდა, შემდეგ მივდიოდით ნადივარდზე, ქალაქში სახიეროდ: შუადღისას ვისვენებდით, შურიან-გაზედაცხა და წიგნებს ვკითხულობდით.

ხშირად შუაში გვიჭდა და რომელი საინტერესო წიგნს გვკითხავდა ან ფრანგულიდან გვითარგმნიდა გურამის ბებო, უკვე მოხუცებული და დიდი ჭაფისაგან წელში მოხრილი საშა ჭავჭავაძე, მრავალმხრივად განათლებული და განსწავლული, სათნო და სასიამოვნო

ადამიანი, ქართველი ხალხის სახელოვანი შვილის ივანე ჯავახიშვილის დიდი და. ექვი არ არის, შვილიშვილს მანაც თავისებური დავაწლო დასდო და გურამის მოთხოვნებს მისი ამავას ანარეკლიც ატყუა.

თელავში დესვენებისას სერიოზოა და უმშვენიერესი ადგილების დათვალიერება არ გვაქალა. მაგრამ გურამს ერთ ადგილზე გაჩერება არ აკმაყოფილებდა — ხან წინანდალში ვიყავით, ხან შუამთაში, ხან იუალთოსა თუ ალავერდში.

რამდენიმე დღით ვწევით თელავის ახლოს, ცივკომპორის კალთებზე მდებარე სოფელ თეთრწყლესაც, საუკეთესო საგარაკო ადგილს, სადაც ცხოვრობდნენ ჩვენი ხევსური ამხანაგები. ისინი ჩვენთან ერთად სწავლობდნენ უნივერსიტეტში.

ქარგი პატივი გვცეს ხევსურებმა. ნასადილევს ლუდის სახმელად მიგვიპატიეს. ვისხედით მათი სახლიდან ცოტა მოშორებით ხეხილით დაფარულ მწვეან მინდორში. მზე უმოწყალოდ აცხენებდა და ჩვენც ჩრდილში ვიყავით შეუფუფლები. წინ ახლად მოდუღებულ სურნელოვანი ლუდით სავსე დიდი ქაზი ვხედგა, იქვე ყველი, პური და ზორცეული ელაგა.

ივსებოდა და იცლებოდა ჩიხვის გრძელი უანწები, შიგადაშიგ პატარა თხის უანწით ერთნახადი ალალიც ჩამოივლიდა ხოლმე. ამ დროს იქვე, სამაქანო გზის გადაღმა ჩხუბი ატუდა. ცოტა ხანში მოჩხუბრები ქალებმა დააშოშინეს და ახლა მამლაყინებით კისერდამაგრულები ჩუმად უბდევდნენ ერთმანეთს. მხოლოდ ერთი ახალგაზრდა ჯან-ლონი სავსე ხევსური ვერ გაჩერეს, ის ვიღაცას გაფულისებული ექადნებოდა. საკმაოდ მთვრალი იყო და ვეღარ ისვენებდა. ცოტა ხნის შემდეგ მახლობლად მდებარე სახლში შევარდა და აპირალეულობი ხმლის ქნევით გამოვარდა. ხალხი ვაშრა, სიჩუმე ჩამოედგა. უცებ ქალებმა წიოკობა ატეხეს. თითქოს ამას ელოდაო, გურამი მარად წამოხტა ფეხზე, დაეწია ახალგაზრდას, ხმლის ქნევით რომ გარბოდა, მოატრიალა და ხელი მაქაში ჩაავლო. ცოტა ხნის რაღაც ილაპარაკეს, იძიძილავეს და უცებ ხმალი გურამის ხელში აღმოჩნდა, ხევსური კი იქვე ჩაქდა. გურამმა ხმალი მოიტანა და მოხუც ხევსურს ჩააბარა. შემდეგ სასეროდ წავიდით.

სალაო, ხანს ცივკომპორის ირმების გადახახედინდნენ, გაყურებით მზის ჩასვლას, დაბინდების მოლოურჯო-მომწვანო ფერებში გახვეულ კახეთს. აქედან სულ სხვანაირი ეშხით გვახვებდა ეს დიდებული კუთხე საქართველოსი, დაუღლიდი შრომით წელგამართული კახეთი. მის სილამაზეში ახალ შტრიხებს ვპოულობდით, ახლებურად შევიგრძნობდით.

„მან არ იცის კახეთი, ვისაც ცივკომპორის ქედზე შემდგარს არ დაუნახავს ალაუნის კალი-

დან ამოვარდნილი ალავერდი...“ (ალავერდი ზა“).

ეს მართლაც დაუფიქრარი სანახაობა იყო. შორს პორიზონტთან ლამაზონები მძივებით გახმულად კაფოვდნენ. ეს იყო ღამეუფი თბილისის სინათლები.

ღამის გასათვლად გოგოქურებთან დავჩნით. ოთახში ცხელია. შეხუთული ჰაერი იდგა. გურამმა ვერ მოისვენა. გარეთ მოინდომა დაწოლა.

სადღაც გომპორის ფერდულზე. ღრმა და ტუთი დაფარული ზეობის თავზე ვიწვიტ გურამი. მე და ჩვენი ორი მასპინძელი. არ გვეძინებოდა, შუალამემდე ვსაუბრობდით პოეზიაზე, უფრო მეტად სალხურ და ხევსურულ პოეზიაზე. მერე, მთის ცივი ჰაერით გაბრუნებულებს, დიდხანს გვეძინა ტკბილი და ჯანსაღი ძილი.

მეორე დღეს სერიოზობას ტუისპირად მოხალხე ცხენებს წავაწვდით. გურამმა შეარჩია ერთ-ერთი მათგანი, უმაღლადევილი უხელო ცხენი და ვაჟენა. ცოტა ხნის შემდეგ დაბრუნდა და უკმაყოფილო სახით ჩამოქვიტდა.

— ნამდვილი ჯაგლაგია, ვერ დარბის, — თქვა.

— რა, ვაჟა, არ მოგეწონა ცხენი? — თითქოს ეწენა ურჯუას, — იქნებ ახალ გახედნილ გირჩევნის.

- თუგინდ გაუხედნავი იყოს, მიჩვენა.
- იქნებ შეეცეპბროთ კიდევაც!
- შეეცეპბროთ. მაგას რა სჭირბა!
- თუ მომიგებ, პატკანი იყოს შენი.

ურჯუა და ბერდა წავიდნენ. ბერდა ჩვენს თანატურსდელ იყო, ურჯუა კი მისი ბიძაშვილი. მალე წაბლისფრად მზინავი, ტანმორჩილი და შემართული სამი უხელო ხევსურული ცხენი მოიყვანეს, მართლა ნაპერწყმებს ყრიდნენ ბრიალი თვალებიდან და ადგილზე ვერ ჩერდებოდნენ.

ერთი შეხედვისთანავე ყველაზე ფიც ულავს მოახტა გურამი, ცხენი იმწუთს უაღრესე შედგა და მხედრის ოდნავ მუხლის შეხებაც საკმარისი აღმოჩნდა, რომ ისარივით წინ გავარდნილიყო. მას თავდაპირველად გვერდ-გვერდ მიჰყვნენ ბერდა და ურჯუა. ჭერ მინდორს შეუყვნენ ქენებით, კლდოვან გორაკამდე მივიდნენ, შემდეგ მოაბრუნეს ცხენები და ქენებით გამოემართნენ ჩვენკენ. ჩვენ ვიდექით ამაღლებულ ადგილზე ღრმა ხრამის პირად. დაბურული ხეობის გაღმით უზარმაზარი მწვანე ველი იყო, უფრო ზუსტად, ფერდობი, პატარ-პატარა ბეჭონებით და ნაკადულები კალაპოტებით დასერილი.

მხედრებმა ყუინით ჩააქანეს ცხენები ხევში. გურამი პირველი მიაქროლებდა ცხენს, ასევე პირველმა გადალახა ხევი და შეუყვა მწვანე ფერდას, რომელზედაც საკუთარი ხელისგულივით ვხედავდით ყველაფერს.

ნუშზარ წამეთელი
მი ახლაც იცხადამესი წლისა ვარ

წინ გავარდნილ გურამს მიჰყვა ურჭუჟა, მერე ბერდია. ურჭუჟას სურდა, დასწოდა გურამს და ცხენს არ ზოგავდა. გზის შემოკლები მისწინით, ცხენი პატარა ბეჭობზე გადახტუნა, მაგრამ ეტყობა, ცხენს წინა ფეხებით ნაკადულის კალაპოტში ჩაუვარდა, ნახევრად ჩაიშრუნა და დამახული მხედარი გვერდით გადავარდა. ცხენი გაიქცა.

გურამი უკვე ფერდობის თავში იყო ასული. მოხივდა, დაინახა უმხედრო ცხენი და ყველაფერს მიხვდა. უკან მოაბრუნა თავისი უღაქა და მიმჭროლავ ცხენს გამოეკიდა. კარგა ხანს სდია, იწვალა, ბოლოს ფერდობის მარცხენე მხებარე ტყესთან წამოეწია, მისწვდა ფაფარში, შეძლო მოთოყვა და გაქცეულმა ცხენი პატაროს მიმგვარა. შეჩერებოდა ყველა სახეობაში წაგებული იყო. დარცხენილმა ურჭუჟამ გურამს ხელი ჩამოართვა, ზემოთ ამოსვლისთანავე ცხენდაცხენ წავიდა და კარგა მოზრდილი ბატკანი მოიყვანა. საღამოსანს გურამმა ბატკანი დაკლა, ცეცხლიც თავად გააჩაღა და ყველანა მწვადებზე მიგვითაბოტო.

ოდნავადაც არ ვაქარბებ: ბევრჯერ მინახავს ცხენზე მჭდომი, მოჭირიფ მხედარი, მაგრამ იხეღაშთანად და ლამაზად ცხენზე რაღამა და ქონება, როგორც გურამმა იცოდა, გადაჭრით შემიძლია ვთქვა, არასოდეს შემხედვარა.

ცხენებისადმი მისი ღტოლვა ფართოდ იყო ცნობილი. ის თითქოს ცხენთან იყო შეზრდილი. მის ყოველ მოძრაობას გრძნობდა. მისთვის მნიშვნელობა არ ჰქონდა, რა ჯიშის თუ ღონის ცხენი იყო. საოცრად გაბედულს, უფრო ფიცხი, უცნობი და გაუხედავო, თანაც უბედო ცხენები მოსწონდა. ერთის შენებით გადაეცლებოდა გინდ უნაგირიანს, გინდ უბელო ცხენს, ფართოდ და სუნთქავდაცეცულ ბეჭებს ოდნავ გადახრიდა, ძლიერი კისერი და ლამაზი ხვეული თმით დაფარული თავი ამაყად ეჭირა.

ბევრჯერ მინახავს ასე ქარივით მიმჭროლავი. უშინარი მხედრის დაუყოლებელი ფინი კარგად მოჩანს მის უზადო მოთხრობებშიც.

გავიხსენოთ ზოგიერთი დამახასიათებელი ადგილი ამ აზრის დამადასტურებლად: „მე ბავშვობიდან ჩირითის ტრფილი ვარ, ცხენზე ჯდომა და ქენება გაგიფიქრებთ მიყვარს...“ („აღავერდობა“).

ეს ალბათ იმის მიზეზიც იყო, რომ გურამს სპარტანულად ზრდიდნენ. მამას იგი სანადიროდ დაჰყავდა და მონადირის სიფათიან ცხოვრებას აჩვენებდა. „ამის შემდეგ სულ თოფს ვწმენდო“.

ერთი ციქქნა ბიჭი იყო, როცა უკვე სახედარს დაჰყენებდა. მოთხრობაში „ახლა მე ოცდახუთი წლისა ვარ“ გურამი მისთვის დამახასიათებელი თბილი იუმორით წერს: „იქვე შევისწავლე ვერზე ჩირითი. მაშინდელი ჩემი ოცნება ყოფილი, მყოფიდა საკუთარი სახედარი“.

იგივე „აღავერდობაში“ ძალზე ოსტატურად არის დახატული მხედრისა და ცხენის დამოკიდებულება, ის რაღაც უხილავი, საერთო და ძლიერი ვნება, რაც ზოგჯერ აკავშირებს მათ და ადამიანსა და ამ ერთგულ ცხოველს. „მე უკვე“ ტით გავარდა მხედარი სიგრილიდან გახურებული მინდვრისაკენ, ფეხდაფეხ აიუღლია ცხენი... გახურდა მხედარი, გასწორდა წამოწეული ცხენი და თვალის დახამხამებაში ორივე ერთ სხეულად იქცა“.

„...ტუის კიდედაც ღარივით გაწოლილ შარავ გაშვარდება ქენებით მომავალი მთიულური ცხენი უცნობი მხედრით... ის მხოლოდ გახეღებულ ქენებას გრძნობს, გრძნობს, რომ თავს ვეღარ უჭერს გახურებულ ფაშას... ვერ უჭერს თავს გურამი ცხენს და ორდება მის ჩახსულაჰავად აღავერდი“. აქ უკვე მინდორი თავდება და ხრამი იწყება, ბედისწერასთან თამაშს ეხსგავსება ცხენის ქენება, მთვრალი, გაოგნებული, გაოცებული ხალხი ხედავს, „როგორ ბჭრილა ლოდვით გადაეშვა ცხენი და მხედარი ხრამში“.

მაგრამ შეუძლებელია დიდი ვნებისა თუ ნიღვრის შეჩერება, „უვნებელი მხედარი, ხრამიდან ამოვარდნილი, მომეტებული ძალით მოაქენებს ცხენს“.

ანდა გაიხსენებთ ეს ქენების, სწრაფისა და არშეჩერების ფინი მოთხრობიდან „სიკვიდი მთებში“, რასაც ძლიერად განიცდის ახალგაზრდა მწერალი და ჩვენც ასევე განგვაცდევინებს: „ვფამ რაღაც სადეკარტოლო თქვა, — რა, არ გამოვიცა (ვფა ეს არის გურამის მეგობარი ნიჭიერი ქართველი მწერალი ვფა გიგაშვილი — ნ. წ.), უაზროდ ვიუბრებოდი ხეცს გაღმა, იქ მასპინძლის უღაქი ება. არხოტში ვერსად ჩავიდე ცხენი ხელში. არც მიცდია ძალიან, ახლა კი მომინდა; ვგრძნობდი, როგორ მიპყრობდა ქენების ფინი, ალბათ ცოტა დროდა დროდა მჩრქოდა ხეცსურთში ყოფნის და იმიტომ უფრო მომინდა ქენება“.

ამ დროს უცნობი ხეცსური მოითანს ამბავს, რომ ცხენიდან გადმოვარდა გერმანელი ქალი და სასიკვდილოდ დაშავდა. ადამიანებს უჭირთ, გურამს რაღა გააჩერებს უმოძროდ:

„მე პირდაპირ გადავახტი უნაგირს. გზა ხევზე მირბოდა. სახეში ნიავი მირტუამდა, მწვავდა. შუბლი გამიხურდა, ფაშატი მოკლე ოთხით გადადიოდა ქენებზე და მე გიჟივით ამიტაცა ქენებამ... ცხენიდან ჩამოვხტი, უნაგირი მოვაძრე ზურგიდან და იქვე დავაგდე. ახლა უბედოლე გადავჭექი. ძალა მიეცა ფაშატს“...

გურამი სწრაფად მივიდა შემთხვევის ადგილას, მაგრამ უბედურება უკვე მომხდარი იყო. ცოტა ხნის შემდეგ ის ბრუნდება ხალხის მოსაუყვანად, უკვე იცის, რომ ცხენმა იმსხვერპლა ქალი, მაგრამ სულაც არ ეშინია ამ ფაქტის, საფრთხილეს ოდნავადაც არ იჩენს, პირიქით, რაღაც სახედისწეროსა და შეუცნობელის შესაცნობად უფრო გამეტებით მიჭრის: „...ვფავი-

ლები დაკრძალა, თავთან დაუწყო და ცხენს გა-
დააჭდა. ცხენი ღოღოდავს შუა მიხტოდა.

„სამ შეიძლება მეც გადავვარდე!“ — ფიქ-
რობდა გურამი და უფრო მიაჭენებდა ცხენს“.

ასეთი იყო გურამი, არავითარი საშიშროების
წინაშე უკან არ დაიხევდა, სხვისთვის საშიშსა
და მიუღწევდეს არ შეეაუბოდა, ზოგჯერ ბეწ-
ვის ხილზე გავლა ერჩია წუნარ, უველაფერთან
შერაგებულ ცხოვრებას. მისთვის დაბრკოლე-
ბათა გზა იდუმალისა და საიდუმლოს უკეთე-
სად შეცნობის გზა იყო.

ამავე ორმოცდაცამეტი წლის აგვისტოში,
როცა თელავში ვისვენებდით, წინანდლის აღ.
ქვევადის სახლ-მუზეუმი დასათვალიერებლად
წავიდით გურამი, მე, ედიშერ რჩილაშვილი,
თენგიზ ჭაშაშვილი და ორი სხვა თელაველი
ახსანავი.

მუზეუმის, ბაღის, დენის ქარხნის დათვალი-
ერების შემდეგ ბაღის შემოსასვლელთან მწვა-
ნეზე გაიხალა სუფრა, დალაგდა ჩვენს მიერ
წამოღებული სანოვადე, ტანინიანი კახური
ღვინოც გაჩნდა.

ცოტა ხნის შემდეგ გურამს და მე გვხვდა წი-
ლად წახსულიყავით სასადილოში და მიხარე-
ბული ხორცისაგან მომზადებული კერძი მოგ-
ვტანა.

სასადილო არც ისე ახლოს იყო, როდესაც
მას მივუახლოვდით, დავინახეთ დიდ მწვანე
მინდორზე საბალახოდ დამუშევი საკმაოდ კარ-
გი შესახედაობის, მოშავო ფერის ცხენი. გუ-
რამი ადგოდა, სასტიკად მოუწდა ჭენება. შო-
რიანლო ვენახში მომუშავე გლეხკაცებს ჰკითხ-
ნა, ცხენი ვისიაო, სასადილოშიც გაიყიბა, მა-
გრამ პატრონს ვერ მიაგნო. ცოტა გავაჭენებო,
თითქოს მოიბოდიშა და ცხენს ერთი ხელის და-
ყვრით მოატტა.

საკმაოდ ფიცხი ცხენი აღმოჩნდა. ტყუილსა-
ვით დაქროდა შარაზე და მხედრის შეძახილისას
მალად ბუჩქებს მოხდენილად ახტებოდა.

როცა გული იჭერა ჭენებით, მე შემომთავა-
ლა, შეგქეიო, მაგრამ უღაუი ისე ტოკავდა და
ხტავდა ადგილზე, რომ უარი ვუთხარი. აქამდე
სულ ერთხელ ვიქეი ცხენზე, ისიც ძალით
შემსვა გურამმა თერ წულეში სტუმრობისას.
მართალია, მაშინ ცხენის ქროლვით კი ვისია-
მოვნი, მაგრამ გადმოვარდნის სიმწარეც ვიწე-
ნილ და ამიტომ სიფრთხილეს ვიჩენდი. გურამმა
ბევრი იცინა ამაზე, მერე ზურგს უკან შემო-
მისვა და ახლომანლო მიდამო მომატარა.

ამ შემთხვევას, სამწუხაროდ, საკმაო მწვავე
ინცინდენტიც მოჰყვა, თუმცა ცხენებით თავდა-
ვიწყებული ჭენებისადმი გურამის სიუცარული-
სათვის ბევრი არაფერი დაუტლია.

ერთ დღით ადრე გავედით ნადიკარზე გა-
სვარჯიშებლად. ამ დროს გურამმა ქვემოთ,
საუფხულო თიბარის მხარეს მობალახე ცხენი
შენიშნა. ნადიკარის კულტურისა და დახვეწე-

ბის პარკში ცხენის გამოჩენა, ცოტა არ იყოს,
მოულოდნელი იყო.

იმ წამს იქით გაეშურა. თურმე, უბრალო ნავ-
თის ურკის ცხენი უოფილა, მძიმე სამუშაო
დღის დაწყებამდე პატრონს გაეშვა და აბალა-
ხებდა. გურამს ნიჩი წაუხდა, მაგრამ, რა ეწნა.
თითქოს ჯიბრზე, იქვე, გზასთან მდგარი სახლის
მეორე სართულზე ერთი კოხტა გოგონაც გად-
მომდგარიყო, რომელიც გურამს ადრე მოსწონ-
და კიდევ.

სხვა გზა არ იყო, პატრონს თხოვა, შეეჭდე-
ბიო, ისიც დათანხმდა.

ღამის დასვენებამ იმოქმედა, დღით- ცვრია-
ნი ბალახის ძოვამ თუ გამოცდილი და მონდო-
მებული მხედრის რაღაც თავისებურმა მიდგო-
მამ, ძნელი სათქმელია, ჯაგლაგი ცხენი თითქოს
შეიცვალა, ახლგაზრდობა გაიხსენა, ისე დაქ-
როდა და დაქენაობდა, რომ საცქერლად სალ-
ხიც კი შეიკრიბა, თვალუბაცემივებული გო-
გონაც აივანს აღარ მოსცილებია.

გურამმა გული იჭერა და ცხენი პატრონს
მიგვარა, ის კმაყოფილი იყო, პატრონი კი გა-
ოცებული — ეს რა ცხენი მოუღალაო.

ამ შემთხვევის გამო ამბობდა, ცხენსაც გა-
გება და მხარის აბა უნდა, როგორც მას ესმის
აღამიანის, შენც უნდა შეეცადო, ისევე გაუგო
და ისიც შეუძლებელს შეძლებო; ცუდი მხედ-
რის ხელში ბრწყინვალე ჯიშის უღაუი გაფუჭ-
დება, მთავარია, კარგი მხედარიც იყო და ცხე-
ნიც გიყვარდესო.

1954 წლის სექტემბერში ხევსურეთის ჭაუ-
ხებზე წვედით უნივერსიტეტის მიერ მოწყო-
ბილ აღმინდაში. ღამის გასათვად უღამაზეს
სოფელ ჩოხში გავჩერდით, სადაც შავი არაგვის
ხეობის თავზე ორსართულიანი ძველი სახლო
იდგა აღმინსტებისა და მონადირეებისათვის.
ავტობუსიდან ბარგი გადმოვიდეთ.

გურამმა თვლი მოჰკრა შორიანლო მობალა-
ხე ცხენებს, სწრაფად გაეშურა იქით, გაეცნო,
გამოესაუბრა ახლგაზრდა მთიელებს და მალე
უბელო ცხენით მოიქრა. ნახამოვნები, ამაყი
სახით ღამაზად წელგამართული იჭდა ფიცხელ
უღაუზე, რამდენჯერმე შემოუარა ბანაკს, ისე-
დაც ფიცხი ცხენი გაახურა, მერე საოცარი სი-
სწრაფით ჩააქანა ღრმა ხევში, გაიარა შავი არა-
გვი და ჭენებით შეჰყვა ძალზე დამრეც ფერ-
დობს, რომლის წვერზეც რამდენიმე მოსახლე
მოჩნდა.

საღამოდებოდა, მზე წითლად ჩადიოდა, მდი-
ნარის ჩქაფანი ისმოდა ხევიდან. ჩვენ ვიდექით
და მოქაღებულებით ვუცქერდით ფრიალო
ფერდობს, ვიწრო, ჭიან, დედებივით მოქნილ
ბილიკებს და უშიშრად მიჰქროლავ მხედარს.

ამასობაში დაღამდა კიდევ. საკმაო დრო გა-
ვიდა. შევფიქრიანდით და მისმა მეგობრებმა

ნუგზარ წამრთელი

მი ახლაც ოცდაამეცნი წელიწადი

გადავწყვეტილი ხაზგანდევნილი წახალისება. ჩინის ფარ-
ნების მოვლენით და სხვა ჩავუყვებით. ფერდობი
ჩავიარეთ და კიდევ შემოგვდო გურამმა ცხენი
არავცემი, ცალი ხელით ზედალური მოპაჟდა, მე-
ორეში კი სკამოდ მოკრული დიქი ეკავა,
ერთხანადი მთიულური არაუი ეყიდა სადღაც
წემო სოფელში.

მერე ჩვენ უველანი გვიანამდის ვისვდით,
გურამის მოტანილი ფიბიტარით ვრთობდით
თავს და ათას რამეზე ვსაუბრობდით.

ისევ როგორც ცხენოსნობაში, გურამი სპორ-
ტის მრავალ სახეობაში ნამდვილად ბრწყინვა-
ლედ მონაცემების სპორტსმენი იყო: მთასვლე-
ლობა, ცურვა, თხილამურები, კრივი, კიდაობა,
კალთბურთი მის საუყვარდელ სახეობებს წარ-
მოადგენდა.

გავისხენით თუნდაც ერთი ადგილი ნოველი-
დან „სიუჟარული მარტის თეზისი“: „ახლა იგი
უკვე კალთბურთის მოედანზე იყო. გავონები
მის ღამაზე ტანს მალულად ვჭერადენ. მას სი-
ამოვნებდა ქალთა ვერცხა. უნდოდა, რომ „ნიმა-
ხაც“ ეცქირა მისთვის... გაწითლდა — მეორე
რიგში დანახა თავის ამხანაგებთან ერთად
მჭადარი“.

ცხენოსნობა მაინც რაღაც განსაკუთრებული
სამუშაო იყო მისთვის, თავის რაინდულ ბუნე-
რას თითქოს უველაზე უკეთ აქ ავლენდა, შა-
ნაპართან უხვად მომადლებულ ვენებს აქ უფ-
რო მეტად განმუხტავდა ხლმდე.

გურამის შემოქმედებაში ცხენებისადმი თით-
ქოსდა მადლიერი, კეთილშობილური დამოკი-
დებულება არაერთ მოთხრობასა და ნოველში
გამოჩნდა, თანაც იმგვარი ძალით, რომ უველა
ჩაფიქრა და სულ სხვა თვლით დაანახა ადამი-
ანის ეს ერთგული მეგობრები, დაანახა, რო-
გორც სულიერი არსებები.

გავისხენით მისი ბრწყინვალე „თვითვლია“.
„ერთგული“, „სალამურა“, „ეხტატე“, „კოლა
და ვანო“ და სხვა. რა ოსტატურად გვახატავდა
ამ ეკვიანი ცხოველების ბუნებას, ცხოვრებას,
ღრმებით წარმატებებს თუ უბედურებას.

რა საოცარი ძალით არის დაწერილი თუნდაც
„სალამურა“. ერთა წუთითაც არ სცილდება
მკითხველის მეხსიერებას ამ მოთხრობის რყე-
რები: „მხოლოდ დიდ შავი თვლები ჰქონდა
წულიანი და მოწყენილი“.

სალამურა თავისუფლებისათვის იყო დაბა-
დებული, სამი წლის ულამაზო ახლოს არავის
იკარებდა. ჭოჭოხეთური საშუალებებით დაიწ-
ყეს მისი გახედვა: ქანადებით იჭრადენ უმო-
წყლოდ სცემდნენ, აშოშოშობდნენ, რკინის
ლაგამს უკეთებდნენ პირსა და ნესტოებში, გან-
ძრევას სისხლი მოსჩქევდა, მთელი კვრა
მარტო წულზე ჰუვდათ, დაახსტებს და დრო-
ებით დამოინეს.

მიწანი ერთი იყო: დოღში გაესწრო სხვა
ცხენებისათვის, გაერთო და გაემხიარულებინა
მაჟურებელი. თითქოს მადწეული იყო მიწანი,

მაგრამ თავისუფლებისათვის დაბადებული ძლი-
ერი სალამურა სხვებისაგან მკვეთრად განსხვავ-
დებოდა, მას არ შეეძლო ზურვით ეტარებინა
ოინახი მხედარი და მისი სურვილის მიხედვით
ერბინა.

„ერთი წლის გახედნილ ულაჟს უწოდებდნენ მო-
უნდა ტრამპლებში ნავარდო კიდევ უფრო
სწრაფად მოუნდა ჰენება და მთლიანად და-
კარგა შეგრძნება. უცებ მოხსნეტილ გადახტა
გვერდზე, ხალხს თავზე გადაევლო და გაუჩი-
ნარდა.

ძირს დაგდებული მხედარი მოედანზე დარ-
ჩა“. გარეთ კი შემოფეთებული მანქანისაგან
გამფრთხილი სალამურა ხიდიდან გადაეშვა.

საწინააღმდეგო შემოქმედების მომხდენია
მოთხრობის ფინალი. ახე მხოლოდ მხატვრული
სიტუაციის ჰეშმარით დიდოსტატებს ძალუძთ გა-
ნაცდევინონ სათქმელი, შეგძრან სულით ხორ-
ცამდე და დიდხანს დატკოვონ ჩაფიქრებელი.

სულ უან-უან წასულა ღამაში, ამაჟ და
ფიცხი სალამურას ზედი: ორივე ფეხი მოიტე-
ხა, დოღისთვის აღარ ვარგა, ახლა იგი ჯახახანა
„ლინეიკაშია“ შეზმული და ახმაში, ღოთი,
წვერებინა მედროვე ზატონობს. მას უკვე სა-
ლამურა კი არა, უნებში ქალაქური სახელი კოლა
ჰქვია.

თავისუფალი ცხოვრების გზები სამუდამოდ
გადაიკეტა მისთვის, სადღაც ბუნდოვან წარ-
მოდგენაში დარჩნენ მთები და ტრამპლები,
ღრმა ხეობები და სურნელოვანი ქარები.

ის მოქმედებს ეს დასასრული ჩვენზე და
ისე განვიცდით, თითქოს დიდებისათვის დაბა-
დებული ადამიანის განრუდებულ ზედს განვიც-
დიდეთ. პატარა ადამიანები თავისი საქმით იუ-
ვნენ გარეთლნი, თავისი გზით მიდიდნენ ქალა-
ქის გარეუბნის მღორე ცხოვრება. „კოლადა
შერქმეული სალამურა კი იდგა ფერდებზეცვი-
ნული, დაუხსტებული. მხოლოდ თვლები
ჰქონდა ძველებურად მოწყენილი და წულიანი“.

ნოველა „სალამურა“ მძაფრ შემოქმედებით
ვენებს გამოხატავს, იგი თავისუფალი და ამაჟ
სულის უბედურებაზეა დაწერილი.

მოთხრობების ეს ციკლი, როგორც ვთქვით,
ძალზე ძლიერია და მაღალ დონეზე გადაწყვე-
ტილი.

ნებისმიერ თემაზე მუშაობისას ასეთი იყო
გურამი, მთელი სულითა და გულით ეძლეოდა
სათქმელს, არ შეეძლო საქმეს ზერეღედ მოჰ-
კიდებოდა, მისი უსაზღვრო ნიჭი და კეთილ-
ხინდისიერი მწიარდობა ბუნება უველა დიდ
თუ პატარა ნაწარმოების წარმატების მუარ სა-
ფუძველს წარმოადგენდა.

ის სისხლითა და ხორცილთ მწერალი იყო, წე-
რის სურვილი უველგან დაჰყვებოდა და არ ახ-
ვენიდა. სწორედ დიდმა სიყვარულმა, დიდმა
ნიჭმა და ვენებმა შექმნა მისი მშვენიერი და მა-
შვიდველი სამუშაო.

წერის ეს დაუოკებელი სურვილი გურამის

ბეკო მათხორობასა და ნოველადში ჩანს, თან ეს განცდა ისე უშუალოდაა ნაჩვენები, რომ მკითხველად დაჰყრებოდა ვერძოებს ახალგაზრდა მწერლის კეთილშობილური ლტოლვის ქვეშა-რიტებას.

შეიძლება მოეცუვათ არაერთი ადგილი მისი ზოგიერთი ნაწარმოებიდან.

„ფიქტო... ვიწუტე წერას. არ შემოძლია ამდენი ვნახო და არაფერი დაეწერო. ფურცლებს ვუწიარებ ჩემს განცდას“ („უხასელო უფლის-ცხელი“).

„არ უნდოდა წერა, დღეს კი რატომღაც მოუნდა, მერე უფრო მოუნდა... ვაჟა ფიქრებში წავიდა: არც ერთი ჰყელი ჩანაფიქრი აღარ მოეწონა... ისევ მოუნდა წერა. იდეა იყო, მშვენიერი იდეა... ახლა დიდილოებმა გაურბინეს თავში... უნდოდა წერა. მაგრამ შინ არ წავიდა. როცა უფრო მომინდებოდა, მაშინ წავალ, ჯერ ჩაქდეს თავში კარგად. დიდილოებიც დაიხვეწება... უფრო მოუნდა წერა. მერე უფრო, დიდი აზრი იყო.“ („ნადირობა“).

„ძალიან მოუნდა საწერ-კალამი. საძილე ტომარაში სიცივისა და წერის უნისაგან ტრიალი დაიწყო.“ („ახვლა“).

„...უკველი წინადადება თუ დროზე არ აღაგმე, შეიძლება რომამაღედ გაიზარდოს... თან, რომ არ ვწერო, ის შეიძლება სახელმწიფო დაიკარგოს ჩემთვის. მე კი თვითელი ჩაიწერე-ლი ამბავი ისე მეცოდება, როგორც ნომწიფე-ბული ქალის უბავშვოდ არსებობა.“ („ადილე-რი“).

თუ ფიქრი შემოუტევდა, სადაც უნდა ყოფილიყო, მაინც მოაძერხებდა დაწერას, რა პირობებშიც უნდა ყოფილიყო, რაიმე ჩანაწერს მაინც გააკეთებდა, თითქოს რაღაც არნახულ რითმას მიავნო და ეცინო, არ დამავიწყდეს. მაშინ ამას იშვიათად თუ ვინმე გაიგებდა, ახლა კი მთელი სიცხადით ვირდგენ, რა წამლევაჲ ძალით ბოპოქრობდა მის არსებაში წერის უნის.

1956 წელს, ივლიანის თვეში, ერთთვიან სამხედრო შერებზე ვიყავით დღეებში. ერთ დამის რაღაც გადარბენა მოგვიწევს, მცირე შესვენების გარდა, სულ მივდილობით, თითქმის ოცდაათი კილომეტრი გავიარეთ, დილაადრიან მოვბრუნდით. და დაღლილ-დაქანცულებმა, გაოფლილებმა, სახვევებით ფეხებადარბებულებმა, მაგრამ მაინც ენერგიულად რუხებულებმა იერი-შით ავიღეთ საკუთარი ბანაკი.

უძილობისაგან თავი უბი გვეწვოდა, თავი გვბრუნდა. რამდენიმე საათი მოგვცეს დასასვენებლად. ძლივს მივადრეეთ კარვამდე.

ულმერთოდ დასვრილი ხალხით და ჩექმებით მოცელოდით დავეცა საწოლები.

გურამი ღოგინზე ჩამოვდა, ზურგანთა გამოათრია, ქაღალდი და ფანქარი ამოიღო, მუხლებზე რაღაც წიგნი დაიდო და წერას შეუდგა. მე უცებ მეცნო წერილს წერდა, გავვოცდი, ჰიჰო, რას შერები, ხომ არ გავიფიქრე, გავიფიქ-

ძოთ და მერე წერე-მეტი. არც კი შემიძინებია ისე მიპასუხა, — მერე გვიან იქნებაო.

ლამაპარკის თავიც აღარ მქონდა, ისე წავიდა ბურანში. რამდენი ხანი მეძინა, არ ვიცი. გამოვძვინე, გურამი ისევ წერდა. მერე ნაწერა ფრთხილად შეინახა, აღარ დაუძინა. ეუოში გავიდა და უნიუღივით ცივი წულით დაიბანა ტანი, ცოტაც წავიარეში და მშვენიერ გუნჯაზე დადგა, როგორც იცოდა მუშაობით დაკმაყოფილების შემდეგ.

1956 წელს მეტისებრად ცხელი ზაფხული იდგა. ქალაქში გავისიარეთ, შემდეგ ლაღის წულების სარდაფში ჩავიდით. აქ უკვე გავს-ტოს ხვდით და დუღილი აღარ იგრძნობოდა, საამუროდ გრილოდა. ჩვენს მეტი ორი-სამი კაცი თუ იყო. კარგა ხანს ვსაუბრობდით.

მე ვამახსენდა, რომ აუცილებელ საქმეზე ვიყავი მისასვლელი, გურამმა მოთხრა, აქ დაველოდებოო. რადგან მერე თბილისის ზღვაზე ვაპირებდით წასვლას.

თითქმის საათ-ნახევრის შემდეგ დავბრუნდი. ზოგს შეიძლება დაეჭრებოდა მოგვევნოს, მაგრამ ეს ზუსტად ასე იყო: გურამი მარტო იჯდა მაგიდასთან და თავდაღუნული წერდა. თვითი ხელსაწმენდი ქაღალდები აეღო და თავისი ბარაკიანი ასობით იმდენი დაეწერა, ჩინებში ძლივს ჩაიტენა.

ასე ძლიერად მქონდა გამჭდარი მთელს არსებაში წერისა და შექმნის სურვილი.

შემოქმედებითი მუშაობა კი მართლაც თავდაუზოგავად იცოდა. ზოგჯერ მთელი კვირაობით ჩაიკეტებოდა ხოლმე, არავის ხვდებოდა, მარტო რჩებოდა საკუთარ თავთან და ეს სიცოცხლის, მეგობრების, ბუნების, ყველაფერის აღმანიშნის მოუვარული ვაჟაკი ბიჭი მხოლოდ ნაფიქრისა და განცდილის ქაღალდზე გააღატანო იყო გართული.

მან იცოდა, რომ მოსვენება და მშვიდი ცხოვრება არასოდეს ეღირსებოდა. მაგრამ დიდი მწერლის ამ რთულ, მიუჩვევლისათვის გაუგებარ ხვედრს შეგუებული იყო. იოლი, ადვილად მისაღწევი, ფუქსაბურთი გზა მისთვის არ არსებობდა, გარეგნული თვითკაყოფილება კი ის აღმანიშნის ნიღაბი იყო, რითიც სულში ამოძრავებულ განცდებს მალავდა, უცხო ადამიანებს თავის სახეისმწერო ფიქრებსა თუ ტკივილებს არ უჩვენებდა.

მას ყოველთვის თან ხდებდა „შინაგანი დაძაბულობა შემოქმედისა“. გავისხნოთ თუნდაც სტრიქონზე გურამის „ნათელადან“, სადაც წერის დამახასიათებელი დამაჯერებლობით წერდა მწერლისა თუ პოეტის, საერთოდ, შემოქმედის თავდაუზოგავი შრომის შესახებ:

„...პოეტი არასოდეს არ მუშაობს, აქედან გამოვინდარე, არც სხვენებს არასოდეს. მისი გო-

ნუზუბარ წარმართილი
მი ახლავს მცდეამისი წლისა ვარ

ნება თუ სხეული ერთნაირად აღტაცებულია როგორც ღამე, ძალიან დროს, ისე ექვს საათამდე. როცა სხეები შეშაობენ, ექვსი საათის შემდეგ — როცა სხეები იხვენებენ. მას ისევ შეუძლია სიყვარული ზამთარში, როგორც გაზაფხულზე და ის თავისა სურვილების ნაყოფს ყოველთვის იმის წილიწაღებს დროებისა თუ დღის საათების გარუქრეფლად“.

უსაზღვროდ უყვარდა თავისი არჩეული პარფენია, უფრო ზუსტად, მოწოდება, სულიერი სწრაფა, სწორ გზაზე მყარად იდგა და დიდი სიმაღლეებისაკენ მიდიოდა, ისეთი მუხლი ჰქონდა, ყველა წვედრებას ადვილად გადაინადრებდა, ყველა მდინარეს გადაცურავდა, ზღვასაც კი შეეძინებოდა, შეეძინა კიდევ და მან მუხთლად, ზურგიდან მიპარვით დაამარცხა.

გურამი ბევრ რამეში იყო მაგალითის მამიციდე. აღდგა არცთუ იშვიათად გვეხმის საყვედური და თავადაც ხშირად ვსაყვედურობთ ხოლმე ახალგაზრდა მწერლებს, რომ სათანადოდ არ იცნობენ ცხოვრებას, არ მიიღეს ხალხის გასაცნობად, ცდილობენ მხოლოდ ნიჭითა და წიგნურით გამოცდილებით შექმნან ნაწარმოებები.

გურამს არავის დაძალებდა და მითითება არ სჭირდებოდა. მიდიოდა ყველგან, ეძებდა, ისმენდა, იწერდა, განიცდიდა, ფიქრობდა; უნდოდა ყველგან მოესწრო ყოფნა, ბევრი რამ ენახა, შეგრძნო და შეეთვისებინა.

იგი მეგობრებსაც ევირჩევდა, რაც შეიძლება ბევრი გვეკითხა, გვენახა, გამოცდილება მიგველო, ხშირად დაგვეოკებინა ნაადრევი წერის სურვილი, სათქმელად უფრო მეტად გადაგვეხარშა და მერე დავეწერა. მის ყოველ რჩევასა თუ დარიგებაში დიდი მეგობრული სიფაქიზე და სიყვარული იგრძნობოდა.

გურამს შემოქმედის სულიერი თავისუფლება ღრმად ჰქონდა გამჭვლარი და დიდი სათქმელის საკუთარი ხელით, საკუთარი ცოდნით, საკუთარი ინტუიციით მიგნება სურდა. ის თავის მამულიშვილურ, მოქალაქეობრივ რწმენას წუთითაც არ დაჰატობდა, თავისა სჭეროდა, დარწმუნებული იყო საკუთარ სიძლიერეში, მაგრამ ეს თვითკმაყოფილებისკენ არსოდეს არ უბიძგებდა.

საუბრეზე მეტი ხნის წინათ ბესარიონ ბელინსკი ასე წერდა მწერლის თავისუფლებისა და მოვადუნების შესახებ: „შემოქმედის თავისუფლება ადვილად ითანწყობა თანამედროვეობის სამახსოვრს: ამისათვის საჭიროა როდია, თავს ძალა დაატანო, შეზღუდო ფანტაზია; ამისათვის მხოლოდ ის არის საჭირო, რომ იყო მოქალაქე, შენი საზოგადოებისა და შენი ეპოქის შვილი, შეითვისო მისი ინტერესები, შეუერთო შენი მისწრაფებანი მის მისწრაფებებს; ამისათვის საჭიროა ხიშტითა, სიყვარული, კრწმარტივობა განსაღი და პრაქტიკული გრძნობა, რომელიც რწმენას არ წყვეტს საქმიანად, შემოქმედებს ცხოვრებისაგან“.

სწორედ ასეთი შემოქმედებით თავისუფლებასაკენ მიისწრაფვოდა გურამი, ის იყო ეპოქის შვილი და კრწმარტი მწერლად მოვადუნებულ კაცი.

ყველა კრწმარტი შემოქმედის მხვდესად, გურამს შეუძლია ისე საზოგადოდ, ცხადად დახატოს სურათი, ისე ძლიერად თქვას სათქმელი, რომ მკითხველიც მთლიანად შეიყვანოს თავის განზოგადებულ და ამაღლებულ სამყაროში, აავსოს იმ განწყობილებით, იმ სულიერი მდგომარეობით და განაცდივის ყველაფერი ისე, როგორც წინასწარ ჰქონდა განზრახული და შემდეგ მხატვრულად ხორცშესხმული.

კიდევ ერთხელ გადავავლოთ თვალი თუნდაც ერთ ნაწევრს პოეტური და ფაქიზი მოთხრობიდან „ნათელა“, როცა ახალგაზრდა გამირი ქალაქიდან სოფლად ჩადის სამეშაოდ და განსხვავებულ სამყაროში ხვდება:

„ის მიდიოდა დიდი ნაბიჯებით, კვლიდან კვლზე მძიმედ ადგამდა ფეხებს, უხარისხ, რომ მის ფეხქვეშ ნამდვილი მიწა იყო, ის მიაბიჯებდა და გრძნობდა სატულ ერთიანობას, სისავსეს გონებასა და სხეულს შორის, ებერებოდა ფილტვები, უსურდა სახე, წითლად უღვივოდა მთელი ორგანიზმი, მისი ნაბიჯები ყოველი გორახის უკან დატოვების შემდეგ უფრო უტყუარად მძიმე, მსუბუქად მძიმე ხდებოდა, დაკუნთული მკერდი ადიოდა მაღლა და ყოველგვარ კონკრეტულობას მოკლებული უფრო მოსახრული მიწასთან ერთად ეხებოდა პარსად, დიდის გაურყველი, უცოდველ პარს. ის იყო იმ მდგომარეობაში, რომლის შემდეგაც ადამიანს შეუძლია მაღლა აფრინდეს, თან აიტანოს მიწაც, ეს უწომოდ ბუნებრივია ასეთ მდგომარეობაში, რადგან არც პაერი ეჩვენება მას მსუბუქად; არც მიწა, არც თავისი თავი. უბრალოდ, ამ დროს არაფერს წონა არა აქვს, სწორედ ამაში არის სიმძიმე, ოღონდ დიდი გრძნობადი სიმძიმე, რომელიც არც ერთ ბუნების კანონს არ ემორჩილება“.

ამ ნაწევრშიც კარგად ჩანს გურამ რჩეული-შვილის მრავალწინაგოვანი მიმართება სამყაროსადმი, მასთან შინაგანი განცდის უხვად დამაკავშირებელი ხაზები.

როდესაც ამ მოთხრობას კითხულობთ, თქვენშიც ღვარივით გადმოღის ახალგაზრდა მწერლის უნაპირო განცდა, თქვენც უტყუნო სიხარული, ძალას, სიმსუბუქეს გრძნობთ, გრძნობთ ხალხის შემოქმედების სიდიადეს და თვით კაბუი შემოქმედის მარადი ღტოლვის დაუხაზაობას.

გურამი საკუთარი თავისადმი ძალზე მომთხოვნი იყო. ისედაც უღარესად განათლებული და ინტელექტუალური პიროვნება მოთხრობის შექმნისას ყოველთვის ცდილობდა მეტი წიკითხა, მეტი ენახა, გაფიქრობოდა სათქმელთა და მერე დამჭდარიყო საწერად.

სიმატოვე ეჭვებოდა, გვერდით ყოველ-

თვის ვიღაც ახლდა და მეგობრებში არასოდეს კლებია, მაგრამ, როცა საყვარელი საქმე, როცა მწერლური შთაგონება მოითხოვდა, იგი სრულიად მარტო, საკუთარ თავთან ჩაღრმავებული და ჩაფიქრებული მიდიოდა სხვადასხვა ადგილას: ალავერდი იქნებოდა ეს თუ უფლისციხე, მოსკოვი თუ ჩრდილოეთ კავკასია, თუმცა თუ ხევსურეთი, შავი ზღვისპირეთი თუ შატღის კოშკები...

ამგვარად შეიქმნა ღრმაშინაარსიან მოთხრობათა წყება, ასე ჩაეყარა საფუძველი ორიგინალურსა და თვითმყოფად მწერლობას.

...მიძინებული სევდა, რომ ქალაქი დიდი ხნით დატოვა, უფრო კარგად მოქმედებდა მახზე“ („ნათელი“). დიდი, მძაფრი ვნება, უსაზღვრო ხილვები და შინაგანი დაძაბულობა ყველგან თან დასდევდა ქალაქად იყო თუ ქალაქგარეთ, ქართლში იყო თუ რუსეთში. სიცოცხლის, სიკეთის, ცხოვრებისეული განცდების შეგრძნობის ეს აუცილებელი პროცესი გურამს ისე ძლიერად, ისე შთამბეჭდავად და მამაღმსახტრულად აქვს გადმოცემული მრავალ ნაწარმოებში და მათ შორის ნოველაში „ირინა“, რომ იგი საყვარელი ღექსივით იკითხება:

„უყვე მთელი კვირა დადიხარ მარტო, ხან ცარიელ ქუჩებში, ხან ხალხსავე მოედენებზე. შენ მოცლილი ხარ და დადიხარ მარტო. მხოლოდ ერთი თვით — ერთი თვის მერე შენ წახვალ ამ ქალაქიდან. წახვალ სოფლად, ურბნისში, არქეოლოგიურ გათხრებზე, მუშებს თავზე დაადგები და იმუშავებ. შენ დაგწავს ქართლის თავარა მზე, მაგრამ ეს იქნება ერთი თვის შემდეგ. ახლა გარშემო სიცოცხლეა, სიცილი. უცებ შეიცვალა ბუნება, კვირები დასდია და გაიშალა, მაგრამ ჭირ მაინც პატარები და საყვარლებია. მთელი ქვეყანა შენ ნაცნობია, ყველა გიყვარს, ყველას ეხალმები გუნებაში...“

მისთვის სადმე წახვლა სასურველ სახლებთან და შეცნობასთან იყო დაკავშირებული. ეს სურვილი ყოველთვის თან დაჰყვებოდა. იგი ვერასოდეს ვერ ეტყოდა ცხოვრების მდორე კალამოტში და მთის გაფრთხილნარსავით ჭებობას მინატრებდა, შეუცნობელი ეძახდა და მოსვენებას არ აძლევდა.

...ახლა კი საშინელ სიცარიელეს გრძნობდა, არ იცოდა, სად წასულიყო... ძალიან მოუნდა სადმე წახვლა. ისე იგრძნო შიში იმის გამო, რომ ეს ოთახი, სადაც მთელი ზამთარი ვაატარა, უღმერთოდ მოსწყინდა“. („ირინა“).

სიტუვა ერთფეროვნება მასზე უარყოფითად მოქმედებდა, შემოქმედებით შრომაში ხელს უშლიდა. „რას ამბობ, მთებს რა შეედრება! ასე ერთფეროვანი მაინც არ არის“. („ტრამაილი“).

უნდოდა ეცხოვრა ისე, რომ თავისი ვეება უანტაზია, პლასტიური აზროვნება და მოუცილებლად თანმდევი საოცარი ძალის ხილვები

საყოველთაოდ მიღებული ნორმებში არ ჩაქედოლიყო და ფრთები არ შეკვეთოდა.

რა უსაზღვრო წარმოდგენები ჰქონდა! ზრუნავდა სენით თუნდაც იმავე „ირინადა“: გურამი ფიქრობდა, წერდა, ოცნებობდა, ერთი წუთითაც ვერ იხვენებდა, „შუადღემდე იმუშავა, მერე გაირინდა: არა, ვეულებრაივის სიკაცთან დანახა თავისი ნოველის გმირები!“... იგი ხან ხევსურეთის ბილიკებზე მიჭირადობდა უბელო ცხენით, ხან „გდებოდა მაქანაში, მიდიოდა რომელიმე სტანციაში“, ხან კი ოცნებით „ტოვებდა ყველა ამას და სამხრეთ ამერიკაში ან ჰავანაზე“ მიემგზავნებოდა, ხან ქისტეთს ესტუმრებოდა გატაცებულ ულამაზეს იათამაშესთან ერთად, ხან მინდიასა და ალუღასთან ნადირობდა ჭიუხებში.

პოეტური დამლით დატვიფრული მისი არსება თავისუფლებას თხოულობდა, თავისუფლებას არა რაიმე სხვა გატებით, არამედ შემოქმედებითი მიზნებით. როცა საჭირო იყო, ოთახიდან უნდა გასულიყო, როცა სათქმელი აღარ აცლიდა, ოთახში უნდა ჩაეკტილიყო, როცა სახლი სულს შეუხუთავდა, ფართოდ გაშლილი სივრცეებისათვის უნდა მიემართა, რათა თავისი პირადი ცხოვრება მათიანად მწერლობის მოთხოვნებისათვის დაემორჩილებინა.

„არა, ახლა არაფრით არ უნდოდა სახლში წასვლა. მთაწმინდიდან გაღვიძებული მიწის სუნით მოდიოდა, აბრუებდა...“ („ირინა“).

ქართული მწერლობის ერთ-ერთი ფენომენი ყოველთვის იყო მიწის სიყვარული. ეს გაუნელებელი სიყვარული გურამის ნაწერებშიც გამოჩნდა. მისთვის მიწა ის განუშორებელი საგანია, რასაც ადამიანი დღეიდანვე არის მიჯავულები, მისი მარჩენალიცაა და შრომითი არსებობის გამამართლებელიც.

ნოველაში „შემოდგომა ბაზუა კოტისი“ გურამს განსაკუთრებული სიმწვავეთ აქვს ნაწევნები მიწის ეს საუკუნოვანი სიყვარული.

ღრმა სიბერეს მიაღწევს თქვენმე და კოტემ. მათ მარტო უფნა აღარ შეეძლოთ. გაუიღებს მშვენიერი სახლ-კარი, საკუთარი მიწა, დიდებული ხეხილის პაღი. შვილთან და შვილიშვილებთან გადმოვიდნენ საცხოვრებლად თბილისში. ახლა სხედან მოღუშულ ოთახში გამოკეტულნი, იშვიათად გამოდინა გარეთ, ასფალტის ბულის გაძლება არ შეუძლიათ, უღრტვინებლად ითვლიან შემოდგომის დღეებს, შიშით ფიქრობენ კარს მომდგარ ზამთარზე და თვალს უხწორებენ ჩიქურ მომავალ სიკვდილს.

ამ ნოველაში სხვა საკითხებთან ერთად არის ადგილები, რომელთაც სწორედ მიწის სიყვარული თუ მიწის ძახილი უნდა ეუფლოდოთ. ამ

ნუგზარ წარმთელი

მე ახლაც ოცდამეცხე წლისა მარ

მიწის სიუფარულში დიდი ადამიანური აზრებია ჩადებული.

როგორც ღრმად და ჩამოფიტრებულად წუვტის ახალგაზრდა მწერალი ამ რთულ პრობლემას, როგორ წვდება მოხუცის არსებას, სულში ამოძრავებულ განცდებს და მათ მხატვრულად ხორცშესხმულს წარმოგვიდგენს:

„ისევ მოგონდა თავისი კოხტა სახლ-კარი, უსოლოდ მოუნდა, ვინმეს მიხალმებოდა და შემდეგ მიწა მოეჩიქნა, თუნდაც სულ ცოტა.

...ძლიერ მოუნდა მიწის ჩიჩქნა; გაახსენდა, რომ ქვაფენილის გასწვრივ მდგარი ხეების ძირში მიწა ეუარა და გახარებული გამოვიდა გარეთ“.

მაგრამ მოხუცი აქაც პირისპირ შეეჯახა ცივ სინამდვილეს, მისი პატარა ოცნება თუ იმედოვან გაქრა. დიდი ზემოქმედების მომხდენია მშრალი რეალობის მაჩვენებელი ეს სტრუქტურები: „... უსიამოვნო გრძნობამ შეიპყრო — მიწა არ ემორჩილებოდა, ნელა დაიხედა ქვევით, — ქვაფენილს და ხეს შორის ოთხკუთხეი დამცველი ბაღე იყო ჩადგმული...

ცოცად შემოხრუნდა, თვალეზზე მომდგარი ცრემლი მოიწმინდა“.

მოთხრობებსა თუ ნოველებში გურამი ხშირად ხმარობდა სიტყვა ვნებას. ვნება მისთვის საშუაროს შეცნობისა და საშუაროსთან ჰიდილის სინონიმი იყო, რადგან იცოდა ჰუმანიტუტ ვნების გარეშე არც შექმნილა და არც შეიქმნება დიდი აწარმოები. მას ადამიანსა თუ ბუნებაში უვლადფერზე მეტად სწორედ ვნება, ენის, მისწრაფება, გატანა და მიწების მელწევა მოსწონდა.

გავიხსენოთ ზოგიერთი დამახასიათებელი ადგილი: „ღამის წუვლიაღში ადამიანის გონებას სძლიევნ თავშეუყავებელი ვნებები... განუსაზღვრელად ბატონდება მხოლოდ ჰუმანიტუტ არსი — ვნება! ესაა შეუჩერებელი ღტოლვა ერთისადმი, ერთისაენ, ერთნაირი ძალით“ („დევეზის ცეცვა“).

„იტენება მათი სხეული ფარული ღრმა ვნებით და სულ პატარა ბიძგი აკლია ამ ვნებას, რომ დაიღვაროს უზარმაზარ სიუფარულად“ („ნათელა“).

„...არაფერი შეიძლო ნადირობისა და იმ ვნების გამოხატვის გარდა, რომელსაც მასზე მოგონებით სიმებს ათქმევინებდა“ („ბათარეკა კინეპარული“).

ამიტომ იყო, რომ გურამი ადამიანებისთვის ამ აუცილებელი ვნების მოდუნებას ვერ იტანდა და ცდილობდა მის გაღვივებას, გაღვივებას, გაძლიერებას.

გურამს მდიდარი, მაძიებლისა და პირველადმოჩენის ბუნება ჰქონდა, უვლადფერის გულიანად, მთელი არსებით უდგებოდა, ცდილობდა უოფიდილო მარათლი საკუთარ თავთან, ხალხთან და მოვადღეობასთან, არასოდეს ეღვლატა დასა-

ხული მიწებისათვის, საკუთარი შრომით, ცდილობდა. შთაგონებით გადაელახა უვლადფერის კოლგება.

ის, რაც დაგვიტოვა ახალგაზრდა მწერალმა და რითიც შეძლო ქართული ლიტერატურის ოქროს ფონდის გამდიდრება, როგორც ცნობილია, სულ ოთხიოდე წლის განმავლობაში იქმნებოდა. სისტემატური შემოქმედებითი მუშაობა გურამმა მაშინ დაიწყო, როდესაც თავი ამ ურთულესი საქმისათვის მომზადებულად იგრძნო. რა თქმა უნდა, უვლადფერ ამახ წინ უძღოდა, ასე ვთქვათ, მოსამზადებელი პერიოდი. ის ბევრს კითხულობდა, ფიქრობდა, ეძებდა, განიცდიდა, მხატვრულად საინტერესო საკუროს თემებსა და რეფერატებს წერდა, ზოგჯერ ლექციის დროსაც ოცნება გაიტაცებდა და თავისი ლაზაზი ქართული ხელოვნებით, მსხვილი და ხატოვანი ასოებით ავსებდა ფურცლებს.

ამ პერიოდში საქართველოს მდიდარი მრავალსაუკუნოვანი ისტორია აინტერესებდა, დავიკრებოთ ეცნობოდა პირველწყაროებს, ხშირად საპარო ბიბლიოთეკასა და მუზეუმის არქივებში ეძებდა საჭირო მასალას. უკვე ისტორიის ფაქულტეტზე იყო გადასული და საკუროს თემებს საქართველოს ისტორიიდან იღებდა. მეოთხე კურსის პირველი სემესტრის ბოლოს მომიწია მის მიერ დამუშავებული რეფერატის წაითხვამ და მეტისმეტად მომეწონა, იმდენად ღრმად, თავისებურად და კეთილხინდისიერად იყო დაწერილი.

შესანიშნავი ნაწარმოების — „უსახელო უფლისციხეების“ შესავალშივე კარგად ჩანს თუ როგორი პასუხისმგებლობით, როგორი მონღონებით უდგებოდა გურამი საქმეს.

მას საქართველოს ისტორიაში უბრალო მშრომელი ხალხის როლი აინტერესებდა.

ძუნწი მასალების გაცნობის შემდეგ გადაწვდა დაეწერა ნარკვევი უფლისციხეზე. დიდხანს აწვადებდა იდეა, დადოდა და ფიქრობდა, სათქმელს სულის ქურაში ხარშავდა, რამდენჯერმე ადგილზეც იყო, რომ უშუალოდ შეეგრძნო ისტორიის ფერფლწაყრილი დღეების სუნთქვა.

„გადავწყვიტე, უფრო ღრმად შემესწავლა უფლისციხის ისტორია. პირველადვე წყაროების სიმცირე და მშრალი ფაქტები მომხვდა თვალში, მაგრამ აღარ დამიხვია უკან. გავეცანი აღმოსავლეთ საქართველოს უძველეს საგარო გზებს, რომლებიც აქ გადიოდა, გავეცანი მის მიდამოებს; სადღაც აქსხა მძივი, შევადგინე კონსპექტი: უფრო კარგად ვიგრძენი უფლისციხე“. სწორედ გულმოდგინე მუშაობამ, საკუთარი საქმის უსაზღვრო პატივისცემაში განაპირობა ის ფაქტი, რომ გურამის „უსახელო უფლისციხეები“ აღფრთოვანებით მიიღო მკითხველმა საზოგადოებამ.

მინც რა ბრწყინვალედ დაბატა სამშობლოს აღრიანად მოწვევითი უნო ვაჟაცი, რომლის შეგნებაში უკველთვის ცოცხლობდა ფიქრი, რომ ის ქართველია. უნომ, მტრის ვარაუდით მონადეცეულმა აღამიანმა, უდიდესი პატრიოტული საქმე გაკეთა. შეფხა და მთავარზე მეტიც კი, თავგანწირვის ნაცადი გზებით თავისი ნამდვილი სამშობლო აოსრებას და ივარქნას გადაარჩინა.

„საინტერესოა, რატომ არ შემორჩა ვინმე გმირის სახელი, გლეხი გმირისა“...

გმირის სახელიც არ შემორჩა შთამომავლობას, არც მეტყველება ჰქონდა და არც წერა იცოდა, ზოგადად აღინიშნა მისი სამაგალითო დამსახურება. ასეთი გმირები ბევრი იყო საქართველოს ისტორიაში, მათ გმირული თავდადების ფასად გადაარჩინეს მამული და გაუმგლადნენ ათასჯერ ძლიერ მტერს.

ახალგაზრდა მწერალი სრულიად მართებულიად წინ სწებს ხალხის როლს, კვლავაც ადასტურებს, რომ ერთი და ორი პიროვნება ვერ შექმნიდა ისტორიას, მისი შემოქმედი იყო მშრომელი ხალხი, მასები, დიდი და ერთიანი ძალა.

„უსახელო უფლისციხეების“ გამოქვეყნების წელს ჩემი სოფლიდან ზესტაფონში ჩავსულვარ, ეს იყო 1957 წლის სექტემბერში. მაშინდელი დღიურის ფურცლებზე იმ დღევანდელ ჩანაწერს შევხვდი: „დიდი თხოვნის შემდეგ ვიწვეე „ცისკარი“. იქვე დავიწვეე გურამის „უსახელო უფლისციხეების“ კითხვა. საოცრად ნახიამოვნები დავრჩი. მორჩა, გამარჯვებულია ვამეს! აჯობებს ყველას!“.

ისტორიის მოუვარულისა და თანამედროვეობასთან მისი შემრწყუმლის მაძიებელი ბუნება გურამს ათქმევინებდა: რამდენი ცოცხალია მკვდარ ისტორიაშიო, ამიტომაც ცდილობდა მოეძებნა ეს გარდასული, დავიწყებული, გაქვადებული და თანამედროვეობის სიმაღლიდან მიკროსკოპული სიწესტით დაეხედა მისთვის.

თავისი ფიქრებითა და განცდებით გურამი ქეშარიტად დღევანდელიობის მეხოტბე იყო, ამაზე მოგვითხებს მისი აზრებიც და გამომცემების საშუალებებიც.

თვით უფლისციხის უძველეს ისტორიასა და შორეულ წარსულში ჩაღრმავებული თანამედროვეობის ძლიერ სუნთქვას გრძნობდა, „ორი ათასი წლის წინანდელი სამოსახლოების“ ცქერის დროსაც კი აწმოს ნათელ სურათებს აღიქვამდა:

„აგერ კახის ცემენტის ქარხანა, იმის გადაღმა თერად დათხრილი საზადოები, კოლმეურნეთა შრომით აუვაებული ველ-მანდვარები, დაბურული ბაღები, გორაკებზე გაღმომდგარი ახალი ფართოივნიანი სახლები...“

„ნიშანდობლივია ეს გარემოება, რომ იგი სამშობლოს წარსულსა თუ დღევანდელ დღეს მარმონიულ მთლიანობაში ხედავდა, ყველაფერს საუკეთესოსა და პროგრესულს შემახარდა.

გურამი თავისი ხალხის ნამდვილი პატრიოტი იყო. მას, მართალია, ისტორია იწიდავდა, იტაცებდა, ეძახდა, მაგრამ თანამედროვეობის მძლავრი სუნთქვის გარეშე ეს სიყვარული მისთვის არ არსებობდა. როგორც ვთქვით, იგი თაობათა საქმიანობაში ორგანულ კავშირს ხედავდა. წარსულისა და აწმოს დამაკავშირებელ ლაბირინთებში შიშვალდი გურამი გარდავილია და უშორეს საუკუნეებს, მეოცე საუკუნის აღამიანის თვლით ეძებდა, დღის სინათლეზე გამოჰქონდა და დღევანდელი დღის პრისმიდან ჰვრტდა.

რამ შექმნა ყველაფერი ეს, რა ძალამ მოიტანა ჩვენამდე, როგორ გადარჩა განადგურებას პატარა საქართველო, რა ვნება ამოძრავებდა ხალხის უკვდავ სულს? სვამს კითხვებს ახალგაზრდა მწერალი და კიდევ ერთხელ პასუხობს — შექმნა შრომამ. ვერ მიღწეულიაჲც სწრაფვამ, მიღწეულით არ დაჰყოფილებამ; ერთი ციდა ადგილიც არ არსებობს, რომ რაიმე არ იყოს აშენებული, ქვა ქვაზე არ იყოს დაღუღებული, ეს პატარ-პატარა ადგილები და მონაკვეთები კი ერის დიდ ისტორიას ქმნიან, შრომისა და შენების ისტორიას. ამიტომაც აცხადებს ამაუად პატრიოტული სულისკვეთებით ავსილი შემოქმედი:

„ქიანჭველასავით მშრომელი და დაუწარელი უოფილა ჩემი ხალხი“.

საქართველოს ძნელბედობის ფაში ბერგან წუხილად და ტკივილად შემოიჭრა გურამის შემოქმედებაში.

მე არასოდეს მავიწყდება პატარა, უმძაფრესი განცდილი დატვირთული ნოველა „ლაშაშია გურჯის ქალი“.

მოძალადე, ქურდულად მომხდურ ოსმალებს კავკასიონზე გადაჰყავთ გასახუიდად მოტაცებული ქართველი ტყვეები. მამას და ქალიშვილს დასტეხიან თავს ეს დიდი უბედურება. ცემისაგან თავპირდასიებულიებს სისხლი სდიტ გაჟოჭილი თითებიდან. მიუხედავად ასე-

ნუზარ ჟვრთელი

მი ახლავ მოცემისი წლისა ვარ

თი მძიმე მდგომარეობისა, უღამაზესი თინათინი მაინც არ ნებდება და ველურ გამტაცებელს კბენით სისხლს ადენს ვენიდან. მას სიყვდილისაჲ კი არ შეეშინდა და მტერს ტკივილი მიაუყენა.

ასეთი იყვნენ ქართველები. არ დრეობდა არც კაცი და არც ქალი, სამშობლოს სამსწვრტლოზე სიცოცხლეც კი მიჰქონდათ. მამულის სიუფარულთან შიში არ თავსდებოდა, პატრიოტიზმის უპირველეს გრძნობას ყველაფერი ეწირებოდა და ეს იყო ბრძოლის, თავდაცვის, გაძლევის, შექმნის უტყუარი ბერკეტი.

ახალგაზრდა მწერალი ეძებს ასეთ ძლიერ ხასიათებს, გადმოგვცემს მათს ცალკეულ თუ საერთო ძალით ავსილ მისწრაფებებს, აგრძელებს იმ პატრიოტულ სულისკეთებას, რაც ნიშანდობლივი იყო ქართული ლიტერატურისათვის, რითიც ყველაზე უკეთ გამოხატავდა ხალხის ფიქრსა და ოცნებებს, ჭირ-ვარამსა და იმედებს და რის გამოც მოპოვებული ჰქონდა ერის წინამძღოლის საპატიო სახელი.

გურამი საფუძვლიანად იცნობდა ქართულ, რუსულ, საზღვარგარეთულ მწერლობას. მის ყოველდღიურ სამაგიდო წიგნებს, არაერთი ცნობილი პოეტის კრებულების გვერდით, შეზღუდვებით ტოლსტოის, დოსტოევსკის, ჩეხოვის, ბალზაკს, ჰემსინგუეის, პლუტარქესა თუ „ქართლის ცხოვრებას“.

გერმანული საფუძვლიანად იცოდა, ბავშვობიდანვე იყო დაუფლებული და დედანში კითხულობდა გოეთეს, შილერს, თომას მანს, მაუტამანს, ჰაინეს...

გერმანული ენა რომ მართლაც კარგად იცოდა, ამაში ხშირად დაგრწმუნებულვართ. ერთხელ, 1954 წლის ზაფხულზე გურამ რჩეული-შვილი, ნოდარ ჩხეიძე, გურამ გიგეშიძე და რამდენიმე ამხანაგი ფუნიკულიორის პლატოზე გაყავით ასულები. რესტორნის ღია ვერანდაზე ვიდეით და შეხილნების ვარდისფერ ბურუსში გახვეულ თბილისს გადმოვცქეროდით. ქალაქში ცხელია. ბული ტრიალებდა, აქ კი სით ქროდა და დახვეწებას კიდევ უფრო სახამოვნოდ ხდიდა. ჩვენს გვერდით გერმანელი ტურისტების ჯგუფი იდგა. მათ გიდი რაღაცას უხსნიდა, ზოგიერთი საკითხზე, როგორც ჩანს, ერთმანეთს არ ეთანხმებოდნენ და კამათობდნენ. გიდიც გამოუცდელ მოსწავლესავით იყო დაბნეული.

თუმარე, მერე გავაგეთ, იგი რაღაც საქმოდ სულიერად შეცდომებს უშვებდა თბილისისა და საქართველოს ისტორიიდან.

გურამს სახე დეძება, ცხვირის ნესტოები დაებერა, როგორც ეს აღელვების დროს იყო-და ხოლმე, შემდეგ ერთ მომენტში ძალზე დეველიკურად ჩაერია საუბარში.

დიდხანს უხსნიდა რაღაცას, გერმანელები შეკითხვას შეკითხვაზე აყრიდნენ, ზოგჯერ გახარებულები ხელებს შლიდნენ და ხტუნაობდნენ კიდევ. გიდი ცოტა დარცხენილი, მაგრამ,

როგორც შევატყუეთ, ნასიამოვნები გამოვედევნებოთ უსმენდა გურამის საუბარს. მერე ჩვენ ფუნიკულიორის ღია პარკზე ვსხედით, ნაცნობი გერმანელები კი დარბაზში აღმოჩნდნენ. ცოტა ხნის შემდეგ სტუმრები ჩვენს მაგიდას მოადგნენ და დიდის ამბით დადიეს გურამის სადღეგრძელო, თან მისამართებიც მოართვეს.

1958 წლის სექტემბერში გურამმა პირველი სტიპენდია აიღო. ლექციების მერე სახელდახელოდ გადაწყვიტა ამ ფაქტის აღნიშვნა, შეკრიბა ამხანაგები და მიიპოტევა რუსთაველის პროსპექტზე მდებარე ლუდხანის ტიპის სასადილოში. ძალზე თბილი და სპირტული, ახალგაზრდობის უღრუბლო დღეებისათვის დამახასიათებელი შეხვედრა გაიმართა.

ოფიციალტი ქალი გერმანელი გამოდგა. ცოტახნის შემდეგ გურამი გერმანულად გამოეცხა-რაკა. შევატყუეთ, ქალს უსწოლად ესმოდა მშობლიურ ენაზე საუბარი. ლამაზიკი დიდხანს ვაკრძელდა, შუახანს გადაცილებული ოფიციალტი, ეტუბოდა, თავის ცხოვრებაზე უუცხო-და, რამდენჯერმე ცრემლებიც გადმოსცვიდა. გურამი ამშვიდებდა, რაღაც მაგალითები მოუყავდა, გულკეთილად უდიმოდა. შემდეგ, როცა დანახარჯი გადაიხადა, რაც კი დარჩა სტიპენდიიდან, მთლიანად გერმანელ ქალს დაუტოვა.

ერთხელ ლენინის მოედანზე მოხუცებულმა ცოლ-ქმარმა გავაჩერა, ტურისტები იყვნენ, ძალზე სიმპათიურები, გვკითხეს ხელოვნების მუზეუმში როგორ მივიდეთო. გურამმა გერმანულად აუხსნა. რატომღაც ვაოცებულები შესცქეროდნენ. აღექსნდრე ყაზნგის შეხვედრა გამახსენდა ფრანგებთან მთაში, მაგრამ იქ მთა იყო, აქ კი ცივილიზებული ქალაქის მოედანი, აღმათ იმითმ ჰქონდათ ასეთი სახე, რომ პირველივე შემხვედრი კარგი გერმანულით დაედაპარათ.

შემდეგ მუზეუმამდე მივაცილეთ, ბილეთებიც ვუყიდეთ. გურამმა თავის მოვალეობად ჩათვალა მათი გიდი უოფილიყო. დიდხანს უხსნიდა ყველაფერს, მიუხედავად იმისა, რომ გვეჩქარებოდა, მოხუცი ტურისტები ბოლომდე არ მიუტოვებია. ძალზე კმაყოფილები იყვნენ, წუხდნენ, რომ მეორე დღეს მიდიოდნენ და ერთმანეთს ვერ ნახავდნენ, ამიტომ გურამს გულიანად ეპატიებოდნენ სტუმრად კარლმარკს-შტატში.

გურამი, საერთოდ, კეთილი, გულიანი და კაცთმოყვარე იყო, სხვისი დახმარება უყვარდა და სხვისი გასაქირის დროს თითქოს უფრო უშიშარი ხდებოდა. თუკი ვინმეს უმწყო მდგომარეობაში ჩავარდნილს დაინახავდა, ყოველგვარი ყოყმანის გარეშე მიეშველებოდა. მის პატიოსან, ვაჟაკურ ბუნებას ადამიანის ჩავგრა-დამკირება ვერ წარმოედგინა.

მოსწრობაში „ირინა“ არის ასეთი ადგილი: გურამი კომპაზნირის ხეივანს გაუღიით ადის

ცინის გაღაფანზე, შემდეგ კი გუმბათის თავზე. მის წინ უღმარავეს ქალაქია გადაშლილი, „სა-
დღაც უხასრულობიდან მოდის მტკვარი“.

„მხოლოდ ოცნებით ავსებულ გურამს ესმის ქალის შევიწროება, შენ გრძნობ, რომ ეს ქალი მარტოა, არავინა ჰყავს მომხმარებელ და შე-
ურაცხუფას აყენებენ. გარბიხარ...“

ეს ის რთული პერსონაა, როდესაც ზამთარი გაქრა და დადგა დიდებული თბილისური გაზა-
ფხული. გაზაფხულს ახალი სურვილები და ვნებები მოჰყვა. ზამთრის დაუსაზღო ფანტაზი-
ით დაღლილი გურამი კვირტების სკდომასავე-
ით ეღოდა სიხალსე. ოღონდ ეს სიხალსე კარ-
გის, მისაღების სახით უნდა გამოიხატოს და არა იმით, რომ ბოროტებამ გაიმარჯვოს.

კივილის ადგილს გურამი უშინარად უახლოვ-
დება. მისი რაინდული წარმოდგენები ხატვენ
ქართულ შემოტყუებულ ცნებთა მთავალ გაღაფ-
ანს. მარტო დარჩენილი უმწეო ქალის გადარ-
ჩენა მხოლოდ გურამს შეუძლია. უფასო სურვი-
ლების სიღრმეებიდან მოსული რაინდივით მიიჭრა
იგი შემთხვევის ადგილას.

„ოკ კაცს თმებსა და მკლავებში უტაცნია
მისთვის ხელი... ამოად არ ჩაუფდება კრივის გა-
კვეთილებს, ერთი უკვე გვერდზე ადგია, მეო-
რეს ორივე ხელს უჭერ ყელში, ხახა გიშრება,
ადარაფერი ვესმის. ამ დროს გაჭირვებით დგება
ფეხზე პირველი. დანას შდის. განმეორებით ია-
მის ქალის კივილი, ეს კივილი ახლა მხოლოდ
შენ გეკუთვნის. რაღაც თბილი და სასიამოვნო
გედვრება ტანში. ისინი გარბიან...“

ახეთი ვაჟკაცური ჩარევას საწინდარი იყო
შემდეგ ის ძლიერი ხიუვარული, რომელიც წი-
ლად ზვდა თუნდაც ჩვენს მიერ დასაწვდომი
ნაწარმოების გზის — გურამს და რომელიც
ჩვენს სულიერ სამყაროსაც თბილი განწყობი-
ლება შეეპატა.

გურამს აქვს უკანასკნელი პერიოდის ერთი
ნაღვლიად ღრმა შთაბეჭდილების მომხდენი,
ჩაპაფარებელი ნოველა „შაილა“.

დაუსრულებელ სტეპში ხეტიალით დაღლი-
ლი ნოველის გმირი საღამო ხანს პატარა ღუფ-
ხანაში შედის. გლეხები ღუფს სვამენ. ბარში
შეშობის შიშით. ეს არის საცოდავი ურუ-
ნები, სულიერი, ჩამოხუტულ-ჩამოფხრწილი კაც-
ნა. გამოხარულებულია გლეხები მას ათასგვარ
იღეთებს აკეთებინებენ. შემდეგ კი ღუფის ნა-
რჩენებს უხსამენ კათხაში და ასმევენ.

მიუჩუბებული სტეპის პატარა ღუფაშია შე-
კრებილებს თითქმის მეტი საქმე არა აქვთ, თა-
ნაგებობის ნაცვლად, ბუნების მიერ ისედაც
უღვთოდ დახილ შიშლას ამომწურვებენ და მია-
ოდნავ ღირსებებსაც ფეხქვეშ თელავენ.

„უცებ ვიგრძენი, რომ გავნერვიულდი და
მთელი ძალით ვკარი ბატონა კათხას, რომელ-
იც დასლ მისკდა და გატყდა. რამდენიმე
გლეხი გაწეწულ შარვალს იწმენდა. ყველანი
გარბოდნენ...“

შემდეგ გურამი სახლისკენ მიაცილებს ბარ-
ში მომუშავე გოგონას. მზე ჩადის. ბინდდება.
სტეპიდან გრილი ჰერი უბერავს. მუქი ფერით
ში ეხვევა სივრცე და შარავსა. საუბრით მია-
ვალ ქალ-ვას შიშლას გარშემო ურბენს.

აქ გურამი შეიტყობს, რომ შიშლას დიდი
ხანია ეს გოგონა უყვარს, უყვარს თავისებურ-
ად, თავისებურად ეკვიანობს კიდევ. გოგონას
განმარტოებულ „ხატასთან“ მისული გურამი
დიდსულოვნად ემშვიდობება მასპინძელს, ტო-
ვებს გოცნებულ ქალს, თავისი პატარა გრძნო-
ბით ნასიამოვნებ შიშლას და ბრუნდება უკ-
ან ნაცრისფერი სიბნელით დაფარულ სტეპში.

ამ პატარა ნაწარმოებშიც, ყველა მისი ნაწა-
როების შესვლად, ნათლად ჩანს გურამის
ამაღლებული კეთილშობილება, კაცობურ-
ობა, რომანტიკული ბუნება და ცხოვრებისა-
დამი მხოლოდ მისებური მიდგომა.

სწორედ გურამს შეეძლო ეთქვა თავისი ნა-
ცნობი ვრცელი სამყაროს შესახებ:

„ყველა გიყვარს, ყველას ესალმები“.

მისი შინაგანი სიკეთე უტყუარი და ცხოვრ-
ებაში მრავალმხრივ განსხვავებული იყო, ფუ-
ტურისა და ბაჟიის სიკვდილსაც კი ვერ იტან-
და. გაიხსენეთ „ირინიდან“ ყვავილის მოწყვე-
ტის დროს ფუტკარმა რომ უბნის: „რა ჩემი
საქმე იყო ყვავილების კრეფა“, — გურამსა
თავს... გული დაწედა, რომ ფუტკარი სადღაც
მივარდნილი მოკვდა“.

ან გაიხსენოთ მშვენიერი მინიატურა „ტვი-
ვითი“ — არა. რაღაც გათვდა“. მშვენიერ ბაჟია
ბალახს ეძებდა, თივა ან ყლორტი ენატებოდა,
ამ დროს მონადირეზ დაუნდობლად ესროლა,
მოკლა და შვილს აბგაში ჩაუგდო. აქაც დიდი
ადამიანური ტკივილით არის დანახული ცხოვ-
რებისეული გულგრილობა. კაცი თავის შვილს
უფროსობილება, სხვისას კი, თუნდაც ეს ცხოვ-
ელი იყოს, დაუნდობლად კლავს, პატარას და
უმწეოს, ამ მინიატურაშიც საოცარი თანაგ-
რძნობაა ყოველი სულიდამუდისადმი. მე ამაში
პანთეისტური მსოფლმეტყველების ნიშნებსაც
ვხედავ, რაც იმას მოწმობს, რომ გურამს ღრმა
კავშირი ჰქონდა ქართული ხალხური ლიტერა-
ტურის ტრადიციასთან.

აქ ისმის გამოძახილი ვეფხისა და მოუშის
ლექსისა თუ ვაჟა-ფშაველას მითოლოგიური
სამყაროსა.

ადამიანების დახმარება მის უფალატო არსე-
ბაში ღრმად იყო გამჭვდარი. „...არც მიწას, არც
ბერს არ შეეძლო შეეცვალა მისთვის ადამი-
ნი, ცოცხალი, მოღაპარაკ ადამიანი“ („ნათე-
ლი“). უკანასკნელ ღუფას დაუთმოდა გაჭირ-
ვებულს, უკანასკნელ პერანგს გაიხდიდა და
სხვას ჩააცმევდა. თვითონ რა ჰქონდა, ჩვენ
დროს ტანსაცმლის ასეთი სიუხვე სად იყო და

ნუშზარ წარმართული

მი ატლავ ოცდაექვსი წლისა ვარ

თუ იყო, ჩვენ მაინც არაფერი გავაჩინდა, მაგრამ რაც ჰქონდა, სხვისთვის არ ენანებოდა.

ერთ ზაფხულს ლამაზი უცხოური კუბოკრული პერანგი უყიდეს. თავადაც ძლიერ მოსწონდა, კოსტად ადგა გაწლილ ბეჭებზე, ნადიკვარზე ერთ-ერთი შეკრებისას ჩვენს თელაველ ნაცნობს, ჯემალს მოეწონა პერანგი და თავისი მოწონება ამოხვრით გამოხატა, ემ, ეგეთი რომ ჰქონდესო, იწამსვე უთუქმანოვ გაიხილა და ჯემალს ჩააცვა. შინ წელსუვით მოშველი გურამის გამოჩენაზე შეიცხადეს, მაგრამ იცოდნენ მისი ხასიათი და ბევრი შენიშვნებით თავი აღარ დაუღლიათ.

ერთხელ, ლექციების შემდეგ, ელბაქისის დაღმართზე მივდიოდით, ძალზე მოშივებულები ვიყავით და პლუხანოვის პროსპექტზე გავინდოდა გვესაუშმა. ვერის ხიდის უფრეში, მარჯანიშვილის ქუჩის მხარეს, საცოდავი შესახედობის მათხოვარი იჯდა. ციოდა, ქარი ქროდა, მას კი ქუდი მუხლებთან დაეგდო და მტკვრის ხეობას გამოუყოლიო ნესტოინი ქარი ქუქუიან თეთრ თმას უფრიალებდა.

ჩვენი სტუდენტური ავლადიდება ოცდახუთ მანეთს შეადგენდა, ახლანდელ ორმანეთ-ნახევარს, მეტი კაიკიც არ გავაჩინდა. მათხოვარს ნელა, უფრეშიადა ჩავუარეთ, რამდენიმე ნაბიჯი გადავდგით, ერთიც მოვისხედით უკან და გურამი უცებ მტკიცე გადაწვეტილებით მიტრიალდა, დინჯად მივიდა მათხოვართან, ჩვენი ოცდახუთი მანეთი ხელში ჩაუდო და ახვევ წყნარად გამოხრუნდა. გაცრეხული მათხოვარი ხემაღლა გვიხადიდა მაღლობას და თეთრთმეან თავს მიწამდე ხრიდა.

პირველ წუთს ოდნავ გავშრი, რომ ფულის ნაწილი მაინც არ დაიტოვა, მაგრამ ვიცოდი გურამს სხვანაირად არ შეეძლო და ხმაც არ ამოვიღია.

გვედით მარჯანიშვილის მოედანზე. იქ არავინ შეგვხვდებოდა. ცოტა ხნის შედეგ ფეხით დავბრუნდით უკან სახლებისაკენ, რადგან ტროლეიბუსის ფულიც კი აღარ აღმოგვაჩნდა.

ხიდის მეორე მხარეს ისევ იჯდა საწყალი თეთრთმეანი მათხოვარი, რომელიც თავის საკეთილ გურამმა მცირე ხნით მაინც გააბედნიერა.

ერთხელ ნაცნობი ჰუაჟდა სტუმრად. ედიშერ რჩეულიშვილის ბინაში მიიპატიჟა, რომელიც სოლოლაკის წყნარ, მზიან ქუჩაზე მდებარეობდა. სახლში სასმელი და საწოლავე არ აღმოჩნდა, სტუდენტობის პერიოდში შესანახავად ვის რა გადარჩებოდა!

სტუმარს მოუბოდიშა, ცოტა ხანს მარტო დატოვა, რომ ღენენის მოედანზე სურსათი ეყიდა. ფულიც არ ჰქონდა ჯიბეში, რაც იმ დროს ჩვეულებრივი მოვლენა იყო.

ზედოდ, ვრიბოდოვის თეატრთან მეგობარი შეხვდა, რაც ჰქონდა გამოართვა, ორი-სამი კაცისთვის საკმარისი იყო. გამობრუნებულმა დაინახა შეკრებილი ხალხი და მომტირალი მოხუ-

ცი სოფელი ქალი, რომლისთვისაც ტროლეიბუსში ფული ამოცდიდათ. გურამი ცოტა ხანს შეჩერდა, გული ატინა ქალის ტირილმა, მასთან და მთელი ფული მიხცა, თვითონ კი გამობრუნდა სადმე სესხების იმედით.

გურამს სხეებზეც მიბაძეს და მოხუცი ქალი მხურვალედ ლოცავდა ახალგაზრდას, რომელმაც იგი გასაპირს გადაარჩინა.

ვაკირვებულს რომ დაინახავდა, თავად რაგინდ გაკირვებულაც უოფლიყო აუცილებლად დაეხმარებოდა, მას არ უუვარდა დიდი სიფრთხლე, ფაქრი და პედანტური აწონ-დაწონვა თუ რა შეიძლებოდა მოჰყოლოდა მის გაბედულ დახმარებას და ხელმოცარულის მხარეში ამოღვამას.

შემოდგომის ერთ დღეს ძლივს შეისრულა ოცნება, სახლში ფული მისცეს, რომ ახალი უცხოური ბათინკები ეყიდა. სამასი მანეთი, ანუ დღევანდელი ოცდაათი მანეთი ედო ჯიბეში და სამი მეგობარი მივევებოდით საუიღლადა.

ახალგაზრდები ვუაჟეთ, მუხლით გვერდობდა ტრამვაით თუ ტროლეიბუსით იშვიათად დავდიოდით, ახლაც ფეხით მივეშურებოდით ვაკიდან, გურამის მიერ შეგულებული ბათინკები, თუ არ ეცდებოდა, ლესელიძის ან პუშკინის ქუჩაზე იყიდებოდა.

მაშინ პირველი საშუალო სკოლის წინ, ახლა ილიასა და აკაკის ძეგლი რომ დგას, მშვენიერ სკვერში, ძველი, გრძელი, ფართოფანჯრებიანი შენობა იდგა, სადაც უნივერსალი იყო მოთავსებული. აქ წინასწარგანჩარხულივით გურამს ისეთი დაბრკოლება ელოდა, რომლის გადალახვა არ შეეძლო.

უნივერსალის ფანჯარასთან იჯდა ახალგაზრდა ქალი, ფერმკრთალი და ჩამოხეული, გვერდით ეჯდა ასე რაც-ცხარა წლის გოგონა, რომელსაც ყელი და უფრები ქუქუიანი სახვევით ჰქონდა შეხვეული, დასვრილი, ძველისძველი პალტო ეცვა, ფეხებშუა კონსერვის ქილა ედო და მდუმარედ შეჰყურებდა გამვლელ-გამოვლელს. გოგონას გვერდით ედგა პატარა და და მშა. უმწყო, საცოდავი ბიჭი ექვსი წლისა იქნებოდა, გამხდარი, ერთი ციკქნა გოგონა კი — სამ წლამდე. ზოგს ეცოდებოდა ასე სამათხოვროდ გამოხეული ოჯახი და დროგამოშვებით კონსერვის ქილაში ხურდები გაჩნაქუნდებოდა ხელში.

ჩვენ ზარდაცემულებივით შეჩერდით, მცირე ხანს შევეურებდით ამ შემწარავ სურათს, მერე ჯიბეები მოვიხიროკეთ და რაც ხურდები აღმოგვაჩნდა, ქილაში ჩავუყარეთ გოგონას.

გურამი ჩუმად იდგა. ნესტოები დაბერვოდა და ოდნავ გასაგონად ცხვირით ფრუტუნებდა, რაც აღედგების დროს იცოდა ხოლმე. შემდეგ ბავშვებთან მივიდა და პატარა, სიცვისივან მობუზულ გოგონს ქილაში ქაღალდის ფული ჩაუდო, უხმოდ მოტრიალდა და წავიდა, ჩვენც გავეყვით.

— რა ჰქონი, რამდენი მიეცი? — ჰკითხა ერთმა მეგობარმა.

— რამდენი უნდა მიმეცა, რაც მქონდა. მთლიანად მივეცი მაგ საწულებს, — უპასუხა გურამმა.

— შე კი კაცო, ასი მანეთი მიგეცა. ცოტას დაუშვამბდით და ფიქიდდით, რამ მიგაცემინა ამდენი!

გურამს ხმა არ ამოუღია.

ამ დაუფიქრარი შემთხვევის შემდეგ კარგა ხანს დადიოდა ძველი, დაკრებული ბათიკებით, მაგრამ გულის სიღრმეში აღბათ ეძაუოფილი იყო, რომ დახმარების ხელი გაუწოდა უბედურ ადამიანებს.

ცხოვრებაშიც და ნაწერებშიც ისე განიცდიდა სხვის ბედს, როგორც საკუთარს, მისთვის არ არსებობდა სიტყვა სხვა, სხვისი მდგომარეობა თუ სხვისი გაჭირვება. შეძლებისდაგვარად ყველა ადამიანს მხარში ამოუდგებოდა, რაღა თქმა უნდა, თუკი ის ბოროტი და დამნაშავე არ იყო.

გავიხსენოთ ორიოდ ნაწევრი მისი შესანიშნავი „დღიურიდან“, რომელიც პირადად მე დიდი, ძლიერი, დასრულებული ნაწარმოების ტოლფასად მიმართა, ჩემს გარდა, სხვებიც ადასტურებენ ამ აზრს.

საშოფრო კურსებზე მისულმა გურამმა დინახა უბრალოდ ჩაცმული, საშუალო ტანის ბიჭი, დიდი ოთხკუთხედი თავით, საოცრად უწნო და უსახური, საცოდავი და უსუსური. ბუნებაც კი მოწყენილი იყო იმ წუთში, ბუნებაც ეხმარებოდა გურამს განცდების ოსტატურ გადმოცემაში. ისიც წერს თავისებური სიკეთით, შინაგანად ეხმარება ამ ბიჭსაც და ასობით მის მსგავსსაც.

„რა უფლება ჰქონდა, გულში გაეფლო ვინმეს, რომ არ უნდა იცხოვროს ამ კაცმა, რომელიც აშკარად სუსტია“. ყველა ადამიანი ადამიანია და მას უფლება აქვს საკუთარი სიხარულის, წინსვლის, ბედნიერების. რასაკვირველია, ეს უფლებები მან სიკეთის განმტკიცებას უნდა მოახმაროს.

ახალგაზრდა მწერლის კაცთმოყვარული, პუმიანური ფილოსოფია ნათლად ჩანს აქ.

„ამ კაცის მთელი ეს სევდიანი, უწნო აღნაგობა, რომელიც თითქოს მართლაც არ არის ცხოვრებისათვის შექმნილი, განსაკუთრებული ხაზგასმით ლაპარაკობს, რომ მას ისევე უნდა სიცოცხლე, როგორც უძლიერესთა ამა ქვეყნისა, რომ მას იმდენივე უფლება აქვს სიხარულზე. როგორც უბედნიერეს ადამიანს“.

ყველა დიდი და ზოგადსაკაცობრიო იდეების დამფუძნებელი მწერლის მსგავსად გურამს მწერულიშვილის დამოკიდებულება ნებისმიერ ადამიანსადმი მასლობლურია, განპირობებულია სიკეთით და მაღალრფული სურვილებით.

გავიხსენოთ ამავე ნაწარმოებიდან კიდევ ერთი პატარა და თავისთავად ტევადი მომენტი, როდესაც მოშვიებული გურამი საკონდიტროში შედის და მაგიდასთან მიმდგარი, ნამცხვარს შეექცევა. დაუკვირდით: „ჩემს პირდაპირ ზის თათარი მუშა. მან მესამე ეკლერი მოითხოვა, მე უშიწეოდ მესიამოვნა, რომ იმას ფული ჰქონდა“.

ყველას დახმარებას ცდილობდა, გაჭირვებულს წუთითაც არ მიატოვებდა, ვინც არ უნდა უოფილიყო, ყველა ეცოდებოდა, მოღალატის გარდა. ამიტომაც იყო რომ ნოველაში „კიდევ ჩრდილოეთ კავკასიაში ყვებოდნენ“ მან ქმრის მოღალატე ახალგაზრდა ლამაზი ქალი, „მხრებზე დაუტრიალი წაბლისფერი თმებით“ სასტიკად დასაჯა; დიდი მწერლისა და ადამიანის ეს მართებული შურისძიება მაშინ გამოჩნდა, როდესაც მოღალატე ცოლმა ნიკელის საწოლზე პირსახოციტ ჩამოისჩრო თავი.

ასევე ძლიერი მწერლური ვნებით დაწერილ ნოველაში „მოხუცებული“ გურამი მთლიანად მოხუცი პუღალატრის ევგენი პროკოფიევიჩის მხარეზეა.

მოხუცი შემთხვევით, მოულოდნელად შეესწრო ცოლის ღალატს. ჩვენც ამ მომენტს ერთი გაღვებით აღვივყავთ და ოთახში ვტოვებთ ვიღაც სულმდაბალ, ავსორც ქალს, რომელიც, რა ბუნებრივი გამართლებაც არ უნდა მოუძებნოს ვინმემ, მაინც მოღალატეა.

უცნაური ადამიანური გულისტკივლით ავსებული მოხუცს ახალგაზრდა მწერალი მთელი არსებით უთანაგრძნობს, მის ხასიათში, ბუნებაში, ცხოვრებასთან დამოკიდებულებაში ახალ-ახალ შტრიხებს აღმოაჩენს, რაც ეხმარება ევგენი პროკოფიევიჩის საღად შეხედოს უღიმუხოდ სინამდვილეს და თავის ცხოვრებასაც პრაქტიკული თვალის გადავლოს.

შეიძლება მასზე ბევრად უმცროსი ცოლი რაღაცაში მართალიყა, შეიძლება მოხუცებულის სხვაანარაღად უნდა მოქცეულიყო, მაგრამ რაც მთავარია, მან მოაგნო თავშეკავებისა და საკუთარი ძალების განმტკიცების გზას, რისი საშუალებითაც იგი კვლავ გააგრძელებს თავის პატოსან, წუნარ სიცოცხლეს და რაშიც მას დიდად დაეხმარა ადამიანების უსაზღვროდ მოყვარული უნიჭიერის ახალგაზრდა მწერალი.

გაგრძელება იქნება

ალმა ხვანა და დალმა ფარცხვა

მცირეა ჯერ დაფიქსირებული, ქართლის ამბებს კახეთის თავგადასავალი შემოეფუტოლოთ და უწინარესად ეს გავიხსენოთ, კეთილი მკითხველო: 1728 წელს, თურქები რომ ტფილისს მოადგნენ, ქალაქის კლიტენი დამპყრობლებს კახთა მეფე კონსტანტინე მაჰმად-ყული-ხანმა მიართვა, მაგრამ ოსმალებმა კონსტანტინეს ეს „დაშახულება“ არ დაუფასეს და მეორე ქართველის თხოვნით ციხეში ჩააგდეს.

ეს „მეორე ქართველი“ გასლდათ ბაქარი, ძე ვახტანგ მეექვსისა.

მერე კონსტანტინე ისევ ბაქარს შემოევედრა, ციხიდან გამაპარეო და ბაქარმაც აღასრულა ეს თხოვნა.

ციხეში თვითონ ჩააგდო და ციხიდანაც თვითონ გააპარა.

კონსტანტინე ტფილისიდან მარტყოფს მივიდა, იქ დატოვებული ოჯახი გაიყოლია და თელავს დაფუძნდა.

მაშინვე, ცალკე ოსმალებს და ცალკე ლეკებს მოციქულები გაუგზავნა შერიგება-დაწავების თხოვნით.

ამის პასუხად იმავე წელს ოსმალებმა დალაშ-

ქრეს მარტყოფი — „მოსწყვიტეს, მოსტყვევნეს, ხატნი და ჭვარნი შემუსარეს, მოსწვეს და მოაოხრეს და წარვიდნენ ტფილისვე“.

ხოლო ლეკებმა „პასუხი“ მომავალი წლისთვის გადასდეს, — 1724 წლის გაზაფხულზე „იუღაშქრობა ლეკთაგან ძლიერი, ხდომანი, სრვანი, ტყვევანი, ოხრებანი დაუცადებულნი და იავარნი კახეთსა შინა“.

კონსტანტინე მაჰმად-ყული-ხანმა თელავი საიპედო სადგომად ვეღარ მიიჩნია და „დედოფლით, დედაწულით და წარჩინებულთ, თიანეთს გადასახლდა“.

ისევ გამართა სამშვიდობო, „სამეგობრო“ და „კეთილ-სამეზობლო“ მოლაპარაკება კახთა მეფემ ქარეღებთან. დათანხმდნენ ქარეღნი. მაგრამ მაინც ძნელი სანდობი იყო „ლეკური ზავი“.

გამორჩევით, კონსტანტინეს ძმა, თეიმურაზ ბატონიშვილი არ ენდობოდა ლეკებთან მეგობრობას. ამიტომ მან თიანეთი მიატოვა და ანანურს მიაშურა საცხოვრებლად. მას, ოჯახთან ერთად, თან გაჰყვნენ ეპისკოპოსი და „უმეტესი კახნი დედა-წულით“.

ანანურს მიმავალ კახელ „წმიდა მამებს“ თან მოჰქონდათ წმინდანთა ძვლები, მათ შორის — ნაშენი სახელოვანი ქეთევან წამებულისა.

არაგვს რომ გადდიოდნენ, შუა მდინარეში

გაგრძელება. დასაწყისი იხ. „ცისკარი“ № 1, 2, 3, 4, 5, 8.

ცხენს აგორებულ ქაზე ფეხი დაუსხლტა, დაეცა და ტვირთი წმინდანთა ნაშთებისა წყალში გაიტაცა.

(მართლაც რომ უცნაურია ბედი ადამიანისა: დიდი მარტვილი ქალის, საქართველოს დედისა და დედოფლის სისხლი ერანის ცხელმა მიწამ შეიშრო, ხელო ძაღლთაგან ნაწილი ევროპას განისვენებდა, ნაწილი ინდოეთს, ნაწილი რუსეთს და ნაწილსაც ახლა ქართული წმინაირი მიჰქანებდა სადღაც, ადგილსა მიუსაფარსა, მიუგნებელსა და სამარადჟამოდ მიუწვდომელსა).

ანანურს დასახლდა თეიმურაზ ჰატონიშვილი თთქოს ეს „უნდობლობა“ იწყინეს „მოკავშირეებმა“. მაშინვე წამოემართნენ ლეკები და გარს შემოადგნენ ანანურს. გამოუხდნენ კახელები ციხის ვარით და შეებნენ. მაშინვე უყუქვნენ და გაუჩინარდნენ ლეკნი.

„შემდგომად მცირედისა“ ახალგაზრდა ჰარელთა ჯარი წამოემართა კახეთის შუაგულსკენ. კონსტანტინე მამადა-ყული-ხანმა „არა კეთილად“ შეაფხა „კეთილ მეზობელთა სტუმრობა“ და ქიჯისკენ გაემართა, აღბათ, ჯის ჩა-საქრელად. მაგრამ მომხდურნი და დამხდურნი გზაზე ერთმანეთს ასცდნენ. ლეკები ანაზღაოთად დაეცნენ თიანეთს, „შემოგისვენენ დედოფლსა და ქონებასა მისსა“, მაგრამ რაკი მეფე ვეღარ იპოვეს, მხოლოდ ქოლების დატაცება იქმარეს და ქარს გაბრუნდნენ.

სულ ერთი ყოფილა — რაღა თელავი და რაღა თიანეთი, — იფიქრა გამწარებულმა კონსტანტინემ და ისევ თელავს გადმოვიდა ატირებული ჭალაბით.

თელავიდან მეფემ ჰარელებს შეუთვალა: სტუმარ-მონდობილად მიგიჩნიეთ და ასეთი რაიმე როგორ მაკადრეთო!

ლეკთა უზუცესებმა კახეთის მეფეს ქონება უკანვე დაუბრუნეს და თან ასეთი ზოდნოც შე-მოუთვალეს: რაც მოხდა, სულ „ჩვილმა ლეკებმა“ მოახდინეს ჩვენდა უცნობებლად; ამისათვის ისინი კიდევაც „ვსტანჯეთ“, ხოლო ამიერიდან ჩვენ „კვალად ვართ მეგობარნი შენი მტკიცედეთო“.

ერთხელ კიდევ დაწავდნენ და „დამეგობრდნენ“ კონსტანტინე და ჰარელინი.

ჰარელინი პირობას იძლეოდნენ, კახეთის მოსახლეობას ზელს აღარ ახლებდნენ, თუ კახთა მეფე ქართლისკენ მიმავალ გზებს არ დაკეტავდა. კონსტანტინესაც სწორედ ეს უნდოდა: ლეკებს მუდმივი თარეშით დაესუსტებინათ ქართლში ჩაბოლებული ოსმალები და ამდენად ოსმალებს ზელი აეღოთ კახეთსა დაპყრობის ფიქრზე. ამ შემთხვევაში კონსტანტინეს სრულებით არ ენაღვებოდა, რომ ქართლისაკენ გზაგახსნითა ლეკები მარტო ოსმალებს კი არა, ქართლებსაც გააჩანაგებდნენ. ნთავარი იყო, ოსმალებს და

ლეკებს ერთმანეთი დაეუძლურებინათ და სხეთის მიწა არ შეეწუხებიათ.

აკი ასეთი იყო კახეთის მესვეურთა „საქართველოებად“ დაქუცმაცდა და „დაიპანტა“ ..

1724 წელს, როგორც ზემოთ მოვახსენე ჩემს მკითხველს, მაინც იყო ცდები ქართლელთა და კახელთა გაერთიანებისა, „ყოველი მტრის“ წინააღმდეგ ერთიანი ბრძოლის „განაზრებით“, — პირველად — ბაქარსა და კონსტანტინეს შორის, მეორედ — გივი ამილახოვსა და კონსტანტინეს შორის.

მაგრამ არც ერთხელ და არც მეორედ არაფერი გამოვიდა.

ოსმალებმა ისევ გაიმარჯვეს, ქართლს მტკიცედ დეივლდნენ და კახეთი მისწინა ამოღეს.

კახეთი სპარსეთის უმად ითვლებოდა. კონსტანტინე მამადა-ყული-ხანიც შაჰის დანიშნული კაცი იყო და კიდევაც სამაგიერო და „სამაგალითო“ ერთგულებით აღიარებდა სპარსეთის „მფარველობასა“ და „სპარსორობას“.

მაგრამ იმუამად სპარსეთს კახეთის „პატრონობა“ კი არა, საკუთარი თავის მოვლაც აღარ შეეძლო. ამიტომ თვითონაც „უფრო დიდი“ მფარველის ძებნა დაიწყო კახეთის მეფემ.

და ისევ რუსეთი აემართა თვალწინ იმედად კახეთის საკეთმაპყრობელს.

1724 წელსვე კონსტანტინემ წერილები გაუგზავნა რუსეთის საიმპერატორო კარს. ვახტანგ მეფეს შევუირადიო, მეც მზად ვარ ქრისტიანობისთვის ვიბრძოლოო, თავს არ დავიწოვავ, რომ ოსმალებს საქართველო არ დავანებოო, — სწერდა კახთა მეფე.

ჯერ ვინმე რო სეზა გაგზავნა ელჩად რუსეთში, მერე — ბერი ზეზედე, ბერი ქრისტეფორე და თავადი დავით ბეჟანის ძე. ელჩები 1725 წლის 3 მარტს ჩავიდნენ მოსკოვს.

მაგრამ დედოფალმა ეკატერინე პირველმა არ მიიღო ისინი.

ეს გასაგებია იყო: აკი რუსეთის საიმპერატორო კარს საქართველო ოსმალეთის „გავლენის სფეროდ“ ჰქონდა აღიარებული და ხელმოწერილი.

დავით ბეჟანის ძემ ჩამოუტანა ეს სამწუხარო ამბავი რუსეთიდან კონსტანტინეს.

ზეზედე და ქრისტეფორე მოსკოვში დარჩნენ — „ხეხენცკელ ქართველებთან“.

(ზეზედე ადრეც ცხოვრობდა რუსეთში. გენერალ-ფელდცეზმაისტერ აღექსანდრე არჩილის ძეს ახლდა რუსეთ-შვეციის ომში).

მაშ, კახეთი სავსებით „უპატრონოდ“ და უმ-

ლევან სანიკიძე
შაბრძაშვილი ხელმოწერა

წილად დარჩენილიყო ოსმალური ვეშაპის ხახასთან.

ხოლო ოსმალებს აშკარად „ნებავდათ დაუკრაბა კახეთისა, მსგავსად ქართლისა“.

რაკი მეთი საშველი აღარსიდან ჩანდა, ისევ თავისი „საუფარელი სპარსეთისკენ“ გაიპოვინა ხელი კონსტანტინე მაჰმად-ყული-ხანმა. მან შაჰთან გაგზავნა სახლფუტუცისი საჭურჭელი და სთხოვა „ნიჭნი საგანძურთა“ ოსმალთა წინააღმდეგ საომარი ხარჯებისათვის.

სანამ სპარსეთიდან პასუხი ჩამოვიდოდა, მანამ კონსტანტინე, კახთა და ლეკთა ჭარით, უაზახისაჲს დაიძრა.

შეიტყვეს ოსმალებმა, სასწრაფოდ ამხედრდნენ და მოულოდნელად თავს დაეცნენ „ხოლხილას მდგომს“ კახთა მეფის ბანაკს.

ძლივს გაასწრო კონსტანტინემ. მისი ქონება და „გულისი სალაღობედ“ წამოჰყვანილი ხარკები ოსმალებს დარჩათ.

გაქცეული კახთა მეფე მივიდა განჯას. ხალაც მაშინ შაჰის ბრძანებით მმართველად იჯდა კონსტანტინეს ძმისწული მაჰმად-მირზა. მაგრამ ძმისწულმა არ შეუშვა ბიძა ქალაქში. „ვიინადან ეშინოდათ განჯელთა ოსმალთაჲს“.

ქალაქგარეთ კი უძღვენეს განჯელებმა კონსტანტინეს „დიდნი მიწები“, მაგრამ აღარ დადგა და კახეთისკენ გასწია კახთა მეფემ.

ღამით მოჰყვებოდა მტკვრის ნაპირს, რამეთუ „აქედან შიში ლეკთაჲს“. მეგზურ-ეტიკად ჩვენთვის უკვე ცნობილი ტურა რამაზაშვილი მოუძღოდა.

საგარეკოს მოატანა მეფემ და მაშინვე დაეცნენ ლეკები თავზე. ბეწვზე გაასწრო კონსტანტინემ — „განივლტო ღამით და მივიდა თელავს და განაშარა იგი“.

იღმა 1725 წელს.

ლეკები მოსდგომდნენ კახეთის ციხე-ქალაქებს, სოფლებს და „დაბნებს“. უკვე „დაპურობილად“ და „დასაკუთრებულად“ თვლიდნენ ლეკები კახეთს. ის, რაც დიდმა თემურლენგმა და შაჰ-აბასმა ვერ შეძლეს, თითქოს შარაგზის ჭურდ-ბაცაცებმა შეძლეს. მოღლებიც კი გაუსიეს ახლმა „დაპურობებმა“ კახეთის სოფლებს, სენიტური მაჰმადიანობის გასავრცელებლად.

სწორედ მაშინ მიიწვიეს ქართლის თავადებმა კონსტანტინე თავისი ჭარებით ოსმალთა წინააღმდეგ საომრად. როგორც ითქვა, კონსტანტინეც მივიდა მუხრანს, კახთა და თუშ-ფშავ-ხევსურთა თანხლებით. მაგრამ ისიც მოგახსენეთ, რომ ამ „ერთობას“ არავითარი შედეგი არ მოჰყოლია.

კონსტანტინე ახალგაზრს გადავიდა და ოჯახიც იქ გადაიყვანა, „რამეთუ ვერღარა შთავიდაც კახეთს ლეკთა გამო“.

აქვე კახთა მეფეს ეახლა სახლფუტუცისი საჭურჭელი, რომელიც მას ელჩად ჰყვდა გაგზავნა.

ნილი შაჰ თამაზთან. უაენს თავისი „ერთგული მაჰმად-ყული-ხანის“ თხოვნა მართლა შეუწყნარებია და გამოუგზავნია 18 400 დრაჰმანი. მაგრამ ეს ფული მეფეს იჭვე. ქსანზე შემოეკამა, „რამეთუ დაუძვრის უოველნი საზრდელნი ქსნისხეველთა“.

კონსტანტინემ შანზე ქსნის ერისთავიანგან ასეთი უპატივცემულობა „ვერღარა იტვირთა“ და ფშავის მეთებს მიაშურა. თან წაიყვანა საკუთარი ოჯახი და მშა, თეიმურაზი „დედა-წულთურთ“.

ერთი წელიწადი გაატარა მეფემ ფშავში „იჭრილებითა დიდითა“.

კახთა მეფის „გადაკარგვამ“ კიდევ უფრო ათამამა ლეკები. ისე გათამამდნენ, რომ ჭარულმა ლეკებმა დაღესტნელი თვისტომნი ჩამოიყვანეს და დიდძალი ჭარებით გარს შემოადგნენ თელავს.

ერთი სიტყვით, საქმე იქამდე მისულა — ლეკებმა კახეთის სატახტო უნდა აიღონ და ამ დიდებულთ ქართული ქვეყნის „დაპურობის საქმე“ ერთგულ და სამუდამოდ გაათავონ.

ერთი კვირა ებრძოდნენ ერთურთს მომხდურნი და დამხდურნი.

მერე ქალაქის გალავანს გარეთ გამოიჭრნენ თელაველნი და „კახური გახელებით“ დაეტაკნენ ლეკებს. დედუკენ და „მოსრნეს ბანაკის მათნი. აოტნეს და აღიდეს ალაფნი მათნი“.

თელაველთა გამარჯვების ამბავი რომ შეიტყვეს, კახელებმა მთელს კახეთში, უოველ ლეკს, რომელსაც კი ზელი დაატანეს, მუსხის გაავლეს.

ლეკთაგან რომ „განიწმინდნენ“, კახელებმა კონსტანტინე მაჰმად-ყული-ხანს ფშავში კაცი გაუგზავნეს და შეუთვალეს — მოდი, ქვეყანას უმეთაურე და მოუარეო.

კონსტანტინე თელავს მობრძანდა და დაბრძანდა მშაშარეულზე.

მაშინვე ჭარში მოციქულები გაგზავნა და ლეკებს ისევ ზავი შესთავაზა.

ლეკებმა იფიქრეს: კახელები მაგრები არიან, ხოლო ქართლი მდიდარი და უპატრონოა. ამიტომ სჯობია, კახელებთან დავაშუდედო და მათი გზებით და მეგზურებით ქართლში ვითარე-შოთო.

ასედაც მორიგდნენ: კონსტანტინე ლეკებს ქართლისკენ გზებს გაუხსნიდა და მეგზურებსაც გააუოლებდა. სამაგიეროდ ქართლში მოალაფებული ნადავლის მეტეუთებს ლეკები კახთა მეფეს მიაართმევდნენ.

ასე „ვაათავ“ საქმე კონსტანტინე მაჰმად-ყული-ხანმა, ლეკების „მეგობარმა, მშამ და მეუფისმა“.

მაგრამ მანვე იცოდა, რომ ლეკები „ბოლომდე სანდონი“ შაინც არ იყვნენ და მაღაროში დიდი ციხე-სიმაგრე გაამართინა „მოკავშირეთა“ მოსალოდნელი თავდასხმის უკუსადგებად.

„მეცხედლე“ ოსმალები აჭაყებულნი შანშე ქსნის ერისთავისა და რევან არაგვის ერისთავის დასალაშქრავად მილიონდენ და კონსტანტინეს დაბმარება სთხოვეს. კახთა მეფე „სიამოვნებით“ დათანხმდა, „ვიინადგან მტერი-იყო მამამდ-ყული-ხან შანშესი უპატიო ყოფისათვის წინ-თქმულთა“. წაჰყვა კონსტანტინე დამპყრობლებს მომშოთა ასაოხრებლად, მარტო კახთა ჭარით კი არა, „მოკავშირე“ ლეკთა ნიჭადის (დამხმარე ჭარ) თანხლებით.

აქე შეესივნენ ქსანსა და არაგვს ოსმალები, კახელები და ლეკები.

რევან არაგვის ერისთავი წითულეთს გაიქცა, მის ნაცვლად არაგვის ბატონად ოსმალებმა დასვეს პაპუა ერისთავი.

შანშე ქსნის ერისთავმა ქრთამით ისევ დაიწარჩუნა ქსნის მფლობელობა.

კონსტანტინე მამამდ-ყული-ხანმა ანაურის ციხე-სიმაგრეს ჯარბაზნები ააყარა და თელავს გაგზავნა.

არაგვისა და ქსნის დალაშქრის შემდგომ, როგორც ითქვა, ოსმალებმა დალაშქრეს ლიახვის ხეობა, დაამარცხეს და გააქციეს თეიმურაზ მარბეული.

ხოლო უკან რომ გამობრუნდნენ, სწორედ მაშინ „ინეტეს ოსმალთა დალატით შეპყრობა მამამდ-ყული-ხანისა“. მაგრამ კონსტანტინემ ისაყ ფაშას მწკაცრობა დროისად შეუტყო, გამოიქცა და მშვიდობით ჩააღწია თელავს.

ერთი წლის შემდგომ, ისაყ ფაშას შვილმა და ახალციხის მმართველმა უსუფ ფაშამ კონსტანტინეს შეუთვალა: მე ახლა ყარაღაქს მივდივარ, იქ სურხაი-ხანს უნდა შევხვდე და შენც იქ უნდა მოხვიდე, რამეთუ ბოლოს და ბოლოს კახეთი ხონთქრის მორჩილად სცნო და აღაპრო.

კონსტანტინემ ოსმალ ფაშას შემონათვლის პასუხად ფეხი დაჰყრა და ისევ ფშავის მთებს მიიწა თავი.

უსუფ ფაშამ ალავერდის ეპისკოპოსი და სარღული თარხან ლუარსაბი გაუგზავნა გაქცეულ მეფეს: დაარწმუნეთ, თავისი ფეხით მოვიდეს და არას ვავნებო, თუ არა და, მერე ყველაფერი თავის თავს დააბრალდოს.

შეუწინდნენ და ერიჩინნენ ალავერდელი და თარხან ლუარსაბი კონსტანტინეს: ფიცით გარწმუნებთ, ეახელ უსუფ ფაშას და წყალობის მტკარა ფეხს შეგვრისო, ხოლო უკეთუ არ ეახლები, ერთის მხრიდან ისაყ ფაშა წამოვა ოსმალთა მხედრობით, მეორეს მხრიდან სურხაი-ხანი ლეკთა ჭარით, კახეთსაც მოოხრან, შენც სელთ ჩაიგაგებენ და სასიკვდილოდაც აღარ დაგწოგავენო.

დაიჭრა კონსტანტინემ. შექდა ცხენზე, კახთა მცირე მხედრობა აიყოლია, ალავერდელი და თარხან ლუარსაბიც იახლა და გაემართა ბეჟან-ბაღსკენ, სადაც მაშინ იდგა ოსმალთა ბანაკი.

დიდის ამბით, ხელგაშლითა და „სიყვარულთ“ შემოგება უსუფ ფაშა კახთა მეფეს დაჲდალ „პატივსცა“ და მერე სთხოვა: ახლა უკვე გაბრუნდიო და, როცა მოგიწოდო, მაშინ უფრო დიდის ჭარით მეწვიეთო.

ერთმანეთს დაემშვიდობნენ.

იქვე მაჰმად-ბეგი იდგა, ისაყ ფაშას „მეხატურელ“.

იმასაც გამოეთხოვა კონსტანტინე და ცხენ-საკენ გაემართა.

უჯანგში ფეხი შედგა და ის იყო ცხენს მოახტა და უნაგირზე შესწორდა, რომ ზურგში მძლავრი დარტყმა შეიგრძნო.

ეს მამამდ-ბეგმა შესტყორცნა შუბი.

კონსტანტინემ დარტყმა შეიგრძნო-მეთქი. მაგრამ ვეღარ კი შეიძინო: უკვე უსუფად ეგდო ღელამიწაზე.

„მერმე მიეტყვენ ოსმალნი კახთა, მოსწყვიტნეს და ტყვე-ჰყვენ მრავალნი“.

შეიპყრეს ალავერდელიც და თარხან ლუარსაბიც. ისინი უკვე აღარ სჭირდებოდა უსუფ ფაშას და მისი ბრძანებით იქვე ორივეს თავები დააგდებინეს.

ერთად მოაქურეს წარკვეთილი თავები — კონსტანტინე კახთა მეფისა, ალავერდის ეპისკოპოსისა, თარხან ლუარსაბისა და „სხვათაცა მრავალთა“ და ისაყ ფაშას ჩაუმახარობლეს ტფილისში.

ისაყ ფაშამ ეგზოზ „ძვირფასი და საამური ძღვენი“ თავის მბრძანებელს — ოსმალეთის ფადიშაჰს გაუგზავნა სტამბოლში.

ეს ამბები 1782 წელს დატრიალდა.

აქის შემდგომ შეხვდნენ ერთმანეთს უარაღაქში უსუფ ფაშა და ყაზი-ყუმუხის ბატონი სურხაი-ხანი. შეხვდნენ, ითაბიბრეს, გადაწყვიტეს და დაშორდნენ.

ოსმალთა ბელადი ტფილისს დაბრუნდა.

ლეკთა ბელადი კახეთს შეესია.

ლეკები ჭერ თელავის ხასახლეს დაეცნენ.

კონსტანტინეს ცოლ-შვილი თავისი ნებთ ჩაბარდა სურხაი-ხანს.

აქის შემდგომ სურხაი-ხანმა „შეუმსრა შილდა, ყვარული და გავაზი, მოსრნა, მოსტყვევნა, წარაყვანა მრავალნი სულნი და წარვიდა თვისადე“.

ყარაღაქის ციხე საგანგებოდ განამტკიცეს ოსმალებმა — „განამაგრეს ჯარბაზნებითა და შეაყენნეს გაუშავნი და სხანი ღაუდგინნენ“. ეს არ მოეწონათ ლეკებს, რადგან ფრიალ იზღუდებოდა მათი ძარცვა-რბევის წრეწირი კახეთის მიწა-წყალზე. არ მოეწონათ, მაგრამ ვერაფერს გახდნენ.

მაშინ ქართლისაკენ დაიძრნენ ჭარელინი. მოვიდნენ და „მოსტყვევნეს ბოლნისებო“. გამო-

ლევან სანიძე
შტაბსმწიფი ხმლები

უბრათ ისაყ ფაშა ოსმალთა და ქართველთა ზარით, — „და მოსწყვიტნეს ურიცხვნი ღმრთი, აოტნეს და მოყვნენ ზოცითა და სპივითა დღე და ღამე ალაზნამდე, ვითარ მცირედნილა გარდაეხვეწნენ და უკუნ-იქცა გამარჯვებული ისაყ ფაშა ტფილისსე. არამედ ქარელთა მიერითჲან ვერღარა იკადრეს რბევად და კირთებად...“

ამ დროს თეიმურაზ ბატონიშვილი ფშავს აფარებდა თავს. „ფრიად უპოვარა“.

რუსეთს წასვლა „მოინება“ თეიმურაზმა.

მაგრამ ზელი ააღებინა მისმა მრჩევლებმა, გაუთავებელი ჩიხნით.

მაშინ თეიმურაზმა ისაყ ფაშას მოცუქულ ჯა-უგაზა და ხელშეუხებლობის პირობა ითხოვა.

კახეთი ხონთქარმა ისაყ ფაშას შეიღს, უსუფ ფაშას დაუშტყიკა, მაგრამ ისაყ ფაშა კარგად ხელავდა. რომ კახეთის მორჩილება იყო „სახელით ოდენ და ვერა რის მოქმედებითა“.

ამიტომ ოსმალთა მთავარსარდალმა კახელებთან ისევ შერიგება ამჯობინა და თეიმურაზი ტფილისს მიიწვია „სახურველ სტუმრად“.

თეიმურაზს ყოყმანი შეუდგა, მაგრამ ბოლოს, „განზრახვითა და იძულებითა კახთათა“, მაინც წავიდა ტფილისს.

ისაყ ფაშამ „კეთილად შეიწყნარა“ თეიმურაზი და „წარმოავლინა კვალად კახეთსავე, რათა დაადგრეს ერთგულებას ზედა და იყოფებოდეს თელავს“.

ახე იწყებდა კახეთს მეფობას თეიმურაზ მეორე (1733-1762 წწ.).

ერთი წელიწადი აცალეს ტახტზე „მორჩილად“ მჭიდმარებს თურქებმა.

ხოლო „წელსა 1734 უსუფ ფაშა მოვიდა დიდის ჭარით ქიხიყს-მალაროს და დასდგა მუნ, რათა ნებისმიერ თვისისა დაიპყრას კახეთი“.

აგრე არ უნდაო, თეიმურაზმა და „შემორჩიბნა კახნი, მოვიდა ღამე და თავს დაესხა და გაემარჯვა ოსმალთა ზედა და მრავალნი მოსწყვიტნეს“.

თავიარისმტერვეთ მოცოცხა უსუფ ფაშამ და მისმა განახევრებულმა მხედრობამ.

„მიერით ვერღარა იკადრეს ოსმალთა შესვლად კახეთად“.

არც ისე „თვინიერი“ ჩანდა ახალი მეფე კახეთისა, მეფე თეიმურაზ მეორე, მამა „პატარა კახისა“.

ხოლო პატარა კახი — ერეკლე ბატონიშვილი, მამის მეფედ აღზევების ქაშის იყო ცამერწიწი წელიწადი და სამუდამოდ გამოსულიყო უმკაცრესი, უნებვირო ბავშვობისა და ყრმობა წლებიდან. სამუდამოდ უკან დაეტოვებინა ჩამუშ-ხამუში სისხარული გლეხებთან და მწყემსებთან გატარებული დღეებისა უკვე უმღერდნენ კახეთში პატარა კახის „ბუნებისშვილობას“.

ბატონიშვილს ერეკლესა

იქმის ძუძუ უწოვნი;

საჩაღეში გადამგდოთ,

მონადირეს უპოვნი;

წყალი უსვამს ალგეთისა,

თრიალეთზე უძოვნი.

ბავშვობის საყვარელი ცხენის, ბაჩას ზურგზე ესწავლა ცხენოსნობა.

საომარ ხელოვნებას აბელ ანდრონიკაშვილი ასწავლიდა, ღვთისმეტყველებას — ონოფრე ბოდბელი, გალობას — დიმიტრი ხელაშვილი.

ეს ტაბლ-მწარე ამავად ჩავლილი იყო: ერთხელ ერეკლეს ნადირობის დროს შვლის ნუჯრი დაუჭერია, ბიჟინა დაურქმევია, თავის ხელით გაუზრდია და შეუზრდია. უფლისწულისგან გათამამებული ბიჟინა ბევრს დარბოდა და დახტოდა თურმე სასახლეში, ბევრსაც გულზე ქვალად ესობოდა შვლის სითამამე. და ერთხელ, როცა ყრმა უფლისწული შინ არ იყო, ბიჟინა შეიპყრეს და ყელი გამოსჭრეს.

თეიმურაზი უკვე „კარგა ხნის“ პოეტი გახლდათ და ლექსიც შეთხზა წუხილით შეპყრობილი ძის სანუგეშოდ:

ჩიოდა ამას ბიჟინა,

როს ხდომა ჰქონდა სულისა:

„სად მყავს აწ ჩემი ბატონი,

ჩემი ამგები ხელისა?

უმისოდ მომკლეს ღიაეთა,

არ მყვანდა მტკენი გულისა“.

და აწ თქვენ შეგაძრეთ უგრძნობლად სიკვდილი მის ბედკრულსა.

ცამეტ წლისა იყო უფლისწული მამის მეფეების ქაშს, 1738 წელს.

ყმაწვილს ყმაწვილობისთვის აღარ სცალოდა.

გამოსვლა ნადირ ავშარისა

ერანი ჩვენ ორი უაენის მბრძანებლობის ქვეშ დაჯდოვეთ: ისფაჰანში ავღანელი მირ-მამმუდი იჯდა, ხოლო თავრიზში — სეფიანური სისხლის „კანონიერი“ ხელმწიფე, თამაზ მეორე — უნიკო, უწყალო, უგუნური, ღოთი და გარყვნილი

დესპოტი. დავით გურამიშვილმა სრულად დახატა შამ თამაზ მეორის სახე:

იჯდა ყაენი შამ-თამაზ,

ძე ძისა შამ-აბაზისა,

მან შექმნა ბილწად ღრანჯობა,
ბევრი ლეინო სვა ვახსია,
ალარ ახსოვდის სიმთვრალეთ
ხელში მირთმევა არხისა,
და მით სამართალი დაფასდის
ცხრა ქანქრად ცხრა აბაზისა.

შეყვარებოდა ორივე მას,
ლოთობა მეძაბოვანი,
მით დაბნეოდა, წართმოდა
თავისი ტკევა და ცნობანი;
მუღამ შინ იჯდის განცხრომით
ვერ გასძლოს გარეობანი,
და მის გამო ვეღარ შეიძლო
მან ქვეყნის პატრონობანი.

1725 წელს მირ-შამშუდს მისი სისხატკით
მოთმინებადაცლილმა ავღანებმა შეთქმულება
მოუწყვეს და ყელი გამოჭრეს.

ისფაჰანის ტახტზე მირ-შამშუდის ბიძაშვილი,
აშრაფი ავიდა.

ახლა ეს ორი ხელმწიფე დაუდგა ერთმანეთს
პირისპირ, ხმაღზე ხელდადებულნი — თამაზ
შაჰი და აშრაფი შაჰი.

თამაზ შაჰს ერთი სარდალი გამოუჩნდა, დი-
დად ნიჭიერი, ხერხიანი, მამაცი და თავზეზე-
ლაღებული, სახელად — ნადირ, შვილი მწუკ-
მისისა, ყმაწვილობაში თვითონაც მწუყემსი, წა-
რმომავლობით ავშართა ყიზილბაშური ტომისა-
გან (შვიდი იყო ყიზილბაშური ტომი: შამლუ,
არუმლუ, თექელუ, უსთაჯლუ, ავშარი, ყაჯა-
რი და ზულყადარი).

ძალიან მალე მოხიბლა და დატყვევა შაჰ
თამაზი „უეროგულესმა, უნიჭიერესმა და უმა-
მაცესმა“ ნადირ ავშარმა, ბოლოს, ნადირმა ხე-
ლმწიფის საამებლად და „საბოლოოდ დასაბ-
ყვევებლად“ ახალი სახელიც კი დაირქვა —
თამაზ-ყული-ხანი, ანუ „თამაზის მოწა-
ხანი“.

ერთ დღეს თამაზ შაჰმა ნადირ თამაზ-ყული-
ხანი დაიბარა და უთხრა: ჩარები უნდა გამაშა-
დო, ისფაჰანზე გაილაშქრო და ავღანელები გა-
ანადგურო.

დიდის სიამოვნებით ვკისრულობ ეგვომ სა-
პატიო ბრძანების აღსრულებასო, უპასუხა თა-
მაზ-ყული-ხანმა, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვე-
ვაში, თუ ერთ თხოვნას წინასწარ შემისრულე-
ბო.

რა თხოვნა არისო?! — იკითხა შაჰმა.

ყოველი საომარი და სახელმწიფო საქმეების
წარმართვა მე უნდა მომანდო, შენ უცნის ტა-
ხტითა და პატივით დამკაყოფილდე და ჩემს
მოქმედებაში არ ჩაერო; დარწმუნებული
ბრძანდებოდე, ასე აჯობებს: იმედი მაქვს, ჩემს
ერთგულებაში ექვს არ შეიტან და ყველაფერს
იხე წავიყვან და განვასრულებ, როგორც შენს
უმაღლესობას სურს განხორციელდესო, — მი-
უგო ნადირ თამაზ-ყულიმ.

აღმოსავლელი დესპოტის კარზე ასეთი კადნი-
ერი სიტყვანი ერთის შეხედვით დაუგონებლად
გვეჩვენება, მაგრამ, როცა გავისინებთ თამაზ
შაჰის სრულ უსუსურობას და ახლად აღწევე-
ბული ავშარის სიძლიერეს — მისდამი მეომა-
რთა თავუანისცემას, პირად ნიჭსა და სიამა-
ცეს, ადვილად გასაგები ხდება ნადირ თამაზ-
ყული-ხანის სითამამეც და თამაზ შაჰის „შემ-
წუნარებლობაც“: ყანმა ერანის „ყოველი სა-
ქმის“ წარმოება „დამოუკიდებლად“ მიანდო
დროის გმირს.

დამაშა ნადირ ავშარი სპარსთა მხედრობით,
ისფაჰანს ერთი დღის სავალზე მიუახლოვდა და
დაიბანაქა.

აშრაფი შაჰიც გამოვიდა ქალაქიდან ავღანთა
ჩარებით და შეება „გულდელალ ყიზილბაშებს“.
სახტკი ბრძოლა გახურდა. მრავალი მეომა-
რი ჩაწვა და ჩაიხლირა ორივე მხრისა.

უკუიქცა დამარცხებული აშრაფი შაჰი და
შეასწრო ისფაჰანის კედლებში.

ყიზილბაშები გარს შემოადგნენ ერანის ხატა-
ხტო. ალყა ერთი კვირა გაგრძელდა; კვირის
თავზე კი გამოირკვა, რომ ტყუილად მდგარან
ახე გაფაციცებით და გაწამაწიით: ქალაქის კა-
რიბეკები რომ შეღეწეს და შევიდნენ, მაშინ
შეიტყვეს, რომ შაჰ აშრაფი თავისი სახლეუ-
ლით და ამალით მარცხის ღამესვე გაპარული-
ყო და გაქცეულიყო ისფაჰანიდან.

ნადირ თამაზ-ყულიმ შაჰ თამაზი მოიწვია,
სეფიანთა ტახტზე დააბრძანა და „დაიდაი გამა-
რკება“ მიუღოცა.

ისფაჰანიდან შირაზს გაქუსლა ნადირმა, გა-
რკა იქ შეხიზნული ავღანელები და ეს დიდი
საბეგლარბეგოც დაუმორჩილა თავის ხელისუ-
ფალს.

მხრებში გაიშალა და გაწვიადდა ერანის ზე-
ლმწიფე.

ოსმალეთისა და რუსეთის მთავრობებს მო-
თხოვნა გაუგზავნა: ერანის კუთვნილი ქალაქე-
ბი, რომლებიც თქვენ ავღანთა ძალმომრეობის
დროს ერანისთვის წაგართმევით, კეთილ ინე-
ბეთ და უკანვე დაგვიბრუნეთო.

რუსეთის საიმპერატორო კარი აღარ აპირებდა
კავკასიისპირეთისათვის სისხლი დაექცია. გარა-
დდა დიპლომატიური წიაღსვლანი ისფაჰანსა და
პეტერბურგს შორის.

ხოლო მანამ ნადირ თამაზ-ყულიმ ოსმალეთს
შეუტია და წელიწადი დაადებინა ერანული ქა-
ლაქები: თავრიზი, ქერმანშაჰი, შამადანი და
მიწა-წყალი ზენჯანის დასავლური მხარისა.

მერე აღმოსავლეთისკენ გაეშურა ნადირ ავ-
შარი, დიპყრო ხორასანი, აიღო მერათი, ყან-
დაშარი და მიწასთან გაასწორა ყიზილბაშთა
მოხისხლე ავღანისტანი.

ლევან სანიძემ
შტარპაშვი ხმლები

სანამ ნადირი აღმოსავლეთში იბრძოდა, მანამ ოსმალებს ისევ დაეპყროთ მამადანი. მ.შ. ერთგერ კიდევ აყვრიდა უმწიობა თამაშ შაჰი. ხაი. მან ხელის განძრევაც ვერ მოახერხა უნიდროდ. ისფაჰანი და თავარიზი პანიკამ მოიცვა. ყანენა ოსმალო სერასქერთან მოლაპარაკება გამართა. სერასქერმა უმძიმესი საზავო პირობები წამოაყენა. ის „პირობები“ შაჰ თამაშმა ნადირ თამაშ-ყული-ხანს გაუგზავნა „შესათანებულად“.

აწვადდა და აიშალა ნადირ ავშარი შაჰის ეგზომ ლარსობითა და სამარცხენო გადაწყვეტილებით, და მაშინვე წერილი აფრინა ისფაჰანს: „იქონიეთ მოთმინება, სანამ მე თქვენ გინახულებთ. ღვთის წყალობით მე მოგვევლინებით იმ ქარით, რომელიც ძლიერია მუდნივე გამარჯვებებით, შეჩვეულებია ყოველ ქირათ თმენას საომარ ველზე; უთვალავია, ვითარცა ქიანქველას ბუდე, მაგრამ ამასთანავე მამაცი, როგორც ლომები, ახალგაზრდული გამბედაობისა და შუა ასაკის კეთილგონიერების შეზავებით. მოვალ და მაშინ დანახავთ, რომ ჩვენი შტერი, ცეცხლის მოთაყვანე, თავზე ღადარს დაიყრის. რამეთუ ამბობს ბრძნული ანდაზა: „ვისაც ტალღებში სხვიის დახრჩობა სწადია, თვითონ ჩიხრჩობა წყლის შორეულში“.

ეს მოწერა და მოწერილს თვითონვე გამოჰყვა თავისი ერთგული და მრავალრიცხოვანი ჯარით. მაგრამ შაჰ თამაშის დასახსნელად უკვე აღარ მოდიოდა ნადირ ავშარი...

ისფაჰანს მოვიდა და ამოქმედდა ნადირი. შაჰ თამაშის ერთგული ჯარები პროვინციებში დაგზავნა და დაქსაქსა. თვითონ შაჰი საგანგებოდ დაბრუნდა ნადიმზე მიიწვია, უგრძნობლად გაათრო, ხელფეხი მოუტოკა და ბორკილებული ხორასანს გადაჰპარგა.

ოსმალები მიდიან

ამიერკავკასიას მოაპყრო ხარბი თვალი ნადირ ავშარმა.

ერევანი უსისხლოდ დანებდა, მაგრამ მაინც დაუნდობლად გაძარცვა და ბევრი ოჯახიც სომხეთიდან ხორასანს გადასახლა.

ისაყ ფაშას ერანელთა შემოსევის საფრთხეც უგრძნვია, ლეკთა თავდაცემაც და ქართულთა აჯანყების „გარდუვალობაც“. ამიტომ აუშენებია მას „ციხე აველინსა, კოშკები დიღმის და ციხენი გომისა და მუხრანისა“.

ქართველები უკვე ამხედრებულიყვნენ ოსმალთა გასადევნად და გადასაშენებლად.

ეს დიხაც სასიამოვნოდ უნდა დარჩენოდა ერანის მბრძანებელს;

ჭრჭერობით მაინც ასე უნდა ყოფილიყო, რადგან მას ოსმალებთან ბრძოლაში ძალიან

მეორე დილით სპარსელი მხედარმეთავერები და წარჩინებულები შეშყარა და გამოეცხადეს თამაშ შაჰი ყანის ტახტისთვის უღირსი გამოდგა, ოგი ხორასანს გავგზავნე და სახელმწიფო ტახტზე მისი შვილი აბას-მირზა უნდა დავსვათ, სპარსული ფულიც მისი სახელით მოვქრათ, ყოველი საქვეყნო საქმე მისი სახელით აღვასრულოთ, მისი სახელითვე ვიომოთ, რამეთუ მისი ვარსკვლავი ნათელი და ბედნიერიაო.

ვის რა ეთქმოდა, როცა ნადირ ავშარი ბრძანებდა?

ასე გამოცხადდა ხელმწიფობა შაჰ აბას მეცამეტესა.

ხოლო ერანის ახალი ხელმწიფე მაშინ ექვსი თვისა იყო, ჭრე ისევ აკვანში იწვა და ღიმილ-ავგაროვნებს ეფოთარებოდა...

ავი ხუმრობა უყვარდა ნადირ ავშარს. „ხალხსაც მოეწონა მისი საქციელი, შეიყვარეს ის, აქებდნენ მის სიბრძნეს და მზრუნველობას“.

იმავ 1782 წელს ნადირ ავშარი ხელმეორედ დაეძგრა მამადანში შემოჭრილ თურქებს, ამარცხა და განდევნა ისინი ქალაქიდან.

იმ წელსვე „რეშტის ტრაქტატით“, რუსეთთან დადებული კასპიის ზღვის საზღვრითი საზღვრები, მაზანდარანისა და ასტრახანის მხარენი.

1784 წელს შირვანში შეიქრა და შემახადან დაიფრინა ოსმალები.

1785 წელს, „განჯის ტრაქტატით“, რუსეთთან დაუბრუნა გილანისა და ბაქო-დარუბანდის მხარეები.

(სწორედ მაშინ რუსეთში მყოფმა ვახტანგ მეექვსემ საბოლოოდ დაჰყარა იმედი „თათარ დამპყრობთა“ წინააღმდეგ რუსული დახმარების მიღებისა).

სკირდებოდა ქართველთა „კავშირი“ და „მეგობრობა“.

„მაშინ ქართველთა მოსწყვიტნეს ოსმალნი ტფილისის გარენი სრულად“.

ზემო ქართლებიცი გივი ამილახორს დეყენებინა ფეხზე.

ნადირ ავშარს მოციქულად თავისი ერთი ხარღალი გამოეგზავნა გივი ამილახორთან და მამუკა მუხრანბატონთან, — განჯას მივდივარ ოსმალთა გასანადგურებლად და ქართველებით მომშველეთო.

გივი ამილახორს თანხმობა განაცხადა, მაგრამ განჯაში წასვლამდე მას გორში ჩამდგარი ოსმალების ამოწყვეტა განეზარა.

გორელებიც წინასწარ დაჰპირებოდნენ დახმარებას... და დღისით, მზისით, ამილახორის

მეორები თითო-თითოდ, გლეხურად გადა-
მულნი, შეესახლნენ გორელ მცხოვრებლებს.

ოსმალები ციხისთვის ხის ნაშორებს იმარა-
გებდნენ და ოთხი რჩეული ქართველი ვაჟი-
ცი ისე შეეპარათ, როგორც ქირის საძებრად
მოსული მუშა-მტკირთავენი. გვიან ღამემდე
ათრის ნაშორები „შეჩენილებმა“, ხოლო
დილით, როგორც დათქმული ჰქონდათ, ციხის
კარებში აქეთ-იქით ძელები ჩაუტნისეს, ოსმა-
ლებმა კარები ველარ დაკეტეს და გვიც ამი-
ლახორის მეორებიც შეცვიდნენ ციხეში. იმ
„რჩეულ ოთხეულს“ უკვე გუშაგებიც ამოეწ-
ყვია და იანიჩართა უფროსი „აღაც“ მოეკ-
ლა.

დიდი ხანი არ გასულა და ოსმალთა ციხი-
ნი მთლიანად აწყვეტილი და დაუცველი ექა-
რა მიწაზე.

გივი ამილახორმა გორში ქართული ციხი-
ნი ჩააყენა, დახოცელ ოსმალთა მეთაურებს თა-
ვები დაჰკრა და ნადირ ავშარის სარდალს გა-
უგზავნა.

აშასობაში ნადირ ავშარს ყუმუშში ლაშქ-
რობა მოუწყვია, სურხაი-ხანი დაუმარცხებია,
მოუკლავს და განჯას გაბრუნებულა.

ისაყ ფაშაც წამოსულა ოსმალთა მხედრო-
ბით და ქიზიყს დამდგარა.

ხასწრაფოდ შეეთქვა თეიმურაზ მეფე ქი-
ზიყის მოურყვია, აბელ ანდრონიკა-
შვილს, კახთა ჭარი შემოიყარეს და ღამით
თავს დაესხნენ ისაყ ფაშას ბანაკს. კახელებმა
„მოსრნეს მრავალნი, აღიღეს ალაფნი დიდ-მა-
ლნი და წარმოვიდნენ ღამითვე“.

ისაყ ფაშამ დილით, დღის სინათლეზე მისი
ამოწყვეტილი ბანაკი რომ იხილა, თავპირის-
მტრევეთ გაიქცა ტფილისისკენ.

ნადირმა კახელებთან დაახლოება „დამოყ-
ვრებით“ დაიწყო. მან თეიმურაზ მეფეს შემო-
უთვალა — შენი უფროსი ძმის, დავით იმამ-
ყული-ხანის ასული გამომიგზავნე ცოლადო.

თეიმურაზმაც შეუსრულა ეს შემონათვალი.
მაგრამ ნადირთან პირად გამოცხადებას
მაინც აგვიანებდა კახთა მეფე.

აბაღა, უკვე მოეყარათ თავი ერანელ მზრძა-
ნებელთან ქართლის დიდებულებს — გივი
ამილახორს, მამუკა მუხრანბატონს, შანშე
ქნის ერისთავს და პაპუა არაგვის ერისთავს.

ბოლოს მაინც წავიდა ნადირთან თეიმურა-
ზი, ეპისკოპოსთა და წარჩინებულთა ამალით.

გულცივად შეხვდა ერანელი ამპარტავნი
ხელებს, მაგრამ მაინც სცა პატივი „მცირე-
ლითა ნიჭითა“. მაინც დაარწმუნა თეიმურაზმა
იგი თავის ერთგულებაში და მაშინვე დათან-
ხმა კიდევ: მარტო ოსმალების კი არა. ლეკების
წინააღმდეგაც შეერთებული ძალებით ვიო-
მოთო.

ამ პირობით დაშორდნენ იმუამად ერთმა-
ნეთს.

თელავს მიბრუნებულ თეიმურაზს ხასახლე-
ში უცხო სტუმარი დახვდა — რუსი ელჩი
სერგეი გოლიცინი.

ნადირ ავშარმა შეიტყო კახეთის კარზე
ჩრდილოელის სტუმრობის ამბავი.

პახეკის წინა დღის, აღესების წირვას დასწ-
რებია ალავერდის ტაძარში გოლიცინი, თეი-
მურაზისთვის დიდი საჩუქრებიც მიუძღვნია,
რადღე დიდი ბოგობაც ჰქონიათ.

ძალზე დაჰმუნდა ნადირი, რუსები ოსმალებ-
ზე უფრო აფიქრებდნენ ერანის მომავალ ყა-
ენს...

ფიქრი ჩაუწყვიათ თეიმურაზმა: აღთქმა
რომ დავდევიტა, ჭარი გამომიგზავნე ჭარის და-
სალაშქრადო.

ნადირმაც გაუგზავნა „სპანი დიდნი შემუს-
რვად ჭარისა“.

ლექებზე ადრე ყარაღაში მდგარი ოსმალებ-
ნი დაფრთხნენ, — „დაუთქმევს ყარაღაჲს
ციხე და ივალთოდნენ ტფილისს“.

კახელებმა ყარაღაჲ დაიჭირეს, ჯარბანება
აწყარეს და თელავს გაგზავნეს.

მას უკან კახელთა და ყიზილბაშთა ჭარე-
ბით ჭარელ ლეკებს მიუხტა თეიმურაზი. გა-
ძალიანდნენ ჭარელნი. მაინც იმძლავრეს ჭარ-
თველებმა, „მოხწყვიტნეს მრავალნი, შემუსრ-
ნეს კოშკნი და სიმაგრენი მათნი და მოსტყვევნ-
ნეს, აღიღეს ალაფი დიდი და წამოვიდნენ“.

ამ ამბის გასწვრივ, ავჭალასთან ქართველე-
ბმა და ყიზილბაშებმა გაანადგურეს ოსმალთა
ჭარი.

მეორე დღეს კოკორზე ამოსწყვიტა ოსმალ-
ნი ქართველთა და ერანელთა ლაშქარმა.

სადგერთან, ბორჯომის ხეობაში, ავალ-
შვილდებმა დაამარცხეს და ჯაჭიციის ოს-
მალთა ჭარი.

იღგა 1735 წელი.

დასრულებულიყო თორმეტწლიანი „ოს-
მალთა“ ქართლსა შინა.

ყიზილბაშები მოდიან

მაგრამ „ოსმალთა“ ნაცვლად „ყიზილბა-
შობა“ აპირებდა „შემობობანებას“.

1735 წლის გაზაფხულზე ნადირ ავშარი გან-
ჯიდან წამოვიდა, „შემოვლო სომხითი, დბანი-
სი, გარდავლო ყაიყულს და მივიდა ყარსს“.

ყარსთან დიდი მხედრობით იღგა ოსმალთა
სერასკერი ქოფრული.

ლევან სანიკიძე

შეპრპაშო ხმლები

ნადირი უარსთან შეტაკებას განერიდა, ერევანს მოვიდა და დაბანაკდა.

ფხვბაფხვბ მოპყვა ქოფრული მოსისხლეს და ბავაჯანთან, ერევნის ახლოს, გაიმართა საშინელი ზოცვა-შლელთა ყიზილბაშთა და ოსმალთა შორის.

ბრძოლის სახწორი მანამ წონასწორად ქანაობდა, სანამ განგმირული არ დაეცა თვითონ ქოფრული. მთავარსარდლის სიკვდილმა მარცხი აარგუნა ოსმალებს.

ყიზილბაშები გაქცეულ მტერს გამოედევნენ და „ერთი ასთა შეიპყრობდა“. ორმოცი ათასი ოსმალე ეხვინა ბავაჯანის ველზე.

დიდი შედეგი მოუტანა ერანს ამ გამარჯვებამ. ოსმალეთმა სამუდამოდ დათმო ტფილისი, განჯა, ერევანი, ლორე და სრულიად აღმოსავლეთ ამიერკავკასია.

დიდი გამარჯვება აღო, მაგრამ მაინც გულის ეძმარებოდა ნადირ ავშარს: ქართველებმა ოსმალები მოიშორეს, მაგრამ ყიზილბაშებისთვის როდი მოიშორეს; ქართველებს უღლის გამოცდლა კი არა, ყოველნაირი უღლის გადაგდება და გადაშენება სდომებოდათ..

ახლა ქართლს მეფე აღარ ჰყავს (აკი „ნამდვალმა მეფემ“, ვახტანგ მეექვსემ, თვითონ დააგდო უპატრონოდ და უთავოდ თავისი ქვეყანა). მეფე ჰყავს მხოლოდ კახეთს — თეიმურაზ მეორე. მაგრამ ეს თეიმურაზიც რაღაც ისე „იქაჩება“, ვითუ ეგეც თავისი თანამოხახელე ბებერას — თეიმურაზ პირველის კვალზე გაუყვეს და მისებრ დაუძინებელ მტრად ექცეს ყიზილბაშთა ქვეყანას!

ისე ძალიან ძლიერად ყოფილან კახელნი, ძლიერ ქართველ ძალთა შორის უძლიერესნი. ასე ამბობენ, ცხლელებს არც სპარსელების ეშინათ და არც თვითონ ნადირ ავშარსაო!..

და დაიბარა ნადირ ავშარმა ერევნის ბანაკში თეიმურაზ მეფე და ქართლ-კახეთის უსაჩინოესი მესვეურები: თეიმურაზის ძმისწული ალექსანდრე ანუ ალი-მირზა დავითის ძე, ახელანდრონიკაშვილი, მამუკა მუსხრანბატონი, გივი ამილახორი, ქაიხოსრო ავალიშვილი და ქაიხოსრო ყაფლანიშვილი.

პირველი შეხვედრისთანავე ნადირი გივი ამილახორს მიადგა და უთხრა: შენი ასული ცოლად უნდა მომცეო (აკი უკვე ჰყავდა ქართველი ქალი ცოლად ნადირს — თეიმურაზ მეფის ძმისწული, დავით მეფის ასული. მაგრამ შამ ახასის არ იყოს, რაც შეიძლება „მეტი“ ქართველი ქალი უნდა ჰყოლოდა ცოლად ერანის მბრძანებელს!).

გივმ უპასუხა: ჩემი ასული ვახტანგ მეფის ძმისწულზე, თეიმურაზზე გახლავთ დანიშნულიო.

ავად გაეცინა ნადირ ავშარს.

სოფელი ქალი.

აივანზე ქალ-ვაფი ზის. ნარდს ეთამაშებენ. მაგრამ ვითომც თამაშობენ: იღუპილი ტრფი-ალღებით თვლებში უსახლეებიან ერთმანეთს. ვაფი არის მეფე ვახტანგ მეექვსის ძმისწული, თეიმურაზ იესეს ძე.

ქალი — გივი ამილახორის ასული. ეზოში სპარსელებმა შემოაგულვეს გახვი-ქული ცხენები.

დაქვეითდნენ და ჩქიპურ მოადგნენ აივანს. მასპინძლები გამოცვადნენ. შეიყარა დიდი და პატარა, ქალი და კაცი.

სპარსელები ქალს მიადგნენ და უფროსმა ჩაფარმა თქვა: გივი ამილახორის ასული ეს იქნებაო!

ვის რა ეთქმოდა და დაუდასტურეს.

მოდ, ეს ქალი ერანის დიდმა ხელმწიფემ ნადირ ავშარმა ცოლად ინება და ჩვენც მის წასაყვანად მოვედიო, — თქვეს, ქალს ხელი ჩაავლეს, ცხენზე შემოიგდეს და გაიტაცეს.

დამხილი დარჩა სუყველა — სტუმარიც, მასპინძელაც და თვითონ სახიოც.

ალბათ ის სვემწარე დღეს გადაწყვიტა თეიმურაზ იესეს ძემ — აღარასოდეს შეერთო ცოლი.

იგი გარეჯის უდაბნოში წავიდა, ბერად აღიკვეცა და სასულიერო სახელად ანტონი დიარქვა.

ასე იწყება სახელოვანი ანტონ პირველი კათალიკოსი.

სამი დღე „დიდ პატივში“ ჰყავდა ქართველები ქართველთა სიძეს — ნადირ ავშარს.

ხოლო მეოთხე დღეს უეცარი დაცემით ყიზილბაშებმა შეიპყრეს ყველანი, „ფვინიერ ქაიხოსრო ყაფლანიშვილისა“.

(ქაიხოსრო არ იყო ცოტენ დღიანი და გულგრილად შეხვდა მომხეთა შეპყრობას).

ნადირმა ქართლ-კახეთის ახალი „ვალი“ გამოაცხადა — ალექსანდრე ანუ ალი-მირზა, ვაფი დავით იბამ-ყული-ხანისა, ძმისწული თეიმურაზ მეორისა. თანაშემწეებად ალი-მირზას ნადირმა დაუნიშნა ასლამაზ-ხან ორბელიანი და ალიყული-ბეგ ამირეჯიბი.

ასე „გაარჩია“ ქართველთა საქმენი ნადირ ავშარმა და ყველა „თავისი გზით“ გამოუშვა სა-ქართველოსკენ — ტყვენი ტყვეებად და მეუფენი მეუფეებად.

თეიმურაზი, ნადირის ბრძანებით, ტფილისში უნდა ჩაეკეტათ და იქვე, ქმრის მოწოდებით, უნდა ჩამოსულიყო დედოფალი თამარი..

მაგრამ მოხდა ის, რასაც ნადირ ავშარი ნაკლებად ელოდა.

ყურყუთას რომ მოატანეს, უეცრად ტყვებმა აიწყვიტეს, ბორკილები დაიწყვიტეს, მცველები შემოიწყვიტეს და გაუჩინარდნენ.

რამდენიმე დღეში ყველანი თავის ადგილზე

იყვნენ — მეფე სამეფოში და ერისთავები სა-
ერისთავოებში.

გველის კაპრობამ შეიპყრო ნადირ ავშარი.

ერთადერთ ნუგეშად მხოლოდ ეს აცნობეს:
მისგან დანიშნულმა „ვალიმ“ — ალექსანდრე
დავითის ძემ, ტფილისს მშვიდობით მიატანა
და ერანის მბრძანებლის სახაზინოდ დიდძალი
გადასახადი ამოიღო — ტფილისიდან რვა ათა-
სი თუმანი, „სახასო სოფლებიდან“ სამი ათა-
სი თუმანი და სამი ათასი ხარვალი (75000
ფუთი) ხორბალი. ამას გარდა, ალექსანდრე ნა-
დირს უგზავნიდა ორი ათას ქართველ მეომარს.

ეს ყველაფერი კარგი იყო, მაგრამ მაინც
არასაკმარისი ნადირის ნადირული გულის და-
საწყურებლად.

და წამოემართა იგი საქართველოსკენ, 1735
წლის ზაფხულს.

ალექსანდრე დავითის ძემ ტფილისი საზეი-
მოდ გაწყობილი შეახვედრა დამპყრობელს.
„ფიანდაზი გაეშალათ ციხის კარიდან ჩარდახა-
მდის“, ბრწყინვალედ მორთულ ჩარდახში და-
დგა ნადირი თავის მარაზხანით.

ნადირ ავშარი რომ ტფილისს მოვიდა (მ ოქ-
ტომბერს), თეიმურაზი თელავიდან ცოლ-შვი-
ლიანად აიყარა და ფშავის მთებში შეიხიზნა.

გივი ამილახორი იმერეთს გაიქცა.

მამუკა მუხრანბატონი რუსეთს გადაიხვეწა.

აიშღვრა და აიშალა ნადირ ავშარი. მაშინვე
სალაშქროდ წამოჰყარა ყოზილბაშთა მხედრო-
ბა. ზედოზედ დააქცია თაბორისა და გორის
ციხენი. მას უკან „გაუსივა ჭარი არაგვის ერის-
თავს ბარძიხს, ოთხი ათასი ზემო-ქართლს, ოთხი
ათასი საციციანოს. არაგვის ერისთავის ანანუ-
რი და იმას აქეთ კსნის ერისთვისა, მონასტერს
ქვეით, აწერის-ხევს ქვეით დაატყვევეს, დას-
წვეს, ზემო ქართლისა ვახანიდამ დაწყებული
მუხრანამდი აოხრეს, დაატყვევეს, დასწვეს, სა-
დგრიდამ სკრამდის დაატყვევეს, დასწვეს, შეა-
ბილწეს ეკლესია, ყოველგნით გაოხრეს მღვი-
მე ხატითა და მორთულობითა, წაიყვანეს ქარ-
თლიდამ კომლად რვაასი, — ვინ იცის სახლში
რამდენი სული იყო. ეს ტყვე სუთი ათასი სა-
ავალიშვილოსი და საციციანოსი, ხუთასი კომ-
ლათ და ათი ტყვე, საერისთოსი ხუთასი ტყვე,
მოსრეს ყმაწვილნი ეროდეს მსგავსად, ჩჩვილს
ყრადენ და დიდი რომელიც დავარდის ცხვირ-
სა და ყურებს აჭრიდინა“.

ხორასნის გზას შეუყენეს დატყვევებული
ქართველნი.

შაჰ აბასის დრო ცოცხლდებოდა საქართვე-
ლოში.

„იხილე რისხვა, რამეთუ არა კმა იყო პირ-
ველი, არამედ ხილხილიდამ ინჯამდე სამასი
დედათაგან მოგდებული ჩჩვილნი ეყარნეს
მკვდარნი“.

სავსებით მოთხრას, გადასახლებას და გადა-
შენებას უპირებდა ნადირი ქართლს, მაგრამ
იმუშად მოერთვა მოულოდნელი საშფოთარი
ამბავი: ყირიმელ თათართა მხედრობა წამო-
სულა ღარუბანდისკენ, იქიდან სპარსთა გასა-
დევნელად. ამიტომ „ჭერჭერობით“ ქართლს
თავი მიაწება და მთელის მხედრობით აღმო-
სავლეთისაკენ წარემართა.

გზად კახეთი გაიარა, და „გაუწყრა კა-
ხეთს“.

გაუწყრაო?!

ციცხლითა და მახვილით მოედნენ ყიზილ-
ბაშ-ურდოელნი, „ააჰარეს სულ კახეთი გაღმა-
მხარი და გამოღმა, შეაბილწეს ალავერდი“.

ჭარს გავიდა ნადირ ავშარი, ჭარიც დააქცია.
მას უკან შემება აიღო შირვანს.

ყველგან, სადაც „ქართლელნი და კახნი იყ-
ნენ, ყველას იარაღი შემოხსნეს...“

ბოლოს, ნადირის ბრძანებით, კახეთსა და
ქართლს აყრილი ოჯახები და ტყვეები დიდიან-
პატარიანად ერთად შეჰყარეს და ხორასნის
გზას გაუყენეს.

თვითონ ნადირი ღარუბანდისკენ გაეშურა
ყირიმელებთან შესაბრძოლებლად.

* * *

განჯის მიმართულებით მიჰყავდათ ტყვეები
სპარსელებს.

ღამის განწოგების ჟამს მიადგნენ მტკვარს.
უეცრად აიშალა ქარავანი.

ქართული ყიფინა გაერია წყვდიადს.

მაგრამ ეს არ იყო მხსნელთა საომარი ყი-
ფინა.

თვითონ ტყვეები დასტკერებოდნენ სპარსელ
გულშაგებს, თავით, კბილებით, შებოჭილი მხრე-
ებით და მკერდით.

ბევრმა ქართველმა კიდევაც გაიტანა „გასა-
ტანი“: „მოსრნეს მტარვალნი თვისნი, განთო-
ვისუფლდნენ და მოვიდნენ კახეთსაჲ და ქართ-
ლელნი ქართლს“.

მაგრამ სხვანი ტყვენი ქართველნი „წარიყ-
ვანეს ხორასნასაჲ“.

ლევან სანიკიძე

შპარქაშო ხმელბი

პირველი გამოცემა პატარა კახისა

ეს ამბავიც იმავე 1735 წელს მოხდა, შემოდგომის მიწურულს.

ფშავიდან თეიმურაზ მეფის ძე ჩამოსულიყო — თხოუმეტი წლის ერეკლე ბატონიშვილი.

„პატარა კახი!“ — ასე ეძახდნენ ტანმოკრილ უფლისწულს.

ტანმოკრილია? რა ვუყოთ, — ტანმოკრილი იყვნენ ალექსანდრე მაკედონელიც, ჰანიბალიც, კეისარიც, ნაპოლეონიც... სხვანი და სხვანი.

სალი კლდის სიმტკიცე და სიმკვრივე ედგა სხეულში პატარა კახს.

თვლები არწივისა ჰქონდა — მზის დამკობრებელი.

სისწრაფე — ფიქრისა.

მკლავი — რვალისა.

მუხლი — მგლისა.

გული — ლომისა.

თელავს მოსულიყო ერეკლე ბატონიშვილი. სამშობლო დახვედროდა აოხრებული, აწიოკებული და ატირებული.

და უცეცხვო ბოდბით ავსებულ ბატონიშვილს:

„მოვიდნენ ლეკნი და ქიზიყი მოარბივეს!“
ლეკებო?!

მაშ, ღრო ღაიცეს, ქვეყანა დაშინებულად და დამცრობილად დაიგულეს აბრაგებმა, არა?!

მაშინვე ახლომახლო სოფლებში შიკრიკები აფრინა ერეკლემ, — ყველა გამოიყვანეთ, ვისაც საომრად ფეხზე დგომა შეეძლოს.

თვითონაც აღიკაშმა და ამხედრდა.

მოიჭრა სახელდახელო შეყრილ კახთა ლაშქარი.

გაუძღვა და გავარდა ბატონიშვილი.

ნეიშნის მინდორზე წამოეწია ტყვეებითა და ნაძარცვით დატვირთულ, არხეინად მიმავალ ლეკთა ჯარს.

ცხენთა გაშლემული თქარუნი რომ შემოესმათ, შემოტრიალდნენ ლეკნი.

შემოტრიალდნენ და მაინცდამაინც საშინო არაფერი უხილავთ: ქართველთა მცირე ჯუნდი მოჰქროდა, წინ მომცრო ტანის, უწვერული ურმა მოუძლოდა.

და „ძლიერად შემოებნენ ლეკნი“ ქართველებს.

ერთხანს ერთ ადგილზე შენივთდა ბრძოლა. ეტეობოდა, რიცხვით სიმრავლეს თავისი უნდა გაეტანა.

იგრძნო ერეკლემ — გული გასტეხილად ქართველებს.

მაშინ მტრის შუაგულს დაეძგრა ბატონიშვილი, ხმლის ბრკალით და ავი ყოფინით.

ლეკთა ბელადი ამოარჩია და მიუხდა ცხენ-დაცხენ.

შემოეგება ლეკთა სარდალიც.

ორმა ხმაღმა გაიკრიალა და განაკრთო ცეცხლი.

წამსვე ძირს ეგდო ლეკური ხმალი.

წამწამისად დაცემულ ხმალს ზედ დაენარცხა შუაგანბილი მისი პატრონი.

და „ამის მხილველთა კახთა ერთპირად მიმართეს ყოფილით და წინა წარიქციეს ჯარი ლეკისა, აწყარეს ტყვენი და საქონელი და მოსწვებდნენ უმრავლესნი. და მოვიდა მალაროს გამარჯვებული, რომლისათვის ფრიად მხიარულ-იქმნენ კახნი, იხილეს რა სიმხნე და მამაცობა მემკვიდრისა თვისისა“.

დამახსოვრე, კეთილო მეოთხელო, 1735 წელი — პირველი გამოცემა თხოუმეტი წლის პატარა კახისა, — დასაწყისი უკანასკნელი დიდი ქართველი ხელმწიფისა და მამულიშვილისა.

მაშ, ცხენზე ზის ერეკლე ბატონიშვილი!

„და სამოცდაათი წელიწადი ვერ ჩამოხდებოდა სამომავალი უნაგირიდან!“ — გაიგულღისმა მისი წუთისოფლის ეტლისმწვეფელმა.

ბადალი შავი პატარა კახისა

ბოლო ნაღირი ავშარმა ყირიმელი თათრები დარუბანდთან დაამარცხა და უკანვე გააქცია. დარუბანდიდან სამხრეთისკენ დაუჟყა ნადირი.

მულანის ველზე გავიდა და დაბანჯდა.

აქ მან მოიწვია და თავი მოუყარა ერანის ყოველი კუთხის მფლობელს, ხანებს, ბეგებს, ბეგლარბეგებს, წარჩინებულებს, ყველას, ვისაც ქვეყნის ბედობლისა რაიმე ეკითხებოდა.

ყოველ ჯარისკაცს ნადირმა ცალკე ქეჩის კარავი დაუდგა.

სამატო სტუმრებისთვის (მათ შორის ქართველები) — ლერწმის კარგები სპარსული ხალიჩებით და ფარჩა-აბრეშუმით გაწყობილნი.

საკუთრად — უზარმაზარი კარავი, თორმეტ ვერცხლის სვეტზე დაყრდნობილი, უძვირფასესი ქსოვილებით და ჭურჭლეულობით მორთულ-მოკაშმული.

საქართველოდან მიწვეულ იყვნენ: ვალი ალექსანდრე დავითის ძე, ისევე რენეგატი-მეფის ძე აბდულა-ბეგი, ალიყული-ბეგ ამირქიზი და ქაოხოსო ყაფლანიშვილი.

მაშ, 1786 წლის 26 თებერვალი, ნავრუზ-ბაირამობა, მაჰმადიანთა ახალი წელი. დიდი საკრებულო მულანში.

ლაპარაკობს ნადირ ავშარი:

„ალბათ გაიგებდით დიდად სამწუხარო ამბავს, — ისტაჰანში გარდაიცვალა შაჰი აბასი!“

დაიხ, ყველამ შეიტყო ეს „სამწუხარო ამბავი!“

(მხოლოდ არავის გაუბედავს ეთქვა: მცირეწლოვანი შაჰ აბას მესამე ნადირ ავშარის ავშაგებმა მოწამლეს).

ისევე განაგრძობს ნადირი:

„ალბათ მიხვდებით, რისთვისაც მოგიხმეთ ჩემთან. აგერ უკვე მერამდენე წელიწადია, რაც მე თქვენი გულისთვის ხმაღს ვიქნევდლეს თქვენი მტრები — ავღანელები, ოსმალები და მოსკოველები გაძევებული არიან ჩვენი ქვეყნიდან და ერანის ყველა ქალაქი გათავისუფლებულია მათგან. ახლა, როდესაც ყოველივე დავასრულე, დავბრუნდი და აქ მოვედი. ამის შემდგომ, — რაც მე დავიმორჩილე ყოველი მტერი და განვაშტაცე სამხედრო მშვიდობა — თქვენი შეგიძლიათ ერანის შაჰის ტახტზე დასვათ ღირსეული ხელმწიფე.“

სიჩუმე ჩამოწვა.

ნადირმა გაიმეორა:

„დაასახელებე შაჰი ერანისა!“

ისევე მდუმარება.

ნადირმა მესამედ იყვარა:

„დაასახელებე შაჰი ერანისა!“

მაშინ გამოვიდა რომელიღაც წარჩინებული ყიზილბაში და სთქვა:

„დღეებულად ბრძანებ, რასაც ბრძანებ, ჩვენი უფალი. და რაკ ასეა. მოიყვანე ისევ შაჰი თამაზი, დასვი თავის ტახტზე და იყოს იგი ჩვენი მბრძანებელი!“

ისევე მდუმარებამ მოიცვა საკრებულო.

ისევე დაარღვია სიჩუმე ნადირმა: კიდევ ვინ ფიქრობს ასე და ვის სურს შაჰი თამაზი.

ერთი წარჩინებული კიდევ გამოუჩნდა მომხრე შაჰი თამაზს.

სხვას აღარავის გამოუჩენია ეგზოში „უქმუობა“.

ნადირის ბრძანებით იქვე, ყველას თვალწინ, ქალთებმა „უქმუო“ თავები დააყრდევინეს შაჰი თამაზის „მიმდევრებს“.

მას უკან მიუბრუნდა ნადირი საკრებულოს და ბოროტი ღიმილით იკითხა:

„ახლა რაღას იტყვით, ვინ გასურთ ხელმწიფედ?“

უცბე ვიღაც „ყველაზე ჰკვიანმა“ წამოიხტა და ხალხიც აღრიალდა:

„შენა ხარ ჩვენი ხელმწიფე!“

„შაჰ ნადირი!“

„ნადირ შაჰი!“

„მხოლოდ შენ — კემშარიტი ყაენი და მბრძანებელი!“

„შაჰ ნადირი!“

„ნადირ შაჰი!“

ბლავილი რომ ჩათავდა და ჩაიწურა, ნადირმა გამოაცხადა:

„რაკი თქვენ კემშარიტად გასურთ ჩემი გამეფება, კეთილ ინებეთ და ხელწერილი მიბოძეთ!“

მაშინვე შესდგა ხელწერილიც, გინა — სიგელი, რომელშიც ეწერა: „ნადირ ყული-ხან ავშარი არის ჩვენი შაჰი და თვინიერ მისსა არავინ გავსურს ხელმწიფედ“.

დაწერეს და სიგელს ყველა იქ დახსწრემ „დიდი სიხარულით“ დაუსვა თავისი ხელმოწერა.

ამას იმ დღესვე მეფედურობზევა მოჰყვა.

მეფედურობზევას მრავალდღიანი ნადიმები გაღებია.

ერანის ტახტზე აღიოდა ნადირ შაჰი ავშარი.

იმ დღესვე მოიჭრა ვერცხლის ფულიც, რომელზეც ეწერა: „დაე, მხოფლიოს ეუწუოს მისი მომავალი დამპყრობლის — ნადირის გამეფება!“

თითქმის შაჰ აბასი გაცოცხლებოდა ერანს.

მაგრამ ვაი, რომ საქართველოსაც გაცოცხლებოდა შაჰ აბასი!

...

ხოლო, სომეხი ისტორიკოსის ბრძანებისა არ იყოს — ახლა ერანი ნადირ ავშარისა კი არა, ქართველი მეფის, ვახტანგ მეექვსის სამფლობელო უნდა ყოფილიყო.

დაიას!

მაგრამ ვაი, რომ ვერ იგრძნო ვახტანგ მეექვსემ იმ საბედისწერო ოციან წლებში „ხელსაყრელობა“ დრო-ჟამისა!

ვერ იგრძნო, ვერ შეიცნო და ვერ ითამაშა „მხოფლიო პეროიკის“ მთავარი გმირი.

ახლა სხვა „თამაშობდა“ ამ „გმირს“ — არა ქართველი, ტომით ავშარი!

რა გაეწყობა, — ისევე საქართველოს ბედი ყოფილა!

ვახტანგ მეექვსე ჩრდილოეთის ლორწოიან მიწაში იწვა.

ხოლო ერანის ტახტზე მისი „მაგიერი“ აღიოდა.

ლევან სანტიკიძე

შპარტაშო ხმლები

გამსარჯვებელიც, გაფილებულიც...

მუღანში მეფედკურთხევისა და ნადიმ-ღრ-
ლობა მოთავეების შემდგომ ნადირ შაჰმა სა-
ქართველოდან ჩამოსული სტუმრები დიდის
თავაზით და ძვირფასი საჩუქრებით უკანვე
გამოსიტურა. საქართველოს „ვალი“ იხევ
ალექსანდრე ანუ ალი-მირზა უნდა ყოფილიყო,
მაგრამ „დამატებით“ მის გვერდით შაჰმა და-
ნიშნა თავისი სარდალი სეფი-ხანი, რომელ-
საც გამომგზავრების წინ უკენი საგანგებოდ და
საიდუმლოდ ეთათბირა.

მას უკან ნადირ შაჰი ისფაჰანს გაემგზავრა.
ქართლის მესვეურებიც ქართლში მობრუნ-
დნენ.

ტფილისს მოსვლისთანავე სეფი-ხანმა ქართლს
ახალი გადასახალი შეაწერა: სამი ათას სა-
მასი თუმანი ფული და ხუთასი ნოქარი (ქა-
რი) საომარი აღჭურვილობით, ცხენებითი-
ბითა და ცოლ-შვილით ტფილისში სადგომად.
ქართველები არ შეურიგდნენ ახალ ხარკსა
და დამცირებას.

თავადთა შორის ისევ დაირღვა ერთსულოვ-
ნება გათავებდებული დამპყრობელის ახალ-
გმავად. სეფი-ხანის წინაშე ქედი დაიდრიკეს
ბარძიმ არაგვის ერისთავმა, ციციშვილებმა
და ბარათაშვილებმა.

თავადთა მეორე ნაწილი წინაღუდმა სეფი-
ხანის ბრძანებას. „უკუდგა ქსნის ერისთავი
შანშე, ამილახორი გივი, აბაშიძე ვახუშტი და
სულ ზემო ქართლი, გაღმით თარხანი ლუარ-
საბ და მისი სახლის კაცნი“.

განდგომილი უთვლიდნენ შაჰ ნადირის სა-
რდალს: ჩვენ უკენის ყმები ვართ, მაგრამ გვი-
მსახურეთ ისე, როგორც წინარე უკენისთვის
„გვიმსახურებია ან სამსახური გვდებია“ და
ახალს ნურაფერს დაგვაციხრებთ.

მაგრამ სეფი-ხანმა არაფრად ჩააგდო ქარ-
თლში შემონათვლი.

მაშინ ქართველებმაც იარაღი მოიხიჩქეს და
მოიფარგეს.

ტფილისიდან ყიზილბაშთა მარბიელი ჯარე-
ბი გავიდნენ, „დადგნენ ფხვნისს და იწყეს
იქიდან თარეშის გახვევა“.

რამდენჯერმე მოუხდნენ ქსნის საერისთავოს,
მაგრამ „რამდენჯერაც მივიდნენ, ბრძანებითა
დვთისათა, იმდენჯერ გაემარჯვა“ შანშე ერის-
თავსა და ქსანელთა ლაშქარს.

სამჯერ გივი ამილახორს მიესივნენ ყიზილ-
ბაშები. კეხვთან გამართულ სამივე ბრძოლაში
ქართველებმა სასტიკად დაამარცხეს და აოტეს
მტერი.

ისევ „გამოუსია თარეში“ სეფი-ხანმა. სპარ-
ხელები ამჯერად „მოუხდნენ დილაბინდზე სა-
აბაშიოს, საჩხეიძოს და სურამის ზეობას, ბევ-
რი წახდინეს და დაწვეს საფალავანდისშვილო

და გამოყოლება ააოხრეს, დაწვეს, სადაც სა-
მაგრე იყო“.

მცირე ხნის შემდგომ სეფი-ხანმა ახალი ჯარი
გაგზავნა აჯანყებულთა დასასჯელად. სარდალად
აბდულა-ბეგი ურინა, ძე იხეე რენეგატისა, აბ-
დულა-ბეგს თვითონაც მიჰყვა სეფი-ხანი მთა-
ვარი მხედრობით.

ანაწდითად შეესივნენ ყიზილბაშნი ციხის-
ძირს, ნუნსა და ჩრდილს. მაშინ ვახანიდან ვა-
ხუშტი აბაშიძე წამოემართა და თავს დაეცა
ჩრდილთან დებანაკებულ მოთარეშეთა მხედ-
რობას. სპარსელები დამარცხდნენ და გაიქცე-
ნენ. ქართველები გამოედევნენ „ცემითა და ზო-
ცითა. ამისთანა გამარჯვება ერთსა და ორს კი
არა (იტყვილით), ვის უნახავსო“. დიდი ნაღვ-
ლიც დინარჩუნეს გამარჯვებულებმა. „სხვას
გარდა ორასი ასეთი ცხენი შეკაშმულობითა,
ზოგი ვეცხლის რაბტითა აბაშიძეს მოართვეს“.
თანაც ისე გაიმარჯვეს, აბაშიძეს „ერთი კაცი
არ მოკვდომია“.

სეფი-ხანი ფხვნისს გადავიდა და იქ დადგა
განადგურებული ჯარის ნაშთებით. სპარსელმა
ქართველთაგან ნაწენვეი მარცხი მარცხად არ
ჩააგდო და ფიცხელი ბრძანება გაუგზავნა
ქართლ-კახეთის თავკაცებს: ჯერ კიდევ გვიან
არ არის და, თუ მართლა ქვეყნისა და თქვენი
თავის დაღუპვა არ გადაგიწყვეტიათ, ჩემთან
მოდით, შევერიდეთ და პირობას გაძლიეთ, შაჰ-
თანაც შეგარიგებთო.

ქართველებს ყიზილბაში სარდალის შეგონება
ტყუაში დაუჭდა და ფხვნისს მივიდნენ: თეი-
მურაზ კახთა მეფე, მისი სახლთუხსუცისი გივი
ჩოლოყაშვილი, ბარძიმ არაგვის ერისთავი, გი-
ვი ამილახორი, თარხან ლუარსაბი, თამაზ ან-
დრონიკაშვილი და ქიხოსრო ჩერქეიშვილი.
არ გამოცხადდა მხოლოდ შანშე ქსნის ერის-
თავი, და ძალიან კარგადაც მოიქცა.

სეფი-ხანმა მოუსვა ხელი და ასე ცხვრება-
ვით მოდიდნო ქართველები ერთაშად და
„ერთობრად“ შეიპყრო, ბორკილები გაუყარა
და ყველანი ერას გაგზავნა, შაჰ ნადირთან.

დატყვევებულ თეიმურაზ მეფეს თავის ნე-
ბით ერანს გაჰყვინ: ხარკუხნის ეპისკოპოსი,
რამდენიმე კახელი თავადი, რამდენიმე ერთგუ-
ლი ყმა და მსახური...

სეფი-ხანმა, ტყვეთა გასტუმრებისთანავე,
ქსანზე ჯარები გაგზავნა შანშე ერისთავის გა-
სანადგურებლად და შესაპყრობად.

ბრძოლა იკორთას გაიმართა.
ქსანელებმა ისევ დაამარცხეს და უკუაქცი-
ეს მტერი.

სეფი-ხანმა გამოქცეული და გაჩანაგებული
სპარსელთა ჯარი გორის ციხეს შეაფარა და
„ნაიბად“ აბდულა-ბეგი დაუნიშნა.

1787 წელს სეფი-ხანმა ერანიდან ახალი ჯარები მიიღო და მაშინვე დაიძრა ქსნის სერისთავოსკენ.

ისევ მხნედ დაუხვდა მტერს შანშე ერისთავო ქსანელთა ლაშქრით.

მაგრამ ამჯერად იძლივნენ ქართველები.

სპარსელებმა აიღეს ციხენი — იკორთისა, ვანათისა, კულბითისა.

მერე უიზილბაშნი „მოუხდნენ აბაშიძეს ვახუშტის, აიღეს ციხე ციხის-ძირისა და ციხე სურამისა“

შანშე ერისთავი იმერეთს გადავიდა ცოლ-შვილით.

იმერეთიდან რუსეთს წავიდა და თან ქართ-

ველ თავადთა საერთო სათხოვარი გაუგზავნა იქნებ როგორმე დახმარება გამოეწირა რუსეთის მეფეს, ხოლო ვახტანგს (ჭერ ისევ ცოცხალს) თავისი ვაჟი ბაქარი მაინც გამოეგზავნა „უთავოდ დაგდებული“ საქართველოს „საპატრონოდ“. მაგრამ რასაც ვახტანგ მეფე ვერ შეწედა, ქსნის ერისთავი რას „შეწევდებოდა“. რუსმა დიპლომატებმა შანშე ახლოსაც არ გაიყარეს, ვახტანგიც „აშთარხანის“ მლაშე მიწას ჩაუწვა და ამით ყველაფერი გათავდა.

შანშე ერისთავი საქართველოში გაწბილებული და პირში ჩალაგამოვლებული დაბრუნდა.

დაბრუნდა და, რაკი ჭერ „პირში სული ედგა“, ისევ ჩაავლო ხელი უიზილბაშურ სისხლზე დაგერმოდ სმალს.

მეოთხე მუშა-კოპიის საგოდეგელი

ნადირ შაჰმა „სიამტკბილობით“ მიიღო საქართველოდან გამოგზავნილი ძვირფასი ტყე-ები: თიმიურაჲ კახთა მეფე, გივი ჩოლოყაშვილი, ბარქიმ არაგვის ერისთავი, გივი ამილახო-რი, თარხან ლუარსაბი, თამაზ ანდრონიკაშვი-ლი, ქაიხოსრო ჩერქეზიშვილი და „თავისი ნე-ბით“ წამოყლილი ხარჭაშნელი ეპისკოპოსი, კახელი თავადნი და ყმა-გლეხნი.

თითქოს კიდევაც გაიყვარვა უაენმა: იმ თავ-ხედმა სეფი-ხანმა ბოროტებნი როგორ შეგ-ბედო, როცა თქვენის სურვილითა და ჩემის ერთგულებით სწვევისართ ეგვომ საპატიო სტუმრებო.

ისეთი „გულისთაღი ნაუბარი“ გაიმართა, თი-თქოს შაჰ აბასი ემუსაფებოდა თავის „უხაყ-ვარებს“ ქართველებს — თიმიურაჲ პირველს, ლუარსაზ მეორეს, სააკაძეებს და უნდილა-ძეებს.

ნაცნობი იყო ეს სურათები.

ერანის მბრძანებელს ისევ გარდუვალად სჭირდებოდა ქართველთა გონებისა და მკლავ-ის ძალა.

შაჰ ნადირსაც, შაჰ აბასის მსგავსად, ქარ-თველები მათი მარად ცხოველმყოფელი ძალმო-სილების გამო კიდევაც სძულდა და კიდევაც „უფეარდა“, მათი ემნოდა და მათი იმედო-ვნებდა...

ყანდაშარს ლაშქრობას ეპირებოდა შაჰ ნა-დირი და ძალიან სჭირდებოდა ავღანისტანის მიწა-წყალზე სახელგანსმენილ ქართველთა სი-მამაცოდ და სიქველზე (აკი თვითონ ამბობდნენ ავღანელნი: ჩვენ უიზილბაშებთან ლომები ვართ, მაგრამ ჩვენთან ქართველები არიან ლო-მები!).

ნადირმა, „შესმენითა ქართველთათა“, სეფი-ხანი ერანს გაიწვია და მის ნაცვლად ტფილის-ზე ხანჯან-ხანი გამოგზავნა.

შაჰს ესეც ებრძანებინა სეფი-ხანისთვის: ერანს რომ წამოხვალ, ქართველი დიდებულე-ბი კიდევ წამოიყვანე, რამეთუ ყანდაშარს სა-ლაშქროდ მჭირდებიან.

ახე მივიდა ნადირ შაჰის კარზე ქართველთა „ახალი ნაკადი“: ოთარ ამილახოვი, ქაიხოსრო ყაფლანაშვილ-ორბელიანი, ზაზა ციციშვილი, ქაიხოსრო ჭავჭავაძე, ავთანდილ ფალავან-დიშვილი, ფარსადან ბარათაშვილი და ბაადურ ამირეჯიბი.

ნადირ შაჰი 1787 წელს ყანდაშარისკენ გაე-მართა, თავისი ერანელებით და „თავისი ქარ-თველებით“.

ქართველებმა შემუსრეს ყანდაშარის კარი-ბჭებები და ქალაქში („ნაცნობ ქალაქში“) შეი-ჭრნენ. უიზილბაშებიც მიჰყვნენ უმოწყალო სიკვდილის თესვით. ავღანთა მთავარი ქალაქი გააცაშტვრეს და მიწასთან გაასწორეს.

ნადირმა ყანდაშარის აღების შემდგომ ქარ-თველი წარჩინებულნი დიდი ძლენითა და მად-ლობით გამოსიტუმრა საქართველოსკენ.

მაგრამ თიმიურაჲ მეფე თავისთან დაიტოვა უაენმა. ნადირმა ეს უთხრა შეუვალი სიტყვით: საქართველოში მხოლოდ მაშინ გაგიშვებ, თუ ჩემთან შესწვდები — ქეთევანსა და ერეკ-ლეს გამომიძახებო.

რისთვის მთხოვ შვილებსო, — შიშნეულად იკითხა თიმიურაჲში.

შენი ასული რძალად მინდა, ჩემი ძმისწულის — ალი-ყული-ხანის მეუღლედ, ხოლო ერეკ-ლე ინდოეთს სალაშქროდ უნდა ვიახლოო, — ბრძანა შაჰმა.

ალბათ, არ მენდობა და უფრო მძევლად

ლევან სანიძემ

შტარტაშო ხმლები

უნდა ჩემი ირაკლიო, — იფიქრა ნაღვლით და-
რგვილმა თეიმურაზმა, მაგრამ რას გააწყო-
ბდა, — რაკი „არა რაი იყო სხვა ღონე“, კა-
ხეთში კაცი გამოგზავნა და შეიღოს ასე მოს-
წერა:

„სასურველო ძეო ჩემო! საღაცა ბოროტი
შეგვემთხვევის, იქ სიკეთეცა მოგველიხ. მეცა
იძულებითა მოგაწერ ესერეთ, რომე შაჰს
მსურს განთავისუფლება ჩემი ტყვეობისაგან,
გარნა მხოლოდ ითხოვს მოსვლასა შენსა და
რათა თანა წარმოიყვანო ასულიცა ჩემი და დაი
შენი ქეთევან. მხოლოდ მოსვლია შენი აჟა,
სპარსეთად, მომანიჭებს მე განთავისუფლებასა
ტყვეობისაგან. ესრეთა ნება შაჰისა“.

საღარბაზოდ შეყრილმა დიდებულებმა არ
ურჩიეს ერეკლეს სპარსეთს გამგზავრება. მაგ-
რამ თვითონ არ დაიშალა ბატონიშვილმა.

„მამა ჩემო იქ უნდა ჰყვანდესო, ჩემის იქ მი-
სვლით გამოუტყვებდნენ და მე არ წავიდე, ეგ
როგორ იქნებისო“, — სთქვა და წავიდა ერე-
კლე სპარსეთში. წავიდა და თან წაიყვანა დაი
ქეთევან. მცირე ამაღლდ მისდევდათ რამდენიმე
კახელი თავადი და აზნაური, რამდენიმე ქართ-
ლელი და კახელი ყმა გლეხი, ოთხივე ერთგული
მუსლიმანი მხახური — მეჩინიბე-მეუზანგე.
მალე მსხრბოლი, პირფარეში და თარჯიმანი.

დიდის „სიყვარულითა“ მიიღო შაჰ ნადირმა
ქართველი ბატონიშვილები.

ქეთევანი მაშინვე შერთო ცოლად ძმისწულს,
ალი-ყული-ხანს (ეს ალი-ყული-ხანიც არ დაი-
ვიწყო, მკითხველო).

ქორწილი რომ განესრულა, შაჰ ნადირი ერე-
კლეს მიაღდა და სუსხიანი ხმით უთხრა: ქრი-
სტიანობა უნდა განაგდო და მამამლის სკულ-
ზე მოინათლოო.

მაგრამ პატარა კახეც მაშინვე შეიძინა
სუსხიანი სიტყვა: „ჩემი მოკვლა შესაძლებელ
არს, მაგრამ ჩემი სულის შეცვლა და შერაცხვა
არას ძალით არ მოხერხდება; ამიტომ ტყუი-
ლად ნუ შეეცდები ჩემს გამამამდიანებასო“.

კარგა ხანს მდუმარედ უტყირა შაჰმა ქართ-
ველ ბატონიშვილს — „წლითა და ღლითა ყრმა-
სა და გონებითა ბრძენსა“ და ბოლოს თქვა
„თვინიერის“ ხმით:

„კარგი, იყოს ნება შენი! მე აღარ გაიძუ-
ლებ... მხოლოდ ჩემთან დარჩი და ინდოეთს
ერთად ვილაშქროთ!“

ერეკლე დარჩა.

თეიმურაზი საქართველოში გამოისტუმრა
შაჰმა.

მოლიოდა და გული მოუტიროდა შვილებ-
დაყრილ მეფეს:

თვით ყველმან უსამართლო
საქმე მიყო მეტად ძნელი:
გამომართვა ქალი პირმზე,
ვისგან ნათობს დამე ბნელი,
ძმისწულს მისცა შესართავად,
კვლავ ბოძებდა აღარ ველი,
და მე მისისა მომორებით
დამწყულულდა გული მრთელი.
იგი ძმისწული მაშთს ჰყვა,
ქალი მის მისცა მფარიათ,
სახელად ერქვა ქეთევან,
არს მზისა შესადარია,
ვაცსა ვეწოდდი ერეკლეს,
არვინ მყავს მისი დარია,
და იგი თვით იახლა, მე დავრჩი
სიცოცხლე დასაზარია.

„იხმე ქართველის ჰკუხამ ბასტრა“

1738 წელი.

შაჰ ნადირი 180 ათასიანი ერანული წყედ-
რობით ინდოეთისკენ მიემართება.

სპარსეთს ხელმძწოდებს ქართული რაზმით
გვერდით მიჰყვება თვრამეტი წლის ერეკლე
ბატონიშვილი.

ინდოეთში მაშინ თემურლენგის შთამომა-
ვალი „დიდი მოგოლების“ დინასტია მბრძო-
ნებლობდა. ნადირ შაჰიც მოგოლთა იმპერიას
დასამხობად და დასაპყრობად მიეღებოდა.
მთავარ სამიზნედ მთავარი ქალაქი შახჯანაბა-
დი, ანუ დელი დაეგულებინა ერანის გვირგვი-
ნისაღს.

მაგრამ სანამ შახჯანაბადს მიაღწევდა, გზა-
ზე დიდძალი ხალხი გაუწყდა ნადირს — ზოგი
მოთარეშე-მოსაზრე მტრებთან შეტაკებებში,
ზოგი ნების, ზოგიც შიმშილ-წყურვილისაგან.

ხაიბერის უღელტეხილზე ინდოელი სარდა-
ლი ნახარ-ხანი და მისი ლაშქარი დარჯობდა
შახჯანაბადისკენ მიმავალ მტერს. ნადირ შაჰმა
ხაიბერს გვერდით აუქცია და ჯარები საცლდე-
ხო, კლდეგან ბილიკებს შეუყენა. უკუენთ
წყვდილდში ჩირაღდნებით მიიკვლევდნენ გზას.
შეუსვენებლივ ვადოდნენ. ოთხმოცი კილომე-
ტრი თვრამეტ საათში გაიარეს და ნახარ-ხანის
ქარს ზურგში მოექცნენ. ამ ლაშქრობის ამბა-
ვი ერეკლემ ასე მოსწერა თავის დან, ანას:

„...სხვა აქაური ამბავი ეს მოგახსენო, რომ
აზალი რომ შარშან წამოვიდა გიორგობის
თვეს, თუ არ ვიცო ღვინობის თვეს, იმ მანძი-
ლიდამ ორი დღე გამოვიარეთ, და მესამე მან-
ძილიდამ დილას ავიყარენით, ოთხი ალაჯი
გამოვიარეთ, ჩამოვხდით. ნახევარი საათი რომ
ჯერ არ გასულიყო, დაიძახეს: ყენი შექდაო.

ბინა აქ დაგდო. თითოს ღამის ჰერით წავი-
დით. სანამდინ ან ჭარისკაცი, და ან ჩვენ მო-
ვეშალებოდათ. ყაენს ორი ალაჯი გაეცლო.
შევსხედით ჩვენცა საღამოზედ, და ღამით წინ
და წინ გაგვეწრო ხელმწიფისათვის. ორი ათა-
სი ყარაულისათვის და ერთის აჭიხან ბეგისა-
თვის ებრძანებინა: თქვენ წინ წადითო. ჩვენ
იმათ რომ ხელმწიფესაგან წინ გვანახეს, დაგვა-
ყენეს, რომ ხელმწიფესთან იარეთ თქვენცაო.
ამაში უკან სამი მაშხალა გამოჩნდა. დავე-
გით, მოვუცადეთ, და ხელმწიფეც მობრძანდა,
და, იმის თიფში გავერჩინეთ. დავიწყეთ სი-
არული. იმ ღამეს მთვარეც იყო და მოვადექით
ერთს უგზოს მთასა და კლდეც. ოცდაათი ათა-
სი კაცი შემოვედით ეიწროში, რომ ორი სამი
ურემი ალაგ-ალაგ თუ გაიმართებოდა. ერთი
ასეთი ციოდა, რომ თითქმის დაგვამხო ცხენი
და კაცი. დაგუბდის ამ ვიწროში ეს ჭარი, დავ-
დგით ამ სიციფეში და იძახიან: ალდა! ალდა!
მაგრამ ერთი ასეთი დატრიალდის ჭარი, ვე-
ცით ერთმანეთსა, გული-ფირტი ცალკე ჩავიყ-
რეთინო ხოლმე, და ცხენმა და კაცმა და მუხ-
ლების მტკრევა ცხენის წიხლისაგან, რასაკვირ-
ველია, რომ მერად ვახლოვით ფეხებს, მათ რა
ქნათ, ამ ყოფაში ვიყავით, სანამდინ იმ ხეცს
მოვრჩებოდით. ის ხეცა ნახევარი ალაჯი იყო
და ზუთს საათს ძლივს გავიდით. მოვხედით კი-
დეც მთასა და კლდეც დიდსა. ვიარეთ და არ
ვიცოდით, თუ სად მივიდოდა ხელმწიფე. ამ
ბევრ სიარულში ჭარიც დიად დაიღალა, და
თავწვილიათ დაიფანტა, იმ დღეს გვეცლო. იმ
ღამეს ვიარეთ. მერეც დღეს, რომ დასამხრდა,
ყაენს კაცი მოუვიდა, რომ ნასარ-ხან დავიჭი-
რეთო, და ჭარი გაქცევით. მასუკან ყაენიც
მიბრძანდა. აიხიან-ბეგს ხალათი უბოძა, და ყა-
რაულის მიმბაშეხაცა. ის საღამოზე სპილოს
სახსავად წაუდო მე, და ყაენმა დამინახა. ნასარ-
ხანის კარავსა და ფარდაში ბრძანდებოდა. დამი-
ძახა და მიბრძანა: შენც წამოსულხარო? მე მო-
ვახსენე. მათ ვისთან უნდა დავმდგარიყავ-მეთქი.
მიბრძანა: ბარაქლას კარგა გიქნიაო. წინ ქო-
რეთ უსხდა. მიბრძანა: რომელიც გინდა აიყვა-
ნეთ, მიველ, ერთი ქორი ავიყვანე. მიბრძანა:
კარგა გააძღობდეო. თავი დავუკარ და წამო-
ველ. აქ დავედგით ოთხ დღეს, სანამდინ ბინა
ხეიბარი გამოვიდა. ხეიბარი დიად ვიწრო ად-
გილია და იმითმ შედგრა ნასარ-ხანს ის გზა...
ყაენს ისევ ჩემთვის ებრძანებინა ჭარბაშის
პირით, რომ შენთან დადგესო... ვიარეთ და
რომ მივუახლოვდით ლაურის წყალს, ქალაქს
ძირზე ჩამოუდის, რომელზედაც გასავალი იყო,
იმათ შეიკრათ თოფხანით. ამაში აღარ მიბრ-
ძანდა ხელმწიფე. ორს ალაჯზე ზეით წავედით.
ჭერ ყარაული გავიდა წინ. ყარაულს უკან ხელ-
მწიფემაც გამოაცურა ცხენი. ასიოდეს ყუღით
თვითონ გავარდა საჩქაროთ. ამასობაში გაწვა
წყლის პირზე მემარჯვენე და მემარცხენე ჭა-
რი შეიქმნა კიდეც ვიწროობა ამათი, რომ ვერ

დამიწერია. თითქმის მივადექით ერთს ლაფს,
იქნებოდა ერთის, ორის გუთნის გალა-
ტალხი იყო, რომ ლასტის ხიდს რომ წანა-
რი გაქონდეს, ისე წანარბობდა. და რაც ჭა-
რი იყო ყველამ ზედ გავიბინეთ. და წყალში
რომ შევედით, ორი ურმის ტოლი გზა ძლივ
იყო. ამას თუ გარღვსივლიდებოდა, იმ წყალში
კაცი საფლოზისაგან ვეღარ ამოვიდოდა. გაიქე-
და ამ წყალში ჭარი, და ცურვა დაიწყო ცხე-
ნებში. ეიდევით ერთს ალაგსა, და გვიცურე-
და ცხენები შიგ. მოგხედა ღმერთმა და გამო-
ვიდით. თურმე ერთი ხანი ლაურზე საშვებ-
ლად მოვიდოდა, და შიგ კი ჩამოგვერია. ერთს
ორს დასტას უბრძანეს და ასს ყულს მივიდნ
და ყათლანი უყვეს, იმაში ჩვენი კაცებიც და-
ესწერნ და ცამეტი თავი იმათაც მოართვეს
ყაენს..“

როგორც იქნა, მიუახლოვდნენ შახჩანაბადს.
შამმა საომარი ძალები გადათვალა.

180 ათასიდან 90 ათასი მეომარი დარჩენი-
ლყო.

ინდოელმა ხელწიფემ სამას ორმოცი ათასი
მეომარი, სამასი წარბაზანი და ორი ათასი
სპილო შემოაგება მტერს.

ნადირმა წინ მძიმედ შეჭურვილი ცხენოს-
ნობა დააყენა, მათ უკან, მერეც წყობად —
აქლემები, რომელთაც ზურგზე მანგლები მქო-
ნდით გაწყობილი. მერე მოდიოდა ქვეითი ჭა-
რები, რომელთა მარჯვენა განაიღურს ქარ-
ველები იჭერდნენ, მარცხენას — ბახტიარები.
ბრძოლა დაიწყო.

შამ ნადირის ბრძანებით აქლემთა კუზეზზე
მანგლები აანთეს და ცეცხლისგან გახელებუ-
ლი ცხოველები შემარჩნენ ყოყინ-ბღავალით
ინდოელთა სპილოებზე მიუშვეს.

სპილოებმა დაფრთხნენ, აირყვნენ და თავისი-
ანთა ლაშქარში შეტრიალდნენ გაცოფებულნი.
ინდოელთა წინა რიგები ჩაიშალა და ჩაითე-
ლა.

შამ ნადირმა მაშინვე მტრის შუაგულისკენ
გააქნა ცხენოსანი ჭარები.

მარჯვენა განაიღურზე ერეკლე ბატონიშვი-
ლმა და მისმა ქართულმა გუნდმა შეუტია გა-
ალმასებით, მარცხენაზე — ბახტიართა ლაშ-
ქარმა.

ინდოელთა უმრავლესობა დაილეწა და დაი-
რცო.

გამარჯებულებმა დიდძალი აღჭურვილობა
და საომარ სპილოთა უმრავლესობა ჩაგდეს
ხელში.

ერეკლემ ერთი ინდოელი ტყვის გათავისუ-
ფლება სთხოვა შამ ნადირს.

„რისთვისო?“ — იკითხა შამმა.

ლევან სანიძემ
შაჰრუხი ხელმძღვანელი

„საარკო სიმამაცისთვის, რაც ვიხილე ჩემის თვალით შერკინების უამს“, — უპასუხა ერეკლემ.

კარგი ვაჟაკის ფასი ნადირ შამშაც იცოდა და უთხრა ქართველ ბატონიშვილს:

„იყოს ნება შენი, მიდი და თვითონ მოუარე შენგან არჩეულსო“.

გამოიყვანა ერეკლემ ტყვეთა რიგიდან მამაცი ინდოელი, თავისი ხელით აჰყარა ბორკილები, ხმალი დაუბრუნა და ანიშნა, — საითაც გინდა, იქით წაბრძანდით.

დიდხანს ვერ ჩადა გულისხმაში ინდოელი, ხოლო როცა მიხვდა, მამიწვე ერეკლეს წინაშე დაეშო და მუხლებზე შემოეჭო მთრთოლვარე ხელებით.

ალარ დანება ერეკლემ, ფეხზე წამოაყენა „სიმამაციო ნათესავი“ უცხო ვაჟაკი.

შამ ნადირი შეხანაბლს მიაღდა. ინდოეთის სატახტო უომრად დანებდა. ქალაქის ციხიონმა იარაღი აიყარა და მტერს მიაჩნდა. ინდოეთის მბრძანებელი, დიდი მოგოლი, ნადირს ეახლა და მის წინაშე მუხლი მოეყარა. ნადირმა დიდ-სულოვნება გაითამაშა: დიდი მოგოლი თავის ტახტზე დატოვა, ქალაქი ჭარს არ დაარბევინა, მხოლოდ ხარკის აკრეფა აკმარა, სამაგიეროდ თავისი ვაჟისთვის — ნასრულა-მირზასათვის დიდ მოგოლს ასული სთხოვა საცოლოდ.

ძნელი მისახვედრი არ იყო: ნადირს სურდა, თავისი შვილი ინდოეთის ტახტის მემკვიდრედ დესკა.

ინდოელ დიდებულთა საკრებულომ უარი გაბედა ეგზომ „უსწორო ქორწინებაზე“: ნადირ შამი და მისი ძე მეფური წარმომავლობის არ არიან!

მამინ კი იფთქა და იქექა ნადირმა:

„ნასრულა-მირზა ჩემი მახვილის ძე გახლავთ და უფრო მაღალი კეთილშობილება მას არ სჭირდებაო!“

უმაღლე სხვანაირად „ამღერდნენ“ დამფრთხალი არისტოკრატები. დიდმა მოგოლმა თავისი ასული ცოლად მიჰგვარა ნადირს ძეს.

თითქმის ყველაფერი ჩაცხრა და ყველა დამშვიდდა მაგრამ ერთ დღეს სპარსელმა მსტოვრებმა შეხანაბადში შეთქმულება გახსნეს: ინდოელ პატრიოტებს მათი დამპყრობელი ერანის შაჰის მოკლა ჰქონიათ განზრახული.

გაცოფდა შამ ნადირი.

შეთქმულები ციცხლზე დაწვევინა ცოცხლად.

ქალაქს ჭარები შეუსია — გააძარცვინა, ააოხრებინა, ააწიოებინა, გაათახსირებინა, გაუღეტინა.

შეღწეა ინდოეთის საჟურკლეთო კარიბჭენი და გამოიტანა უთვალავი თვალ-მარგალიტი: აღმასნი, იაგუნდი, ლალი, საფირონი, სარდი-

ონი, ქრისოლითი, ოქრო და ვერცხლი, სამკაულები, უფირფასესი ქსოვილები, სვეტებიანი ტახტი, ფარშავანგის მსგავსი ბალდანიოთ, რომელიც კუნაპეტ წყვდიადსაც მზის შუქმოსიერებით ანათებდა.

გაძარცვული და შეზღუდული შეხანაბადიდან სინდეთისკენ დემშენენ ერანელნი. სინდეთის რაჭა უნდა დაესაჩა შამ ნადირს, ხარკის გადაუხდელობისა და ურჩობისათვის.

მძიმე გზა ჰქონდათ, უზღვრო უდაბნო და უსაშველო პაპანაქება.

შუა უდაბნოში ქვის სვეტს გადაწყდნენ.

სვეტზე კერპი იყო აღმართული.

კერპზე ეწერა:

„შვლით და ძირით, სახლით და კარით, იყოს წყვეული უყუნითი უყუნისამდე, ვინც ამა სვეტს წინ უსწრებს და გადააჩეხს“.

ერთიანად გაქვავდა ყველა — შამიდან დაწყებული უკანასკნელ მფერემდე.

უკან დაბრუნებას მაინც სიკვდილი ერჩია ნადირს და უბრძანა ჭარებს განგრძობა გზისა.

მაგრამ ფეხიც არ მოიცვალეს ავი ბედისწერის შიშით დარეგვილმა ჭარებმა.

ველარაფერს გახდა ნადირ შამი, — ვერც მჭევრმეტყველებით, ვერც აღთქმით, ვერც მუქარით, ვერც მუდარით.

იქნებ ისევ ქართველმა გვიხსნასო, — და მავნებელი თვალით მიაშტერდა ყინი ერეკლეს.

ერეკლეც დაწინაურდა, ხელმწიფეს თავი დაუკრა და მოახსენა მტკიცე ხმით:

„აქ ბევრი საფიქრალი არა-რა გახლავთ, ხელმწიფო, — დეშალოთ ეს ავბედითი სვეტი, სპილოებს ავკიდოთ, წინა გავძლოლოთ თავის კერპიანად და წყალობა-კრულვიანად ჩვენც უკან მივყვით და, რაკი ალარ გადავასწრებთ, ალარც რაიმეს გვავენებს ეს წყევლოა“

თვალთმე დააჰყრია გაცილებულმა და აფოფინებულმა შამმა.

ბრძანა და დაშალეს „მაწყევარი სვეტი“, სპილოებზე აჰკიდეს ნაწილ-ნაწილად და წინ გაიკეცეს.

მიჰყვა ლაშქარი უკან, დამანძილებით.

„ისევ ქართველმა გვიხსნა!“

„ისევ ქართველის ჭკუამ გასჭრა!“

„რატომ სხვამ ვერ მოისაზრა ამ მიღების ხალხში და მაინცდამაინც ქართველი მიხვდა ეგზომ „უბრალო“ მისახვედრელს!“

„ქართველს შეუძლია უმკველად დაგვიხსნას“.

„ქართველს შეუძლია უმკველად დავადუკოს“.

„ძლიერია ქართველი, ძალიან ძლიერი...“

„და საბედნიეროდ, ცოტაა ქართველი...“

ყარაშებდა ბედისწერას მიღვენებული ლამ-ქარი.

თახთახებდა სიციხეთ ატანილი უდაბნო.

სოლომონ დემურსანაშვილი,
სოლომონ სამხარაული

ცხვარი და მცხვარი

შპრშპნ. დეკემბრის ერთ დღეს. სრულად შემთხვევით ჩამოვარდა სიტყვა თუშურ ცხვარსა და ჩვენს მეცხვარეებზე. იმ სიკეთეზე, რაც ამ პირუტყვს მოაქვს ადამიანისათვის და იმ ვაჟკაცურ, ფათერაკიან ცხოვრებაზე. ქუდებდად რომ დაჰყოლია ჩვენებურ მეცხვარეს. განვსაჯეთ, რამდენად არის დაფასებული მისი შრომა, რა უჭირს და რა არის მოსაგვარებელი იმომწყვესურ ცხოვრებაში

„ცხვარის“ რედაქციაში ვიყავით რამდენიმე კაცი, საუბარი შინაურული იყო. ისეთი. სიტყვა სიტყვას რომ მოჰყვება ხოლმე ჩვეულებრივ. და უცებ, ერთ-ერთ ჩვენგანს გაახსენდა, რომ ყოველივე ეს, რასაც აქ ვსჯილით, შეიძლებოდა დაწერილიყო და გამოქვეყნებულიყო.

და აი, ამ საუბრიდან ორიოდე დღის შემდეგ, მივლინება მზად იყო თუშ მეცხვარეებთან, შირაქის ამათრის საძოვრებზე.

ერთი ასეთი თქმულება არსებობს ხალხში, შესაძლოა, ბევრს არცა ჰქონდეს გაგონილი. ცხვარი ხალხში შებაჟუნდა და იქ მოკალათებულ ხილარბებს უთხრა, გარეთ გადი, შენი ადგილი აქ აღარ არისო. სილარბებმ მუდარით ყელი აუწია. აგერ, ერთ კუთხეში მივეგდებო და არაფერს დაგიშლიო. არაო, უთხრა ცხვარმა, მანდ ბატკანი უნდა მოვათავსოო. მაშინ სახლის მეორე კუთხეში მოკალათდებოო. მანდ კიდევ ბატკული უნდა მოვათავსოო. მესამე კუთხეში ყველი უნდა დავაგროვო და მეოთხეში მე თვითონ დავიღო ბინაო. ისე რომ ცხვარმა სახლის ოთხივე კუთხე მოიკავა და სილარბებს მეთი რაღა ჩარა

ჰქონდა, გარეთ გამოწაწლდა ეს თქმულება მეტად ნიშნული და გამართლებულია, ცხვრის მიმდევარი კაცის სახლში სილარბებს ადგილი არ ჰქონდა. ამიტომაც იყო, რომ ქართველი კაცი ცხვარს უხსოვარი დროიდან ამრავლებდა და აშენებდა, მიუხედავად იმისა, რომ ძველ მეცხვარეს ბევრად უფრო უძნელდებოდა ცხვრის მოვლა-პატრონობა. დღევანდელი მეცხვარეები ახლაც სიამაყით იხსენებენ ხოლმე თუშ ჯუპოშვილსა და ფშაველ ალბუთაშვილს. რომელთაც რევოლუციამდეც საქართველოში დიდძალი ცხვარი ჰყოლიათ და დიდი ხიმღიდრის პატრონებიც ყოფილან. როცა ჯუპოშვილის ცხვარს თბილისზე უნდა გაეგვლო, ქალაქის ხელისუფლება მოძრაობას აჩერებდა, რის ხარჯსაც თვითონ ცხვრის პატრონი იხდიდა.

ის დრო ისტორიას ჩაბარდა. რევოლუციის შემდეგ ცხვარი სახალხო დოვლათად გადაიქცა, ხოლო მეცხვარე საკუთარი თავის ბატონ-პატრონი გახდა.

ვიდრე დღევანდელი მეცხვარეების ყოფაცხოვრებასა და მათ ვაჟკაცურ შრომაზე ვილაპარაკებდით, წარსულიც უნდა გავიხსენოთ აუცილებლად. ქართველი კაცი მწყემსის მძიმე ცხოვრებას მარტო იმიტომ კი არ ეუიარებოდა, რომ მეცხვარეობა შემოსავლიანი იყო, არა, ბუნებით და სულით რომანტიკოსი. მწყემსობაში ვაჟკაცობას ხედავდა. თავისუფლებასავე მტკიცელებს მთა უფრო აღაღებდა, ხანდახან უნდოდა განსაცდელსაც გადაჰყოლოდა, რომ ვაჟკაცობა რამ ჩადინა: ამა ერთი წუთით გადავხედოთ ხალხურ პოეზიას, რა ნათელი დამახტურებაა ყოველივე ამისა, რაც ჩვენ მოგახსენეთ.

ვინა თქვა ჩემის ბაღის,
ცხვრისათვის საძოვარია,
ვინა თქვა, ენამც გაუხმეს,
ჩემთაში თუშის ცხვარია,
ლეკში გავარდა ამბავი,
ჩემთაში თუშის ცხვარია,
შემოუარეს სოფელსა,
ჯარს მოუყარეს თავია...

და აგრ, გიგას დეიენენ თავზე, თორმეტი ფარა ცხვარი წაასხეს. მეცხვარე გიგა სოფელში მოვარდა და ძმას — გიორგის შეატყობინა ეს ამბავი. ძმამ ძმას უსაყვედურა, აქ რაღა მოგარბენინებდა, რატომ იქ არ ჩაიყალ თავიო. თვითონ კი ცხენზე ამხედრდა, გიგაც გაიყალა, წამოეწია დუშმანს და უთანასწორო ბრძოლა გაუმართა. ორივე ძმა ამ უთანასწორო ბრძოლაში დიდილბა, წამოშველნენ თანამომხენი, მტერი ერთიანად ამოწყვტეს და ფარებიც უკან გამოარქეს.

ანდა მეორე ლექსი „გიგას ცოლი“, სადაც აღწერილია თუ ქმრის მკვლელობისთვის როგორ იძია ქალმა შური, როგორ ამოხოცა ცხვრის დამტაცებლები და ბოლოს როგორ დაიტრია ქმარი:

ნუ დაიდარდებ, გიგაო,
ცხვარი ჩვენს ხელთვე არია,
ისე გავუძღვე ცხვარ-ძროხას,
არ მოვაშროო თავლია.
საცა შემოვხვედე ურჯულოს,
ფიცხლავ მოვაჭრა თავია.

კიდევ რამდენი ამისთანა ლექსის გახსენება შეიძლებოდა სხვა კუთხის ფოლკლორიდანაც, — ფშაურიდან თუ კახურიდან. თითქმის ყველა ლექსში მეცხვარის მამაცობასა და ფაქტობრივ ცხოვრებაზეა ლაპარაკი, მისი გმირობის ქებაა და ვინმეს არ ეგონოს, რომ ეს ლექსები მოღუქსეთა ფანტაზიის ნაყოფი იყოს, ეს ყველაფერი ცხოვრების სინამდვილიდან გაწვდით აღებული. ხალხი ნებით მადლცხებული ლექსები სიმღერებად ვრცელდებოდა ხალხში. ბუნებრივია, ვაჟკაცობით აღსილი ეს ტკბილი სიმღერა ყმა-წვილს სისხლს უდღუღებდა და ოვითონაც იმ კვალს გაჰყვებოდა, ვინც ამ სიმღერების გმირები იყვნენ.

ყოველივე ამის შემდეგ რაღა გასაკვარი უნდა ყოფილაყო. ლაიფციგიდან ან პარიზიდან დაბრუნებულ უმაღლეს დამოაგრებულ თუშ კაცს თუ ისევ მთისკენ გაუწიდა გული და დაბლობს მეცხვარის კომპლექსს გაცვილიდა. ამის მაგალითი კი ბევრი იყო რევოლუციამდელ საქართველოში და, თვვენ წარმოიდგინეთ, შემდეგაც გვახსოვს, ჩვენი (აწყურის) სკოლის დირექტორმა, გვარად ბახიძემ, დირექტორობა მიატოვა და ცხვარში წავიდა. მთელ სკოლაში

მაშინ ეს საღამარაკოდ ჰქონდათ. ზნეაზღუდობისა და მოგახსენოთ. შეიძლება სხვადასხვა მუშაოს იმიტომ მიეტმანნოს კაცი, რომ იქ უკეთესი სახსარი ნახოს ცხოვრებისა, მაგრამ დღესაც რომ ცხვარში წახსვლელ კაცს ის ძველი სიყვარული კიდევ უბიძგებს, ამაში ღრმად ვართ დარწმუნებული და ცოტა ქვემოთ ამის დასახსნებუთებელ მაგალითებსაც მოვიყვანთ. ჩვენი დიდი სურვილი კი ის არის, რომ გულგრილობით, უმადურობითა და უთავობით ის ძველი სიყვარული არ გაუვწელოთ ჩვენს ახალ თაობას, გული არ ავუცრუოთ მეცხვარეობაზე. ამა-

ტომ ცოტა მეტი ყურადღება და ზრუნვა გვმართებს დღევანდელი მწყემსის მიმართ, იმ კაცის მიმართ, ვინც მთელი წლის მანძილზე მხოლოდ ერთი თვე თუ არის ცოლ-შვილთან. გვახსენდება ვაჟა-ფშაველას ერთი წერილი, სადაც დიდი პოეტი გულმისცვილით აღნიშნავდა: დროა, ქართველმა კაცმა ვაჭრობა ისწავლოს და ეს ცხოვრებისთვის აუცილებელი საქმე სხვის არ ჩაუტადოს ხელთაო. ცამდე მართალი იყო ვაჟა-ფშაველა. ამას იმიტომ მოგახსენებთ, რომ ბევრ ჩვენს მეურნეობაში უკვე გაჭირდა მწყემსის შოვნა და იძულებული არიან დაქირავებული მწყემსი აიყვანონ, ისეთი მწყემსი, ვინც ვეღარც იმ სწორუზოვარ გულის ყველს გააკეთებს და ვერც ისე რიგიანად მოუვლის განთქმული თუშური ჯიშის ცხვარს, რომელიც ერთდროს კინაღამ გადააჯიშეს.

ახლა კი ვახსენოთ ღმერთი და ვიდრე შირაქის ზამთრის საძოვრებს მოვიწახვლებდეთ, შევუდგეთ მოგზაურობას ქვემო აღვნიდან თუშეთისკენ იმ ახალ სამაჩანო გზით, ახლაბანს რომ გაიხსნა და თუშე კაცის საუკუნეობრივ ოცნებას ფრთები შეასხა. ვიდრე თუშეთისკენ გავუდგებოდეთ გზას, ორიოდე სიტყვით გავიცნოთ ქვემო აღვნიის საიქმე მეცხვარეობის საბჭოთა მეურნეობა, რომლის ძირითადი დოვლათი (დამხმარე დარგების გარდა) 50000 სული ცხვარია. ამ მეურნეობას ამჟამად ხელმძღვანელობს ვახტანგ თორღვაიძე, ვინც ჩვენი მეგზურიც გახლავთ და ჩვენი მახასიყელიც. დანარჩენს კი, რაც ცხვარსა და მეცხვარეს შეეხება, გზადაგზა გავიცნობთ, გზადაგზა გიამბობთ აგრეთვე მეურნეობის მღწევეებზე მეცხვარეობაში.

ულამაზესი და ამასთანავე ურთულესია თუშეთისკენ მიმავალი გზა, ყოველ წუთს ზიფათია მოხალდენელი. ხან პირდაღებულ, უძირო ურჯულის ბიძას მიხსნავ, ხან კი დამოკლეს მანკლივით თავზე დავამსობა ფიქალვანი გვერდები, საიდანაც, არ იცი, როდის მოწყდება უზარმაზარი ლოდი. უცნო კაცისთვის ეს გზა შემზარავი არის და ლამაზიც, ხოლო იმათთვის, ვინც მთელი ცხოვრება ამ გზით დღის, ღამით ჩვეულებრივი ამბავია, „მელთოქდა“, „საცხვარე ხორბი“, „ცოდვიახი ხევი“ — აი, ნაწილი იმ სახელებისა, ხალხს რომ შეურქმევია აქ სხვადა-

სხვა ადგილისათვის. „მელთეუდა“ ვერაგი ადგილი იყო, „საცხვარე ხორხი“ ვიწრო გასახელებული მთებში, ხოლო „ცოდვინი ხევი“ ბევრი ცოდვის დამტრიალებელი. ვიდრე ახალი გზა გაკეთდებოდა, ეს ხევი თუშეთში გადასასვლელი მოკლე გზა იყო მეცხვარეთათვის. გასაფხულზე თოვლით ამოვსებულ ამ ხევეზე გაჰყავდათ ცხვარი. ამ რამდენიმე წლის წინათ ზვავი დაცურებულა და ექვსი მეცხვარე დაუტანია. აღრეც ბევრჯერ მომხდარა ასეთი უბედურება და ხალხსაც ამიტომ დაურქმევია „ცოდვინი ხევი“. საერთოდ, მთელ გზაზე უშირაღ შეხედებით ბოძებს, ნიშნად იმისა, რომ ამა და ამ ადგილას მავანი და მავანი დაღუპულა.

უცოდველ ამათ მიღველით უნებურად გაგვანდგა ის უმადური სტუმარი, ვინც ქართულ გულთბილ მასპინძლობასა და უხვ პურ-მარილს ეზიარა, მერე წავიდა თავის ქვეყანაში და აუგალ მოისხენია მასპინძელი, სიზარმაცე, უწაროება და მუცელდამერთობა დასწამა მთელ ერს.

ახლა კი ისევ ჩვენს სათქმელზე ვილაპარაკოთ, რადგან უკვე გადავიარეთ სამიათხის მეტრი სიმაღლის უღელტეხილი. გვიარეთ ფიცრის ქალა და ნაიცხრის ქალაში შევვალადა, სადაც ქვემო ალღვის მეცხვარეობის ერთ-ერთი ბრიგადის საპარსია მოწყობილი. ნაიცხრის ქალაში საქმოდ დიდი კარავი დაუციათ მწყემსებს. აქ დაუპარსავს ცხვარი მეორე ბრიგადას და აგერ ერთმანეთზე დაწყობილი ბარდანები, თვითეული რომ ასეთულობით კილო მატყლს იტებს.

აგულისხმობს მიწურული იყო. კარვის პირას ცეცხლი ჭაჩადა. მასპინძლებმა სამასპინძლო საქმე მალე მოათვეს და საუფრას შემოფუხნელით. იწყება გულახდილი საუბარი მწყემსსა და მწყემსურ ცხოვრებაზე, ნაკლსა და წარმატებაზე, დაიბ. სრულიად გულბრელით, შენაურადი საუბარი, რადგან ჩვენ — სტუმრებიც და მასპინძლებიც უკვე დაფახლოვდით, უკვე გადავუშალეთ გული ერთმანეთს. რაც მხოლოდ საუფრასთან ხდება ხოლმე. გვინდა ეს საუბარი რაც შეიძლება ზუსტად აღვადგინოთ:

მეგობრ ალღვის საჯიშო მეცხვარეობის საბჭოთა მიუწრეობის დირექტორი პახტანბე თორღვანიძე:

— ცოდი წელი დაფიქრა წელს (იგულისხმება 1979 წელი). გვალვამ ბალახი გადატუსა მთაში. მაღუნდავად ამისა, ჩვენმა მეცხვარეებმა ძალიან იმარჯვეს. ასი სული ნერბიდან 87,5 ბატკანი მიიღეს, ოთხ-ნახევარი ბატკნით მეტი, ვიდრე გვამა ითვალისწინებდა. ერთი ცხვრიდან 2,400 გრამი მატყლის ნაცვლად 2,700 გრამი გავპარსეთ. მატყლის საერთო გეგმაც გადაპარბებით შევასრულეთ და უკვლისაც, თუშმა კაცმა თავიდანვე იცოდა ცხვრის უადრი, მისი მოვლა-პატრონობა, თუში და მეცხვარე ხომ განუყოფელი

მცნებაა. დღევანდელი ახალგაზრდებიც ხალხით მიდიან ცხვარში, მაგრამ ტრასებს ერიდებიან. საკითხი ვერა და ვერ მოგვარდა. მაგალითად, შარშან დიდი გვალვების გამო შირაქის საოვარზე ბალახი არ იყო წამოვიყვანეთ ცხვარი, ათი დღე მშვიდი მოდიოდა გზაში, წითელწყაროდან ლეჩურამდე ბალახი არსად იყო. ახალგაზრდობა გვეუბნება, მთაში წავალთ, მაგრამ ტრასაზე ცხვარს არ გავუვებით. ცხვარი გზაში შიმშილით გვეხოცება და ჩვენ გვწერთო. როგორ მოვითმინოთ, გზის პირებზე სიმინდი თუ ხოს, ვენახში ბალახი იყოს და მშვიდი ცხვარი ნიკ არ შევუშვათო. კიდევ ერთი ჩვენი გასაკიერი: საშაშრო საძოვრებზე ერთ ჰექტარზე წესით დასველებული სამი სულის მაგიერ 9 სული ცხვარი სწოვს. 800 სულისთვის გათვალისწინებული ფარგლები 1200 სული გვეყვას, რაც ნერბის გაღუბებას და დანაშაულის შემცირებას იწვევს. უველაზე დიდი გასაკიერი მწყემსებს დროს დროს ადგათ შირაქში. ამ დროს თავის მოსაფხანადაც არა სცადიათ. ზოგჯერ დღეში 80-100 სული ნერბი იგებს, ასეთ დროს ბრიგადაში ათი-თორმეტი მწყემსის საქმეს რვა მწყემსი აკეთებს, მაგრამ წუწუნს თავი დავანებოთ, უველაყერ ამას თუ ეშველება რამე, ეშველება თუ არა და, რა გორც აქამდე გავუძლებთ, ახლაც გავუძლებთ. ჩვენ მთავარი გავფიქრებს — წლევანდელი წამთარი მთელი ზაფხული შირაქში წვეთი არ ჩამოვარდნილა, გვალვამ გადატუსა ურო და ავშანი, თუ ჩვენი ცხვარი შირაქში ან უილაქში არ წავიდა, აუარცხელი წარალი იქნება. ასეთივე დღე ელის ზემო ალღვისა და ლალისკურის ცხვარსაც.

№ 2 ფერმის ბაზმე პახტანბე პრიტიპლი:

ჩემი ფერმის ბიჭებმა ასი სული ნერბიდან 91,5 ბატკანი მიიღეს, გეგმით კი 84 სული ბატკანი უნდა მიგვეღო. წველალობაც გადავატარებთ. პარხვაც, მაგრამ გადაპარბება მაშინ გენახათ, წესიერი ზაფხული რომ უოფილიყო. გვალვის დროს, გარდა იმისა, რომ მთაში ბალახი ნაკლებად არის, ცხვარი საძოვარზე ვერ გავყავს, გვალვისაგან გასიპულ ბალახზე ცხვარი ფეხს ვერ იკიდებს. ცურდება და იჩენება.

კრიტიკულმა მეურნეობის დირექტორს გადახედა და ბოქმანით განაგრძო:

— ვახტანგ, ესენი მწერლები არიან და იქნება ისიც დაწერონ, რომ მეცხვარე კაცს ცოტა მეტი დაფახება უნდა. ახა ერთი ნახეთ ჩვენი მწყემსებმა დოლის დაძვრის დროს თუ ტრასაზე გადაერკვისას, მთისა თუ ველის საძოვარზე და დარწმუნდებით, რომ ამათი შრომა გმირობაა. წე-

სოლომონ დემურსანაშვილი,
სოლომონ სამხარაული
ცხვარი და მიცხვარი

დან ამბობდით, მეცხვარე ბევრჯერ სწორ აღ-
გელს ვერ პოულობს მთაში, რომ ღამით და-
საძინებლად დაწვესო. ეს რა არის, ზოგჯერ
ისეთ ადგილას მოგვუდივართ, რომ მიწაში
პაღო ჩაგვირქვია და ღაჩებში მოგვიტყე-
ვია, რომ მძინარენი ხევში არ ჩაგვინდო-
ვავით. მოდა, თუ ბიჭები ხართ, დაწვრთი
რომა ბევრი შრომის გმირი გვყავსთქო, მეც-
ხვარეები კი ნაკლებად აგონდებათთქო. არც
ზემო აღვანში, არც ქვემოში, არც ღალისყურში
ერთი გმირი მეცხვარეც არა გვყავს. მე როგორც
ვაცი ერთი ყაზბეგელი მეცხვარე უნდა იყოს
გმირი, ეს არის და ეგა. არადა, ერთი სოფელი
ვიცი, ოცდახუთი თუ ოცდაათი მეთამაშეოცა
გმირი, მეჩაიებებს ხომ ნუღარ იტყვიან. იქნება
გაყვავალათ ხელობა ჩვენითვის, მა? აბა შეზედეთ
ამ ბიჭებს — და კრიტიკული მხიველ იჭირაულსა
და ნიკოლოზ აფშინაძესზე გვითითებს, — ცუდი
გმირები იქნებოდნენ? ვაყავსოცა არ აქლიათ და
ცხვრის ერთგულებსა.

აფშინაძემ და იჭირაულმა თავები ჩაღუნეს
და ერთმა მათგანმა მორცხვად ჩაილაპარაკა:

— გმირობა რად გვინდა, ვახტანგ, ცხვარს რაც
სჭირდება, ის საქმე მოაგვარონ. მეცხვარე ისე-
დაც გმირია.

იმდამინდელი საუბრიდან ამ ორი კაცის ნათ-
ქვამს გაუსვით ხაზი, ისინი ყველა მეცხვარის
გულისნადებს გამოხატავდნენ და ჩვეც იმი-
ტომ აგვადიდვს. ალბათ დადგა დრო, რომ ჩვენ-
მა საზოგადოებამ უფრადლება გაამახვილოს ამ
მტკიცენულ საკითხზე.

აგრე ომალოც, საქართველოს ბუნების გვირ-
ვინის — თუშეთის გული. შორს, დამრევილ
ფერდობებზე მართლაც არწივის ბუდეებივით
მეუფეულან თუშეთის სხვა სოფლები: შენაქო,
დარტო, ბეღელა, ნახაბო, ხისო, ზოქორნა და
სხვანი, ზოგი არცა ჩანს, მაგრამ ვარაუდით იცი,
რომელ ქედს არის ამოფარებული.

ომალოსაც დატუხობია დიდი გვალვა. შერაის
ფერი შეცვლია. ქერის თიხა უქვე დაღუწეათ,
კალცი გაუმწანებიათ საღვწად. ბალახი გვალ-
ვას გადაუტუსავს. ვეება მინდორზე თაიგულებად
მოყვნილა ჩადლებად დადგმული თივა. კარტო-
ფლი კი მწვანედ ლივლივებს, გვალვა ვერ მო-
ერივია.

ჩვენი უფრადლება ერთმა ამბავმა მიიქცია. სა-
სადილო „კოსმოსის“ კედლის ქვაზე ნახშირით
აწერია: „1978 წელი. 28/X. პირველი მანქანა
თუშეთში. ქუჩუკი სერგო“.

ეტუბა, ქუჩუკი სერგო იყო, პირველი მან-
ქანა რომ ამოაგრილა თუშეთში. ალბათ რამ-
დენიმე წლის შემდეგ ეს ამბავი გასაკვირი
ადარ იქნება, რადგან სულ მალე ომალოდან
შენაქომდე საბაგირო გზაც გაიხსნება. ეს საბაგი-
რო გზა უზარმაზარ ხევს გადაჰყვით, ვაკონე-
ბით გადაიყვანენ სატვირთო მანქანებს შენაქომ-

დე და იქიდან ტრანსპორტით დიკლოს დაუკავ-
შირდებიან. სულ რაღაც ათიოდ წლის წინაა
კი ვინ წარმოიდგენდა, რომ ომალოში მანქანა
ამოაღწევდა.

— როცა თუშეთში გზის გაყვანა დაიწეს, —
გვიამბობდა ვახტანგ თორღვაძე, — ერთი მწა-
რე დღე გამახსენდა ჩემი ბავშვობიდან. ცამეტი
წლისა ვიყავი. ადრე გაზაფხულზე ბარიდან თუ-
შეთში მივერეკებოდით ცხვარს. მელთაუღაზე
თოვლმა და ქარბუქმა მოგვინწრო. ხუთი დღე
და ღამე ფეხდგომელებმა ვათიეთ. ცხენებს სვე-
ლი კუდილი ვაყენიან და განზე გაუშეილები
დარჩათ. მწარე მოგონება ჩამჩა ის დღეები
და ახლაც რომ მომაგონდება, ვინატრებ ხელმე,
რატომ მაშინ ეს გზა არ იყო-მეთქი. როცა გავი-
გე თუშეთში გზა გაჰყავთ, ხიზარულით ცას
ვეწიე. მაშინ ახმეტის რაიონის საქსოფლტექნი-
კის დირექტორად ვმუშაობდი. ბავშვობის
დროინდელი ის მწარე დღე მახსოვდა და ორი
ტრაქტორი მივახმარე გზის მშენებლებს. თბი-
ლისში, საქსოფლტექნიკის სამმართველოში გა-
მომიძახეს და ერთმა ხელმძღვანელმა გამაფრ-
თხილა, თუ იმ ტრაქტორებს უკან არ ჩამოიყვან,
სასტელს ვერ ასცდებიო, მაგრამ მე ჩემი არ მო-
ვიშალე. ერთ დღეს ცენტრალური კომიტეტი-
დან ჩამოვიდა ამხანაგი ჯუმბერ პატაშვილი და
მკითხა: ამ გზის მშენებლობაზე რა წვლილი შე-
გავსო, ვუთხარი, ორი ტრაქტორი მივახმარე,
მაგრამ სასტელით მემუქრებიან-მეთქი. უფრად-
ლებით მომისმინა უკვლავური, თქმით კი არა-
ფერი უთქვამს. გაბრუნდა უკან და სულ მალე
ოფიციალური დადგენილება მომივიდა, თერთ-
მეტი ტრაქტორი გამეყვანა გზის მშენებლობაზე
მეც და მთელი თუშეთიც მაღლობელი იყო
ცენტრალური კომიტეტის ასეთი ჩრუვნისა და
უფრადლებისა.

თუშეთში გზის გაყვანა სახუმარო და იოლი
საქმე შეიძლება იმას ეგონოს, ვინც არ იცნობს
ამ პირქუმს, მუხანათ მთებსა და ხეობებს, სადაც
წვადი და მეწვერი ჩვეულებრივი ამბავია. დად-
ბალ ხარკს რომ თავი დავენებოთ, ათასი სირ-
თულაა მშენებლების წინაშე, ათასი ზივათი,
თუშო კაცი საუკუნეების მანძილზე ოცნებო-
ბდა თუნდაც საცხენოსნო ბილიკი მინც უოფი-
ლიყო კახეთიდან თუშეთამდე და ამ ოცნებას
ფრთა რევოლუციის შემდეგ შეესხა. და აი, არ-
ლა, რევოლუციის ექვსი ათეული წლის შემდეგ
გავიდა სამაქანო გზა, გადაჭრა უკვლავ მაღა-
ლა უღელტეხილი საქართველოში და ჩვენი
უღამაზენი კუთხე ბარს დაკავშირა.

ახლა კი თუშეთის გზის სიკეთისა და მის მშე-
ნებლობაზე ვილაპარაკებ. მისი მოკლე ისტორია
ასეთია: 1949 წლიდან 1952 წლამდე სამაქანო-
ნო გზა თორღვას აბანომდე მივიდა. გზის მშე-
ნებლობა 1972 წელს ისევ განახლდა და კახე-
თის ქედის უღელტეხილამდე მიაღწია. 1976
წლიდან კი მშენებლობა კახეთის უღელტეხი-

ლის გადაღმა. „თბილისელები“ მეცხრე რაზმმა დაიწყო ფიცრის ქალის საცხერე ხორხიდან თუშეთის გულის — ომალოსა და ომალოდან კახეთის მიმართულებით. ამ მშენებლობის უბანს ხელმძღვანელობს ინჟინერი და ჩვენი ღირსეული თანამოქალაქი ავთანდილ გალდავაძე. მას ასე, აღსრულდა თუში კაცის საუკუნეობრივი ოცნება — 1978 წლის 28 სექტემბერს პირველი მანქანა ავიდა ომალოში.

თუშეთის გზის მშენებლობა ისევ მიმდინარეობს. ახალგაუყვანილ გზაზე იგება ხიდები, წყალგამტარი გვირაბები, მიწვერსაწინააღმდეგო ჯეხიბრები, ფართოვდება გზის ვიწრო ადგილები. სამაქნალო გზის სრული კაპიტალური მშენებლობა მიმდინარე წელს უნდა დათავადრდეს. ის მკაცრი ბუნებრივი წინააღმდეგობანი, რაც მთას გააჩნია, წინასწარვე გაითვალისწინეს და გზის პროექტში შეიტანეს კახეთის ქედში გვირაბის გაუყვანა. ამ ღონისძიებით გაკეთდება საშვილიშვილო საქმე, თუშეთის სამაქნალო გზა მთელი წლის განმავლობაში გასწილი იქნება.

პირველი ხნული გავლენულია, უკვე ჩაეყარა საფუძველი თუშეთის დიდ მომავალს და აი, ის პირველი საიკეთი, რაც გზის გაუყვანას მოჰყვა. ქვემო ალენის საჯიშე მეცხვარეობის საბჭოთა მეურნეობა ომალოში უკვე აშენებს საჯამთრო გამურს, სადაც ახი სული ხბო გამოიჩამთრებს. ომალოში, შენაქოში, დიკლოში, დართლოში, დოქუში, ბოქორნაში და სხვა სოფლებში აშენდა ახალი სახლები, გაღვიდა ჩამქრალი კერები, რამდენიმე კომლი ზამთარშიც აღარ მიატოვებს თუშეთს, ქვემო ალენის საბჭოთა მეურნეობის დირექტორის ვახტანგ თორღვაძის სახელზე შარშან ზაფხულზე უკვე თორმეტი განცხადება იყო შესული. განცხადებულები თუშეთში მუდმივ გადასახლებას ითხოვდნენ. აი, ერთი განცხადებათაგანი, რომელიც წუსტად მოგვყავს:

ქვემო ალენის საბჭოთა მეურნეობის დირექტორს!

სოფ. ქვემო ალენაში მცხოვრებ სერგო სოფროშის ძე თორღვაძის

გ ა ნ ც ხ ა დ ი ბ ა

ვმუშაობ ქვემო ალენის მეძრობეობის ბრიგადაში მწყემსად, სურვილი მაქვს, რადგან ბავშვობის უმეტესი წლები გავატარე თუშეთის სოფელ დოქუში, რომ კვლავ ვიცხოვრო თუშეთში, იქ, სადაც ცხოვრობდნენ ჩემი მამა-პაპანი. რომ იქნებოდეს მანქანის გზა, დღესვე დავსახლდებოდი, მაგრამ რადგანაც დოქუმდის გზა არ მიდის, ვთხოვთ დროებით დასახლების უფლება მომცეთ სხვა სოფელში. იქ, სადაც დღეს უკვე სამაქნალო გზა მიდის.

განცხადებელი: ს. თორღვაძე.

უამრავ განცხადებებში ვნახეთ ერთი, ჩვენი

აზრით, საუურადღებო განცხადება ამირან ნიკოლოზის ძე სისაურისა. იგი თხოულობდა გადასახლებას ომალოში. იგი თხოულობდა გადასახლებას ომალოში. მაგრამ ამასთან ერთად არ მინდა მოვწუდე მეურნეობაში მუშაობას და ნება დამრთეთ, ამავე სოფელში შევიწახო მეურნეობის პირუტყვი ზამთარშიც, საკვებს მე თვითონ დავამზადებო. ამირან სისაური უკვე ჩასახლდა სოფელ ხახაბოში და მართლაც რვა სულ მსხვილფეხა პირუტყვს ინახავს მეურნეობისას.

შარშან უკვე მუდმივად ჩასახლდა რამდენიმე კომლი სოფელ ხისოში, დართლოში, ფარსმაში, ხახაბოში, ომალოში. ახალი გზის გაუყვანამ ომალომდე ქვემო ალენის საბჭოთა მეურნეობის სატრანსპორტო ხარჯები უკვე ოთხმოცე პროცენტით შეამცირა. შარშან მეურნეობამ ყველაფერი საკუთარი ტრანსპორტით გადაიტანა-გადმოიტანა ალენა-თუშეთის შორის და თვითმფრინვის დაქირავება აღარ დასჭირვებია, რაც დიდ ხარჯს მოითხოვდა. ომალოში უკვე იწყება ორასი ბავშვისათვის განკუთვნილი სკოლა-ინტერნატის მშენებლობა, ხოლო რაც შეეხება ომალო-შენაქოს საბაგრო გზას, რაზედაც ზემოთ გვქონდა ლაპარაკი, მისი პროექტი უკვე კეთდება. დაიწყო აგრეთვე წყალსადენის მშენებლობაც.

და მაშინ, როცა რესპუბლიკის ხელმძღვანელობა ესოდენ დიდ ზრუნვასა და ყურადღებას იჩენს თუშეთისადმი, ზოგ-ზოგებს არა აქვთ უფლება დაუდევრობა და უყურადღებობა გამოიჩინონ ამ კუთხის მიმართ.

ომალოს მაღაზია სხვადასხვა სურსათით ურიგოდ არ მარაგდება, მაგრამ ზოგჯერ აშკარად ნაკლებობაა ისეთი, ერთი შეხედვით წვრილმანი საქონლისა, როგორც არის ღურსმანი, კარფანკრები ანჯამები, საჯამთრო თბილი ტანსაცმელი და სხვა, რაც აქაურ ახალმოსახლე კაცს ძალიან სჭირდება. მით უმეტეს, რომ ომალოში სავაჭროდ გადმოდაინ მეზობელი რესპუბლიკების, დაღისტინისა და ჩეჩენ-ინგუშეთის სოფლებიდან. რამდენად სასიამოვნოა, რომ მთის ეს მკვიდრნი დღეს ასე მჭურად და მეგობრულად ცხოვრობენ ერთმანეთში, რაზედაც ალბათ დიდხანს ოცნებობდნენ.

თუშეთის ბრიგადის ბრიგადირი ვაგრლამ თორღვაძისძე:

— ასრულდა თუში კაცის ოცნება. ომალოში მანქანა ამოვიდა. შეიძლება ვინმე თქვას ვერტმფრენი რომ დადიოდა, ეს უგზოობა ვითომ რაღა ხელს გიშლიდათო ეს ტყუილი იქნება. ჭერ ერთი, რომ, ვერტმფრენით ის რომ ამოვიდო, რასაც მანქანით ამოიტან, აი თუნდაც სამშენებ-

სოლომონ დემურხანაშვილი,
სოლომონ სამხარაული
ცხვარი და მცხვარი

ლო მასალა, ათმაგი უნდა დაგიტდეს, მეორეც, ჩვენი უღელტეხილი ძალიან მაღალია და ზოგჯერ ორი კვარა გვიხდებოდა ლოდინი საფრენი ამინდი როდის დადებოდა. ისე რომ ამ მაღლიან გზას ვერაფერი შეედრება.

ვარლამის ნათქვამი გვეწმინდა. ერთ ზაფხულს ჩვენ თვითონ რამდენიმე დღეს ველოდეთ მთაში გამოეტეხილებოდა თვითმფრინავისთვის ხელსაწერელ ამინდს. გათენდებოდა დილა, ზეობებიდან ისე ამოვარდებოდნენ ღრუბლები, თითქოს ერთმანეთს ეჯიბრებინათ, ცისკენ მიდიოდნენ და იქ იყარგებოდნენ, ჩვენც იმედი მოგვეცემოდა, საფრენი ამინდი დადგებოდა, მაგრამ უღელტეხილზე ისევ ჩამოიჭურჭებოდა, პირაქეთაც მწე იყო, პირიქითაც, უღელტეხილზე კი ღრუბელი იწვა და თვითმფრინავი ვეღარ გადმოდიოდა.

როცა ამ ნარკვევზე მუშაობას ვამთავრებდით, მაშინდა მოვიხელთეთ ავთანდილ გალდავაძე, ვინც თუშეთის გზის მშენებლობას ხელმძღვანელობს. ავთანდილმა ასეთი ცნობები მოგვაცნოდა:

— მიმდინარე წელს, — გვითხრა მან, — ძირითადად დამთავრდება თორღვას ახალი რაიონის გზის სამშენებლო სამუშაოები. თუშეთის ეს გზა დააჩქარებს, გააადვილებს და გააიფლებს ცხვარისა და მუშა-მოცადი საქონლის საზომრო სამოვრებიდან საზაფხულო სამოვრებზე გადატანასა და გადმოტანას. გზის გაუყვანამდე ასეთი ტონობით ქვაბარილი, სურსათ-საწოვადე, მატყლის საპარის აგრეგატები, საწვავი მასალა და სხვა ამგვარი, შეეუღლმფრენით გადაჰქონდათ მთაში მეურნეობებს, რაც ძალზე ძვირი ჯდება. ასევე ჩამოჰქონდათ მთიდან ბარში ყველი, მატყლი, ტყავი, კალტი და სხვა. უფრო ნათელი წარმოდგენა რომ გეჰქონდეს, მოვიყვანოთ კონკრეტული მაგალითი. 800 კილოგრამი ტვირთის გადატანა თვითმფრინავით (მი-2, რომელიც თელავის აეროდრომს ემსახურება, მერს ვერ ერევა) 225 მანეთი ჯდება. ეს საბჭოთა მეურნეობებს დიდ ზარალს აძლევდა. ახლა კი სატვირთო მანქანას 3-4 ტონა ტვირთი გადააქვს, რაც 35-40 მანეთი ჯდება, თვითმფრინავით კი ათასი მანეთი უნდა დამატარიყო. ამ ორი წლის განმავლობაში, რაც სამაქანო გზა გაიხსნა, მარტო ტრანსპორტზე საბჭოთა მეურნეობებმა დიდძალი თანხა და მოუხატელი დაზოგეს. ამასთან, ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ საბჭოთა მეურნეობებს სხვა დამატებითი ხარჯებიც ჰქონდათ: ტვირთის ბაზაზე დატვირთვა, თელავის აეროდრომზე გადატანა და გადმოტვირთვა მერე იცოდა თვითმფრინავში ჩატვირთვა და ბოლოს თუ ფრენისთვის ხელსაწერელი ამინდი არ იყო (ეს კი ხშირად ხდებოდა). ხანგრძლივი ლოდინი, ტრანსპორტისა და მუშაების მოცდენა.

ამაჟამად ნახუქი სახორცე ცხვარი შემოდგომა-

ზე მთიდან ბარში უნდა ჩამოირეკებოდა. თუშეთის ან თბილისის სორცოპმინაქში წახსნამენ, მთელ ამ მომქანცვილ გზაზე თითო ცხვარი 5-8 კგ. სორცს კარგავს. ახლო მომავალში განზრახულია თუშეთში აშენდეს დიდი სასაქლაო-მაცივარი და სახორცე ცხვარი აღვილწვე დაიკლას, რაც სორცის უდიდეს დანაზოგს მოგცემს — ზაფხულში მთაში ზომ ასმეტის, თელავის, ყვარლის და გურჯაანის ასეთი ათასობით ცხვარი ძვებს.

გზის გაუყვანასთან დაკავშირებით განზრახულია თუშეთში შეიქმნას მეცხოველეობის მძლავრი საყვები ბაზა. რაციონალურად იქნება გამოყენებული თუშეთის მდიდარი ბუნებრივი რესურსები.

შეიქმნება საგანგებო ორგანიზაცია ფლორისა და ფაუნის დასაცავად. გაუყვანილ იქნება მაღალი ძაბვის ელექტროსახლი, აშენდება საბაგრო გზები, რაც გააიფლებს საქონლისთვის საყვების დამზადებას. თუშეთს დამაშვენებს გამაჯანსაღებელი კომპლექსები, დასასვენებელი და ტურისტული ბაზები. ომალოში აშენდება მინერალური წყლების ჩამოსასხმელი ქარხანა. შეიქმნება საჩვენებელი მაღალმთიანი დასახლებები, რომელიც თანამედროვე დონეზე იქნება კეთილმოწყობილი. ტყის სანიტარული ჰრის შედგად დამაშადებენ დიდძალ ხე-ტყეს.

აი, არასრული ნუსხა იმისა, თუ რა სიკეთეს მოგვეცემს თუშეთის გზა.

მკითხველიც ხელავს, რომ აქ კომენტარები შედგებოდა, რადგან ყველაფერი ხელისუფლივით ნათელია.

აი, შირაქიც, ჩვენი ცხვარ-მეცხვარის საზმთრო სამყოფელი. გვახსენდება მეცხვარის ძველი სიმღერა:

შირაქში ერთმა მეცხვარემ,
სიზმარი ნახა ზიანი,
ადგა და ბიძას უამბო,
ბიძა რომ ჰყავდა ჭკვიანი.
წუხელ სიზმარში ბიძაო,
ქარი იყო და ნიაფი,
ქარს მოეგლიჯა ფარები,
ზეცას გაჰქონდა გრილი.

სიზმარი აუხდა მეცხვარეს, ქარმა მართლაც მოგლიჯა ფარები და ცხვარიც დაუწინადა. ისე, რომ არც ზამთრის საოვარზე აქლდა ფატირაკი მეცხვარეს.

ჩვენი ცხვარი ძირითადად შირაქში იზამთრებს და, რაც მოვარია, იქ ტარდება დოლი. იქ უნდა გადაწედეს ზარალიც და ხეირიც მეცხვარისა. თუ დოლმა კარგად ჩაიარა, თუ მარტი არ გაჰირვეულა და არ დაგზარალა, მეტი რაღა ვინდა მეცხვარეს.

ის დრო ისტორიას ჩაბარდა, როცა ცხვარ-მეცხვარეს სტიქია იოლადა ერგოდა. ამა წახეთ როგორი შენობები უდგათ თვითოეულ ბრიგადს თუ განყოფილებას ცხვრისთვისაც და მწვე-მარსთვისაც, გაუვანლია ელექტროსიხათლე, ერ-თი სიტყვით, არც სითხო აკლია და არც მიმო-ვლა უჭირს მეცხვარეს, რა თქმა უნდა, გზებიც აქვთ. ტელევიზორიც უდგათ და ჟურნალ-გაზე-თებიც თავის დროზე მისდით, დამხმარე საკე-ბი წინასწარ გადააქვთ. მაგრამ, წარმოიდგინეთ რომ ამინდზე დღესაც ბევრი რამ არის დამოკ-იდებული, თუ დოლის დროს ან დოლის შემდეგ, როცა ბატანი ჭერ კიდევ მოლონიერებული არ არის, წამართი გაჭირვებულა, მინც დაწარა-ლებს ცხვარ-მეცხვარეს. დღევანდელი საშუალე-ბის მიხედვით შირაქში ცხვარსა და მეცხვარეს უკეთესი პირობები უნდა ჰქონდეს.

როცა შირაქში ჩავდით, გავახსენდა ვაზ-ტანგ თორღაიძისა და მეცხვარეების ნათქვამი იმის თაობაზე, რომ შირაქი გვაღვამ გადწე-ვა, საძოვარი აღარ იქნებოდა, რომ ფარესში 800 სულის ნაცვლად 1200 სული ნერბოა შეყრი-ლი, რაც დედა ცხვრის გაბერწებასა და ნამატს შემცირებასაც იწვევს, რომ ერთ ჰექტარზე ოთ-ხის ნაცვლად, ცხრა სული ცხვარი ძოვს და სხვა ამგვარი.

ალენებისა და ლალისყურის მეურნეობებს გათვალისწინებიათ, რომ გვალვიანი ზაფხულის შემდეგ შირაქში ზალახი არ იქნებოდა და წი-ნასწარ მიეზიდათ საკვები ფერმებში.

დეკემბრის მიწურული იყო და მინც თბი-ლშია, ზალახი ახლად წამოზინებულყოფი. დე-კემბერი კი არა, მარტი გეგონებოდათ, გაზაფ-ხულის პირი, პირველი ზალახი რომ წამოხს-ნასდებოდა ხოლმე.

— მაღლიანი, რომ იყო შირაქის მიწა, ვიცო-დით. — გვეუბნებოდა ლალისყურის მეცხოვე-ლეობის სამეურნეოთაშორისო გაერთიანების ვეტექში გურამ ჭვრიტიძე. — მაგრამ თუ ამ წამთარს შირაქში კიდევ მოვიდოდა ზალახი, არ გვეგონა.

მართლაც, არვის ეგონა ზაფხულის იმ ხანე, რძლივი ვალვის შემდეგ თუ დეკემბერში ზა-ლახი კიდევ წამოიზრდებოდა შირაქში, მაგრამ ამას იმასაც უნდა ვუმადლოდეთ, რომ ოქტომ-ბერში და ნოემბერში ცოტად თუ ბევრად წვი-მიანი ამინდები იყო. ისე რომ მეცხვარეთა შიში და შეშფოთება არ გამოართლდა, საბედნიეროდ. წამთარს თბილი დღეები საქმარისი აღმოჩნდა, რომ შირაქის მიწა ისევ აბიზინებულიყო. მოვი-არეთ ლალისყურის, ქვემო და ზემო ალენის ზა-მთარის საძოვრები, კასრისწყალი, სამუხი, ეშ-მაქის ხეობა, გავედით ივრის პირებზე და ყველ-გან ის ვიგრმინეთ, რომ დღევანდელი მწვემისი

პირობების შედარება არც კი შეიძლება მწველ მწვემის პირობებთან, მაგრამ ზოგი რამე მისაწესრიგებელია, რაც დაუდევრობის შემთხვე-ვითობის ბრალია და რასაც წინა მოაქვს მეც-ხოველეობის დარგის განვითარებაში.

ვიდრე ამ ნავალითებს მოვიყვანდეთ, მეთ-ხვედრებს უნდა შევასხენოთ საქართველოს სა-ხე-ნისტური პარტიის ტექნოლოგიის კომიტეტის ამასწინდელი მოწოდება. — გადააქციეთ საქარ-თველო მეცხოველეობის მოწინავე რესპუბლი-კაში ეს დადგენილება მეტად დროული და სა-ჭირო იყო, თვითონ ცხოვრებამ გიჩვენა მისი საჭიროება. რაჟი ასეა, ზოგ-ზოგი რადიკალის მოუგვარებლობა, რაც მეცხოველეობის განვითა-რებას შეუშლის ხელს, არავის გვეპატებო, მით უფრო მაშინ, როცა თვითონ მწვემსები თავს არ ზოგავენ საქმისთვის, ზოგჯერ რისკუე-დაც კი მადანა, რადგან მათ თავიანთი საქმეც უყვართ და მოვალეობის დიდ პასუხისმგებლო-ბასაც გრძნობენ. გვახსენდება ვარლამ ბექურაი-ძის ნათქვამი: ზოგჯერ გვცოდნია, რომ ზიანში ვიყენება სიღატაკი, მაგრამ უნდა ვიხსენებოთ, რომ ეს მინც არსებიად გვძინებიაო. როცა ამ ამავეზე გავყო-ცდით, მშვიდლად მოგვივარ, მწვემის ცხოვრებაში ეს ჩვეულებრივი ამბავიაო.

ახლა ფარეების შესახებ: ფეიქრობთ დღევან-დელ პირობებში ძნელი არ უნდა იყოს ის ამბა-ვი (თუ არ გულგრილობა), რომ ფარებთა სიფი-როვის გამო ცხვარი არ დავაწარმოთ. ამ სა-კითხზე საგანგებოდ გავცნობრეთ თელავიდან ჩამოსულ მომთაბარე ვეტექიზს. ჩვენი დროის შესანოწნავ ახალგაზრდა კაცს რუსლან ზალდ-საროვს, ვინც ვეტფერშალ არსენ მისრიაშვილ-თან ერთად მორიგ პროფილაქტიკურ მკურნა-ლობას უტარებდა ცხვარს.

— ფარებთა სიფიქრობი. — ვითარა მან, — მარტო ახალშობილ ბატანს კი არა, დედა ცხვა-რსაც აზიანებს, ხშირდება დამქლევება და სიკე-დლიანობა.

რაც შეეხება საძოვარი ფართობის სიფიქრო-ვეს, არც ეს არის მოგვარებული. ფეიქრობთ, აქ საძილო არაფერია. შირაქის მიწა ნოყიერია ან თუკი როდესმე მოირწყვება, საძოვრის ნაკლე-ბობაზე ლაპარაკიც აღარ იქნება. დღეს ისეთ სა-უკუნეში ვცხოვრობთ, ისე გაიზარდა ადამიანის სულიერი თუ მატერიალური მოთხოვნილება, რომ ვეღარც ბუნებრივ პირობებს დავეურდნობით და ვეღარც ბუნების წყალობას დავულოდებით.

კიდევ ერთი მტკიცეული საკითხია შირაქის საძოვრებზე — იქაური წყალი, მწვემსები რომ იქნებენ, პირდაპირი წყაროა დიზინტეროსისა. და კიდევ — ყველგან თუ არა, ზოგან შირაქის საძოვარზე მწვემსები მოუხერხებელ და დამის-გასათევად უფარვის ბინებში ცხოვრობენ. იმე-დია, ეს საქმეც მოგვარდება ბოლოს და ბოლოს

იბუვის: სოფელი დილია

გუშინ კახეთის ველებს ჩახჩახა მზე დანათო-
და, ახლა კი ავტობუსი ძლივს იკვლევს ნისლში
გზას. ათ მეტრზე არაფერი ჩანს და ისეთი გან-
წყობა მეუფლება, თითქოს ღრუბლებში მივ-
ფრინავდეთ. თუმცა ოდრონოდრო გზის წყალო-
ბით ისე შეირყევა ხოლმე ავტობუსი, მირაჟი
უცებ ქრება.

— ალბათ უკვე მოგვეღივს ვარდო ძია, — წუხს
ეთერ ალხანიშვილი, სოფელ ზემო მაჩხანის
კომკავშირის კომიტეტის მდივანი და ჯანლიან
გზას გაჟაურებს.

— ასე იცის მარტმა, უცებ შეიცვლის გუნე-
ბას, ხან მოიღუშება, ხან მზეკაბას ჩაიცმევს, ალ-
ბათ დღესაც გამოიღარებს, — გვამშვიდებს
რგოლის წევრი ნანა ნასრაშვილი.

— ლაურა, იმდერე რამე, — სთხოვენ გოგო-
ნები მეგობარს და მასაც ბევრი სვეწნა როლი
სჭირდება.

ვუცქერი მათ და ვფიქრობ: ოცდაორნი არიან,
კომკავშირული რგოლის წევრები, ქუჩაში რომ
შეხვდეთ ამ გოგონებს, ეგრე კი მიხვდები, რა საგ-
მირო საქმეების მოთავენი არიან. ერთი შეხედ-
ვით, სხვებისაგან არც გამოირჩევიან, ჩვეულებ-
რივი ჩაცმულობა, ქცევა, ღიმილი, მათი ბიოგ-
რაფიებიც საოცრად მგავს ერთმანეთს, სკოლის
დამთავრებისთანავე მშობლიურ კოლმეურნეო-
ბაში დარჩნენ სამუშაოდ. მხოლოდ რამდენიმე
მათგანმა მიაშურა თბილისის სასოფლო-სამეურ-
ნეო ინსტიტუტს, მაგრამ დაუსწრებელი ფაკულ-
ტეტი არჩია, კვლავ სოფელს რომ დაბრუნე-
ბოდა.

ამ ათიოდე წლის წინ ზემო მაჩხანაში მეზი-
მინდვ გოგონათა ბრიგადა ყოფილა შექმნილი.

მათ შრომით წარმატებებზე ახლაც მუდმიან
სოფელში, მუდმიან მათი თავდადებული მუშა-
ობით მოპოვებულ გარდამავალ დროშასა და
უამრავ სიგელებზე. მერე ბრიგადა დაიშალა და
აი, 1977 წელს ახალგაზრდებმა კვლავ აღადგინ-
ეს ტრადიცია, მაჩხანაში გოგონათა კომკავში-
რული რგოლი შეიქმნა.

ასი თვალი და ასი ყური აქვს სოფელს, ავიხ
გაქცევაც შეუძლია და კარგს შექებას.

თითქოს ახლაც ჩამესმის თანასოფელელთა სი-
მაყით ნათქვამი სიტყვები: — სად არ ნახავთ
ამ მოფუხფუხე გოგონებს, სადაც კოლმეურნეო-
ბას უჭირს, ზღაპრული ფერიებივით იქ გაჩნდე-
ბიან წაშში. რთველში რომელიმე ბრიგადის მე-
შა ხელი აკლია და გოგონებიც იქ არიან, გაზაფ-
ხულზე დიდი სამამულო ომის ობელისკის ეზოს
მოვლა-პატრონობა, გასუფთავება და ახალი ნერ-
გების ჩაყრა სჭირდება და რგოლის წევრებიც
ობელისკს მიაშურებენ.

მიბრძოლილი სიმინდის თესლის გადარჩევა
საქირო და გოგონებზე კარგად ამ საქმეს ვინ
გააკეთებს!

შრომაც იციან და სანაქებო დასვენებაც, რვა
მარტს კაფე-საღამო მოაწყვეს, სტუმრად თანა-
სოფელელი ვეტერანი კომკავშირელი ქალები
მიიწვიეს. მ მაისს შეხვედრას უწყობენ დიდი
მამულო ომის მონაწილეებს, მერე გმირ ქალაქ
ვოლცოგრაზე ეწვევიან.

— უკვე მოვდით, — მაწყვებიან ფიქრს
ნინო ტოკლიშვილი და ვენახის თვალუწვდენე-
ლი ზვრებისკენ მახედებს. აქ მუშაობს მეთო-
რმეტე ბრიგადა, ეს ორი კვირაა, ჩვენც მათ ვებ-
მარები.

მეთორმეტე ბრიგადა სიხარულით შეხვდა გო-

გონებს. ქალიშვილებმა სამუშაო თანაბრად გაინაწილეს, ვაზის რიგებში წყვილ-წყვილად ჩადგნენ.

ვუცქერი მათ, რა მონდომებით, რა სიფაჭით შრომობენ. მათ მიერ გასუფთავებულ მწკრივებს შორის ვერც ერთ ნახსენებს ვერ იპოვით. აი, ამ პატარა გოგონასაც წალწიის რამზელა კონა შეუკრავს; ეს ღია გოგლაშვილია, მეცხრეკლასელი. უოველ არდადეგებზე რგოლის წევრებთან ერთად დადის სამუშაოდ, დაამთავრებს თუ არა სკოლას, ისიც კომპაჟშირული რგოლის წევრი გახდება.

— მართკო დაუწარბელი შრომისთვის როდი გვიყვარს ეს ახალგაზრდები, სიცოცხლეს, ხალხის გვმატებენ უფროსებს, — მეუბნება კოლმეურნეობის ბრიგადის წევრი, რაიონული საბჭოს დეპუტატი მუჟაღა ჭალიაშვილი და პილებს ამზადებს ვაზის შესაყელად.

საუბარში ბრიგადირი ვარდო ნატროშვილიც ჩაგვება: — გასულ ზაფხულს დიდი სტიქიური უნედღურება დაატყდა თავს ჩვენს ვენახებს. ნიაღვრმა აქ, თელაწულის ტერიტორიაზე შნ ჰექტარი ვენახი წააღებ. გული მოგიკვდებოდათ იმ დღეებში რომ გენახათ ეს მიდამო. ვაზები აღარც კი აჩნდა მიწას, ისე გართხმულიყო ტალახსა თუ წყალში.

გოგონებმა აქაც ისახელეს თავი, გვეხმარებოდნენ ორმოების გათხრაში, ღუზის ქვების ჩაყრაში, წაქცეული ვაზი წამოაყენეს, კიგო შეუყენეს. მავთულები გაამაგრეს. ხედავთ. ნიაღვრის ნამუსრები აღარც კი ეჩნევა ვენახს.

შუადღეშაც მოაღწია!

საუზმის დროა.

გოგონები სიცილ-კისკისით ალაგებენ მაგიდაზე სახლიდან წამოღებულ საგნებს: მოხარშულ დედალსა თუ კარტოფილს, შოთის პურსა თუ გუდის ყველს.

წაისაუშმეს...

მერე რამდენიმე წუთს კიდევ შეისვენეს... ყვებიან გოგონები სიყვარულის ღამაზე ამბებს, ყურმოკრულს თუ თვალით ნანახს, ოცნებობენ... ვუყურებ მათ და მახსენდება დღიურები, რომლისთვისაც „მე და ჩემი სოფელი“ დაურქმევიათ.

აი, რას წერს რგოლის ზელმმღვანელი მაია პაჩაშვილი:

„სკოლაში თუ მასწავლებელი ძალიან, ძალიან

გიყვარს, მის საგანს უფრო მეტი მონდომება სწავლობ. სიყვარულით იწყება ყველა დიდი საქმე, სიყვარულითა და ნდობით. ყველა მუშაობა მცდელობაა ამას ვცდილობ, ერთმანეთი გვიყვარდეს რგოლის წევრებს, გვჭროდეს ჩვენი საქმის, გვწამდეს ჩვენი გამარჯვების“.

„რას ვისურვებდით? ჩვენს სოფელში გაეკეთებინათ სპორტული დარბაზი კოლმეურნეობის წევრებისათვის. მართალია, სოფელში გვაქვს სპორტული მოედანი, მაგრამ მართკო ცარიელი მოედანი რის მაქნისია, როცა არც საჭირო ინვენტარი გვაქვს, არც გასახდელი ოთახი“, — ჩაუწერიათ დღიურში მარინე ბენაშვილსა და ლია ლეკაშვილს.

„კარგი იქნებოდა, სოფელში ასფალტირებული გზა გაეყვანათ“. — წერს ნატროშვილი ქეთინო.

აი, შწია გოგაშვილისა და ნინო ბატიაშვილის სურვილებიც: „ახალი ფილმები მართლაც რომ ახლად ვნახოთ, კარგი იქნება, თუმცა კულტსახლში ზამთრობით ისე ცივა, ქირს საათ-ნახევარი იქ გაჩერება“.

მოწოდებდა გაისმის შწია ნატროშვილის სიტყვები:

„ახალგაზრდობამ ერთმანეთს უნდა მივცეთ მხარი, ვიზრუნოთ სოფლის გამწვანებაზე, სისუფთავის დაცვაზე, შეფომა ვიკისროთ მეცხვარეობის ფერმებზე, მოვაწყუთ ბრიგადებში ახალი წიგნების გარჩევა“.

სურვილები მრავალგვარია, თუმცა ყველას ფიქრი ერთ საგანს დასტრიალებს — უფრო კარგი, უფრო მხარგაშლილი იყოს მათი მშობლიური სოფელი.

ვუცქერი მათ და ვფიქრობ...

ამ ქალიშვილთა მაჟრიონიც მალე ჩაივლის მარსხანის ქუჩებში, ოცდოორ თონეში დააკრავენ გრძელ შოთის პურებს, ოცდოორი გოგონა ბედნიერების ფეხს შეიტანს ახალ ოჯახში, ოცდოორი დედა მიწის მადლს, შრომის სიყვარულს დაანათლებს შვილებს...

მერე შვილებიც კახეთის ბარაქიან მიწაში გაიღამენ ფესვებს.

ჰოდა, სოფელს აღარ დაადებენ ბოჭლომს, აღარ მოერევა გამფელს მიტოვებული სახლების სევდა, მერე ჩამოვივლის ბრძენკაცი და იტყვის, უსათუოდ იტყვის: — სოფელი დიდია!

ზურხილეზი

რედაქცია თბილისში

„ედგარი მესამე“

ედგარ პო ერთ-ერთია იმ ძვირფას სახელთაგან, რომელთაც სიუმაწვილის დღეებიდან მოყოლებული აღსასრულის ეპოქამდე ვერ შეეღია გალაკტიონ ტაბიძე. ცოტათი უცნაურიც კია, რომ ამ საკითხზე, თუ შეხსიერება არ მღაღატობს, დღემდე უურადლება საგულდაგულოდ არ გამოხედულა. იმიტომ არის უცნაური, რომ გალაკტიონის პოეზიისთვის თვალის ერთი გადავლენაც საქმარისი იმ ამბავში დასარწმუნებლად, რაოდენ გამორჩეული დამოკიდებულება ჰქონდა მას ედგარ პოსადმი. ორი ლექსი სათაურითვე მიიპყრობს უურადლებას: „საუბარი ედგარზე“, „ედგარი მესამე“. კიდევ რომელ უცხოელ მწერალს ხვდა წილად პატივი — ორჯერ მოხვედრილიყო გალაკტიონ ტაბიძის ლექსის სათაურში?!

მაგრამ სჯობს სათვინიდან გამოვყუთო მოვლენები.

აქ ჩვენ მოგვიხდება გავისხენოთ, რომ ადრეული სიკვამლის წლებშიც და შემდგომაც, 1914 წლამდე, გალაკტიონ ტაბიძე ბარათაშვილის, ილიას, აკაკის, აგრეთვე უცხოელი მწერლების, განსაკუთრებით — რომანტიკოსებისა და რომანტიულად განწყობილი პოეტების მძლავრ ზეგავლენას განიცდიდა. ლიტერატურული შეგირდობის ამ წლებში იგი ედგარ პოს შემოქმედებასაც გატაცებით ეწეებოდა. ამ საკითხს ჩაღრმავებული გამოძიება, საფიქრებელია, უზუნაშალოს მიაკვლევიანებს დაინტერესებულ სპეციალისტს. მაგრამ უამისოდაც მრავალი რამის შემჩნევა ხერხდება, ასე ვთქვათ, ზედაპირზევე მდებარე ფაქტების მეოხებით.

ჩერ ის აღვნიშნოთ, რომ კვამუი გალაკტიონი ედგარ პოს ნაწერებს, ცხადია, რუსული გამოცემებით ეცნობოდა (ინგლისური მან არ იცოდა, ხოლო ქართულად პო საიმდროოდ კი არა, დღესდღეობითაც თითქმის უთარგმნელია). ედგარ პოს თხზულებათა პირველი თარგმანები რუსულად მეცხრამეტე საუკუნის 40-იანი წლებიდანვე გაჩნდა, საუკუნის მიწურულს და მეოცის დამდეგს ხომ არაერთი კრებული გამოიცა — პოეზიაც, პროზაც, წერილებიც, ასე რომ გულდასხმიერ მკითხველს მისი ნაწერების მოძიება არ უნდა გასჭირვებოდა.

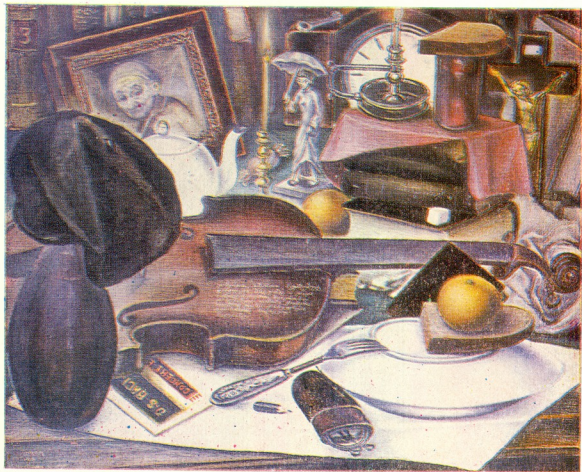
ედგარ პოს შემოქმედების ახლო ნაცნობობის შედეგი უნდა იყოს ლიტერატურული შეგირდობის წლებშივე საქმოდ გამოკვეთილად დამუშავება ისეთი რთული თემისა, როგორიცაა ყოფნის სიზმარეულობის განცდა („და მე ტყუილობდი ჩემი სიზმრებით“, „მე სიუვარული მესიზმრებოდა და მე ვიუვი, როგორც სიზმარი“, „ის ჩამომშორდა, როგორც სიზმარი...“). ამ თვალსაზრისით უურადლებას განსაკუთრებით იპყრობს ერთი ოშვიათი სიღრმის საზე, საიმდროოდ საქმოდ მოულოდნელი: „მე ვდგავარ, როგორც ტყვე უცხოეთში, როგორც სიზმარში უცხო სიზმარი“ (ლექსი „მთვარე მთას ამოეუარა“).

ვინც ედგარ პოს შემოქმედებას გაცნობია, კარგად მოეხსენება, რა მნიშვნელობა აქვს ყოფნის სიზმარეულობის განცდას მისი მსოფლმხედველობისთვის და რა ხშირად მიმართავს ამ თემას (ლირიკასა და პროზას რომც დავეხსნათ, საქმარისი იქნება ერთი აფორიზმის მოგონება:

თემო ჯაფარიძე

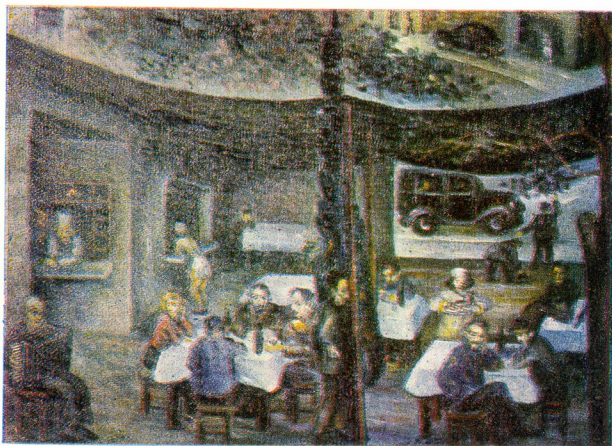

გამოღებული უჯრა

ქალი ზარდახმით

მავსტრო

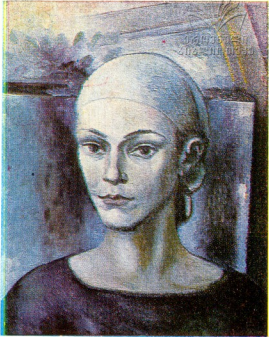

ქალი კალღით

ძველებური კოვზი

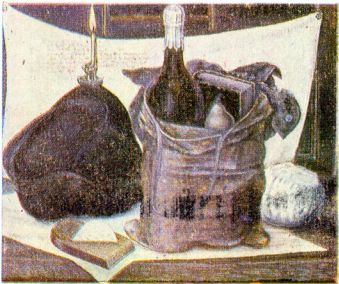

ლალი ჯაფარიძე

ქალი თეთრი შარვით

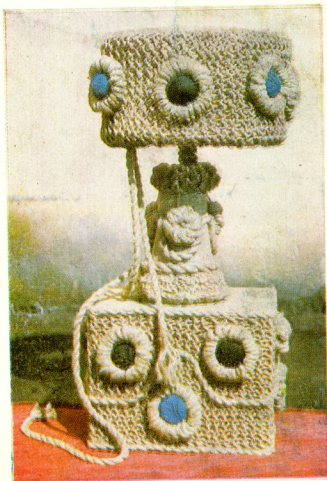
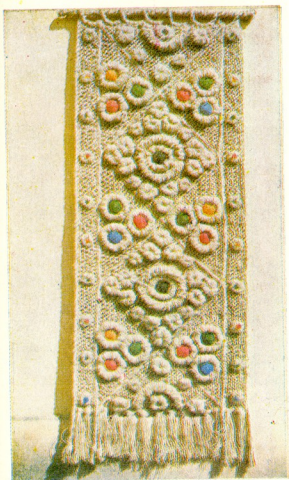

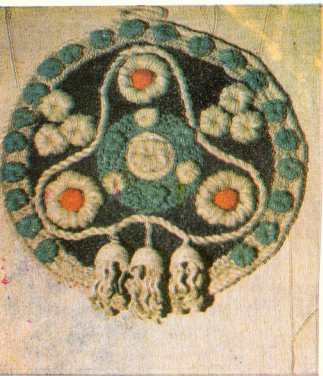
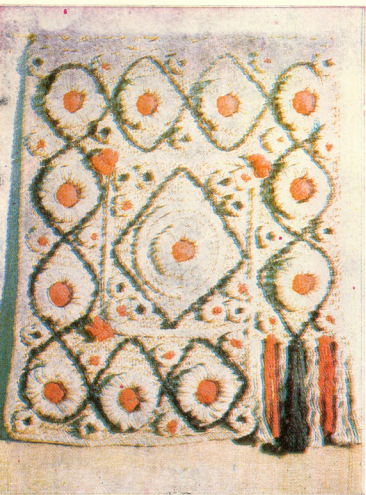
ნატურმორტი შავი კეპით

იზო თოდაძე-ნოდარიშვილი

ეროვნული
მუზეუმი

„უხსენებო ოცნება როდია ის ამბავი, რომ მომავალი არსებობისას სიწმარად დავსახავთ იმას, რაიც ჩვენს აწინდელ უოფნად მიგვაჩნია“). მაგრამ ამჟერად უფრო საგულისხმო ის არის, რომ ედგარ პოს ერთ ლექსს სწორედ „სიწმარე სიწმარეში“ ჰქვია და შიგ იკითხება: „უოველივე — სიწმარეცა და ცხადიც არის ოდენ სიწმარე სიწმარეში“. თანვედრა იმდენად აშკარაა, განმარტებას არ საჭიროებს.

„ნაბელ ლის“ დასაწყისი სტრიქონებით უნდა იყოს შეგონებული გალაკტიონის „ვერხეებში“ გამკრთალი მოტივი — „ეს იყო წინათ, დიდი ხნის წინათ“, პოს „ზარის“ მეოთხე თავის რემინისცენიციებით უნდა იყოს შექმნილი გალაკტიონის „ორი ზარი“, ხოლო „შვიდ ყორანის“ დაწერისას, ნიკოლოზ ბარათაშვილის გარდა, ედგარ პოს „ყორანის“ იქნებოდა მისთა ფიქრთა მპურობელი. იგივე იოქმის გალაკტიონის სხვა ლექსის — „ყორანის“ („უოველთვის მგონია გადიდერეს ყორანი...“) გამოც.

საგულდაგულად შესასწავლა ვერსიფიკაციის საკითხები. წინასწარი დაკვირვება მაფიქრებინებს, რომ გალაკტიონის არაერთი ლექსის რითმათა წყობას პარალელები აღმოუჩნდება პოს ლექსებში.

უოველივე შემოთქმული (ვერსიფიკაციის საკითხთა გარდა) გალაკტიონის ლიტერატურული შეგირდობის წლებს ეხება. უფრო საგულისხმოა პოეტური სიმწიფის ხანის (1915 წლიდან) გალაკტიონის დამოკიდებულება ედგარ პოსადმი. აქ უკვე მოძღვართან და შეგირდთან აღარ გვაქვს საქმე, აქ მაღალთა შინა შუოფი. „ზარების ზარის“ მსმენელი ორი დიდი ხულის, ორი ღვთაებრივი პოეტის მიმართების გამო შეგვიძლია ვისაუბროთ. ოდონდ ამჟერად ნურაფერს ვიტყვით მათი დამოკიდებულების ზოგადი ხაზების, სიღრმისეული მდინარების თაობაზე. წელანდელი ნათქვამის არ იყოს, შედაპირზე მდებარე ფაქტებს დაჟერდეთ (გალაკტიონის პოეზიის ქემშირიტად სიღრმისეული შესწავლა მომავლის, მომავალ თაობათა ზედრეა და ერთ საფურნალო წერილში ამ პრობლემას ვერ უნდა შევადართო ხელყოფა).

პოეტური სრულყოფის ხანაში წარსულის დიად სულელი — თავის დიად წინაბრებს გალაკტიონისე ეხმანება, როგორც სწორი — სწორთ (შედგება იმის განმარტება, რომ აქ ფაშილარობის ნახაიც არსდაა): არ ერიდება მათი საფერელ თემების, მოტივების ხელაღლა დამუშავებს, ეზიბრება მათეულ სახეთა უმჯობესად გამოძერწვაში, არაიშვიათად პოეტური ხედვის ობიექტად აქცევს ზოლმე რომელსამე მათგანს (ქეგელი, ზეთოვენი. შელი, გოტი, ბოდლერი, ვერლენი, მქელანჯელი და სხვანი).

შეიცვალა მისი დამოკიდებულება აგრეთვე ედგარ პოსადმი. უშუალო შეგავლენის დამადასტურებელ ლექსთა ადგილს იკავებს ლექ-

სები, რომლებშიც დრმად არის წვდომილი და გააზრებული ედგარ პოს შინაგანი სამყარო, მისი მსოფლმხედველობა, მისი ამა თუ იმ ნაწარმოების რაობა, თითქოს მის შესაიდუმლედ, მთაქართედ მძაღვიცად ქცეულიყოს.

მაგრამ ამ ლექსთა მოხსენიებამდე უორადღეზა ზოგიერთ სხვა ფაქტს მივასურთ.

გალაკტიონ ტაბიძეს აქვს ზეთი ლექსი. ქართული პოეზიისათვის უჩვეულო მეტრულ-რიტმული სტრუქტურით შექმნილი: „დაიდუპა ის ხომალდი“ (1917 წლის „არჩეული“, გვ. 239). „ზღვის ფსკერიდან“ (იქვე, გვ. 240). „იერი“ (გვ. 240). „არ გუგონა, არ ელოდი“ (გვ. 519) და „ფერად-ფერადი“ (გვ. 539). ამ ლექსთა მეტრულ-რიტმული სტრუქტურა აღმოსავლური წარმოშობის უნდა იყოს (ამას სპეციალისტები გააჩვენენ): „დაიდუპა ის ხომალდი დიდი ხანია“, „ზღვის ფსკერიდან ზევით-ქვევით უნდა იარო“, „იყო დილა მწვენიერი, დილა ფერადი“, „არ გუგონა, არ ელოდი, და, არ, მოხდა“, „მე ზოპ სხვა ვარ, დღე ცისმარე მახვილს ვფერადი“ (ცამეტმარცვლიანი საზომი, 4+4+5).

მეითხველთაგან აღზათ მრავალს სენია ერთ დროს თბილისში დიდად პოპულარული, აღმოსავლურ მანჯზე აწყობილი სიმღერა — „წინათ ჩემი ვარდი იყავ, ეხლა დარდი ხარ“, რადიოში უური მოპირაგვ რომეილიდაც აზრბაიჯანული სიმღერისთვის, რომლის მოტივიც და მეტრული წყობაც აბსოლუტურად მეორდება ერთ დროს აგრეთვე პოპულარულ თბილისურ სიმღერაში — „ჩემს სიმღერას ვინ ვაიგებს, ვისთვის ვტირი მე“. ეს უკანასკნელი ფრაზა ნებანუნებურად გავასენებს ნოე ჩხიკვაძეს: „ვინ მეითხულობს, ვინ დამეძებს, ვის ვუყვარვარ მე“.

ოდონდ საგულისხმოა შემდეგი: თუ ხსენებული თბილისური სიმღერები მკვეთრად გამოხატულ აომოსავლურ ელფერს ატარებენ არა მარტო ჰანგის, არამედ საქუთრივ ლექსის მეტრულ-რიტმული წყობის მიხედვით (ცამეტმარცვლიანი საზომი, 4+4+5). თუ ნოე ჭიკვაძის ერთადერთი ფართოდ ცნობილ ლექსიც, ქართული ვერსიფიკაციისთვის არც მთლად ორგანული იმავე სტრუქტურის გამო, ძნელი წასაკითხია (თუნდაც მახვილთა არაბუნებრივი განლაგების შედეგად: „გაშე“, „დაშე“, „რაშე“ და სხვა...), გალაკტიონ ტაბიძე ხსენებულ ბუთ ლექსში მისთვის ჩვეულ სასწაულს ახდენს: არავითარი აღმოსავლური ელფერი თუ კილო, არავითარი ხელოვნური რიტმული სტრუქტურა ამ ცამეტმარცვლიან ლექსებში არ იქმნება და საგანგებო დაკვირვების გარეშე მათ ვერც კი გამოარჩევთ გალაკტიონისთვის ჩვეული რიტმული წყობით შესრულებულ სხვა ლექსთაგან. ოდონდ ვისაც კარგი სენა აქვს, რაღაც გადარა

რეზაე მებარბძე
„იმდარი მისამდე“

იმთავითვე მოხვდება მის ყურს, ოდნავ ეუცნაურება კილო:

დაიღუპა ის ხომალდი
დიდი ხანია,
ო, რამდენი მწუხარება
მოიტანია.
იგი აწ ჰჭრის ზვირთთა შორის,
როგორც ჩველებს,
და ლელვასი არ აქვს ძილი
და მოსვენება.
ხან აქ, ხან იქ მოაქანებს
ლეულა შორითი
და აფრებში მწარე იბრძვის
ქარი ბორბით.

და მაინც, დამეთანხმებით ალბათ, რომ ამ ლექსის ფორმას (იხვევ როგორც მსგავსი მეტრულ-რიტმული სტრუქტურით შექმნილი ოთხი სხვა ხსენებული ლექსის ფორმას) „აღმოსავლური“ აღარაფერია არც ფორმასა და არც შინაარსში (ამ სიტყვის ტრადიციული გაგებით). ოღონდ ბოლომდე გაშიფრული კი არის ჩვენთვის მისი შინაარსი? რას მოგვითხრობს ეს ლექსი, სად დაიღუპა ან რა ხომალდი იყო „იო ხომალდი“?

ხომ არ არის აქ საუბარი იმ ნახევრად მისტიურ ხომალდზე, რომელსაც ადწერს ედგარ პოს მოთხრობა „ბოთლში ნაპოვნი ხელნაწერი“? ვინც ამ მოთხრობას გაიხსენებს ან ხელახლა გადაიკითხავს, შეფუძლებულია ყურადღება არ მიექციოს ამ ორი ნაწარმოების ისეთ თანხედრებს, როგორიცაა მაინცდამაინც აფრიანი ხომალდის დიდი ხნის წინათ დაღუპვის ამბავი, აწ ზვირთთა შორის მისი ქროლვა სწორედ ჩვენებასავით. აქეთ-იქით წყვეტება დღევანდელი ბოროტ ქარში.

ეს ლექსი 20-იან წლებში დაწერილი ჩანს. ამავე წლებიდან „კოსმოური ორკესტრი“, სადაც უკვე უშუალოდ ვხვდებით ედგარ პოს. აქ ერთობ საგულისხმოა კონტექსტი, რომელშიაც პო მოიხსენიება. რუსთაველის, დანტეს, შელის, ბაირონის შემდეგ: „იგი ვერლენია, იგი ბოდლერია, რემბოს ლექსებია, ანდა გოტიესი“. და ამის მომდევნოდ:

იყო პაფიზიცა და იქ,
შირაზიდან,
რათა აღმოსავლეთს არე
დაუფაროს.
მაგრამ შევ ყორანის სუნთქვა
ვინ აზიდა?
ეს ხომ იგი არის — ედგარის
გაუმარჯოს!

ინტონაციას ყურს თუ ვათხოვებთ, ამ კონტექსტში, იმ დიად სულთა საკრებულოში, რო-

მელთა ხმერებაც კოსმოური ორკესტრის შემადგენელი ნაწილია, ედგარ პო მეტი, ვიდრე ვთქვათ, თაც კი არის მოხსენიებული, ვიდრე ვთქვათ, ვერლენი, ბოდლერი, რემბო და გოტიე.

ალბათ ასეც უადა უოფილიყო. რამეთუ ფრანგ სიმბოლისტებთან, ბოდლერთან და გოტიესთან გალაკტიონმა უკვე პოეტური სიმჭვრის ასაკში დაამყარა ურთიერთობა, ვითარცა სწორი სწორთ, ისე შეხება ნათ ხოლო ედგარ პო (იხვევ როგორც რომანტიკოსები) მისი შეგრძოებისდროინდელი ეტაპი გახლდათ, სულიერი მოძვარეობა, რომლის ერთგვარდროინდელი შეგავლენის დაფარვა არც კი უცდია. სიმბოლისტებს ეტოქებოდა, ეჭიბებოდა. ისევე როგორც იმპრესიონისტებს („პარახალი“), ხოლო ედგარ პო მისთვის ადრეული სიჭაბუკისდროინდელი სიუვარულის საგანი იყო და არა გასაჩივრებელი პოეტი.

ამას შემდეგი გარემოებაც უნდა ადასტურებდეს. 1927 წლის აქეთ დიდი დრო გაივლის ისე, რომ აქ ჩამოთვლილ უცხოელ პოეტთაგან მას აღარაფერ აგონდება (20-იანი წლების დამდეგს ერთხელ ასხენებს ნეგატიური ასპექტით: „უფო-დალიზის ნანა მიუსესა და ვერლენს დღეს მოიგონებს ხანა, როგორც გარდასულ მწერლებს“, „ქარი მწვერვალებს ხრიდა და აფარებდა ფოთლებს უცერად გასულთ წრიდან მიუსესა და ბოდლერს“). შემდეგ მისი სულიერი ცხოვრება და პოეზიაც იმგვარ საღიანარებს მიუყვება, რომელთა ხანაწებშიც სიმბოლისტებისა თუ ედგარ პოს ღანდი ისედაც ვერ გაიჭაპანება. და უკვე ხანდაშეშელობის ფაზა, 50-იან წლებში, როცა ხელახლა იწყებს სიუპაწილობას თუ სიჭაბუკის გახსენებას, მის ერთ ლექსში უკანასკნელად გაკრთება ძვირფასი სახელები:

ეს აღვლიემა ეხლაც ნაზია,
როგორც ჰანგები ძველი არიის,
ილაქ ქართული დგას გიმნაზია
და ვაკეები სემინარიის.
სადაც ოდესმე ჯერ ისევ ზეგზე
ვგარძნობდი, რა არის ველთა ხელისი,
და ჩემთან ერთად ოქროსფერ ნავში
იყვნენ ედგარი და ნოვლისი.

გალაკტიონ ტაბიძის ლექსთა 1927 წელს გამოცემულ კრებულში, დღემდე გამოსულ „რჩეულთაგან“ საუკეთესო წიგნში, რომელშიც თაობებს შეგვაყვარა გალაკტიონის პოეზია, ერთერთ განუყოფილებაში მოცემულია ედგარ პოსთან დაკავშირებული სამი ლექსი: „საუბარი ედგარზე“ (გვ. 335), „ქარებს ქარობა“ (339) და „ედგარი მესამედ“ (340). კრებულში ედგარ პოს სხვაგანაც ვხვდებით ქვემოთ, მაგრამ ამჯერად უურადდება მივაქციოთ პოსთან დაკავშირებულ ლექსთა ერთ განუყოფილებაში თავმოყრას და ასე ჯგერდიგერად ჩამჭკრივებას თანმიმდევრუ-

მესამედ“ ნიშნავს ედგარის მესამედ მოხსენიებას.

ამ შეხედულებას თუ მივსდით, მაშინ ლექსი შემდეგნაირად წარმოგვადგება: გალაკტიონი, რომელიც საამდროოდ ინტენსიურად ამუშავებს ედგარ პოს მსოფლმხედველობასთან, მის შემოქმედებასთან დაკავშირებულ თემებს, იდეებს, მოტივებს თუ განწყობილებებს („საუბარი ედგარზე“, „ქარებს ქარობა“, „უორანი“). იმდენად ღრმად სწვდება მისეულ სამუაროს, რომ თავს უფლებას აძლევს ქართულად გარდათქვას, ქართული მითთვლელისთვისაც ორგანულად აქციოს პოს სულიერი ბიოგრაფია მისივე პოეზიისთვის ნიშნული შტრიხების მეშვეობით. ამიტომ ლექსში მთხრობელი გალაკტიონი კი არ არის, მესამედ ედგარ პო თავად: „ჩვენ მივდიოდით ტაძრისკენ ორი“, — გვაუწყებს ედგარ პო. ქართულად მოგვითხრობს თავის ამბავს. „ჩვენ მივდიოდით ტაძრისკენ ორი, იყო საღამო. ღოცებდი, ზარი, და ჩვენს საოცარ გზაზე, ლენორა, ტრავებს ტირილით ამტვრევდა ქარი“. ლენორა (ლინორა), როგორც მოგვხსენებთ, არის ედგარ პოს ლექსების, უწინარეს ყოველთა — მისი „უორანი“ პერსონაჟი (რა უნებდურება „პერსონაჟი“ საღმრთო ლენორას მიმართ!), მისი რომანტიული გარდაცვლილი სტრუქტურა.

„ენტრებოდით ფრთებს სითამამე უზრუნველობის, შენი სიშორის, მაგრამ უფცრად ვილაც მესამე, ვილაც მახინჯი ჩადგა ჩვენს შორის“, — მოგვითხრობს მეორე სტროფი. პოს „უორანი“ თუ გავიხსენებთ, ის ვილაც მესამე, ვილაც მახინჯი უფველად იქნება უორანი, რომელიც ჩვენი ლექსის ბოლო სტროფში ამტკუელდება კიდეც („საცაა მოვა სიკვდილის წაბი“) და რომელიც აწ უკვე სამარადისოდ ჩამდგარა ედგარსა და ლენორას შორის („და მივდიოდით ტაძრისკენ სამი“).

გალაკტიონი „უორანი“ კი არ თარგმნის, ან პარაფრაზს კი არ აკეთებს მისას, არამედ პოს პოეზიის, შემოქმედების საერთო სულისკეთებლად გამომდინარე ქმნის სრულიად ახალ ლექსს, ოღონდ ამ ლექსში ყველას ზუსტად ის ადგილი უჭირავს, როგორც პოს ნაწარმოებში — საკუთრივ ედგარსაც, ლენორასაც და უორანსაც.

ამ თვალსაზრისის, ამ გაგების სისწორეში ეხვია რომ შემეპარა, მისი ყოველმხრივ შემოწმება გადგუწვით. უწინარეს ყოვლისა, საჭიროდ მივიჩნიე გამტკიცება საქმის ქრონოლოგიური მხარე — როდის არის დაწერილი „საუბარი ედგარზე“, „ქარებს ქარობა“ და „ედგარი მესამედ“, ქრონოლოგიურად ასევე მოსდევნ თუ არა ერთიმეორეს ეს ლექსები.

გალაკტიონი ტაბიძის თხზულებათა აკადემიურ გამოცემის (თორმეტკომეულის) პირველმა ტომმა სანუგეშო ვერაფერი მაუწყა. ამ ტომში ჩვენთვის საინტერესო სამი ლექსი ამგვარად არის დათარიღებული: „ედგარი მესამედ“ —

1915 წელი (გვ. 250), „საუბარი ედგარზე“ (გვ. 252) და „ქარებს ქარობა“ (გვ. 255).

ამგვარი დათარიღება თავდაპირა აყენებს ჩვენს შეხედულებას, რადგან, თუკი „ედგარი მესამედ“ უფრო ადრე დაწერილა, ვიდრე ის ორი ლექსი, ცხადია, სათაურში ედგარის მესამედ ხსენება ვერაზღუთ ვერ იქნებოდა ნაგულისხმევი. მაგრამ ვიდრე გული გაგვიტკეპოდეს, იქნებ გამოგვეძიებინა, თუ რას ემუარება თორმეტკომეულის პირველ ტომში მოცემული დათარიღება — „ედგარი მესამედ“ 1915 წელს არის დაწერილი. ჩვენდოთ ტომის „ვარიანტებსა და შენიშვნებს“. ამგვარი დათარიღების საზუთაქ მითითებულია გალაკტიონის ლექსთა 1919 წლის კრებულში („პარტისტულ ყვავილებს“ რომ ვუწოდებთ). 1927 წლის კრებული და 1944 წლის გამოცემული „რჩეული“. ეხლა თუ არ დავიზარებთ და შევამოწმებთ ამ საზუთს, უცნაური რამ გამოირკვევა: „ედგარი მესამედ“ 1919 წლის კრებულში დაბეჭდილია 76-ე გვერდზე, 1927 წლის კრებულში — 310-ე გვერდზე, 1944 წლის „რჩეულში“ — 436-ე გვერდზე. არც ერთგან, არც მეორეგან და არც მესამეგან ლექსს „ედგარი მესამედ“ ძარილი მიწერილი არ აქვს.

ეს ის შემთხვევა იყო, როდესაც სხვათა მიერ დაშვებულმა შეცდომამ, დაუდევრობამ თუ უგულისხურობამ მაინც სიხარული მომგვარა: მასადავმე „ედგარი მესამედ“ 1915 წელს დაწერილად ვერ მიჩნევა, დაწერის თარიღი დაუდგენელია, ხოლო პოეტური კულტურის, სტილის მონაცემებს თუ გაავითვალისწინებთ, ეხე იგი წმინდა სუბიექტურ მოსაზრებებს თუ დავეშუარებთ. ამ ლექსს დაწერის თარიღად 1916 წელი ან მომდევნო დრო უფრო შეგვიწის, ვიდრე 1915. მასადავმე ჩემი თვალსაზრისის ასე თუ ისე მაინც გადარჩენილია!

სიხარული ნაადრევი გამოდგა. გალაკტიონ ტაბიძის თხზულებათა 1927 წელს გამოცემულ პირველ ტომში „ედგარი მესამედ“ სწორედ 1915 წლით არის დათარიღებული, ხოლო „საუბარი ედგარზე“ და „ქარებს ქარობა“ — 1916 წლით. აი, თურმე საიდან მოდის ჩემი შემადგენელი თარიღები!

მაგრამ ვენდოთ ამ თარიღებს? წიგნში „ლევანდა გალაკტიონის ცხოვრების“, ერთნელ უკვე ჩამოვადგე სიტყვა იმის თაობაზე, თუ რაოდენ საჩივკოა გალაკტიონის ლექსთა ავტორისეული დათარიღების შეუამოწმებლად გავიარება. ეს განსაკუთრებით ეხება 30-იან წლებსა და მომდევნო ხანას, როდესაც ალორიაქებული, ნერვებადწეწილი, აგრეთვე საკუთარ ლექსთა სიმრავლით თავგადაკარგული პოეტი, ღმერთმა იცის, რანაირად არ ცვლიდა თავისივე ნაწარმოებების თარიღებს ხანა გულმავიწყობის, ხანაც კიდეც სხვათა და სხვათა მიწეშთა გამო.

მთ უმეტეს, მის ბიოგრაფიას თუ გავიხსენებთ, ყველაზე ნაკლებ სანდოა ამ მხრივ 1927 წელს გამოცემული წიგნი!

ეს მოსაზრება ხელახლა აღძრავს იმედს, რომ შესაძლოა გადარჩენილ იქნეს შეხედულება, რომლის თანახმადაც სათაური „ედგარი მესამედ“ ედგარის მესამედ სტევენსას ნიშნავს.

ოღონდ ერთი დარტყმა კიდევ მოვიღის ამ შეხედულებაზე. 1919 წლის წიგნში („არტიკული ყვავილები“), ესე იგი იმ გამოცემაში, რომელიც მოხდეს 1914 წლის კრებულს და წინ უსწებს 1927 წლისას, „საუბარი ედგარზე“ (გვ. 14) და „ედგარი მესამედ“ (გვ. 76) ერთიმეორას გვერდიგვერდ კი არ არის მოთავსებული, არამედ დიდად დაშორებულია, ამასთან, ამ წიგნში „ქარებს ქარობა“ სულაც არ არის შეტანილი.

ყოველივე ზემოთქმულის შემდეგ ჩემი მოსაზრების სასარგებლოდ შეიძლება გამოითქვას მხარედ და მხოლოდ ვარაუდი: გალაკტიონმა თავისი ხელნაწერების შექმნის თანმიმდევრობის კვალობაზე „ედგარი მესამედ“ უწერდა ლექსს, ესე იგი მისი მესამედ ხსენება იფულისხმება, ოღონდ 1919 წლის გამოცემაში ეს თანმიმდევრობა თვალსაჩინოდ არ გამოვსახება, მხოლოდ 1927 წლის კრებულში დააღადა ლექსები ისე, რომ „ედგარი მესამედ“ მართლაც მესამე ხსენება გამოსულყო.

ეს არის და ეს. სხვა რამ უფრო დამაჭერებელი საბუთი არ მოიპოვება ჩემი მოსაზრების დასაყვად.

ესლა მივხედოთ მეორე თვალსაზრისს, იმ გავებას, რომლის თანახმადაც „ედგარი მესამედ“ ნიშნავს ედგარის „მესამე არსებად“, „მესამე პირად“ ყოფნას.

ამ გავების თანახმად, ლექსის მთხრობელი ედგარ პო ვერ იქნება. მთხრობელი თავად გალაკტიონია და იგი გვიუცხავს, იგი მიმართავს ლენორას: „ჩვენ მივდიოდით ტაძრისკენ ორი, იყო საღამო, ღოცვები, ზარი, და ჩვენს საოცარ გზაზე, ლენორა, რტოებს ტირილით ამტვრევდა ქარი“. თითქმის ყველაფერი გასაგებია და თან არც არის გასაგები. იმატომ, რომ ძნელი წარმოსადგენია, თუ როგორ მიემართებიან ტაძრისკენ ქართული ლექსის ავტორი (გალაკტიონი) და ედგარ პოს რომანტიული სატრფო. ნუთუ ნავაინევი პოეტურ რაუფობასთან გვაქვს საქმე?

მეორე სტროფი გვაუწყებს: „ენატრებოდით ფრთებს სითამამე უზრუნველობის, მენი სიშორის, მაგრამ უეცრად ვიღაც მესამე, ვიღაც მანინი ჩადგა ჩვენს შორის“. დიხს, თუ იმ თვალსაზრისს მივსვდით, რომ ედგარ პო ლექსის მთხრობელი არ ყოფილა და რომ ტაძრისკენ გალაკტიონი და ლენორა მიემართებიან. მაშინ „ვიღაც მესამე, ვიღაც მანინი“, მათ შორის ჩამდგარი, სხვა ვერავინ იქნება, თუ არ ედგარ პო თავად. რამეთუ ლექსის სათაური სწორედ ამგვარად გვეხმის — ედგარი მესამედო, ესე იგი არსებას შორის ჩამდგარ მესამე არსებადო! მაშინ ისიც გამოვა, რომ აქვე ზემოთ ხუმრობასავით ნათქვამი „პოეტური რაუფობა“ აღარც სასუბარო ყოფილა, რადგან ლექსის ავტორი და ლენორა სწორედ ედგარს დაუშორიშორებიან!

მესამე სტროფი: „და ჩვენ გვესმოდა ყრუ საუბარი: საცაა მოვა სიკვდილის წამი! ტირილა ქარი, კვდებოდა ქარი და მივდიოდით ტაძრისკენ სამი“. მაშასადამე, საცაა მოვა სიკვდილის წამიო, — ამას ედგარი ამბობს და ტაძრისკენ უკვე სამი მიემართებიან — გალაკტიონი, ლენორა და ედგარ პო.

ძალიან ძნელია, ძნელი კი არა. ვფიქრობ შეუძლებელიცაა ამ თვალსაზრისის გაზიარება. თავი რომ დავანებოთ იმ ამბავს, რომ ედგარ პოს მიმართ გალაკტიონის მხრივ „მანინის“ წარმოთქმა არასგზით არ ეხამება მის დამოკიდებულებას დიდი ამერიკელი პოეტისადმი (რავინდ ნიუანსურადაც უნდა გავიგოთ ეს „მანინი“), ზემოთ ნებაუნებურად შექმნილი სქემა — გალაკტიონი, ლენორა და მათ შორის მესამე ედგარი — პოეტურ მკრეხელობას უფრო ჰგავს, ვიდრე გულის საოცარი თრთოლვით შეთხზული ლექსის მოდელს.

ერთი სიტყვით, პირველ თვალსაზრისს (ედგარის მესამედ ხსენება) თითქმის არავითარი საბუთი არ მოეპოვება. ოდენ სუბიექტურ შეხედულებებს არის დამყარებული. მაგრამ მეორე თვალსაზრისს (ედგარი მესამე არსებად, მესამე პირად) საერთოდ ისეთ ამსურდანდე მიუვავართ, მის გამო სიტყვის გარკვევლებაც კი არ ღირს. ზოლო სხვა რამ თვალსაზრისი, ამ ორის გარდა, თითქმის არ ჩანს.

არის კი გამოსავალი ესოდენ შემადგენელი ვითარებიდან? ამის ამოხსნა ჩემს ძალას აღემატება.

დარეჯან კლდიაშვილი

ციხისჯვარელთა საგვარეულოს ისტორიისათვის

ძირითად ისტორიოგრაფიაში დამკვიდრებული თვალსაზრისის მიხედვით ციხისჯვარელთა ფეოდალური საგვარეულო წარმოშობით ჯაქის ხეობიდანაა და ჯაქელთა ძირითად შტოს წარმოადგენს (1).

ციხისჯვარელთა საგვარეულოს მამამთავარი წყაროების მიხედვით ბაგრატ IV თანამედროვე სულა კალმახის ერისთავია. სულას ციხისჯვარელობას გვაფიქრებინებს ადგილი თამარის ანონიმი ისტორიკოსის თხზულებიდან, სადაც ივანე ციხისჯვარელის ერთგულება თამარისადმი (1191 წ.-ის გიორგი რუსის აჯანყების დროს), შედარებულია სულა კალმახის ერისთავის ერთგულებასთან ბაგრატ IV მიმართ. ივანე ციხისჯვარელი „ესე დამაგრდა თესითურთ მოკიდულითურთ, ვითარ გუარ ეყოდაცა მომგონებელსა სულასა ერთგულობისასა, რომელ ბაღუაშსა ზედა უეროგულა ბაგრატს“ (2,19). თამარის ისტორიკოსის ეს შედარება არაა შემთხვევითი.

ბაგრატ IV (1027—1072) დროს „მატიანე ქართლისაჲს“ ცნობით ციხისჯვარი აბუსერისძეთა ხელშია. აბუსერი იყო „...ერისთავი არტანუჯისა, და ხიზათა და ციხის-ჯუარისა და აწუერის ციხის პატრონი“ (3,300).

სულა კალმახის ერისთავის, არტანუჯის ერისთავის გრიგოლ აბუსერის ძის და სხვა მესხი ჯანაურების თხოვნით ბაგრატ IV ლიპარიტს არქუის ციხესთან შეებრძოლა. ლიპარიტს მეფე გაუქცევია და შეუპყრია სულა კალმახის ერისთავი და გრიგოლ აბუსერის ძე.

სულას „...მრაველითა ტანჯვითა და ძელსა ვახუშითა სთხოვეს კალმახს და არა მისცა“, ხოლო გრიგოლი დათმობაზე წახსულა და არტანუჯი დაუთმო (3,302). 1055 წ. ლიპარიტის განდიდებით უკმაუოფილო სულა კალმახის ერისთავმა და მესხმა დიდებულებმა დღევანდელ ლიპარიტს ლიპარიტი და მისი ძე ივანე. სულამ ლიპარიტი და ივანე ბაგრატ IV გადასცა, ე. ი. სულა მეფე — ლიპარიტს შორის გამართულ ბრძოლაში მეფის მომხრე ჩანს, რის გამოც მეფემ გაწეული სამსახურისა და ერთგულებისათვის „...უბოძა სულას მამულობით ციხის-ჯუარი და ოძრე ბოდო-კლდითა, და სხუაცა მრავალი საქონელა და სამღვდელთ-მოძღურონი, და რაცა უნდა“ (3,305). ამ სამამულო კვების მიხედვით მიიღო ციხისჯვარელთა წოდება ამ საგვარეულომ*.

*ქართულ ისტორიოგრაფიაში გამოთქმული თვალსაზრისის მიხედვით გაურკვეველია სამცხის ციხისჯვარის მდებარეობა. პირველად ეს საკითხი აშოაყენა ივ. ჯავახიშვილმა. შემდეგ გაიმეორა ნ. ბერძენიშვილმა. ნ. ბერძენიშვილის აზრით სამცხის ციხისჯვარი სადღაც ოძრის ახლოს მდებარეობდა. ამ თვალსაზრისის მხარი დაუჭირა ნ. შოშიაშვილმაც. (ივ. ჯავახიშვილი, ქართველი ერის ისტორია, II, თბ., 1948, გვ. 00; ნ. ბერძენიშვილი, საქართველოს ისტორიის საკითხები, VIII, თბ., 1975, გვ. 648; ნ. შოშიაშვილი, თორელთა ფეოდალური სახლის ისტორია და შოთა რუსთაველი, კრებ. „შოთა

საფიქრებელია, რომ უველა წყალობის მსგავსად მეფემ სულას ეს მხარე მისივე თხოვნით გადასცა. ამას გვაფიქრებენებს გამოთქმა „...და რაცა უნდა“.

სულა კალმახის ერისთავი მესხ დიდებულებთან ერთად მოქმედებს და მათი დახმარებით ატუქვევებს ლიპარიტს და ივანეს. იქმნება შთაბეჭდილება, რომ სულა კალმახის ერისთავი წარმოშობით სამცხიდანაა.

საქიროდ მიგვაჩნია შევეხოთ ამ პერიოდისათვის ჭაუის და ფოცხოვის ხეობაში დამკვიდრებულ ჭაუელთა ფეოდალურ საგვარეულოს და გავარკვიოთ რამდენადაა შესაძლებელი სულა კალმახის ერისთავის დაკავშირება ამ საგვარეულოსთან ან რომელი საგვარეულოს წარმომადგენელი შეიძლება იყოს იგი.

ჭაუელთა საგვარეულოს შესახებ უველზე ადრეულ ცნობებს ალის (ფოცხოვის ხეობის) ეკლესიის წარწერა გვაწვდის. იგი პალეოგრაფიულად და მასში მოხსენებული პირების მიხედვით XI ს. I ნახევრით თარიღდება წარწერიდან ირკვევა, რომ ჭაუელები ფოცხოვის ხეობაში სახლობენ, ხოლო ალი მათ საგვარეულო ეკლესიას წარმოადგენს. წარწერიდან ცნობილი ხდება ჭაუელთა სამი წარმომადგენელი: ერისთავთ-ერისთავი ბოცო, იოვანე და ბეშქენი (4, 20).

ალის წარწერის ცნობებს ავსებენ ნარატიული წყაროების ცნობები, ანდერძ-მინაწერები და სხვა ეპიგრაფიკული მასალები.

აწუურში ლიპარიტ ერისთავის შუკვეთით 1058 წ. გადაწერილ იოანეს სახარების ანდერძში ბოცო ჭაუელად და მარშანად იხსენიება.

იმავე ანდერძით ცნობილია მისი ვაჟი ეპისკოპოსის ეპისკოპოსი არსენი (5, 101).

ბეშქენის შესახებ ცნობებს გვაწვდის „მატიანე ქართლისაჲ“, იგი XI ს. 40-იან წლებში თუხარისის ერისთავია (3, 298).

უურადლებას იქცევს ის გარემოება, რომ ფოცხოვის ხეობის ჭაუელები ბაგრატ IV დროს იბრძვიან ცენტრალური ხელისუფლების წინააღმდეგ და ლიპარიტ ერისთავის მხარეზე არიან (ბეშქენ თუხარისის ერისთავი, აწუურის ეპისკოპოსი არსენი (6, 86, 88), სწორედ ამ დროს სულა კალმახის ერისთავი ბაგრატ IV ერთგულია, ეხმარება მას ლიპარიტის წინააღმდეგ და როგორც ჩანს მადლობის ნიშნად მეფის წყალობით სამამულოდ ღებულობს ციხისჭვარს.

თუ რა ნათესაურ ურთიერთობაში იყო სულა კალმახის ერისთავი ალის წარწერაში მოხსენიებულ ბოცო, იოვანე და ბეშქენთან, ამის თქმა ძნელია. ჭაუელთა საგვარეულოში სახელ სულას გავრცელებისათვის შეიძლება გამოგვადგეს 1080 წ. შავ მთაზე გადაწერილი ერთი ხელნაწერის ანდერძი, სადაც იხსენიება საბა სულას ძე თუხარისელი (აუხარისელი?) (7). ძნელია მტკიცება, იყო თუ არა საბა სულას ძე თუხარისელი ჭაუელი, როგორც აღვნიშნეთ, XI ს. 40-იან წლებში თუხარისის ერისთავია ბეშქენ ჭაუელი. თუხარისის საერისთავო ქვეყანას წარმოადგენს, ამდენად „თუხარისელი“ შეიძლება არა მხოლოდ სოციალურ მდგომარეობას აღნიშნავდეს, არამედ წარმოადგენდეს მაჩვენებელიც იუსო.

ქართული წერილობითი წყაროების მიხედვით XI-XII სს. ფოცხოვის ხეობაში დამკვიდრებული ჭაუელები „ჭაუელებად“ იწოდებიან (აწუურში გადაწერილი იოანეს თარგმანის ანდერძი (1058 წ.), მათივე ქართლისაჲ, დავით აღმაშენებლის ისტორიკოსი, ისტორიანი და აშშ-ის შარავანდედთანი, სტეფანოზ ორბელიანი). რაც შეეხება საგვარეულოს, რომელსაც საფუძველი სულა კალმახის ერისთავმა ჩაუყარა, XI-XII სს-ის ნაწილზე მხოლოდ „ციხისჭვარელად“ იწოდება. ეს საგვარეულო წოდება მან, როგორც დავიანთეთ, ციხისჭვარის სამამულოდ წყალობის შემდეგ მიიღო.

1191 წ. გიორგი რუსის აჯანყების ჩახშობის შემდგომ მდგომარეობა ძირითადად შეიცვალა. ბოცო ქაუელთა დეკარგა სამცხის ერისთავის და სპასალარის ხელი და ჭაუელთა საგვარეულო წოდება. ეს საგვარეულო ამიერიდან ისტორიულ წყაროებში მხოლოდ „ბოცოხმედ“ იწოდება.

1191 წ. აჯანყების ჩახშობის შემდგომ „ისტორიანი და აშშ-ის შარავანდედთა“ ში გვხვდება პირველი ბოცოხმე. თამარმა სხვა აჯანყე-

დარბაზის კლდისაშვილი

ციხისჭვარელთა საგვარეულოს ისტორიისათვის

რუსთაველი“, თბ., 1966, გვ. 59), ვახუშტი ბატონიშვილი ასახელებს როგორც თორის ციხისჭვარს (საღვრის ხეობაში), ასევე სამცხისასაც: „წინის ხევის სათავეს, მთასა შინა არს ჰეინტის დასავლეთად ჭუარის ციხე, მავარი და ლიდშენი“ (აღწერა სამეფოსა საქართველოსა, ქართლის ცხოვრება, IV, თბ., 1976, გვ. 663). ეპითაღწერის სიტყვით კი ჭუარის ციხე არის იგივე ციხისჭვარი. 1261 წ. სამცხის ასპრებლად ჰელაგუ ყაენის მიერ გამოგზავნილმა არღუნმა „...ვითარ იხილა სიმტკიცე ციხისჭუარისა, რომელ არს ჭუარის ციხე, აუარა და წაიღოდა“. (ეპითაღწერა, ქართლის ცხოვრება, II, თბ., 1959, გვ. 242). ამგვარად, სამცხის ციხისჭვარის მდებარეობის გასარკვევად სანდოდ მიგვაჩნია ვახუშტი ბატონიშვილის ცნობა (მ. ბერძენიშვილის მიერ შედგენილ რუკებზე ციხისჭვარი ოძრხის ჩრდილოეთით არის აღნიშნული. იხ. საქართველოს სსრ ატლასი, თბილისი—მოსკოვი, 1964, გვ. 249—250; 251—252; საქართველოს სახელმწიფო XIII ს. დამდეგს (რუკა), საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, III, თბ., 1979).

ბულგებთან ერთად შეიწავლა ზოცოსძე ზოცო, რომელიც იგივე ზოცო ჭაუელი უნდა იყოს [2, 81; 6, 93]. ამის შემდეგ უამთადმწერელთან იხსენიება ზოცო და მემნა ზოცოსძეები (აღმათ ზოცო ჭაუელი ვაჟები). შალვა ზოცოს ძე [1, 153; 174-175; 177; 252]. ჭაუელები ზოცოსძეებად იწოდებიან ალის მონასტრის აღაპეზუ, და საბუთებში (XIII-XV სს.). ჯვრის მონასტრის აღაპეზში და ამ პერიოდის სხვა მინაწერებში.

სამცხის ერისთავის და სპასალარის სახელო გადავდა სამცხის მეორე დიდი საგვარეულოს ციხისჯვარელთა ხელში. ბასილი ევოსმოძვარის მიხედვით 1191 წ. აქანუების ჩანშობის შემდგომ სამცხის სპასალარობა უკვე ივანე ციხისჯვარელის ხელშია. თამარის დროის მონაპირეთა შორის დასახელებულია „...უარ-უარა, სამცხისა სპასალარი, ჭაუელი, კაცი დიდად გამარჯვებული და ერთგული მეფეთა“ (9, 129). ამ წლიდან მოყოლებული ციხისჯვარელები ორმაგ საგვარეულო სახელს ატარებენ და გარკვეული პერიოდის განმავლობაში „ჭაუელი-ციხისჯვარელებად“ იწოდებიან.

საინტერესოა თუ რატომ უნდა მიეღოთ ციხისჯვარელებს ჭაუელთა საგვარეულო სახელი, მაშინ, როდესაც თვით ჭაუელებმა იგი დაკარგეს და ზოცოსძეებად იწოდნენ.

3. ინგოროვებს მიხედვით 1191 წ-დან ივანე უვარუფარე ციხისჯვარელს „...სამცხის სპასალარობასა და ერისთავობასთან ერთად გადაცა აგრეთვე სამკვიდრო სამფლობელოდ ჭაუის თემი და ჭაუის ციხე. ამიტომ ეს ახალი ერისთავი-ერისთავი სამცხის სამხარეო ერთეულისა თავის ძველ საგვარეულო სახელწოდებას ციხისჯვარელი უმატებს მეორე სახელწოდებას ჭაუელი“ (10, 595), ი. სიხარულიძე ამართლიანად უარუფს ამ მოსაზრებას: „არ დატურდება, რომ ჭაუის თემი ამ დროს მიეღოთ ციხისჯვარის ჭაუელებს (იგი კვლავ ზოცოსძეთა შტოს მფლობელობაშია“ (11, 36). მართლაც, ალის მონასტრის საბუთებას მიხედვით ჭაუის და ფოცხოვის ხეობა კვლავ ზოცოსძეთა მფლობელობაშია (12). ჭაუის დასავლეთა ციხისჯვარელ-ჭაუელთა ხელში XV ს-ში უნდა მომხდარიყო საცხენ-საათაბაგოს თავადთა სიის მიხედვით XVI ს. დასაწყისში (1516) ზოცოსძეთა ადგილას უკვე ოლადასშვილთა საგვარეულოა დამკვიდრებული (13, 84).

რაც შეეხება ი. სიხარულიძის მოსაზრებას, რომ ციხისჯვარელთა საგვარეულო სახელი „მოხლოდ ჭაუელთა ამ შტოს გასარჩევად იხმარება (მოგვიანებით ამავე როლს ასრულებს მამის სახელიდან მომდინარე უვარუფარეთი“ (11, 36), არ უნდა იყოს სწორი. როგორც დავიანთი „ციხისჯვარელთა“ საგვარეულო სახელი, ციხისჯვარის სამამულო მფლო-

ბელობიდან არის მიღებული. თუ ჭაუის მხარე კვლავ ზოცოსძეთა ხელშია, მაშინ რა უნდა უფილიყო მიწაში ამ საგვარეულოს მიერ „უფლო ბის“ დაკარგვას?

შესაძლებელია გარკვეული დროიდან „აქულობა“ უფრო ფართო მნიშვნელობის აღმნიშვნელი ცნება გახდა და სამცხის მმართველი საგვარეულო სახლის პატრის წარმოადგენდა. ვასათაფლისწინებულთა ის გარემოება, რომ სწორედ ფოცხოვის სეოზის ჭაუელებმა ჩაუყარეს საფუძვლი სამცხის საერისთავოს, რომელიც XI-ის უკულის საერისთავოსთან აღმინისტრაციულ ტერიტორიული გაერთიანების შედეგად უნდა აღმოცენებულიყო.

თუ ციხისჯვარელები ჭაუელთა ფეოდალურ სახლს შინაც ეკუთვნოდნენ, მაშინ ისინი მის მხოლოდ ერთ-ერთ განსტოებას წარმოადგენდნენ და არა ძირითად შტოს (როგორც ეს ქართულ ისტორიოგრაფიაშია მიღებული).

შეიძლება დავუშვათ, რომ სულა კალმახის ერისთავი წარმოშობით დაკავშირებული იყო სამცხის მეორე დიდ საგვარეულოსთან ჩორჩანის ახალ მფლობელებთან.

IX ს-ის ჩორჩანელების შესახებ მნიშვნელოვანი ცნობებია დაცული ბასილ ზარშემლის თხზულებაში „ცხოვრება და მოქალაქეობა სერაპიონ ზარშემლისა“. აქ მოხსენიებული გიორგი ჩორჩანელი იყო დიდი მთავარი, რომლის „...ტყაპირ შენ — იყვნენ სახანებსა ჩორჩანისა და ზანაუისასა“ (14, 157). გიორგი ჩორჩანელის გარდაცვალების შემდეგ, მისი სამფლობელო, ვინაიდან იგი „...შვილთაგან ოქერ და უქმ იყო“, მის დას დატარეს, მონაზონაში თევლას და მის დისშვილებს: სულას, ბეშქენს და ლაკლას დარჩა (14, 176-177). გიორგის და დატარები იყო მეუღლე დიდი მთავრის მირაჩისა, რომელიც იყო ძე ბეშქენ ბაჰლანდისა იოანესძისა (14, 176).

ამრიგად, გიორგი ჩორჩანელის გარდაცვალების შემდგომ მისი სამფლობელო გადავიდა მისი დისშვილების მირაჩ ბაჰლანდის იოანესძის ძეთა ხელში. მათ შესახებ ცნობებს გვაწვდის ზარშემის მონასტრის ნივთებზე გაკეთებული წარწერები. ეს წარწერები საფუძვლიანად აქვს განხილული ნ. ვანნაძის ნაშრომში „სერაპიონ ზარშემლის ცხოვრება როგორც ისტორიული წყარო“. ნ. ვანნაძის მიხედვით ბაჰლანდთა ვვარვიან წარმოქმნა ორი და შესაძლოა სამი საგვარეულოც: ახალი ჩორჩანელები, ლაკლანი და ფალაფანდისშვილები (?) (14, 29).

ნ. ვანნაძის აზრით ახალ ჩორჩანელთა გვარის ისტორია ვრცელდება XI-XIII სს-ზე, ხოლო ლაკლათა გვარისა XI-XII სს-ზე (14, 80).

ჩვენამდე მოღწეულ ისტორიულ წყაროებში ლაკლათა საგვარეულოს შესახებ ცნობები გვხვდება XIII საუკუნეშიც (ათონის და ჯვრის მონასტრის აღაპები, ხელნაწერთა მი-

ნაწერები). ამრიგად ლაკლაკთა საგვარეულო ისტორია XIII საუკუნეშიც გრძელდება.

ჩვენი ზრითი გადანიშნავს მოითხოვს საკითხი „ახალი ჩორჩანელების“ შესახებ. ამ საგვარეულო სახლის გამოყოფა ხდება ათონის ივერთა მონასტრის აღაპების მიხედვით, სადაც განჩენილია ალაპი ფარსმანის და ჩორჩანელის მამის სულასათვის, ფარსმანის ძის გიორგი ჩორჩანელისათვის და არსენ ფარსმან ყოფილისათვის (15,225 87; 228—229 50; 243111).

„გიორგი მთაწმინდელის ცხოვრების“ მიხედვით არსენი გიორგის მოწაფე ყოფილა (15,804). კ. კეკელიძის გამოკვლევით არსენ ფარსმან ყოფილი ათონის მონასტერში „მამად“ უნდა გამხდარიყო გიორგი III ოლითისარის (1065-1077) შემდეგ (16,234). გიორგი მთაწმინდელის მოწაფე ყოფილა არსენ ფარსმან ყოფილის დაც (15,344).

XI საუკუნის ათონის ივერთა მონასტრის აღაპების სახელები (სულა, ფარსმანი, გიორგი) ზარზმის მონასტრის წიგნების წარწერებში მოხსენიებულ ლაკლაკთა საგვარეულო სახელებია, რაც ამ საგვარეულოსთან მათი კავშირის მაჟნეუბელია. (იხ. ზარზმის ფერისცვალების ხატის წარწერა (886), ივანე სულას ძის წარწერა (978-1001), ზარზმის სამწეროების წარწერა (XI) (14, 114-115). ამავე დროს ათონის აღაპების „ჩორჩანელი“ ორმავე სახელის შემადგენელ ნაწილს უნდა წარმოადგენდეს. აქ „ჩორჩანელი“ მხოლოდ გიორგისთან მიმართებაში იხმარება: „ალაპი არს სულასა, ფარსმანის და ჩორჩანელისა მამისა (15,225); „ალაპი არს გიორგისა და ფარსმანის ძისა, ფარსმანის ძისა“ (15, 228-229₅₀). იოანეს და ექვთიმეს ცხოვრებაში იხსენიება „...ქრისტეს მოყუარენი ძმანი ჩორჩანელი და ფარსმან“ (15,64), ხოლო გიორგი მთაწმინდელის ცხოვრებაში „...და ფარსმანისა და ჩორჩანელისა“ (15,334).

საყურადღებოა, რომ „სერაპიონ ზარზმელის ცხოვრება“-ში გიორგი ჩორჩანელის შესახებ ნათქვამია: „რომელსა სახელი ეწოდა გიორგი, მცორედ ჩორჩანელი, რომლისა ტაძარს შენ ივენეს სანახებსა ჩორჩანისა და ზანავისა“ (14,157). უნდა ვიფიქროთ, რომ გარკვეული დროიდან „ჩორჩანელი“ ან საგვარეულო სახელიად იქცა, ან ლაკლაკთა საგვარეულოში დამკვიდრდა, როგორც ჩორჩანის მფლობელის აღმნიშვნელი წოდება.

6. ვინაძის მიერ „ახალ ჩორჩანელთა“ ცალკე შტოს გამოყოფა და მისი ისტორიის გავრცელება XIII ს. ჩაოვლით არ უნდა იყოს მართებული. ვინაიდან მის შესახებ ცნობა მხოლოდ ჩვენს მიერ განხილულ XI ს. ათონის ამ აღაპებში მოგვსოვება.

სამცხე-საათაბაგოს თავადთა სიის მიხედვით „ჩორჩანელი, სასაფლაოთა, მონასტრითა და კარის ეკლესიითა ერისთავთა-ერისთავი ზურსიხეხია აქუს“ (13,847). ზარზმის მონასტრის XVI

ს. წარწერებიდან ირკვევა, რომ ზურსიხეთა დამკვიდრება ზარზმაში XVI ს. დასაწყისში მოხდა. ამდენად ჩვენთვის უცნობი ჩვენათა რომელი საგვარეულო უნდა ყოფილიყო ზარზმის მფლობელი XII-XV საუკუნეებში.

ზარზმის მთავარი ტაძრის სამხრეთ კედელზე გამოხატული სამცხის ათაბაგების სარგის I, ბექა, სარგის II და ყვარყვარეს ფრესკების მიხედვით ირკვევა, რომ ზარზმა ციხისგვარელ-კაყელთა მფლობელობაშია (17,125). ვ. ბერიძის გამოკვლევით ზარზმის მონასტრის მხატვრობის ძირითადი ნაწილი ათაბაგთა მორტუტებთანაა XIV ს. დასაწყისს მიეკუთვნება (17,127). XVI ს. დასაწყისში შეტეხულმა და მისმა ძიხსწულმა ყვარყვარე ათაბაგმა ზარზმის მონასტერი აწუჟრის ტაძარს შესწირეს (18,27). ამდენად, თუ ზარზმის მხატვრობის მიხედვით ვიმსკვებთ, ზარზმა ჭაყელთა მფლობელობაშია სამცხის ხაყხალარის და ათაბაგის სარგისის (XIII ს. 40-80-იანი წ.) დროიდან, ე. ი. XIII ს. II ნახ-დან.

ისტორიული წყაროების მიხედვით XI-XII სს. ციხისგვარელთა საგვარეულო სახელები სულა, ივანე და გიორგი გავრცელებული სახელებია ჩორჩანის და ზარზმის მფლობელთა საგვარეულოში (ზარზმის ფერისცვალების ხატის წარწერა (886), ივანე სულას ძის წარწერა, ზარზმის სამწეროების წარწერა XI ს.).

ჩვენს მიერ განხილული ათონის ივერთა მონასტრის აღაპებით ცნობილი ხდება XI ს.ში სულა კალმახის ერისთავის თანამედროვე ვინზე სულა, რომელიც გიორგი ჩორჩანელის და არსენ ფარსმან ყოფილის ძმაა: „ალაპი არს სულასი, ფარსმანის და ჩორჩანელისა მამისა“ (15,225₃₃). კალმახის ერისთავის გაიგივება ამ სულასთან ცნობების სიმცირის გამო ძნელია.

აღსანიშნავია, რომ ჩორჩანელთა საგვარეულოში ყველაზე უფრო პარტიკულური სახელი გიორგი გვხვდება ციხისგვარეულებშიც, რაც ამ დროისათვის სხვა საგვარეულოში არ ჩანს. ათონის ივერთა მონასტრის აღაპებში გვხვდება გიორგი ციხისგვარელის ორი აღაპი, რომელსაც დიდი შესანიშნავი მიუცია ათონის მონასტრისათვის. „განუწესეთ პანაშვიდი ძმასა ჩვენსა გიორგის, ციხის გვარელსა, ამისთვის რამეთუ იყიდა აღროდ, აწიანური და პური, აღრუდა აოქრებული და აშენებული მოუთუალა მონასტერსა. აღრუდა და პური და პური და იგი ყოველი შეიქმნა: ნ პერპერატად და უფროისდა ესე რამეთუ დადგა სულად და თავი მონასტრისა სამახურად ვიდრე ცოცხალ იყის“. „ამისვე გიორგი ციხისგვარელისა წიგანი: პარაკლიტონი, მარხვანი და სადღესასწაულო აწანს დაგვხენით სალოცველად სულისა მისისათვის შენ, მამოა დეკანოზო, ვინცა მანდა მკმარებელი იყოს წიგნთა,

დაამუშავა კლდიაშვილი

ციხისგვარელთა საგვარეულოს ისტორიისათვის

ნუ დაუტოვებ, მისცემდი და, რაასაც მიზეზი-
სათვს გამოაქუნეს, იუვენ წყუთლ და შეჩუენე-
ბულ“ (15,251, 85; 252,139).

თ. შორდანი გიორგი ციხისგვარლის ალა-
პებს XII ს. ათარიღებდა და გიორგი III და
თამარის დროისად მიიჩნევდა (19,274). კ. კეი-
ლიძემ ციხისგვარლის ალაპები XIII ს.-ის ალა-
პებში მოათავსა (16,231). მისაღები უნდა იყოს
თ. შორდანის დათარიღება, ვინაიდან ეს საგ-
ვარეულო ციხისგვარელად მხოლოდ 1191 წ.
აქანებამდე იწოდება.

ზუზოტქმულის მიხედვით ვფიქრობთ გარკვე-
ული საფუძველი გვაქვს ვარაუდისათვის, რათა
ხელა კალმახის ერისთავი გიორგი ჩორჩანელის
თუ არა უშუალო მემკვიდრედ, მის მემკვიდრეთა
შთამომავლად მაინც ვიგუღვოთ.

ამრიგად, ქართულ ისტორიოგრაფიაში მიღე-
ბული თვალსაზრისის მიხედვით ციხისგვარელთა
ფეოდალური საგვარეულო გაყელთა ძირითად
შტოს წარმოადგენს. ცნობები გაყელთა და ცი-
ხისგვარელთა საგვარეულოს შესახებ ქართულ
ისტორიულ წყაროებში ერთდროულად ჩნდება
(XI ს. I ნახევრიდან).

ციხისგვარელთა საგვარეულოს ფუძემდებელი

წყაროების მიხედვით ხელა კალმახის ერისთავი
ვია, რომელმაც ბაგრატ IV დროს სამცხის
მიიღო ციხისგვარი. ეს საგვარეულო XI-XII სს.
მანძილზე მხოლოდ „ციხისგვარელად“ იწოდებოდა.

1191 წ. გიორგი რუხის აჯანყების ჩახშობის
შემდეგ ფეოდალების და გაყის ხეობაში დამკვა-
დრებული გაყელები კარგად სამცხის ერისთა-
ვის და სპასალარის ხელს და „გაყელობას“.
ისინი ამერიდან ბოცოსძეებად იწოდებოდნენ. ამ
აჯანყების დროს წინაურდება ციხისგვარელთა
ფეოდალური საგვარეულო, რომელიც სამცხის
ერისთავობასა და სპასალარობასთან ერთად „გა-
ყელთა“ საგვარეულო წოდებასაც იღებს.

ხელა კალმახის ერისთავის დაკავშირება XI
ს. გაყელებთან ისტორიული წყაროების მიხედ-
ვით ძნელდება. თუ ციხისგვარელები წარმოშო-
ბით გაყელთა ფეოდალურ სახლს მაინც ვუთვ-
ნოდნენ, მაშინ ისინი მის მხოლოდ ერთ-ერთ
განშტოებას წარმოადგენდნენ და არა ძირითად
შტოს.

დასაშვებია, რომ ხელა კალმახის ერისთავი
წარმოშობით სამცხის მეორე დიდი საგვარეუ-
ლოს გიორგი ჩორჩანელის მემკვიდრეთა ოჯახი-
დან იყო.

ლიტერატურა:

1. Посховский уасть, Материалы по
археологии Кавказа, вып. IV, М., 1894,
ст. 95; Е. Такайшвили, Заметка
насчет статьи Д. И. Ловитского —
Древности Посховского уаьтка, —
Сборник материалов для описания мест-
ностей и племен Кавказа, вып. 35, Тиф-
лис, 1905, стр. 547; ს. შაკალაია, მეს-
ხეთ-გაყავთი (ისტორიულ-გეოგრაფიული ნო-
კვეთი), თბ., 1938, გვ. 53; პ. ინგოროყვა,
რუსთველიანს ეპილოგ, თხზ. კრებ., ტ. I, თბ.,
1963, გვ. 597; ა. სიხარულიძე, სამცხის
სამთავროს პოლიტიკური ისტორიიდან XIII-
XV სს., კრებ.: სამხრეთ საქართველოს ისტორიის
და ეთნოგრაფიის საკითხები, VIII, ბათუმი,
1975, გვ. 26.

2. ისტორიი და აშმანი შარავანდელთანი, ქა-
რთლის ცხოვრება, II, თბ., 1959.

3. მატანე ქართლისა, ქართლის ცხოვრება, I,
თბ., 1955.

4. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ეპი-
გრაფიული ძეგლების კატალოგი, შედგენილია
და დასაბუთდად მომზადებული ა. ბაქრაძის და
ს. ბოლქვაძის მიერ, თბ., 1953.

5. ქუთაისის სახ. ისტორიული მუზეუმის ხელ-
ნაწერთა აღწერილობა, შედგენილი და დასა-
ბუთდად მომზადებული ე. ნიკოლაძის მიერ, ტ.
I, თბ., 1953.

6. დ. კლდიაშვილი, გაყელ-ბოცოსძეთა საგვა-
რეულოს ისტორიისათვის (XI-XII სს), მაცნე,
ისტორიის, არქეოლოგიის, ეთნოგრაფიისა და
ხელოვნების ისტორიის სერია, 3, 1979.

7. თ. შორდანი, ქრონიკები და სხვა მასალა
საქართველოს ისტორიისა... I, ტფ., 1892, გვ.
214, 224-225, 227; ე. თაყაიშვილი, არხეოლო-

გიური მოგზაურობიდან სამეგრელოში 1913-
1914, ძველი საქართველო, ტ. III, განყ. ს.
ტფ., 1914, გვ. 81-83, 244.

8. ეპიგრაფიკული, ქართლის ცხოვრება, II,
თბ., 1959.

9. ბასილი ეზოსმოდუარი, ქართლის ცხოვრე-
ბა, II, თბ., 1959.

10. პ. ინგოროყვა, რუსთველიანს ეპილოგი,
თხზ., კრებ. I, თბ., 1963.

11. ა. სიხარულიძე, სამცხის სამთავროს პო-
ლიტიკური ისტორიიდან XIII-XV სს, სამხრეთ
საქართველოს ისტორიის და ეთნოგრაფიის სა-
კითხები VIII, ბათუმი, 1975.

12. ქრ. შარაშიძე, ალის მონასტრის საბუთები
და აღაპები, ხელნაწერი ნაშრომი (დაცულია
საქართველოს სსრ აკადემიის ხელნაწერთა ინს-
ტიტუტში, საბ. № 7).

13. სამხრეთ საქართველოს ისტორიის მისა-
ღები (XV-XVI სს), ტექსტის პუბლიკაცია, გა-
მოკლეებები ქრ. შარაშიძისა, თბ., 1961.

14. ნ. ვანნაძე, სერაპიონ ზარზმელის ცხოვრე-
ბა, როგორც ისტორიული წყარო, თბ., 1975.

15. ათონის ივერიის მონასტრის 1074 წ.
ხელნაწერი აღაპებით, თბ., 1901.

16. კ. კეკელიძე, ათონის ლიტერატურული
სკოლის ისტორიიდან, ეტიუდები ძველი ქარ-
თული ლიტერატურის ისტორიიდან, II, თბ.,
1945.

17. ვ. ბერიძე, სამცხის ხუროთმოძღვრება
XIII-XVI სს, თბ., 1955.

18. ს. კაკაბაძე, ისტორიული საბუთები, II,
ტფ., 1913.

19. თ. შორდანი, ქრონიკები, I, ტფ., 1892.

ახალი ნიბნი — ახალი სივალე

„არტომ დამივიწყე მე, მარამ, რატომ დამივიწყე! შენი კალთა ფოთლებით ივსება, ხოლო მე კი თავს გუბეში ვრგავ...“

„შე სულელი, ვეღარ გაიგე, როცა გემღერება, იმდერე ხოლმე, რა ყურადღებას აქცევ, თუ რამ წამოაფრინა ეგ სიხარული, გვირილაზე გატრუნულ პეპელასავით, რომელიც იქნებ უკანასკნელ დღეზე მღეროდა“. „მოდი გაზაფხული, რომ სიყვარულზე კვლავ შეგვახსენოს და ღმერთმა ნუ ქნას, შარშანდღევით ისე ჩათავდეს, რომ შტერად მდგარმა განწირვით ვიკითხო — იყო გაზაფხული?“...

„რაიმე უნდა უწყალობო შენს თავს შენ თვითონ... ისე არიან მიკაქვულნი თავის თავზე ესენიც, სხვებიც... რაიმე უნდა უწყალობო შენს თავს შენ თვითონ, უსახსოვრო, მიეფერო, მიენუგეშო“. „როდესაც იცი, რომ ეს ხმელი პურის ნაჭერი მაინც გეკუთვნის, რომ ამისი ღირსი მაინც ხარ... დაქვე და ლოდნე შემორტყმულმა შიშის მესერიით...“

მე განზრახ პროზაული ფორმით ამოვწერე ბესიკ ხარანაულის ლექსთა ახალი წიგნიდან ეს სტრიქონები. მაგრამ მაინც რა არის ეს? პროზა? პოეზია? ან სინთეზი ორივესი? თავისუფალი ლექსის (ვერლიბრი) გამო დღეს უკვე ბევრა ნაკაშთევი პრესაში თუ ტრიბუნედან და ამაზე სიტყვას აღარ გავაგრძელებ, მაგრამ ერთი რამ ცხადია: რა ფორმითაც უნდა გამოიხატოს ჭეშმარიტი პოეზია, — როცა ის ჭეშმარიტია, ფორმას მნიშვნელობა აღარა აქვს. რაც შეეხება ტრადიციულ ლექსს, ის თავის დროზე ტრადიციული, სულაც არ გახლდათ, პოეტური ფორმები მუდამ განიცდიდნენ ფორმათცვალებასა და განახლებას ამ მძიმე ტვირთის ამწევ ნიჭიერ პოეტთა წყალობით.

ბესიკ ხარანაულის ტრადიციულ თუ ახლებურ ლექსთაფორმაში გაცხადებული პოეტური სიტყვა რომ თანაბრად შთაბეჭდილიყო, ამისი არაერთი მაგალითია თვით მისსავე პოეზიაში.

ზოგიერთი ლექსი, მაგალითად „ნისლს დაუფარავს მამკოლა“, ანდა დედისადმი მიძღვნილი

სტრიქონები. თავისი ფორმა-შინაარსით არამც თუ უბრალოდ ტრადიციული, არამედ ლამის ხალხურიც კია.

ახლა ავიღოთ მეორე — ვერლიბრული („არატრადიციული“) ლექსი: „უთხარი, დედი, ამ მინდვრებსა და ამ მთავორებს, ამ სოფლებსა და ამ ქალაქებს, ამ ქალებსა და ამ ვაყაყეებს, რომ დაგიბრუნონ შენი შვილი. გამოგლიჯე ყველას თითო-თითო ნაწილი, შეაგროვე კვლავ შენს კალთაში, გაეცალე აქაურობას. სადმე, ხის ჩრდილში, მწვანე ველზე წყლის პირს დაქვე და ამასი ისევ თავიდან“.

ამ ლექსის მსოფლიო შინაგანი რიტმიც იმდენად ბუნებრივია, რომ კონვენციური, მოწესრიგებული პოეტური მეტყველების სურვილიც კი არ უჩნდება მკითხველს.

ბესიკ ხარანაულის პოეზიაში ფორმა მუდამდება, უპირველეს ყოვლისა, შინაგან პოეტურ რიტმში და არა გარეგან საღებსო სამკაულებში. გარეგანი ფორმა აქ ძალზედ პირობითია. რითმები ემოციით დატვირთული სიტყვების შიგნითაა გაძრული, ეს რითმები პოეტურ ყვავილებად გარდაქმნილი ავტორისეული ფიქრებია. პოეზიის გრძნეული მწვანე ბალახი გაცვეთილი დეკორატიული სიყვალბით კი არ გვეძლევა, არამედ ბლუჯა-ბლუჯადაა გამოტანილი პირველყოფილი ბუნების სიმშვენიერიდან. ნიჭი, ინდივიდუალობა, პიროვნული ტემპერამენტი, ორიგინალური პოეტური სინტაქსი ქმნის პოეტის სტრიქონთა შინაგან მაგნიტურ ველს. გარეგნულად, პირობით ფორმაში (თავისუფალ ლექსში), იქმნება ფარულად მიმოიღვრული პოეტური სურათი, ფორმის შიგნითა ფორმა, რომელიც ხაგანს კონკრეტულ შეზღუდულობას უქარგავს და პოეტურ აბსტრაქციამდე ავრცობს. პოეტის მეფანში ამოწეული სიტყვა ფორმასა და ელფერის იცვლის და შეუწყვლელად იქცევა თავისივე თავის გაორებული რითმად. ყოველივე ეს რა თქმა უნდა, ძალუძს ნიჭიერი ოსტატის კალამს.

ბესიკ ხარანაულის ახალ ლექსთა კრებულისათვის დამახასიათებელია ის აღსარებითი პა-

თოხი, რომელიც მოუცილებლად გახდეს მის აღრინდელ ლექს-პოემათა კრებულებს. ავტორი ძირითადად პოეტურად „მის“ წრფელ გამოხატულებას ეწარაგება. ეს გამოხატულება ჩანს ახალი კრებულის პირველსავე ვრცელ ლექსში — „სირცხვილის შემდეგ“, რომლის სტრიქონებში გაისმის სინანულის საგალობელი, ოდითგან რომ თან დაჰყვება შვიტონილი ძის ხელს. მაყრიც ცხოვრების ანაბარად მიტოვებული სული ოზონი ბაღლივით ტირის და უმწიფოდ შორიდან ელვადღვრება ცაში გაღაზანებული მარადიულ დედას: „და შენ დავაგ-წყედი მე. მირაიმ, თითქოს რაიმე სიჩქარეში დაგერიხი სადმე და ვერ იხსენებ, თითქოს სხვაგან გიმუქდებოდა და აღარ ჯერას ჩემი ხსენებით პირი იმწარო...“ „შველდფერს ახსოვს ჩემი მისამართი — ამ მიწის სურვილს, შიშის ელდას, მოვლულობას და მხოლოდ ერთმა — სიყვარულმა ვერ გაიგნო გზა ჩემს სახლამდის.“ — „უფო, შენ ვისწრებ ჯიხრას ჩიქს თავს ყველა სარკეში და ვშორდები ამ წუთისოდელს“.

ჩვენ ამ ლექსიდან კიდევ ბევრი კარგი სტრიქონის ამოკრება შეგვიძლია. აქ სევდაა, მაგრამ პოეტურად ამალბებული და მშვენიერი, ეს იმ ფოთლოცენის ლამაზი სევდაა, როცა ხეები კვლავ მოელიან გაზაფხულს. ეს იგივე რეალური ოცნებაა მშვენიერ სიცოცხლეზე. ამის დასტურად გადახედით სიცოცხლისეული მშაური ვნებით დახალმულ სხვა ლექსის სტრიქონებს:

„ეინ უღებს კარს გაზაფხულს?! ჩვენ ზამთრის დარბაზებში ვართ გაღურსლები! იქნებ ქალები? ეს ციხეთა პირველი გამქეპნი, გააალებთა შეკრდში შემნახვენი“.

სიტყვათა ინვერსიით პოეტი უჩვეულო ემოციით ტირთავს ჩვეულებრივ საგანსა თუ მოვლენას და პოეზიის გამჭვირვალე წყალში აანკარებს. აი, სტრიქონები, „შარშანდელი გაზაფხულებსა: „კვირტებს არა აქვთ სათადარიგო გასასვლელები, გზები, ხიდები, რომ რიცა ყინვა მოუსწრებთ ხოლმე, უკან გაბრუნდნენ და მიიმალნ“.

ეს სახიერი სტრიქონები ხომ თავისთავადაც მშვენიერია, როგორც ლამაზი ჩანახტი ბუნების მოვლენაზე, მაგრამ სინამდვილეში მისი პოეტური ტევალობა გაცილებით დიდია, რადგან ეს ფრაგმენტი იმ ლექსიდან, რომელიც მეთექვსმეტეა უკანასკნელ გაკეთილს ეძღვნება, როგორც კვირტები, ბავშვებიც ვიღარ დაბრუნდებიან უკან — თვითონ უზრუნველ ახავი. ბესიკ ხარანაულის ლექსებში ბუნება ადამიანის განცდებს ექსოვება და იგი იმდენად არ არსებობს, ბუნება და მისი მოვლენები პოეტურ განცდებში გადაზრდისას გარკვეულ სიმბოლოებად იქცევიან: „ასე ეკეთებოდა ჩემი სული გაურკვევლობის ნაკადულებში, ხოლო ჩემს მიერ დაგროვილი სილის გორები ბავ-

შეებს გაჰქონდათ უწყინარი თამაშითა ტემპით ფეხებით“.

აქ „ნაკადულები“ ან „სილის გორები“ განაკონკრეტული პირვანდელითაა ნახშიარი. აგერ, პოეტისეული „პერიფრაზიც“: „სამყაროს აღწერს, ვინც თავის თავს აღწერს სრულყოფით“.

ავტორის მეტაფორა არსად, არასდროს თვითმზნური არ არის და ყოველთვის პოეტური სულის მკვეთარ რჩევას ასახავს. მისი მეტაფორული ფრაზა იმდენად ზუსტად და შთანთქმავდა, რომ მკითხველის მესხიერებაში დიდხანს ან სამუდამოდ რჩება: „სადაც ჩაღვრილა უანებს შორის თეთრი გზა ფქვილად, სამი ქაბუკი მიფრიალებს ველოსიპედით“, „ჩის ძირში — კატის ცინდელიტ ქრელი ყვავილებით“. „აქტო, აქეთ ყველა ისარო! და არა ჩემი შეილისაკენ, რომელსაც მკერდი გაეზარდა სამიწისყვით“. „ამ ღამით ყველა მანწარალა ძაღლს თავი მოვარას ბალიშზე უდევს“. „ღამე, ვიცინო და უკბილო პირს ვარსკვლავებით ვიცხებ“... და სხვ.

სიცოცხლე თავისი ნაღველით, სიხარულით, დაშვრებლობითა თუ წამლივან ვნებათა ამბობით პოეტს ძალუბს ზშირად წარმოგვიდგინოს მსუბუქი იუმორისა თუ ნაწი ირონიის მომხიბვლელ საბურველში. მას შესანიშნავად ემარჯება — ერთი შეხედვით უცენსურო საგნებს პოეტური ცენსულის უფლება მინიჭოს. მისთვის ყოველგვარი ადამიანისეული შეიძლება იქცეს ჭეშმარიტად პოეზიისეულ ხანად („გადივითარი ადამიანური ჩემთვის უცხო არ არის“). ამგვარ სტრიქონებში სიცოცხლე ვნებითა და ხალისითაა დახანული. ბესიკ ხარანაულის პოეზიის უმთავრესი ღირსებაა უბრალოება და სიწრფელება. მაგრამ ეს გულუბრყვილო სიწრფელება კი არაა, არამედ ეს იგივეა, რაც სამყაროს წრფელად დანახვის სირთულე. სირთულის უბრალოება ამშვენებს პოეტის ნიჭსა და ოსტატობას, თუმცა ყოველთვის, რასაკვირველია, არათანაბრად. ბესიკ ხარანაულის პოეტური რეალიფი მრავალსახოვანია, როგორც თვით ბუნება. სუბიექტურა, პირად-პოეტური ემოცია განსხვავებული, ზშირად უჩვეულო ჩვენთა აღბეჭდვის საგანთა თვალშეწვეულ ნიშნულეობრიობას. ყველა ეს მრავალფერობა საბოლოოდ მაინც ერთდება ავტორისეული სამყაროს პოეტურ ნაჭრეში.

დიდი პოეტური სიწრფელე იგივე სინდისია პოეტისა, რომელიც „მას ათქმევინებს: „არც ერთი უღუბლით, არც ერთი გროშით, არც ღონითა და არცა ჭკუით — ერთი ცრემლით მეტი ვარ თქვენზე!“

ჭეშმარიტად პოეტური წიგნი ზშირად ხავსეა ადამიანური სევდით, მაგრამ ეს სევდა უპირ პოეტურ სილამაზედ ქცეული სიხარულია, როგორც მკითხველისათვის. ასევე თვით ავტორისთვისაც. ამგვარი სიხარულის მომგვრელია ბესიკ ხარანაულის ახალი წიგნი.

სელონა

მთაბაზრობა

თაქო ჯაფარიძე

ცნობილი. რა მძიმე შეცდომებს უშვებდა თვით ემილ ზოლა, როცა მხატვრობაზე წერდა. მაგრამ ისიც ცნობილია, რა გულწრფელად უყვარდა იმპრესიონისტები და რა დიდი ღვაწლი დასდო მათ საქმეს.

ჩვენ, როგორც წესი, უფრო გაბედულად ვმსჯელობთ ლიტერატურის გამო, ამის უფლებას თითქმის ის გვანიჭებს, რომ წერა-კითხვა ყველამ ვიცით და ამიტომ რამდენადმე ვფლობთ, ახე ვთქვათ, მწერლობის ანბანს, მის პირველსაფუძველს და ეს გვიქმნის ლიტერატურის „ცოდნის“ ხშირად უადრესად მცდარ შთაბეჭდილებას.

ზენ ასევე თავისუფლად როდი ვფლობთ მუსიკისა და მხატვრობის „ანბანს“, რის გამოც უფრო მოკრძალებით, ხშირად მომეტებული მოკრძალებით ვკვიდებით მათ.

ჩემი „არაპროფესიულობა“ თემო ჭაფარიძის მხატვრობაზე მსჯელობისას ჩემივე იდუმალი ფიქრების, გაუშხელები შთაბეჭდილებებისა და ჩემი მოწონების პირდაპირ პროპორციული იქნება. რა თქმა უნდა, როგორც ლიტერატორს. განსაკუთრებით მაინტერესებს ის მკეთილრად გამოხატული ზნეობრიობა, რაც თემო ჭაფარიძეს — პიროვნებასა და მხატვარს — ახასიათებს: მაინტერესებს ამ ზნეობრიობის მხატვრული განხორციელება და ამდენად, ბუნებრივია, ცალკეული ტილოებისა და დეტალების ანალიზზე უფრო, ჩემი მსჯელობა განუყენებული, უფრო სწორად, ლიტერატურული ხასიათის იქნება.

ვისაც ბევრი წიგნი წაუკითხავს, მან იქნებ ერთი წიგნი დაწეროს კიდევ: ყველა მეტანა-ლებად ნიჟიერ კაცს. ნანახისა და დასწავლის მიხედვით, თურმე, სურათის დახატვაც კი შეძლება. თუმცა, რა ფასი აქვს ამას... მნიშვნელოვანი და ღირებულია მხოლოდ „ახალი“, განსხვავებული, საკუთარი... დაე, სონატას, სურათს, მოთხრობას გააჩნდეს ზალი, ოღონდ იყოს თვითმყოფადი, პიროვნული...

„თვითმყოფადობა გაპირობებულია ახლის გახსნით, ანუ ჭერ არამოხატული ადამიანობის ფერწერული აღქმავის აღმოჩენით. რა თქმა უნდა, ამგვარი მხატვრულობა უნივერსალური ხასიათის იქნება, რადგან განუყოფელ ინდივიდში გალატენილი სამყაროა მასში შემოქმედებითად განხორციელებული; ე. ი. ფერწერის უმაღლესი მნიშვნელობა გაპირობებულია არა რაღაც განსაკუთრებული ფორმებითა და უადრესად რთული და საინტერესო ფერწერული ფორმალური პრობლემებით, არამედ ინდივიდის მხატვრულ კონტექსტში შემსვლადის სიღრმით, ინტენსივობით.“ — ამბობს თემო ჭაფარიძე და აქ იგი ეფუძნება იმ რწმენას, რომ არ არსებობს საერთო, უნივერსალური ფერწერა. ამგვარი რამ რომ არსებობდეს, მაშინ ინდივიდები არ იარსებებდნენ. ოდესღაც, წარსულში ვინმე მხატვარი შექმნიდა უნივერსალურ ფერწერას, შემდეგ კი მხატვრები შეისწავლიდნენ ამ ფერწერის კანონებს და მცირე ხელით ცოცხალი გაღატაკებით შეასრულებდნენ მას. „ფერწერის უნივერსალური ხასიათი სწორედ ისაა, რომ განუყოფლობაზე, თვითმყოფად-

ობაზეა დამოკიდებული. თვითშეფასებადი ფერწერა კი თვით არის უნივერსალური ხასიათის“. ერთი სიტყვით, მხატვარი თვით პიროვნებაში, ინდივიდში ხედავს უნივერსალურ ხასიათს. მისი თვითგამოხატვის უნარში, საკუთარი პიროვნების (ან პიროვნულობის) დაფუძნების ნიჭში ხედავს სიახლის შექმნის შესაძლებლობას. იგი ერთი წუთით არ იფარებს ადამიანს, მოითხოვს მისგან უკიდურეს სულიერ და ზნეობრივ ანტენსიობას.

თქმა რად უნდა, ახალი ხელოვნების ყველა დარგისთვის თანაბარი ცნებაა, უმეტესად თვით შემოქმედებით განხორციელებული და გუმანიო მისაწვდომი, ვიდრე თეორიულა მსჯელობით საცნაური... ეს მერე, როცა ახალი უკვე აღარ არის ახალი, იოლი განსახილვერი და განსახილველია.

ნუ გავიგებთ ისე, თითქმის თემო ჯაფარიძე განსაკუთრებული სიახლის პრეტენზიით გამოდიოდა. უბრალოდ, იგი ცდილობს გაერკვეს, რა არის მისთვის და საერთოდ ხელოვნებისთვის უფრო ღირებული, თუ შეიძლება ასე ითქვას, სიტყვით ამღვავებს თავის მხატვრულ ოცნებასა და იდეალს... რაა მის შემოქმედებაში ახალი, დამოუკიდებელი, საკუთრივ მისი, ამის დადგენა სხვათა საქმეა (ალბათ ხელოვნებაშიცოდნით), მე კი მხოლოდ ერთის თქმა შემიძლია დარწმუნებით — ვფიქრობ, სადღა არ არის თემო ჯაფარიძის შემოქმედებითი ავტონომიურობა. აქვე უნდა დავხსენო, ავტონომიურობა მოიცავს არა მარტო გარეგნულს, ფორმალურს ან თუნდაც ფერწერულს, იგი მოიცავს ზნეობრივ სფეროს; ზნეობრიობის და მხატვრულობის განუყოფლობა, ერთიანობა — აი, რა არის მისი ცხოვრებისა და შემოქმედების არსი.

„თუკი, თუნდაც ერთი ადამიანის წინაშე გავიხსენი ჩემი მხატვრობით ისე, რომ თვალთმაქცობას არ დაინახვს ჩემში, ნდობით აღივსება და დამითმობს ყურადღებას, ჩავთვლი, რომ ჩემი პიროვნების შემოქმედებითი განხორციელება შესდგა.

ვოცნებობ, ერთ ადამიანს მაინც მივცე ჩემს მხატვრობაში ყოველგვარი მხატვრობისგან განმარტადილი თავშესაფარი, სიბოი და სიუყვარული... და ამ ოცნებაში არაფერია უაღბო, მოგონალი ან პრეტენზიული. მშვენიერი სიტყვებითა და იმიტომ არის მშვენიერი, რომ გულწრფელი ლოცვაა. თემო ჯაფარიძე გულწრფელი კაცია და ფიქრის კაცია, რაც ზელს არ უშლის (პირიქით, დიდად უწყობს ზელს). მისივე სიტყვებით რომ ვთქვათ „მისი არსის შემოქმედებით განხორციელებას“.

მან საკმაოდ ვრცელი შემოქმედებითი გზა გამოვლო, ვრცელი და ძნელი: ეპიკის, უარყოფის, აღიარების, უკიდურესი დაქანცვის, ფიზიკური დაძაბუნებისა კი, დიდი დუმილისა და დიდი მეტაფორების გზა და თანდათან, ჩაუტად

და განუხრედალ ნოიოვა თავისი და შემოქმედებითი თვისება.

ადამიანი ყველაზე მშვენიერი შრომის პროცესშია. მე მინახავს თემო ჯაფარიძე შრომისას (ხაზს ვუსვამ სიტყვა შრომას, რადგან შემოქმედებითი აღმაფრენის რეალურება, ასე ვთქვათ, მატერიალური განხორციელება, სწორედ რეალურება და შრომა).

ეს იყო ამ ათი წლის წინ, როცა მეგობრის დაუშთავრებელ, შეუმინავ და იტაკაჟრელ ბინაზე თავისი „სერობა“ დაასრულა: ვივება ფერწერული ტილო, რომელიც ჯერ გაოგნებას იწვევდა, გაგნვდა და გაკრთობდა; შემდეგ აუცილებლად მოითხოვდა შერჩევას, ფერწერულ პრინციპებში გარკვევას, ისე არაფერი გამოვიდოდა.

ეს იყო სინთეტური ფერწერა, უფრო ზუსტად. გორამიფერტი ფერწერა. აქ იყო სკულპტურული ფორმებიც, უჩვეულოდ გადამკრთობი წმინდა ფერწერული ამოცანაც. პორტრეტიც რაც მთავრია, აქ იყო საერთო განწყობილება; სწორი, თემისთვის შესაფერი განწყობილება; სიუჟეტის და მხატვრული ფორმის თავისებური დაპირისპირებაცა და შერწყმაც (ეს ტილო მცირე გამოჩაყლისა მხატვრის შემოქმედებაში, როცა სიუჟეტი ერთგვარ დამოუკიდებელ ფუნქციას იძენს. უფრო სწორად, როცა სიუჟეტის ლიტერატურული წარმომადგობა აქვს. თუ ამ ნახაბის საფუძველია და პირველწყაროს ლიტერატურულად მივინევთ).

მე დღემდე დამამახსოვრდა თვით მხატვრის ხაზე და გამომეტყველება... ეს არ იყო მხოლოდ ხაზივე ან სიხარული. ეს იყო გახვევისებიდან მომდინარე დინამიკა დაკვირება და უცნაური, თითქმის აუხსენელი მოწიწება საკუთარი ქმნილებისადმი.

საქმე ისაა, რომ თვით მხატვრულშიც სურათი დამოუკიდებლად მოწიწებისა ან დაწუნებისა (ჩვენ ასეთ უკიდურესად საპირისპირო შეფასებებს შესაძლებლობასაც ვუშვებთ). გულწრფელი პატივისცემისა და მოწიწების გრძნობის ბუნებობა.

მე მაინცდამაინც არ ვენდობი ერთი შემოქმედლის ცხოვრების ეტაპებად, ისთეტურად და აზრობრივად დაპირისპირებულ მონაკვეთებად დაყოფას, რადგან აქ თუ ისე მერე უკიდურესი შემოქმედებითი და ზნეობრივი მეტამორფოზებისა, მაგრამ შემოქმედის სულიერი ევოლუცია თვისობრივად განსხვავებულ პერიოდებს მაინც განვლის, ბოლოს რომ თავისთვის ერთიანად მისაღებ, ექვემდებარება და კანონიზირებულ პოზიციას, თვითგამოხატვის მაქსიმუმს მიაღწიოს.

თემო ჯაფარიძე თავისი მხატვრული ცხოვრების დახაწყისისას, ორი-სამი წელი აბსტრაქტული მანერით ხატავდა („მე მაშინაც ვცდილობდი გამოუმხატა არსის რეალური შეგრძნება,

მხოლოდ ეს ხდებოდა განუყოფელი ფორ-
მითა და ფერთა ლაქებით“).

დროთა განმავლობაში იგი დასცილდა თავ-
ის პირვანდელ ფორმებს, შესაძლოა იმის გამო,
რომ, მისი აზრით, აბსტრაქტული ხელოვნება
წმინდა ინტელექტუალური ხედვის ვერ-
სცილდება, მას კი გაუჩნდა სურვილი აღამა-
ნის უფრო ღრმა, სულიერი პლასტიკის გაღმო-
ცემისა. იგი მიხვდა, რომ რაც უფრო სუსტია
არსებობის და ცხოვრების ხილრმეთა თანაგა-
ცდა, მით უფრო სუსტია ფერწერა, მით უფრო
დასწავლილია იგი და არა საკუთარ გრძნობებზე
აღმოცენებული; მით უფრო თეორიული და
ცარიელი, ვიდრე შინაგანად განუხსავდრელი
და სახეი.

ახე თანდათან, ბუნებრივი მოთხოვნილებით
მივიდა იგი რეალისტურ მხატვრობამდე და ე. წ.
„მუქ ფერწერამდე“ (მუქი აქ მხოლოდ ფერს —
დომინანტს ნიშნავს და სხვა არაფერს). ვისაც
უხანავს მისი გამოფენა ამ რამდენიმე წლის წინ,
იგი მიხვდა, რა იგულისხმება ამ „მუქ“ მხატვ-
რობაში, ეს წმინდა პიროვნული მომენტია, თუ
შეიძლება ახე ითქვას, მხატვრული ნებაა და უფ-
რო ქვეცნობიერი აქტია, ვიდრე პროგრამა. აქ
მოცემულია ნათელის მუქად გამოსახვის ცდა
(„ნათელი“, „მუქი“ ამ შემთხვევაში წმინდა
ფერწერული ცნებებია), ანუ ზეიმი არა მარტო
თვალისთვის, არამედ ზეიმი ფარული, შინაგა-
ნი; ზეიმი სულითვის, ამ მომენტს თავისი გა-
ნაკურთხეული, სპეციფიკური თვისება ახლავს;
იგი ქმნის წყნარსა და მყუდრო ატმოსფერ-
ოს, რაც მშვიდი კვრეტისთვის უნდა განგა-
წყობდეს. ოღონდ ეს „მშვიდი კვრეტა“, ხი-
წყნარცა და სიმშვიდეც პირობითია. აქ საქმე
გვაქვს არა მარტო ფერებისა და ფორმების
კომპოზიციურ გარემოსთან ან ფერთა ერთ-
იან გამასთან... ვფიქრობ, საქმე გვაქვს, „სამ-
უაროს დადი სიჩუმის“ ამტკვევლების ავტორ-
ისეულ განცდასთან, რაც საერთო განწყობი-
ლება და მკითხველსაც გადაეცემა. ოღონდ
„მშვიდი“ და პასიურად კი არ გადაედება,
არამედ ქმედითად, აქტიურად და ქმედითობა
მოწონების გვერდით გალიზიანებას, პროტესტს.
წინააღმდეგობის გაწევისა და მისი მორჩილე-
ბიდან თავის დახსნის სურვილსაც ბაღებს.

შეიძლება კაცმა იოლად წარმოიდგინოს ინ-
ტენსიური კვირთელი, ინტენსიური ნარინჯის-
ფერი... გაცილებით ძნელი წარმოსადგენია ინ-
ტენსიური მუქი ფერი და თუ თემა ჩაფარი-
ძის ტილოებზე მუქი ინტენსიური ფერია, შესა-
ძლოა იმის გამოც, რომ იგი ამ შემთხვევაში გა-
კვეთულად ინტენსიურ განწყობილებას გამო-
ხატავს არის. ეს სიმრუდე სიძველისა და
სიმშვიდის განცდასთან ერთად კონცეპტუალ-
ურ წარმოდგენებსაც იწვევს. და მაინც, როგორც
კლდისსტ, თემა ჩაფარიძეს თავშეკავე-
ბული, ჩუმი ტონალობებით აღვსილი ფერწერა

ურჩევნია: ერთი შეხედვით მოწონებელი,
სინამდვილეში — მრავალნიუანსიანი.

„შესაძლოა ჩემი ამგვარი მიდრეკილება იმან
განაპირობა, რომ სახელოსნოს მხატვარი ვარ
და არა ვარ პლენერისტი. სახელოსნოს სინათ-
ლე მხატვრისთვის, რომელიც პლენერზე არ
მუშაობს, აუცილებლად ნატურად იქცევა. იქ-
ნებ იმის გამო უფრო ვისწრაფი სადა, არაფე-
ქტურ ფერთა გამოხატვისაკენ, რომ წყნარი სი-
ცხადე უფრო მიყვარს, ვიდრე მღელვარე გაუ-
რკვევლობა“, — ამბობს მხატვარი.

ერთიც საგულისხმოა, ვფიქრობ, მხატვრის
შემოქმედებაში კიდევ ერთი, თვისობრივად გა-
ნსხვავებული ფერწერული „ხანის“ კვირადღა
დადება. იგი ნელა, იქნებ ჭერ კიდევ ქვეცნობი-
ერად და მაინც თვალნათლივ სცილდება ვის
მცირე კვალიფიცირებულ „მუქ მხატვრობას“
მის ტილოებზე ჩნდება ახალი გამა: უფრო ნა-
თელი, ნაირფერი, უხვი, თვალისთვისაც „საზე-
იმო“. ამას მტკვევლებს მისი ბოლო დროის
ფერწერა.

გარეგნულად უმნიშვნელო ფაქტი შეიძლე-
ბა მნიშვნელოვანი შემოქმედებითი აქტის იმ-
პულსად გადაიქცეს. მე მოწმე ვიყავი, როგორ
დაიწყო ახალი, თვისობრივად განსხვავებული
ციკლის შექმნა. დაიწყო იგი ხის ძირში მიკ-
დებული ბავშვის ფეხსაცმელი; პატარა, თუთ-
რი და ფორმადაკარგული ფეხსაცმელი, რომ-
ლის უმწეოა და სიმარტივე მრავალმეტკვე-
ლი აღმოჩნდა. მხატვარმა მის ფორმასა და ფე-
რში თავისთვის საინტერესო ფერწერული და
პოეტური შინაარსი მოიძია და დაიბატა პირვე-
ლი ნატურმოტი. ამას მოჰყვა ნატურმოტირე-
ბის რიგი. თავს ნებას ვაძლევ ამ ციკლს დავარ-
ქვა — „საგნები და აღამაინები“ (მიუხედავად
იმისა, რომ მართლა ნატურმოტირებია, მაგრამ
აღამაინის თანდასწრება, მონაწილეობა, მორა-
ლური ჩარევა ყოველთვის იგულისხმება). ნა-
ტურმოტირები შესრულებულია უაღრესად და-
ხვეწილი მხატვრული ტექნიკით. ეს არის გამო-
ქვრავილი ფერწერა, როცა ტილოს ფაქტურა,
რავიც სურათი იხატება, წმინდა ფერწერულ
ფუნქციას ინარჩუნებს. სწორად კოპირებული
ნოთი მხატვარს კომპოზიციაში შეაქვს (კოლა-
ჟი). ეს ერთგვარად ორმხრივი პროცესია, კონ-
კრეტული ნოთი ნახატში შეაქვს იმ მიზნით,
რომ მხატვრულობაში შეიქრას დოკუმენტალიზ-
მის განცდა და პირიქით, კონკრეტულ ნოთში
მხატვრულობის განცდა. იგი ნოთს უქმნის ფერ-
წერულ ფონსა და გარემოს. თუ კომპოზიციაში
შედილი კონკრეტული საგანი თავის დანიშ-
ნულებს არ ინარჩუნებს და ახალ, მხატვრისა-
ვან მიზნებზე შეიარსება, მაშინ იგი
კოლაჟი აღარ არის, იგი უკვე კომპოზიციაში
შერწყმული ფერწერული ელემენტია.

მტკნო პაპაშვილი
თბილისი

ნატურმორტები იქმნება რადიკალური, თუ შეიძლება ასე ითქვას, გულუხვობით, ხელშეწყობილად. მხატვარი არ ერიდება ნივთების სიმრავლეს, თამაშად ტვირთავს კომპოზიციას და ყოველ საგანს დიდს სიწესტით გამოხატავს. ოღონდ ერთია, ამ ნივთებს თითქმის ყოველთვის აქვთ „ისტორია“, ეს ძველი ნივთებია და მათ თაობაზე ხელი და ტრადიცია დასტურდება ისინი ადამიანის სულიერ არსებობასთან არიან შეწყვეტილი, შეჩვეული, გაუქიზებული; ზოგჯერ ბარბული იერიც დაკრავს, რაც მათი ისტორიული წარმომავლობის მთქმელი უფროა.

„ნივთების სამყაროთი ადამიანმა შექმნა მეორე ბუნება, გეომეტრიულ-კრისტალური რეალური. იგი გამსჭვალულია ყოველივე ადამიანურით, ადამიანურის გამომხატველია არა მხოლოდ იმით, რომ მისი პირშემა, არამედ იმითაც, რომ იმსკვალდება ადამიანთან ურთიერთობით, დროით. მშვენიერ განცდას იწვევს დრო-გამოვლილი ნივთის ქრება. ნივთის უწყინარი გეომეტრიულ-კრისტალური ბუნება გამსჭვალულია იმ ადამიანების ისტორიებით, რომლებთანაც ურთიერთობა ბჭონია. ეს ისტორიები ხაილუმლი, მელანქოლიური კვალით არის მახსოვი ჩამყურდობელი. ნივთი ადამიანურობა უწყინარყოფილია, კრისტალიზებულია, განწმენდილია. თაობიდან თაობაში გადასული ნივთი აზლიდრებს მემკვიდრეს, რაც უნდა უბრალო იყოს, მაინც ძვირფასია.

მე ვეძლიობ (თუ რამდენად ვაღწევ, ეს ძნელი სათქმელია) ნატურმორტში ნივთი უპირველესად კომპოზიციის შემადგენელი ფორმა იყოს, ცდილობ შექმნა ნივთის უწყინარობის ადეკვატური მხატვრული მდუმარება, რომელიც გამსჭვალული იქნება ადამიანურით...“ და მე ვუჭრებ მხატვარს, რადგან მეტრა ნატურმორტებისაც და მისეული ეს განმარტებაც კვებმარტებად მიმჩნია.

არის აქ კიდევ ერთი ვითარება: თითქმის ყოველი ნატურმორტი მნახველის წარმოსახვაში იწვევს მეორადი ხატის ხილვას, უფრო გასაგებად რომ ვთქვათ, საგნების სტატიკური გარემო იწვევს ამ საგნების მიღმა მდგარი ადამიანის თვალნათლივ წარმოდგენას. მნახველი უნებლიეთ, თვით ნახატის გავლენით აღწევს მათ გაშინარებას.

მაგალითად, თემო ჭაფარიძის აქვს ასეთი ნატურმორტი: მრგვალი სკამზე გადაფენილია ლაბდა, დეკს ქული, ლაბდადის ჭიბვეში ჩანს პატარა წიგნი და მსხალი. იქვე იატაკზე წიგნების შეკრება, ზედ თეფში თევზის ჩონჩხით. წიგნებთან დგას ძველი სახანოლე და ფეხსაცმლები ყრაა, ფონი ძველი განჩინა... ამ სურათმა ჩემს წარმოსახვაში წარმოშვა, როგორც პარობოთად ვთქვით, მეორადი ხატი — დაღლილ დაქანცული, მოუწყობელი, იქნებ ხელმოკლარული, მაგრამ დიდად კულტურული, კათარზისგამოვლილი, სათნოებითა და დრამატიზმით აღსავსე

ადამიანის სახე. შემოძლია წარმოსახვების დაკონკრეტებაც. ჩემთვის ნაცნობია საგნებისა და ნივთების ეს გარემო, მათში ჩატეული შინაარსი; პირადად ვიცნობდი იმ ვილაც კაცს, ვის ამქვეყნიდან წასვლამაც სულში სიცარიელე დამიტოვა... თემო ჭაფარიძის სურათმა იგი არა მარტო გაახსენა, სურათმა შეკარნახა — როგორი იყო ის კაცი; ამ თითქოსდა უსულო საგნების უცნაურმა პარპონიმამ მომცა ახალი ცოდნა ადამიანზე, რაც ცოტა როდია და დარწმუნებული ვარ, რომ ეს „ცოდნა“ მთლიანად განკუთვნილია სურათის ესთეტიკურ-მხატვრული აღქმის სფეროს.

რასაც მე მოვეყვები, ამას ლიტერატურაში ქვეტექსტი ქვეა. მხატვრობაში ამგვარი ქვეტექსტი წმინდა პლასტიკურ, ფერწერულ წარმოდგენებს წარმოშობს და ხელეცხმების საერთო ბუნებიდან მომდინარეობს. იხილეთ უნდა ითქვას — ამგვარ მეორად ხატს თ. ჭაფარიძის თითქმის ყოველი ნატურმორტი ქმნის და იგი ყოველთვის დაკავშირებულია სულიერად განწმენდილი, სათნო, ინტელიგენტურ და ძვირფასი წარსული მქონე ადამიანებთან.

„მხატვრობა სიტყვით გამოუთქმელის გამოხატვა“ (რაც სიტყვით ითქმის, იმას სიტყვა არცა თმობს), ამდენად, ნახატის სიტყვიერი ანალიზი იქნებ მხოლოდ ფორმალური, გარეხული ფაქტორი გახლდეთ, რადგან კვებმარტი ანალიზი შემოქმედებითი კერტება (რაც, ალბათ, გარკვეულ ეგზალტაციასაც გულისხმობს), თუმცა, „შემოქმედებითი კერტიკაცა“ თვით ნახატი უნდა გაიბეჭდეს. რააღ ძნელია გულდაშვადებითა და სიტყვაკანშულად იმსკელო იმის თაობაზე, რაც ემოციურ შემოქმედებას ახდენს. თუმცა არსებობს გამოსავალიც — შეგნდა იმისა, რომ ნახატის ღირსების გამოხატვლი არის მისი ორი თვისების (ბუნების) — ცნობადისა და ფორმისეულის თავისთავში დასრულებული, სრულქმნილი შერწყმა და, აქედან გამომდინარე, ობიექტური შეფასების შესაძლებლობა (მნიშვნელობა არა აქვს მას. შტაბს ან სილიადეს, მნიშვნელოვანია ფორმალურ მხატვრულობაში ჩაღებული მხატვრული შინაარსი და მისი წვდომის უნარი).

თემო ჭაფარიძის ფერწერული ტილოებას გაანალიზების ჩვენ არავითარი წინაპირობა არ გავაჩნია, რომ ისინი აღვიკვათ რაღაც განსაკუთრებული, გამოკვეთილი ზნეობისა თუ ზნეობრიობის ნიშნულად. ყოველივე თვით ნახატზეა დამოკიდებული, იგი თავისი მხატვრულობით, უფრო სწორად, მხატვრულობის სახით აღძრავს ჩვენში ისეთი ტიპის შემოქმედებით ვერტებას, რომ ჩვენ, ასე თუ ისე, ვეთანხმებით ნახატის შინაგან მხატვრულ ზნეობას და ნდობით ადეკუტრებით მისდამი. შეიძლება ასეც კი ითქვას, ჩვენ ვენდობით იმ დიდ სიწმენეს, რითაც ამ ნახატებში ადამიანური კონკრეტული გარემოა გამსჭვალული, ამას მხატვარი აღწევს

შინაგანად სწორი მხატვრობით და არა რაიმე ზნეობრივი პროგრამით, მაგრამ ზნეობა, რომელიც ნახატის სიტყვით გამოუთქმელ ატმოსფეროშია ჩაქსოვილი, ჩვენზე ზემოქმედებს, როგორც ხანგრძლივად.

ზნეობრიობის პრინციპი ყოველთვის ქმდითობა, მაგრამ არა როგორც წინასწარგანსაზღვრული თეორია, არამედ, როგორც შინაგანად სწორი მხატვრობა, ფორმალურ მხატვრობაში ჩადებული მხატვრული შინაარსი.

ყოველივე ეს თვალნათლივ პორტრეტშია გამოვლენილი და როცა ვუცქერო თემო ჭაფარიძის პორტრეტებს, კიდევ ერთხელ ვცდილობ ფორმალური ანალიზის რკალს და ტილოზე გამოსახული ადამიანების ბუნება და დასაბამზე ვფიქრობ. მე ისინი იმ ადამიანებზე მეჩვენება, ნატურმორტების მიღმა რომ ვხედავდო, თითქმის მათ ფერადი თეატრები დააქციეს და ასე ისინი დღის სინათლე, ცხადად განვიცდი იმ შინაგან კავშირსა და ერთიანობას, რაც უნდა ზნეობისა და მხატვრობის. ყოველ პორტრეტში ვიწყებდით ნაცნობ, ადამიანურ გამომეტყველებას, ისინი ჩემთვის არ არიან კონკრეტული პიროვნებები (მცირე გამოწვევის გარდა) და მათი ვგვძნობ, რომ მხოლოდ ჩემს სულთან კი არ არიან დაკავშირებული, ჩემს ბიოგრაფიასთანაც, ჩემი ცხოვრების ისტორიასთანაც არიან წილნაყარი: ის სახეები ბავშვობის მოგონებებიდან მომყვებიან და ჩემი მოწიფულობისა თუ ხანდაზმულობის მუდმივი თანამგზავრები არიან. იქნებ, ცოტა არ იყოს, შეცვლიდან, რადგან მხატვრის ხელი, ნება და სურვილი დასტყობილი, მაგრამ მათ კემოზარტად ეტყობათ იმ დროის კვალიც, რომელშიც მათი შემოქმედით ცხოვრობს და რაც ჩვენთვის, ყველასათვის, საერთოა... მათ ნივთიერი გარემოს, საერთო ტრადიციისა და კულტურული თანაზიარობის კვალიც ეტყობა და მე ვფიქრობ, საიდან მოედინენ ისინი, რა ზოგადსა და საყოველთაოს ან რა ახლობელსა და კონკრეტულს გამოსახვენ, რისი თქმა სურთ, ასე უხვად რომ დაუსახლებიან წარმოსახვა და, სხვათა შორის, რეალური სამყაროც (მხატვრის სახელწოდებით)... და მე ისევ და ისევ მივმართავ მხატვრობას.

ჩემი ნატურა, როგორმე შევქმნი ზოგად-ადამიანურის გამოხატვა თბილისელი კაცის და მისი ნივთიერი გარემოს მუშეობით. ეს მოხერხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ ჩემში ნატურით გამოსავლენი სწორი ფორმა განხორციელებულია, რაც თავისთავად ნატურის სწორი და მართალი ხედვისთვის აუცილებელი მრავალი შინაგანი თვისებების თანხვედრას მოითხოვს.

სწორად ზეპირად ვმუშაობ (კონკრეტული ნატურის გარეშე ხატვა იგულისხმება. ი. პ.), მაგრამ ნატურით გამოსავლენით ანუ შთაბეჭდი-

ებაში აღბეჭდილი ნატურის კარნახის მიხედვით, ჩემი შესაძლებლობის ფარგლებში, თბილისელისთვის დამახასიათებელი მხატვრული სახეები შევქმნა, რომელთა უკან ნატურა შეიგრძნობა. მხატვრული სახეების თბილისის სულით გამოსავლენის იმერო ვაქცევ დიდ ყურადღებას, რომ მერვედნება — რასაც განუწყვეტლივ ვეძებ, იმის არსს თუ არ ჩაეწყვი, ისე ზოგადის არსამდე ვერასოდეს ავადწევ. თუ ახლობელში ვერ აღმოჩენ ზოგადს, საერთოდ ვერ აღმოჩენ მას. ახლობლის სიყვარული აღმოგვაჩენინებს ჩვენ ზოგად-ადამიანურს, საკაცობრიოს, საყოველთაოს. თუმცა, ეს მხოლოდ დაპირებაა...

რა თქმა უნდა, აჰ, ამ წერილში, „ეს მხოლოდ დაპირებაა“, მაგრამ ამ დაპირების მიღმა ხომ დგას ათობით და ათობით პორტრეტი... ან პორტრეტები ამ საუბრის ან ამ ამგვარი საუბრების შედეგი კი არ არის, ეს საუბარია იმ პორტრეტების არსებობის შედეგი. აი რა გაზღავთ საგულისხმოს.

„პორტრეტის ხასიათი (ან ხასიათიანობა — როგორც მხატვარი ამბობს) ზედმიწევნით მხატვრული ელემენტია...“ თემო ჭაფარიძის მიხედვით, რომ ხელულ სამყაროში ხასიათზე უფრო ღრმავლანობა და დიდი საიდუმლო არ არსებობს. იქნებ, ყოველი ახალი პორტრეტი სწორედ ამ საიდუმლოს ამოხსნის კიდევ ერთი, ახალი ცდაა. მხატვრისთვის ხასიათი ის კატეგორიაა, რისი მუშეობითაც ხორციელდება ადამიანში „სამყაროს პიროვნული განცდა“. ჩემთვის კი, გარდა ამისა, ხასიათი ის კატეგორიაა, სადაც უნდა შევადგენოდე, თუ შეიძლება ასე ითქვას, ზნეობრივი ახალუბრის მისკენ სწრაფვა.

„უმალღესი მნიშვნელობის ფორმა არ არსებობს. ამგვარი რამ რომ არსებობდეს, მხატვრები იოლად მიაღწევდნენ მალღესი ფორმის ხელოვნებას (ეს დაახლოებით იგივეა, რაც „უნივერსალური ფერწერა“ და რის თაობაზეც ზემოთ უკვე ითქვა. ი. პ.), მაგრამ ყოველგვარი ფორმა შეიძლება უაღრესად მნიშვნელოვანი გახდეს, გაანია, ვინ ხატავს ფორმას და რა მხატვრულ შინაარსს დებს მასში“...

დარწმუნებული ვარ, თემო ჭაფარიძის მხატვრობა ერთნაირად შეუხატავს არასოდეს დაინახებულს, საამისოდ იგი სავალდებულოდ მრავალწინაგვანია, დამაფიქრებელი, თუ გენგავთ, გამაღწევიანებელიც გახლავთ. უაღრესად ძნელია მხატვრის მიერ შექმნილ ფერწერულ ქვეყანაში შექრა და მისი ფერით მეტყველების საიდუმლოებაში უცებ გარკვევა... და მაინც, როცა ვფიქრობ თემო ჭაფარიძის მხატვრობაზე, საოცრად კონკრეტულია და განსხვავებულია ზუსტ იქნეს ფრაზა — „გაანია, ვინ ხატავს ფორმას“.

ქეთევან ჯაფარიძე

იზო თოღაქა—ნოღარიშვილი

დიდი ხანი არ არის, რაც საქართველოს ზელოვნების მუშაკთა სახლში თვითნასწავლი მხატვრის იზო თოღაქა-ნოღარიშვილის ნამუშევრების პერსონალური გამოფენა მოეწყო. ამ ნაქსოვებში კიდევ ერთხელ გაცოცხლა ჩვენს თვალწინ ქართველ ოსტატთა მდიდარი ტრადიციები. ტრადიციულს ოსტატმა თანამედროვე ელფერი შემატა. სიყვარულით და სინატიფით ჩააქსოვა და ჩააწნა სელის თოკის ორნამენტულ დეკორში სანუკვარი ოცნება, გაუმხელელი ხედვა, მოულოდნელი სახარული. რა მომხიბლავი იყო სელის ფარდაგები: „ციციანთელი“, „ოღარი“, „ლურჯი ზანზალაკები“, „პატარაღი“... ასე აამეტყველო სიღამაზე ჭვალის თოკით, მართლაც გასაცდარია.

ბავშვობიდანვე გამოირჩეოდა თავისი გემოვნებით, სიღამაზის სიყვარულით. ერთხანს ფერწერით იყო გატაცებული, მერე ქედურობამ დააინტერესა. თავის ნახელავს შეგობრებს უძღვნიდა. ახლაც ამშვენებს ონზი ბევრ ოჯახს მისი ნამუშევარი. გადიოდა წლები... ორი შვილის დედას თავისი შემოქმედებითი უნარისათვის არასოდეს შეუქცევია ზურგი. მოპარულ წუთებს ხან პალიტრასთან ატარებდა, ხან ლითონს ქედდა, მაგრამ ყოველთვის თან სდევდა ქართული ორნამენტი, შემორჩენილი ჭერ კიდევ ბავშვური მესხიერებიდან. შუადიცხლზე დაკიდული ოქინჯალი, საკარცხელი, ჭოისუბნის ეკლესიის რელიეფების ჩუქურთმები, ზეულები, დეტალები, როზეტები.

ერთხელ მაღაზიაში სელის თოკის დიდი გორგალი შეიძინა. სელის სადა, თბილ, მონაცრისფრო-მოოქროსფრო გამაში ქვის თუ ხის გარეგნულ ფაქტურასთან სიახლოვე იგრძნო. უცებ გადაწყვიტა, პატარა ფარდაგი მოეკსოვა და ორნამენტული სამკაულით დაემშვენებინა.

...და დასახლდა ქართული ორნამენტი სელის ფარდაგზეც. მართლაც, ფორებიანი წრიული და რომბული ჩუქურთმების ურთიერთგანლაგება საოცარ ნაქარგს ქმნის. როკოკოების შუაში თეთრი აბრეშუმის ძაფის წერტილოვანი აქცენტები ციმციმებენ და ფარდაგის ზედაპირზე თეთრი გვირილებივით აღიქმებიან: ირგვლივ მაქმანივით შემოვლებია შავ-თეთრი ფორები, ფარდაგს „მინდვრის ყვავილები“ უწოდა და მართლაც, საოცრად ჩააწნა თოკის ერთი შეხედვით უხეშ ფაქტურაში აუვავებული მინდვრის სიმღერა.

პირველი მხატვლები ონის რაიონმსახიობის კულტურის განყოფილების მუშაკები იყვნენ. მათმა აღფრთოვანებამ ფრთები შეასხა... განყოფილების გამგემ შალვა ჭაფარიძემ ხელობა დაუღოცა და ახალი წარმატებები უსურვა სარაიონო კულტურის სახლის დირექტორს იზო თოღაქა-ნოღარიშვილს.

მეტი ხალხით მიუბრუნდა ხელსაქმეს. ქსოვდა უბრალო სელის თოკს ჩვეულებრივი საქსოვი ჩხირებით. თოკი ძნელი საშოვნელი შეიქნა ონში და იხუმრეს კიდევ არაქაში: „რაც მეცხოველეობისათვის თოკი შემოდის, სულ იზო ნოღარიშვილმა გააწყო“.

პირველად 1976 წელს სახვითი ხელოვნების პედაგოგთა მხატვრული ნაწარმოებების მე-4 რესპუბლიკურ გამოფენაზე მისმა ფარდაგმა პირველი ზარისხის დიპლომი დაიმსახურა.

ქ. ქუთაისში თვითნასწავლ მხატვართა გამოფენაზე იზო თოღაქა-ნოღარიშვილი სამი ნამუშევრით წარსდგა...

ეს პირველი ნაქსოვები, მიუხედავად ფორმათა სხვადასხვაობისა, ერთ სტილშია გადაწყვეტილი. სელის თოკით ნაქსოვ ფორზე ჩამული როკოკოები, თეთრი და შავი კლასიკური

ორნამენტები, ანალოგიური ფერის ფორმების კიდულუბთანაა შეხამებული. ფარდაგების ფორმათა მიხედვით რიტმულად ლაგდება როკოკოები, რომელთა შორის შავი, თეთრი ან სელის ხლართული ორნამენტის მისრიალებს. კლასიკური ორნამენტები ტრადიციული სახე აქ გამართებულია და თანამედროვე ფორმასთანაა შერწყმული. რა ფერი ორნამენტის აქცენტაციებს ფარდაზე, იმის მიხედვით სწევებს ოსტატი ფორმების ფერსაც. თუ ორნამენტი შავია, მაშინ ფორმებში სელის თოქთან ერთად შავი აბრეშუმი დომინირებს, თუ თეთრია — თეთრი აბრეშუმი.

იზომ ორიგინალურად გადაწყვიტა ფარდაგების ჩამოაყალიბებელი ღერძი. ამისათვის მცენარეების ტრენტები გამოიყენა და ამით უფრო ბუნებრივი გახდა საგნები. „დედაბოძის ფარდაგს“ ვაზის ლერწი მიუსადავა. „მინდვრის ყვავილებს“ — ლერწმის ღერო და ა. შ.

ოსტატმა ფარდაგებში კიდევ ერთი საინტერესო სახე შემოიტანა: მოქსოვა პორიზირებული — მართყუთხა ფორმის გიბეებიანი ფარდაგი ფორმებით და გაჩნდა ხელისმოსანაცვლებელი „საკიდელა“. ამდენად, ფარდაგს პრაქტიკული დანიშნულებაც მიეცა.

თანდონად დამკერი გახდა იზოს ხელში უხეში თოკი. სხვადასხვა ფორმა მიიღო ფარდაგებმა. თუ პირველი ნამუშევრები: „მინდვრის ყვავილები“, „დედაბოძის ფარდაგები“, „საკიდელა“, სადა, მართყუთხა ფორმისანი იყვნენ, ფარდაგ „ოლარს“ ნახევარკაღური ფორმა მიიღო. მის შუაგულში ღამაზად ჩასვა ვარდული და ამით მთლიანი დეკორატიული კომპოზიცია შექმნა. ფარდაგი ოლარს მოგვგვონებს და სახელიც მისი უწოდა ოსტატმა. აქ უკვე სხვადასხვა ფერის შალის ძაფიც გამოიყენა და ფარდადი აქცენტებით გაამდიდრა. ფერები ძვირფასი თვლებივით ანათებს სელის მონაცრისფრო-მოოქროსფრო როკოკოებიდან და მთლიან პარმონიას ქმნის ფარდაგის საერთო დეკორატიულ მორთულობაში. „ოლარის“ ნახევარკაღური ფორმის მიმყვება ფერადი ძაფის თვლიანი როკოკოები. რომელთა შორის კლასიკური ორნამენტი მისრიალებს. მათ შორის არც დამატებით წარმტაცი ბუტკოებით ივსება. ბოლოში შავ-თეთრი ფორმები ეკიდება, რომელიც ბუმბულიის შთაბეჭდილებას სტოვებს და საზეიმო იერს აძლევს ფარდაგს.

ორიგინალურია ფარდაგები „იხვის ფრთა“ და „ცეცინათელა“. აქ მას გამოყენებული აქვს ჩხირით მქსოველებში გავრცელებული „ბუსუსიანი“ გვირისტი.

„იხვის ფრთის“ მხატვრულ გადაწყვეტაში ფორმა ტრადიციულია — ფორმებიანი მართყუთხედი. ოსტატი შეგნებულად აღარ ხმარობს ორნამენტს, რადგან ასე ნაქსოვი ფარდაგი თავისთავად თავისი ბუსუსებით დეკორატიულია.

აქ ესთეტიკური მხარე უკვე სხვაგვარად დაწყვეტილი. ფარდაგის ბოლოს მართლაც ფრინველის ფრთასავით გამოიკვეთება შავ-წითელი და სელის ძაფით ჩაქსოვილი კრელი აქცენტები. ფორმად სელის თოკია დამოთხილი და ჩამოწული. ფარდაგი მთლიანად ერთ ფერში აღიქმება და შავ-წითელი აქცენტი უფრო კარგად გამოიკვეთება. ეს ნამუშევარი ორნამენტული ფარდაგებისგან განსხვავებულია და სადა. დახვეწილი გემოვნებით გამოირჩევა.

იზოს პატარა მაიკიც დედის რჩეული მოწეფა. ამბობენ, ვავსო დედას ღამაში ხილვებში.

სულ სამი წელია იზო თოდაძე-ნოდარიშვილი ფარდაგებს ქსოვს. რამდენი სიხარული და წარმატება მოუტანეს მათ თავიანი ოსტატს. ონელ მხატვართა გამოფენაზე ფარდაგებმა დიდი მოწონება დაიმსახურეს. მრავალი მხახველი ჰყავდა მაშინ ამ ღამაზე გამოფენას. ბევრმა პირველად აქ იხილა იზოს ნამუშევრები. დედაქალაქიდან ჩამოსულმა სტუმარმა, ცნობილმა კერამიკოსმა ალდე კაკაბაძემ მოუწონა ხელსაქმე და თბილისში პერსონალური გამოფენის მოწყობა შესთავაზა.

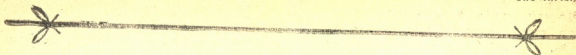
იზო იმდენად გაიტაცა სელის თოკით ქსოვამ, რომ ყველა მის გარშემო მყოფი ნივთი სელის საბურველში გახვია. ორგანულად მოარგო სელის ნაქსოვები ტორსერებს. აქ იგი შეგნებულად აღარ ხმარობს ფერს გარე დეკორში. ტორსერებში სვამს ფერად განათებას. განათებული ქსოვილიდან აფურულად იბნევა სხივი და ირგვლივ საამო გარემოს ქმნის. ერთ ტორსერს „ბროწეულის ყვავილი“ უწოდა. გვერდით მოუდგა ნარინჯისფერი ხვერდოვანი ქსოვილით და სელის თოკით გაწყობილ ტახტს. ტახტზე ღამაზად განლაგა ბალიშები, რომელთა გულში ამავე ქსოვილისა აქვთ, ზოლო ბუდე როკოკოებითა და ხლართული ორნამენტითაა დამშვენებული. ტახტის წინ დასაფენი ნოხიც მოქსოვა ბუსუსიანი გვირისტით და საოცრად პარმონიული კომპლექტი შექმნა...

შემდეგ სელის თოკი დამოუდა და ძაფად შემოაკრა კერამიკულ ჭურჭელს. მისთვის ჩვეული როკოკოებით და კლასიკური ორნამენტებით შეამკო, თვლებად კი ფერადი მძივები ჩაუქსოვა.

დედს იზო თოდაძე-ნოდარიშვილის შემოქმედებას უკვე გაეცნო ფართო საზოგადოება. რამდენიმე გადაცემა მიუძღვნა საქართველოს ტელევიზიამ. კინოლოკუმენტალისტმა ელენე ჭავჭავაძემ ცენტრალური ტელევიზიისათვის გადაღებულ ფილმში „რაჭა“ სელის თოკის ფარდაგების ოსტატს რამდენიმე კადრი მიუძღვნა.

რაჭაში კვლავ იღვწის ხელოვანი ქალი იზო თოდაძე-ნოდარიშვილი. იგი ცდილობს თავისი შემოქმედებით მოკრძალებული წვლილი შეიტანოს ქართული ხალხური ხელოვნების მდიდარი ტრადიციების საღაროში.

ნარდგანილია სახელგნივო პრემიუზე

შთაბგონებელი ჟენილები

პარტულმა ქანდაკებამ, რომლის სათავესთანაც დიდი როდენის სკულაგამოვლილი ჩვენი თანამედროვე იაკობ ნიკოლაძე დგას, ორი-სამი თაობის თვალწინ გაიარა დახვეწისა და სრულყოფის გზა, რომელიც საუკუნეების მანძილზე უნდა გაეცლო და, როგორც ტოლი და სწორი, მხარში ამოუდგა ეროვნული ხელოვნების უფრო ხანგრძლივი ტრადიციის მქონე დარგებს.

ეს ამბავი კიდევ ერთხელ ამტკიცებს საუკუნეთაოდ ცნობილ ჭეშმარიტებას, რომ ლიტერატურა და ხელოვნება, ისევე როგორც მეცნიერება, დროთა განმავლობაში ანგრეხს ვიწრო ეროვნულ ზღუდეებს და კაცობრიობის კულტურული მონაპოვარი ყველა ერის შემდგომი სულიერი განვითარების საერთო საფუძვლად გადაიქცევა.

ბედნიერია ის ერი, ვინც ყველაზე მეტი წილი დაიდო ბაღავრის ამოყვანაში. ვისი ხულის ფირიც შემდგომ ყველა ერის შემოქმედებაში ღვთიურ მადლად განიზნა.

ნავიანევად დაბადებული ქართული ქანდაკება სწორედ ამ საუკუნეის ნიდავზე აღმოცენდა. დღეს უყურებ და საკუთარი თვალბისათვის ვეღარ დაგჩერებია, ნუთუ ასე მცირე დროში შეიძლება ასე ბევრის მოწვევა? და რა არის მიღწეული? რას მიაღწიეს ქართველ მოქანდაკეთა ყველაზე საუკეთესო წარმომადგენლებმა, მერაბ ბერაქიშვილი ოქნება ის თუ ელგუჯა ამაშუელი? მათმა ქმნილებებმა სამუდამო აღკვეთილი დაიმკვიდრეს ქართველი კაცის

გულში, ყველა იმის გულში, ვისაც ერთხელ მაინც უნახავს საქართველო და საქართველოსთან ერთად უნახავს მათი ხელიდან გამოსული ნაწარმოებებიც.

კიდევ მეტი: ყველაზე თვალსაჩინო "მათ შორის, მაღალი აზრითა და ემოციური სიმძაფრით დამუხტული, ეროვნული სულის გამომხატველ სიმბოლოებად მოგვევლინენ.

ახეთია, მაგალითად ელგუჯა ამაშუელის „ქართველის დედა“, ათასჯერ ნაოხარ და მაინც ცაშდე ამოდლებულ თბილისს შურისცხის ალატოდან რომ გადმოსცქერის, და მერაბ ბერაქიშვილის „ეკიდევაც დაიზრდებიან“, რომელიც უოველ მნახველს განცვიფრებასთან შერწყმული ხიზარულით ავსებს, ზოლო ქართველ კაცს გულში სამშობლოს მამულიშვილური ხმსახურის ნადვრდალს უღვივებს...

ეს ხომ იგივეა, პოეტმა რომ „სოლო“ ან „განთიადი“ დასწეროს, მხედართოფრისმა გაღმწვეტი ბრძოლა მოიგოს, ზოლო მეტწიერმა თავისი დარგის სკოლა შექმნას, მას მხოლოდში გაუთქვას სახელი და ყველას აწიეროს. რა სასწაულებს მოხდენა შეუძლია აზრთნ შევიდებულ ქართველ კაცს.

და აი, ამის ოქმიდან ელგუჯა ამაშუელის ახალ ქმნილებამდე, ამას წინათ გორში, მრავალი ქირის მნახველი ცხის ფონზე, ვეებერთელა მოედნის შუაგულში რომ დაიდგა, ერთი ნაბიჯია. „ლომზე ამხედრებული მჭეკაბუკი“, მასიურ კვარცხლბეგზე (არქიტექტორი ვახტანგ

დავითაია) ღვას პარლამენტში, კუნთებდა-
მაგრული, თავბრუსმდებელი სისწრაფით წინ
მიმჭროლავი ლომი, რომლის ზურგზე გადმოქ-
დარი, ლომის სხეულთან შენივთებული ათლე-
ტური აღნაგობის ქაბუკი წინ გაწვდილი ხელით
მარადისობის სივრცეს მიაპაზს და უსასრულო-
ბიდან უსასრულობისაკენ მიისწრაფვის...

გულის შემძვრელი ალეგორიაა პარლამენ-
ტში ლომზე გადაშლარი კაცი ჯერ არავის
უნახავს. ლომი არც ცხენია და არც გადაადგი-
ლების რაიმე სხვა საშუალება, მაგრამ რა დიდი
და ღრმა მხატვრული სიმართლეა აქ, რა მძლავ-
რი ექსპრესიაა, რა განსაცდელბრუნველი გრძნო-
ბაა ღრმისა და სივრცისა!

ქართველები მცირერიცხოვანი ერი ვართ,
მცირერიცხოვანი ვიყავით ყოველთვის და პირ-
ში სულის შესარჩენად უზარმაზარ იმპერიებს
ვერკინებოდით და მარტოოდნ ზმლის ძალით,
მარტოოდნ ფიზიკური შემართებით ათასწლე-
ულების ქარცეცხლში სიცოცხლის გამოტარე-
ბას ვერ შევძლებდით.

ეს აღიარებული ისტორიული სიმართლე კარ-
გად ესმის „ლომზე ამხედრებული მუქკაბუკის“
ავტორს. ამიტომ ხმალი უკანა კლანზეა. მზე-
ქაბუკს უფალ გზებზე მიუძღვის წინ გაწვდილი
მარჯვენა ხელი, ტანთან შედარებით მძიმე და
არაპროპორციული, ამით ხაზგასმული, რწმე-
ნის, ნებისყოფის, ყოველგვარ უსამართლობას-
თან შეუპოვებლობისა და ბოროტების დათრ-
გუნვის უნარის სიმბოლოდ ქცეული.

აი, რამ გვიხსნა, აი, რამ გადაგვარჩინა, რა
გვიხსნის, რა გადაგვარჩენს, რა შეგვაკიბრებს
მარადისობასთან!

როგორც ერთ-ერთმა ქართველმა კაცმა,
წრფელი მაღლობა უნდა გამოვქვა იმით მი-
მართ, ვისაც სახსებით სამართლიანად მიահნია,

რომ ყოველივე თვალსაჩინო და ღირსეულში
თავი მარტო თბილისში, რესპუბლიკის დედა-
ქალაქში არ უნდა მოიყაროს. საითაც ვერ უნდა
გაიხედო, ჩვენს ქვეყანაში, მის ყოველ კუთხე-
ში უნდა გვევლინებოდეს ღირსშესანიშნაობანი,
რომელთა უნახაობა საქართველოს საერთო სა-
ხის წარმოდგენას რაღაც მეტად მნიშვნელო-
ვანს დააულებდა.

სწორედ ამით უნდა აიხსნას ის, რომ ელგუ-
ჯა ამაშუკელის მეორე დიდებული ქმნილება,
რომელიც სამამულო ომში დაღუპული მეომ-
რის მარადიულ სიცოცხლეს მიეძღვნა, კოლ-
ხეთის ერთ-ერთ მშვენიერ ბეჭდისთვის, ქა-
ლაქ ფიგურა — მაღოთაფაში დაიდგა. (ისიც არ-
ქიტექტორ ვ. დავითაიასთან შემოქმედებითი
თანამშრომლობით).

ყოველის მხრიდან ამობოქრებული ზღვის
ტალღები, თავიანთი მრისხანე სრბოლა რომ
შეუნელებიან და წამით გაქვავებულან, წა-
ლევითა და ჩანთქმით ემუქრებიან ყოველივე
ცოცხალს ამ ქვეყანაზე. ზღვა აქ ალეგორაუ-
ლად ბოროტ ძალებს გამოხატავს და ამ ძა-
ლებს ერკინება სწორედ ბრძოლის ველზე და-
ცემული გმირის უკვდავება.

იქნებ არც ღირდეს განმეორება. მაგრამ
ვგონებ არა დაშავდება რა, თუ პარლამენტის
კუთხე, რომ მე ელგუჯა ამაშუკელის ნიჭისა და
შემოქმედების ერთ-ერთი დამფასებელი და თა-
ნამდგომი ვარ. არ მენანება მისთვის არც ერთი
ჩილდო, მათ შორის საბჭოთა კავშირის სახელმ-
წიფო პრემია, რომლის მოსაპოვებლადაც მო-
ქანდაკე თავისი ორი უკანასკნელი ნამუშევრის
გამო წარადგინეს.

რეზანე ჯანაშიძე.

ბოროტსა სკლია კეთილგან

ბრძოლაში დამაფიცებელი ის დღე, როცა
გორში გაიხსნა მოქანდაკე ელგუჯა ამაშუკელისა
და არქიტექტორ ვახტანგ დავითაიას „გამარჯვე-
ბის მონუმენტი“.

ვისაც ეს მონუმენტი უნახავს, კარგად ახ-
სოვს ლომზე ამხედრებული ქაბუკის ექსპრესი-
ული ფიგურა. მას ცალ ხელში მახვილი უჭო-
რავს, ხოლო მეორე ხელი პორიზონტალურად
წინა აქვს გაწვდილი. უზარმაზარი სიმძქიცე,
სიძლიერე და მოხანსწრაფველობა ჩანს ამ
ხელში. იგი ქაბუკის დაუოკებელ ენერგიას,
უშინარ ბუნებას, თავგანწირულობასა და მო-
ზღვავებულ ტემპერამენტს გვაგრძნობინებს.

მეორეს მხრივ მარცხენა ხელში (ძალზე კარ-
გად მიგნებული დეტალია) დაჭერილი ხმალი
ვახსია და ჭვრის სიმბოლოდ რომ ქცეულია, ქა-
ბუკის მუშანურ ბუნებას მიგვანშნებს. იგი
დამპყრობელი კი არ არის, არამედ მომხდურ
ვერაზ მტერზეა გამარჯვებული, ამიტომაც იკი-
თნება ორგანულად მონუმენტის პედესტალზე
მხატვრული შრიფტით ამოკვეთილი წარწერა:
„ბოროტსა სკლია კეთილგან“.

და აი მოხდა საოცრება, როგორც კი მონუ-
მენტოდან ჩამოიშალა თეთრი საბურველი, იმა-
ვე წუხში მოფრინდა თეთრი მტრედი და ქა-
ბუკის წინ გაწვდილი ხელის მტევანზე დაჰდა.

ასე იქნა იგი გაუნძრევლად ამ სახალხო ზეიმის დამთავრებამდე, რომელიც ოთხი საათი მანძი გაგრძელდა. ვერც მუსიკის გრიალმა, ვერც ათასობით აღამიანის შეძახილებმა და ყვირილმა, ვერც დინამიკების მჭიქარე სმამ ვერ დაფრთხო იგი. იქნა წყნარად და ღიწმად. მშვიდად გადმოსცქეროდა უწარმავარ მოედანზე მოზეიმე ხალხს.

გაშთვლებული მახვილი ორგანული ნაწილია ელგუჭა ამაშუკელის ქანდაკებისა. ხმალი უპირავს ხელში „ქართლის დედას“, ხმალი ამშვენებს, როგორც უკვე ვთქვით, ჭაბუკის ქანდაკებას გორში, ჭვრის სიმბოლოდ ქვეული ხმალი უპირავს ხელში ფოთში სიმბოლური დედის ფიგურას, ხმალია ყველაზე ექსპრესული დეტალი ზესტაფონში დადგმული „დაპირილი არწივისა“, მაგრამ ელგუჭა ამაშუკელის არცერთ ქანდაკებაში ხმალი არასდროს არ იკითხება როგორც მუქარა. მოქანდაკე ყოველთვის ახერხებს შექმნას დამპყრობლების დამმარცხებელი, მაგრამ მშვიდობას მოწყურებული და მხოლოდ თავისი ქვეყნის საზღვრებში ცხოვრების მსურველი ერის სიმბოლო.

ჩანაფიქრის ლიტერატურული გადაწყვეტა ერთგვარი დამახასიათებელი ნიშანთვისებაა ელგუჭა ამაშუკელის შემოქმედებისა, მაგრამ მისი ქანდაკების ლიტერატურული საფუძველი ყოველთვის ქანდაკების კანონებითაა გადაწყვეტილი (ისევე როგორც მერაბ ბერძენიშვილის ქანდაკება „კიდევაც დაიზრდებიან...“).

გამარჯვების მონუმენტშიც ელგუჭა ამაშუკელი ერთგული დარჩა თავისი სტილისა—იგი ისწრაფვის შექმნას სილუეტური, მრავალკონ-

ტურიანი ქანდაკება. თუმცა გამარჯვების მონუმენტში ასევე ძალზე თვალსაჩინოა ქართული ქანდაკებისათვის დამახასიათებელი მახასიათებელი — პლასტიკა.

თვალსაჩინოა ვახტანგ დავითიას როლი ელგუჭა ამაშუკელის გამარჯვების მონუმენტის არქიტექტურულ გადაწყვეტაში. გორის ციხის ფონზე წამომართული ლომზე ამხედრებული ჭაბუკი, საერთოდ, მონუმენტის გაბარიტები მართლაც რომ იდეალურადაა შერწყმული და შეთანხმებული გარემოსთან და, თქვენ წარმოიდგინეთ, გორის ისტორიულ წარსულთანაც კი.

ასევე ძალზე საყურადღებოა მათი ერთობლივი ნამუშევარი მალთაყვაში. ესაა ქართველ მეზღვაურთა მემორიალი. შინამოუსვლელი მეზღვაური ჭაბუკის ფიგურის დასაცავად, წმინდა სახელების დასაცავად თვით სტიქიონი წამომართულა, ზღვის ტალღები წამოჭრილან და ჭაბუკის ირგვლივ მრისხანე მუშტებად შეკრულან.

ხშირად, როცა ხელოვანს წარადგენენ ხოლმე სახელმწიფო პრემიის მოსაპოვებლად, უმთავრესად მის განვლილ გზას გულისხმობენ. შეიძლება წარდგენილი ნაწარმოები არც კი იმსახურებდეს დიდ ჭილდოს. ამგერად უფრო ხასიათვნო მოვლენასთან გვაქვს საქმე, პრემიის მოსაპოვებლად წარდგენილი ნაწარმოებები წარმატებით განვლილი შემოქმედებითი გზის ახალი და თვალსაჩინო საფეხურებია. ამიტომ, მტკიცედ მჭერა, ავტორთა ახალი გამარჯვებად გარდაუვალია!

გ. ბარბაქაძე

ალექსანდრე კუშინი

ნ ე რ ი ლ ე ბ ი

175. კ. ვიანამისი

ნოემბრის პირველი ნახევარი,
მიხაილესკოდან მოსკოვში

მე მამონა. ლევ სერგევიჩმა რა ხანია მოგცა 600 მან., საველიოვმა რომ ამცანცლა — მერე შევიტყვე, ლევს თურმე შემოვლანგვია: შეუნიდე და დაელოდე, როდის მოგყრევ ხარკს ამ ღლებში ჩემს სოფელ სანკტ-პეტერბურგსა შინა.

ჩემო კარგო, მომბეჭრდა შენთან წერა, ვინაიდან ხალათის ამარა, შილიფად და თავისუფლად ვერ გელაპარაკები. ჩვენი საუბარი ბ-ნ ლემონტეს წინასიტყვაობას ჰგავს. მე და შენ მხოლოდ პოლევოისა და ბულგარინზე ვმსჯელობთ — ხოლო ეგენი ყდაში ჩასმულნიც კი აუტანელნი არიან. რასაც ამბობ, ყველაფერს ეკვიანურად ამბობ — მე კი ბრიყვე ბრიყვი გამოვდივარ შენთან. დავთქვით, შენ მომწერ, ჩემგან კი პასუხს არ მოელო.

შენი წერილი ბაირონის საბატონზე? დიდი საოცრებაა ეს დონ ელანი! მხოლოდ პირველი ხუთი ხიმღერა ვიცო; როგორც კი პირველი ორი წავიკითხე, მაშინვე ვუთხარი რაევსკის, ეს ბაირონის chef-d'oeuvre⁷⁴-ა. მეოქო, და ძალიან გამეხარდა, როცა გავიგე, Walter Scott-იც ჩემი აზრისა ყოფილა. ინგლისური ენა მჭირდება — ამიტომაცაა ჩემი გადასახლება კიდეც უფრო სავალალო, ვინემ დროა, საშუალება არ მაქვს ვისწავლო. ეს ცოდვა ჩემს მჩაგვრელთ მოეკითხო! ა. შენიგზავით მეც შემოძლია შუბლზე მივიკაუთუნო და ვთქვა: Il y avait quelquechose.

1875... მაშატიე ეს პოეტური ბაქიაობა და პროზაული კავშირი. ნუ იტყვი, ისეთ ბრაზთან გუნებაზე ვარ: ვერ გამოვიძინე და ვერ...

რად გწყდება გული, ბაირონის ჩანაწერები რომ დაიკარგა? ჭანდაბის გზაც ჰქონიათ! კიდეც კარგი, რომ დაიკარგა. მან აღსარება თავის ლექსებში თქვა, უნებლიეთ. პოეზიით შთაგონებული; გულგრილ პროზაში უთუოდ მოიტყუებდა. იცბიერებდა, ხად გულწრფელიობით შეეცდებოდა თავის გამოჩინებას, ხად მტრების გასვრას. მერმე რუსოსავით მაგასაც შეაჩვენებდნენ — ღვარძლი და ცილისწამება კვლავაც იზეიმებდა. ისე რომ ცნობისმოყვარეობა ბრბოს დაუთმე და გენიოსის მხარეზე დაექ. მურის საქციელი მის ღალატურს სჯობია (პოეტურობის მხრივ). ჩვენ საქმოდ ვიცნობთ ბაირონს. ვიხილეთ იგი დიდების ტახტზე, ვიხილეთ მისი დიადი სულის ბორკვა, ვიხილეთ აჯანყებულ საბერძნეთს შინა ყუბოში. — ნეტა რად გინდა საშარდე ჭურჭელზეც ნახო. ბრბო ხარბად კითხულობს ჩანაწერებს და etc. რამეთუ თავისი სულმდაბლობით დაადის დამცირება, ძლიერის სისუსტე ახარებს. ყოველი სინაძაღლის აღმოჩენა აღაფრთოვანებს. ისიც ჩვენისთანა კაცუნა, ჩვენისთანა ბილწი ყოფილა! სტყუით, არაკაცნო: თუნდაც კაცუნა, თუნდაც ბილწი — მაინც თქვენისთანა არა — სხვანაირი. — საკუთარი Memoires⁷⁶ დიდი ცთუნებაა, ფრიად საამური. შენი თავივით არავინ გიყვარს, შენი თავივით არავის იცნობ. ეს უშრეტო საგანია. ოღონდაც ძელო. არ მოიტყუო, ამას შეიძლება; იმე გულწრფელი — ფიზიკურად ვერ მოახერხებ. კალამი ზოგჯერ გა-

დასასრული. დასაწყისი იხ. „ცისკარი“ № 7, 8.

გიშედება, ვით უფსკრულის პირზე მისულს, ისეთ რამზე, რასაც გარეშე კაცო ყოფილად გულგრილად წაიკითხავდა, არად ჩაადო — braver77 — ხალხის მსჯავრი ძნელი არაა; შეუძლებელია საყუთარი მსჯავრის არად მიჩნევა.

1826 წელი

183. პ. პეტერბურგი

იანვრის მეორე ნახევარი (არა უგვიანეს 25-ისა) მიხაილესკოედან პეტერბურგში.

მადლობელი ვარ, სულ ჩემო, ალექსანდრე პუშკინის ლექსებისათვის. 78 ძალიან კარგი გამოცემაა; შიგადაშიგ შეცდომებია, მაგრამ ნაკლად არ ჩაგეთვლება, კიდევ და კიდევ გულით გიხდის მადლობას და მეგობრულად გიპატივებს.

რა ამბებია თქვენს პეტერბურგში? არაფერი ციცი, წერილს არავინ მწერს. აღბათ ნერჩინსკი გგონივარით ყველას გასახლებული, სულ ტყუილად კი — მე იქ არც ვაპირებ — მაგრამ რომ არაფერი ციცი იმ ხალხისა, ვისთანაც ასე ახლოს ვიყავ, ძალზე ზანუბნებს. იმედია, ხელმწიფე შეიწყალებს. პო, ბარემ; შეიძლება უყოვეს კი გამიჯოს, ვიქონია თუ არა მისი უდიდებულესობის წყალობის იმედი, ექვსი წელია შერიხსული ვარ, არადა, რაც უნდა თქვა — 26 წლია ვარ მხოლოდ. განსვენებულმა იმპერატორმა 1824 წელს სოფელში გამაძევა არარელიგიური ორი სტრიქონის გამო — სხვა ორი ჩემი არ ციცი. ნუთუ ჩვენი ახალგაზრდა მეფე ნებას არ დამრთავს სხვაგან გადავსახლდე. უფრო თბილ მხარეში? — უკეთუ ჩემი პეტერბურგში გამოჩენა არ იქნება — პა?

მაპატიე, სულ ჩემო, მოწყენა მკლავს.

185. პ. შუკროვსკის

20 იანვარი, მიხაილესკოედან პეტერბურგში. არ გწერდი იმით, ჯერ ერთი, ჩემი თავი აღარ მედარდებოდა. მეორეც, წერილის ხელზე გამოგზავნის შემთხვევა არ მქონდა. აი, რაშია საქმე: მიჭირს შუამდგომლობა გათხოვს ხელმწიფის წინაშე; არ მინდა შენც დაითრე ამ ლხინიანობის ეპოს. აღბათ მოაფრობა დარწმუნდა, რომ შეთქმულებას არ ვეკუთვნი და 14 დეკემბრის შემთხვევითან პოლიტიკური კავშირი არ მქონია, მაგრამ მან უფრანგულში შერიხსხე გამოუცხადა ყველას. ვინც რაღაც იცოდა შეთქმულებასზე და პოლიციას არ აცნობა, კი მაგრამ პოლიციისა და მოაფრობის გარდა ეინ არ იცოდა ამის შესახებ? შეთქმულების ამბი! ათეუთ მოსახლეობა კიბნებთან და ჩემი უღანსაუბრობის ერთგვარი მიზეზიც უნაა. ჟანდარმს ჯერ მაინც მთლად გადაჩენილი არა ვარ. შესაძლოა სულ ადვილად მაშვილონ როგორღმე ბრალდებულთან პოლიტიკური საუბრის გამო. მათ შორის კი მეგობრებიც საქმედ მკვანან (პო. მართლა ორივე რაფესი დაიკრები და ციხეში არიან? ღმერთი იწამე, მომწერე).

ეთქვით, რომ მოაფრობამ კიდევ მოინდომა ჩემში შეწყალება, მას მზად ვარ შევუცხადო (თუკი შეთანხმება აუცილებელია), მაგრამ თქვენ კი გადაჭრით გიკრძალავთ ჩემი პასუხისმგებლობა და თავდებობა იკისროთ, ჩემი მომავალი ყოფაცევა დამოკიდებულია იმაზე, რა გარეგნობა შეიქმნება, მოაფრობა როგორ მომეპყრობა და etc.

მაშასადამე, ჩემს კეთილგონიერებას ენდე შენ შეგიძლია მომთხოვო ამ ახალი თვისების დამამტკიცებელი საბუთები. აი ისინი.

კიშინოვში მე ვმეგობრობდი მაიორ რაევსკის, გენერალ პუშკინსა და ოროვსკის.

მე ვიყავი კიშინოვური ლოვის მასონი, ანუ იმ ლოვისა, რის გამოც რუსეთში ყველა ლოვა მოიხსრა.

და ბოლოს მე ვიყავ დავაფრებელი ახლანდელ შექმნულთა უმეტეს ნაწილთან.

განსვენებულმა იმპერატორმა რომ გამასახლა, მას შეეძლო მხოლოდ ურწმუნოება ესაყვედურებინა ჩემთვის.

ეს წერილი არც მაინცდამაინც კეთილგონიერულია, მაგრამ ზოგჯერ ბედსაც უნდა ენდო მაპატიე, იყავ ბედნიერი, ჯერჯერობით უპირველესად ამას გისურვებ.

ვინემ ამ წერილს დაწავდე, კარაშინს უჩვენე და რჩევა ჰკითხე მგონი. შეიძლება მცდეს ნოახისონ, თქვენი უდიდებულესობავ, თუ პუშკინი ამ საქმეში არ ურევია, არ შეიძლება ბოლოს და ბოლოს დაბრუნების ნება მიეცეს?

ამბობენ, ალექსანდრეს სიკვდილზე ლექსა დაგიწერია — მდიდარი სავანია! — მაგრამ მისი სტეფობის ათი წლის მანძილზე შენი ღირადუმა, ეს კი მისთვის ყველაზე დიდი საყვედურია. შენზე მეტად არავის ჰქონია უფლება ეთქვა: ხმა ღირისა, ხმა ერისაო. მაშასადამე, არც ისე დამაშავე ვარ, სამარის კარადე რომ სტეფინთ მივაციდე.

190. პ. პეტერბურგი

3 მარტი. მიხაილესკოედან პეტერბურგში.

კარაშინი ავად არისო! — ჩემო კარგო, ეს ბევრ სხვა ამბავზე უარესია — ღვთის გულისხმის დამაშვიდე, თორემ ორჯერ მეტი შიში შექნება გაუთვების გაშლისას. გენდიჩი ილიადას დამთავრებამდე არ მოკვდება — თორემ ეთქვ გულსა ჩემსა შინა: არა არს ფიქრი. ხომ იცო, რომ წინასწარმეტყველი ვარ. ბორის ვერ მიიღებთ, ვინემ პეტერბურგში არ გამოიწვიო — რა არის მართლა და მართლა? სარცხელი არაა? სულ პუშკინს 79 ხალაქსაც ბოშებენ, საათსაც, ნახევარ მედალს, მთელ პუშკინს კი — ბრანქს, ასე იყოს: უარს ვამბობ ფრანკზე, შარვალზე და აკადემიის ზეთ შურირანეც (თუმც კი მერგება), თუკი ამ დაწვევლილ მიხაილესკოეს მაინც მომავალიც კითხვა: დამაშავე ვარ თუ არა? მაგრამ ორივე შემთხვევაში ამდენ ხანსაც მმართველა პეტერბურგს ჩამოსვლა. აი, რას ნიშნავს ერთგული ქვეშევრდომობა! დავი-

ვიწყებენ და მორჩა შენი საქმე. მიიღეს თუ არა ჩემმა მეგობრებმა ჩემი საქმიანი წერილები? რატომღა არ მასხუბობენ? — შენც კარგი ხარ! იწერები: გადაწერე. ოპორტილი მწერავები დაიჭირავე, ონეგინი გამოეციაო. ონეგინისთვის მცხელა ახლა, ჭანდაბას ონეგინი! მე თავად მინდა გამოვცე თუ გამოვაქვეყნო. მიზეყელთ, ხალხო.

197. პ. ვიკტორსკის

27 მაისი, ფსკოვიდან პეტერბურგში.
ცამდე მართალი ხარ. მუშებში საუკარგოლო, — ვისარგებლებ შროში სიძისა და მომავალი ბატონის უფლებებით და წერაღიშთ მოვავარებ მთელ-საქმეს. ვალში ვარ თუ არა შენთან? შე-
მომიტვალე, ხომ არაფერი გამოვაროვა ჩემმა მსახურმა, აუცილ ლაპარაკისა და საქციელისთვის რომ მოვიშორე? დროა ბულგარინი, ბლაგონ-
მკრენი და პოლევიო, ჩვენი მეგობარი, ასევე მოვიშორეთ. მწუხნს, რომ კატენინს ვერა და ვერ შეეწყვე. ჟურნალისთვის მისწრებაა ეგ კაცი. — გაუთვალე წავიციოს, რომ Lancelotti პეტერბურგში ბრძანდება, რა ეშმაკი შეუძრა? ისიც წავიციოს, რომ ში სიტუაციების მცოდნეს სადილი გაუმართათ მისთვის. ვინ არიან ეს უკვდავები? თითოზე ვიფიქრო და ვერ დამითვლია. პეტერბურგში რომ ჩახვალ, ხელში ჩაიგდე ეგ Lancelotti (მისი ერთი პაწია ლექსიც არ მახსოვს) და შშოლიური სიტუაციების დუქნებში არ გაუშვა. უცხოელებთან ურთიკრთობისას სიამაყე ვეყარაგება და სირცხვილიც — ინგლისელებთან ვასილ ლვოვიჩს ვამახს-
რებთ: M-me de Staël-ის წინაშე მი-
ღაროდოვინ ვაძიებლეთ მაზურკის ცეცით თავი გამოიჩინოს. რუხი ბატონაკი ყვირის: ბი-
ჭო! ჭექტორკა (დანიური ძალი) არ მომიწვიო! ჩვენ ვხარხარებთ და ამ ჩვენი ბატონაკის სიტუებას ცნობისმოყვარე მოგვაურს ვუთარგმ-
ნით. ეს ყველაფერი მის ჟურნალში ხვდება და ევროპაში ქვეყნდება — მეტი სიმდაბლე იქნება, თქმა რად უნდა, რომ ჩემი მამული თვინა-ფე-
ხინა მძახს — მაგრამ ბრაზი მომდის, როცა უც-
ხოელი ამ გრძნობას იზიარებს. ნეტა რა გაჩე-
რებს რუსეთში, როცა დაბმული არავის ჰყა-
ხარ? მეფემ რომ თავისუფლება მომცეს, ერთი თვეც არ დავრჩები აქა. ჩვენ უხედურ საუკუ-
ნეში ვცხოვრობთ. მაგრამ როს წარმოვიდგენ-
ლოდონს, რკინიგზებს, ორთქლის გემებს, ინგ-
ლისურ ჟურნალებს ან პარიზის თეატრებსა თუ... — ჩემი გამოყრეხული მიზალოფსკოე ნაღ-
ველთა და სიბრაზით მავსებს. ონეგინის მე-4 სიმღერაში ჩემი ცხოვრება ავსახე: ოდესმე წაი-
კითხავ და ღიმილით იკითხავ: სადაა ჩემი პოე-
ტი? ნიჭიერება მას ეტყობოდა — პასუხად რ მოისმენ, ტურფავ: პარიზში გაშვა და ამ წუთულ რუსეთს არასოდეს დაუბრუნდება — ყოჩაღ, კუჟაც მავას ჰქონია.

შევიდობით.

ნემი ფიქრით, უკვე პეტერბურგში იქნები და

ამ წერილს იქ გიგზავნი. გული შეთან-
კარამზინებს რომ ვერ ვეშვიდობები — ღმე-
რთმა იცის, ოდესმე ვნახვთ თუ არა ერთა-
ნეთს. მე ახლა ფსკოვში ვიმყოფები. ახალგაზ-
რთა ექიმმა სიმთვარელი მითხრა, ოპერაციის
გარეშე ვერ იცოვხდებო. ვერაფერი სახარბიე-
ლო ამავაია ოპერის მაზრაში ხიკვდილი.

199. ნიკოლოზ 1-ს

11 მაისი — იფსის პირველი ნახევარი,
მიხილოესკოვიან პეტერბურგში.
უოვლაღუმიწაღალსო ხელაწიშვამ!

1824 წელს, ჩემდა საუბედუროდ, დავიშა-
ხურე რა რისხვა განსვენებული იმპერატორისა
ჩემი დაუფიქრებელი და ქარაფშუტული მსჭე-
ლობით თიფისის თაოზზე ჩემ მიერ დაწერილ
ერთ წერილში, სამსახურიდან მომხსნეს და სა-
ფელში გამასახლეს, სადაც გუბერნიის უფრო-
სობის მეთვალყურეობის ქვეშ ვიმყოფები.

აუღამად მაქვს რა იმედი თქვენი საიმპერატო-
რო უდიდებულესობას სულგატლობისა, ქვე-
მარტივი სინანულითა და მტკიცე განზრახვით —
წინ არ აღეშუდეგ საკუთელითა მინერულ წეს-
სა და რიგს (რის თაოზზეც მზად გახლდარო
ხელწერილი და პატიოსანი სიტუვა დავდო) —
ვანდავ მოვმართო თქვენს საიმპერატორო
უდიდებულესობას უოვლაღუქვეშვარდომილესი
თხოვნით.

ახალგაზრდობის პირველ წლებში შერყეული
ჩემი განმრთილობა და ანეგრაში დიდი ხანია
საქიროებს გამოდმებულ მკურნალობას, რას
დახტურადაც ვადგენ შედიოსთა მოწმობას.
ვბედავ და უოვლად უქვეშევრდომილესად ვი-
თხოვ სამისოდ მოსკოვს, პეტერბურგსა თუ
უცხო ქვეყნებში გამგზავრების უფლებას.

უოვლად უმოწყაელსო ხელმწიფეც.

თქვენი საიმპერატორო უდიდებულესობის
ერთგული ქვეშევრდომი
ალექსანდრ პუშკინი.
(ცალკე ფურცელზე).

მე, ქვემოთ ხელმოწერი, პირობას ვდებ არ
გავხდე არც ერთი საიდუმლო საზოგადოების
წევრი, რა სახელითაც არ არსებობდეს იგი;
ამასთან ვდახტურებ, რომ არც ერთ საიდუმლო
საზოგადოებას არ ვეუფთვნოდი, არ ვეუფთვნი და
მათ თაოზზე არსოდეს არა ვიცოდი რა.

10-ე კლასის ალექსანდრ პუშკინი.

1830 წელი

279. პ. ზ. ბენედიქტოვიჩს

18 იანვარი, პეტერბურგში.

ბენედიქტო.

ეს წუთია მივიღე წერილი, თქვენმა აღმატე-
ბულებამ რომ იგება ჩემილის მოგწერა. ღმერთ-
მა დამიფაროს, ერთი სიტუვითაც წინ აღვუდგე
იმის ნებას, ნაც ამდენი სიკეთე დამდო, სიზა-
რულითაც დავემოწიარებოდი, დარწმუნებული

ალექსანდრ პუშკინი
წერილები

რომ ვიყო, ჩემით უკმაყოფილო არ ბრძანდებო.

ფრიად უდროოდ მხედება თქვენი აღმატებულების მოწყალების თხოვნა, მაგრამ წმიდათა-წმიდა ვალი მაიძულებს ეს გავაკეთო. მეგობრობა და მაღლიერების გრძნობა მაკავშირებს იმ ოჯახთან, რომელიც ამჟამად ძალზე ხავალალო დღეშია: გენერალ რაევსკის ქვრივმა თხოვნით მომართა სიტყვა შემეწია მიხთვის იმათ წინაშე, ვისაც ძალუფას მისი ხმა სამეფო ტახტს მიაწვდინოს. მისი არჩევანი რომ ჩემზე შეჩერდა, მისდათვად მოწმობს, რაოდენ მოკლებულია იგი მეგობრებს, უოველგვარ სასოებასა და შემწეობას. ოჯახის წევრთა ერთი ნახევარი გადასახლებაში იმყოფება. მეორე სრული გაყოტრების პირზეა. შემოსავალი ძლივს ჰყოფნის უზარმაზარი ვალის პროცენტები დაიფაროს. ქ-ნი რაევსკიაა შუამდგომლობას ითხოვს დაინშნოს პენსია ქმრის სრული გამაგირის კალოზაზე, ხოლო გარდაცვალების შემთხვევაში პენსია მის ქალებს გადაეცეს. ეს იხსნის მას სოციალისტურად, მოგმართავთ რა თხოვნით, თქვენო აღმატებულებავ, ვიმედოვნებ, რომ ბედი 1812 წლის ზმირის ქვრივისა, ბედი იმ დიდი ადამიანის ქვრივისა, ვისი ცხოვრებაც ეგზომ ბრწყინვალე იყო, ხოლო დასასრული ეგზომ სავალალო — გულისხმას აუღმარებს მინისტრზე მეტად მეომარს, სახელმწიფო მოღვაწეზე მეტად კეთილ, გულმონყაღად ადამიანს.

მიიღეთ ჩემი რწმუნება. თქვენო აღმატებულებავ, თქვენდამი სრული პატივისცემისა, მაქვს პატივი დავთხო თქვენი უმდაბლესი და უმორჩილესი მსახური. ალექსანდრ პუშკინი.

321. 6. დ. ს. პუშკინიდან და

მ. კავკონიდან

3 მაისი, მოსკოვიდან პეტერბურგს.

ძვირფასო მშობლებო, მივიღე თქვენი ორი წერილი. შემძლია მართკ იმ გითხრათ, რაც უკვე მოგხსენებთ: ყველაფერი მოგვარდა. მე უბედნიერესი კაცი ვარ და მთელი გულით მაყვარბართ ყველა.

მისმა უდიდებულესობამ ყოველად მოწყალებდ გამოთქვა თვისი ქაოთუილება ჩემი ქორწინების თაობაზე. მან ნება დამართო დამეხუტა ჩემი ტრავდია ისე, როგორც თავად ჩავთვლი საჭიროდ. გადაცემით ეს ამბავი მშას, რათა მან თავის მხრივ პლდტნეს აცნობოს, ვინაც, უნდა ვთქვა, ისევე დამეოწა, როგორც დედოფამ.

თქვენი წერილი ქ-ნ გონჩაროვას გადაეცემა: ვვარაუდობ, რომ იგი დღესვე მოგწერთ პასუხს; ბოძაჩემი მატვეი მიხაილოვიჩი ამ სამი დღის წინათ სადარბაზოდ ეხლა მას; მან და ძალუამ გულით გაიზარებს ჩემი ბედნიერება (რტი მესხმის. ჩემს თავზე რომ ამას ვამბობ).

უკვე რამდენიმე დღეა მია (ვასილი ლვოვიჩი) არ მინახავს. ვცდი, თავს უკეთ გრძნობს.

გმაღლობ, საუფარდო ოლოვა, მეგობრობისა და მოლოცვისათვის. შენი წერილი ნათლიას

წავუყობე — ბევრი იცინა და თვითონაც გევა.

მეც გენვევით, ძვირფასო მშობლებო. ამ დღეებში იქნებ კალუგაში გავმგზავრო ნატალიას ბაბუასთან. ძალიან მინდა მარხვამდე მოვასწროთ ჯვრის დაწერა. ერთხელ კიდევ გეწმედობით.

361. 3. ბ. კლდნინი

1830 წ. 9 სექტემბერი, ბოლდინოდან

პეტერბურგს.

ფრიად მეღანქოლიური წერილი მოგწერე. ჩემო კარგო პეტრ ალექსანდროვიჩ, მაგრამ მეღანქოლით ვერ გაგვიყრებ, ბევრჯერ გაქვს გამოცდილი საკუთარ თავზე. ამჟამად შეგნელი ფიქრები გამიქარვდა: ჩამოველ სოფელში და ვიხვეწებ. ჩემს მეზობლად კოლერაზა მორბუსი ბინადრობს; იცნობ ამ ნადირს? აგერ-აგერ ბოლდინოშიც შემოიჭრება და ყველას დაგვოფავს — ვინძლო მია ვასილისთან გამაგზავნოს და ჩემი ბოგრაფიის დაწერა მოგინდეს. საწყალი მია ვასილი! იცი, რა მიხზრა უკანასკნელად? მიველ, გონიხილია დამხვდა, მერე გამოერევა, მცნო. შეწუხდა, დადუმდა და ბოლოს თქვა: რა მოსაწყენია უკანასკნის წერილებიო! მეტი კრინტი არა, როგორ მოგწონს, მა? აი, რას ნიშნავს მეომრად მოკვდე კაცო. შემართული, საბძოლო ფარზე, le cri de guerre ala bouche! შენ ვერ წარმოიდგენ, რა ბედნიერებაა საცოლეს გაეპარო და ლეკბების წერად დაქდე. საცოლედ ცოლი ნუ გგონია. რა ბრძანება! ცოლი მჟაცია, მასთან რამდენიც ვინდა წერე. საცოლედ კი ცენზორ შეგელოვზე უარეხია, ენაც დაბმული მაქვს და ხელი. ბიკ... დღეს მისგან საუცხოო წერილი მომივიდა: პირიბას მაძლევს უმზითოვდაც გამოყვეს. მზითვეი არხად გაიქცევა. მიხმობს, მოსკოვში ჩამოდიო — ერთ თავზე ადრე ვერ ჩავლა. იქიდან კი შენვე გამოვწევი. ჩემო სისარული, რასა იქმს დედგივი. ზედევი თუ არა? უთხარი, გეთაუვა, ფულები დამგვროვოს, ფულის შენ ნუ ეტყმრებო: ფული დევი რამაა — ამა კანკრინსა და ბუღარისს ჰკითხე.

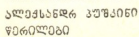
აჰ, ჩემო კარგო! ეს რა ტურთა სოფელია! წარმოიდგინე: ირვავიდე სულ ტრამალები; მეზობლების ჰკანება არა. აქროლედ ცხენით, რამდენა მოგესურვოს, წერე, რამდენიც გენიბოს, კაცოშვილი არ გრშობს. გიშაღებ ნაირ-ნაირებს, პროზასა თუ ლექსებს. მაპაბს, საუფარდო.

ჩემი ტრავდია რა დღეშია? პატარა ელიგოური წინასიტყვაობა დავწერე. გამოვიგზავნიო? არ დავიწყო. შენსახაც რომ შემიპირდე: საქმიანსა და გრძელს ტრავდეიის ფასი რამდენია, 10 თუ 12?

362. 3. კლდნინი

29 სექტემბერი, ბოლდინოდან პეტერბურგში.

ეს წუთია მთელი წინა წერილი და მაშინვე გწერ პასუხს. არა გრცხვნიო, ეგრე რომ გავი-

(სივალსტეკი. ვლადიმირის გუბ.): ზედამხედველმა სამოგზაურო მოწმობა მომთხოვა და მაუწყა, მხოლოდ ექვსი დღით დაგაყვებოთ. მერე მოწმობას ჩახედა. (. . .) ასე ვიარე 400 ვერსი, ჩემს ბუნავს კი მინც ვერ გავსორდი.

ეს კიდევ რა: აქ რომ ჩამოვბრუნდი, იმის იმედი მაინც მქონდა, თქვენი წერილი დამხედვებოდა, მაგრამ იმ ლოთ-ფოსტებისტერს მურო-მასი თურმე პაეტები აურევია, პოლა, (უაზანის, ნიჟნი-ლუკანოვის) ფოსტა (არზამასში) მიიღო, თქვენი წერილი კი (თუკი არსებობს ეს წერილი) ახლაც არ ვიცი, სად დასერილობს და როდის მომივა. ყოველგვარი სასო გარდაშეკვთა და რაღა მარხავს დაღვა (დღდათქვენს გადარეცით, რომ ამ მარხვას დიდხანს არ დავივიწყებ). უკვე აღარ ვიჭიკრებ; დაე უფელაფერი თავისი რიგით წაიდეს, მე გულხელდაკრეფილი დაველოდები. მამა კლავაც მწერს, რომ ჩემი ქორწინება ჩაიშალა. ვინმე ამ დღეებში თქვენი გათხოვების ამბავიც მამცნობს... თავგზას დავარგავ, აბა რა იქნება. თავად შალიკოვს უნდა ვუმაღლოდე, რომ ბოლოს და ბოლოს მაცნობა, ქოლერა ჩაცხრაო. ესა პირველი კარგი ცნობა, რაც ამ ბოლო სამ თვეში მომხვლია. მშვიდობით (ჩემი ანგელოზო), იყავით კარგად, ნუ გაჰყვებით ცოლად ზღადავოს და შემინდეთ ეს საძაგელი გუნება. დღდათქვენს ფეხქვეშ ვეგები, სხვებს უცუელი სიკეთე ჩემგან.

მშვიდობით.

378. პ. პლემბის

9 დეკემბერი, მოსკოვიდან პეტერბურგში.
ჩემო კარგო! 5 დეკემბრიდან მოსკოვს ვამყოფები. სიდედრი გალმასებული დამხვდა, ძლივას შემოვირიგე, ღვთის მადლით მაინც შემოვირიგე. რის ვინაჩრობით გამოვალწი კარანტინი — ორჯერ გამოვემგზავნე ბოლდინოდან და ორჯერვე დავბრუნდი. მაგრამ, მაღლობა ღმერთს. აქაც მოგვარდა საქმე. ფული რაც შეიძლება ბლომად გამომიგზავნე. აქ ლომბარდა დაკეტილია და გასაქირში ვარ. გოდუნოვის საქმე როგორ მიდის? გეტყვი (ოღონდ საიდუმლოდ), როგორც ბოლდინოში ვწერე, ისე კარგა ხანია არ მწერია. აი, რა ჩამოვტანე იქიდან: ონეგინის 2 უკანასკნელი თავი, მე-8 და მე-9. საბუქდად გამოადებულა, ოქტავერით დაწერილი მოთხრობა, რომელსაც Anonyme⁰⁹-დ გამოვაქვეყნებ. რამდენიმე დრამატული სცენა თუ პატარა ტრაგედიები, სახელდობრ: ძუ ნწი რანდი, მოცარტი და სალიერი, ლხინი უამიანობისას და დონ უუანი. გარდა ამისა დავწერე მამედ პატარა ლექსი. კარგია? ეს ყველაფერი როდია (ფრიად საიდუმლოდ)*. დავწერე პროზად 5 მოთხრობა,

რომელთა გამო ბარტინსკი კიხვინენს და კდეულს თავს ახლის — იმასაც აგრეთვე Anonyme-დ დავხედვით. ჩემი სახელით არ შეიძლება. თორემ ბუღგარინი ლანდვით ამიკლებს. მამასა-დამე, რუსული სიტყვებებმა ბუღგარინსა და გრეჩზე მთლიანად გადაბარებული სამწუბარა — მაგრამ დღევანდელ რას უფერვლა? რამ დაახევიდა ლანდინი⁹¹ დღევანდმა სელმწიფის წინაშე თავი მაინც უნდა იმართლოს. მას შეუძლია დამატკიცოს, რომ მის გაუთვით არათუ ამბოხის, მთავრობისადმი მტრული განწყობის ნატამალიც არ უოფადა. მოელაპარაკე ამაზე დღევანდს, თორემ გაშუში ლიტერატორები ცოცხლად შეტამენ. მაპატიე, ჩემო სულა, იყავი კარგად — ესაა თავი და თავი.

379. ი. ზიტრომსკი

9 დეკემბერი, მოსკოვიდან პეტერბურგს
მოსკოვს დაბრუნებისას. ქალბატონო, კნინა დოლოგორუკიასთან თქვენი პაეტი დამხვდა — ფრანგული გაუთვითი და დიუმას ტრავედია — ეს ყველაფერი ჩემისთანა გაუბედურებულ, პირიან ნოვგოროდელისთვის დიდი სიხსნე გახლავთ. რა წელია რაღა სხედა! პოლონეთის აჯანყების ამბავმა ხომ სულ მთლად თავზარი დამცა. მას, ჩვენი ოდინდელი მტრები საბოლოოდ გაცამტკერებულან, ისე რომ, რაც ალექსანდრემ გააკეთა, იქიდან არაფერი დარჩება, რამეთუ რუსეთის კემნარტ ინტერესებზე დაფუძნებული არა იყო რა, მხოლოდ პირად მწვაობრობას, თეატრალურ ეფექტს და ა. შ. ემყარებოდა... იცით თუ არა ფელდმარშალ მამათქვენის მწარე სიტყვები? ვილნოში შესვლისას რომ პოლონელები ფეხებში ჩაუვარდნენ, ასე უთქვამს მათთვის, წამოდეკით, გახსოვდეთ რომ რუსები ხართ. ჩვენ შეგვიძლია შევიბრალოთ პოლონელები, არკი შევიძლოთ, რამეთუ შეტისმეტად ძლიერნი ვართ. დაწეებული ომი ხოცვა-ჟლეტა იქნება — ყოველ შემთხვევაში ასეთი უნდა იყოს. მაშულის სიყვარული პოლონელის სულში უიმედო — სასოწარმამედლი გრძნობა იყო. გიხსენებ მათი პოეტი მოკეთიჩი. — ეს ყველაფერი ძალზე მაღონებს. რუსეთს მოსვენება და სიმშვიდე სჭირდება. მე ახლანა ჩამოვიარე იგი. ხელმწიფის დიდხულოვანმა ჩამობრძანებამ მოსკოვი აღაფრთოვანა, მაგრამ ერთსა და იმავე დროს ყველა 16 დავიარანებულ გუმბრინაში ვერ იქნებოდა. ხალხი დათრგუნულია და გაღიზიანებული. 1330 წელი — ჩვენი ვის სამწუხარო წელია! იმედი უნდა ვქონიოთ — იმედი კარგი საქონელია.

* მხოლოდ შენთვის.

- 74 შედევრი (ფრანგ.).
75 აქ რაღაც პყრია (ფრანგ.).
76 ჩანაწერები (ფრანგ.).
77 აბუჩად. ჩაგდებ. გამოწვევა (ფრანგ.).
78 1826 წელს პ. ალექსანდრე მეთვალყურე-
ბით გამოიქცა „ალექსანდრ პუშკინის ლექსები“.
79 ფ. ნ. სლეპუჟინი რუსეთის აკადემიამ ლე-
ქსების კრებულისთვის დააჩილდოვა საშუალო
სიდიდის ოქროს მედლით (ნახევარმედლით) —
ნიეოლოზ 1-მა — ხალათით, დედოფალმა —
ოქროს საათით.
80 ნიეოლოზ 1-ის მეფედ კურთხევაზე ჩამო-
სვლით ფრანგი პოეტი ანსელო ე.
81 მაღამ დე სტალი (ფრანგ.).
82 ივლისისმება ნიეოლოზ 1.
83 პუშკინის და.

- 84 ქოლერა.
85 საომარი კივინიო პირზე! (ფრანგ.).
86 სტროფი პოეზიდან „ზოშები“.
87 საფრანგეთის მეფე ლუი-ფილიპე და მისი
მინისტრი-პრეზიდენტი.
88 ფინური.
89 Хахча — დარდი, უგუნებობა.
90 ახონიშტრად (ფრანგ.).
91 კაზიმირ დელავანის ლექსის გამო, რომე-
ლიც 1830 წლის ივლისის რევოლუციის
მსხვერპლი მიეჭლენა, „ლიტერატურული გაზე-
თი“ აიკრძალა.
92 პუშკინის მეგობარი ქალი, სარდალ მ. კუ-
ტუზოვის ასული.

თარგმან რუსულადან ქაზულაქიმ

ჯანრი გოგაუვილი

სსუ, პოლის!..

სურათი პირველი

— ბარბი თუ ძმა ხარ, რა წამაიბრებებს!
— ჯობდა ანონიმები ეწერა, გვარს მაინც
ააცილებდა ღანძლვა-გინებას,
— გაგებაში არაა, ვინც მაგ გრაფომანი პი-
რველად ჩამოხედა...
— არა, ვინც მაგის შესაშოცე წიგნს სტამბა-
ში გზავნის...
— ესეც და მაგის გამოცემლებიც...
— სსუ, მოდის!..

სურათი მეორე

— გულმზურვალედ მოგესალმებით ბატო-
ნო!..
— მადლობელი ვარ, დიდად მადლობელი!
— ?!..
— თქვენი კრებული მაქვს მხედველობაში,
მთელი ეპოქა! რა გროტესკები, რა ექსპრესია,
ემოციური იმპულსაცია, რა პასაჟები, სიტუა-
ცია და გრძნობის სინთეზი, დოგმატური ქვერტა,
მერედა რა ქვერტა?!..
— ემოციური-ქვეცნობიური დუალიზმი, სილ-
რმე, სიღრმე რა სიღრმე!..

— ბატონო... გავხედე და... უფრო გასაგე-
ბად, რომ შემოგხედდით, მოსდევდებოდნენ ემოციას
გასაქანი მივცე, რაღა ღაგიშალოთ და წერილი
მაქვს...

— შესანიშნავი წერილია, თქვენს შემოქმე-
დებასთან, თქვენს მდიდარ სამუაროსთან მისე-
ლის მოკრძალებული მცდელობა... ახლაც მის
შესახებ ვსაუბრობდით... ოღონდ მოზღვავებული
გრძნობა ვერ შევბოკე და ცოტა ვრცელი გა-
მოვივიდა, მე რომ განზრახული მქონდა იმ გაზე-
თისათვის...

— მე ვურჩიე ჟურნალ „სამეურაში“ მიეტანა.

— თქვენც ამასვე მირჩევდით, ბატონო?
ეთილი, გმადლობთ, დიდად გმადლობთ, ზვა-
ლდე მოვიტან... იქნებ ჭერ თქვენ გადაგხედ-
ათ, თქვენს მახვილ თვალს არაფერი არ გამო-
ეპარება. ზოგჯერ ჩვენც ცვლადთ, გაგვიტაცებს
ლიტერატურულ-ფსიქოლოგიური ძიებანი და...

— ...

— გმადლობთ, უღრმესი მადლობა, დილის
თორმეტ საათზე თქვენთან ვარ...

— კარგად ბრძანდებოდეთ!!!

— გმადლობთ, დიდად გმადლობთ!

სურათი მესამე

— გამაგიჟებს ეს ხალხი, ამას იმ თანამდე-
ბობაზე ვინ აჩერებს?!

— იქ ეგეთი კაცა საჭირო. ზემდგომების
მომართ უპრეტენზიო, ქვემდგომების მიმართ...

— მე მაგის წიგნის წამოთხავს...

— აბა წერილი საიდან მოაგუნდავე?!

— მაქვს ერთზე, ამას წინათ... და ზღარ ღრის
დაბეჭდვა, წავიკითხე ამ შერეკილის მონაწი-
ლის ანოტაციას, ჩავსვა... გადავსვა... და მზა-
დაა. ისე ნაღდ გენიოსის ისე ეს გვერდინოს,
რასაც თვითონ ხრავს, იმას ჩვენც გავხვრევი-
ნებს.

— მაღე იმ ადგილსაც დაირტყამს!

— აბა მუშველა! იმ წერილს გავხვრავ, წიგ-
ნსაც მის სათაურს ვაჯახებ, სამ თვეში ჩამო-
ბეჭდვაც და დავირტყამ...

— დავიღვევია სამშობლოს სადღეგრძელო
და ეს არის! მო, იმ ლიტერატურულ ცვდანს
რას უპირებ?

— სსუ, მოდის!..

სურათი მეოთხე

— ?!

გაბროვოელი იუმორი

სტუმრად

გაბროვოელი თავისი ვაჟით ესტუმრა დას.

- მომეცი მუქი, თხილს ჩაგიყრი, — უთხრა ბავშვს სტუმართმოყვარე დიასახლისმა.
- უკეთესია, მანჯრებს ჩაუყაროთ.
- რაო, შენ არ გიყვარს თხილი?
- როგორ არ მიუფარს, მაგრამ მამას დიდი ხელისგულები აქვს.

თვითდაჯერებულობა

ორმა გაბროვოელმა იჩხუბა, საქმე დუელამდე მივიდა, მაგრამ თანასოფლელებს რომ სასაცილოდ არ აეგდოთ, დათქვეს, სხვა ადგილას შეხვედროდნენ ერთმანეთს.

წავიდნენ რკინიგზის სადგურში. ერთმა სათვანმა იჟიდა ორი ბილეთი იქითაც და აქეთაც. მეორემ კი მხოლოდ ერთი.

— ესე რგი, რნელი არ გაქვს, რომ ცოცხალი დაბრუნდები, არა? — უკბინა იმან, რომელმაც ორი ბილეთი შეიძინა.

— პირიქით, გადაწყვეტილი მაქვს, შენი ნაუიდი ბილეთით ვისარგებლო.

შენხვედრა

გაბროვოელი ქალი ქუჩაში შეხვდა ნაცნობ ექიმს და გადაწყვიტა, უსასყიდლოდ გამოერთმია მისთვის რეცეპტი.

— ექიმო, კარგად ვერა ვარ, თავი მიბრუის, მადა დამეკარგა, თუ ღმერთი გწამს, გამომიწერე რეცეპტი.

— სიამოვნებით, მაგრამ ჯერ გაიხადეთ, უნდა გაგხინჯოთ — მიუგო ექიმმა, ისიც გაბროვოელი იყო.

თავაზიანობა

კუბეში ორი გაბროვოელი იჯდა. მთელი მგზავრობის მანძილზე არც ერთს არ მოუწევია, თუმცა ორივე გამოუსწორებელი მწეველი იყო, ორივე ამას ფიქრობდა, ზომ შეიძლება, მეორეს სიგარეტი არ აღმოაჩნდესო.

სიუპარულის პანსა

- ძვირფასო, ისე მიძნელდება სიუპარულის სიტყვების მონახვა...
- არა უშავს, გენაცვალე. მთავარია, საჭირო თანხა მოძებნო.

შეცდომების გასწორება. ჩანართის მე-6 გვერდზე პორტრეტის წარწერა „ლალი ჯაფარიძე“ უნდა იკითხებოდეს „ლელა ჯაფარიძე“.

ჩვენის მისამართი: თბილისი, 280007, დადიანის ქ. № 2.

ტელეფონები: მთავარი რედაქტორი — 99-85-81, მთ. რედაქტორის მოადგილე — 72-26-32, მდივანი — 72-44-78, განყოფილებათა გამგეები — 72-26-35, კრიზის — 72-26-30, ლიტერატურული თანამშრომლები — 72-47-62, „ცისკრის“ დამატება — 72-17-01, საკორექტორო — 72-43-75.

გადაეცა ასაწყობად 22. 7. 80 წ., ხელმოწერილია დასაბეჭდად 2. 9. 80 წ., ქაღალდის ზომა 70×108. ფაქტურ ფორმათა რაოდენობა 10. პირობით ფორმათა რაოდენობა 14. სააღრ-საგ. თაბახი 15.85. შეკვ. № 2114. უფ 00699. ტირაჟი 37.000.

საქართველოს კვ.-ის გამომცემლობის სტამბა, თბილისი, ლენინის 14
Типография издательства ЦК КП Грузии, Тбилиси, ул. Ленина, 14.

ჩემი მინის დიდი შემოდგომა

თავმდაბლობით თუ ამბობდი, ალბათ,
— „ხილი ნახე, ნუ იკითხავ მეხილეს,“
მზის კოცონზე ძვლებგამთბარო პაპავ,
მსურდა კიდევ ბალის სტუმრად მეხილე.
ხომ იტყოდი მებაღეზე ეშხით,
— „ივარგა და... სირცხვილი არ მაჭამა“.
(ბიჭოს, როგორ შემოიჭრნენ ლექსში,
პაპა, ხილი, მეხილე და მაჯამა).
იკითხავდი მებაღესაც, ხილსაც,
მოიკრებდი ბებერ მუხლში არაქათს,
შეაქებდი კახაბერის ღირსად,
კაცის მარჯვენს, დედამინის ბარაქას.
გასინჯავდი ზილის სურნელ-ჭაშნიკს,
შიშველ ფეხებს ცვარში დაიცვარავდი,
შემონთებულ ცეცხლს იგრძნობდი ჯანში,
მუხლი მაინც ჩაგიყვანდა ზვარამდი.
იმ ზვარშიც ხომ, პაპავ, ნილი გიდევს,
მიდი, გაჰყევ ვაზს ბებრული ტუსტუსით;
ერთი ნატვრა აუხდინე კიდევ,
მოესურვა შენი ზრუნვა-ფუსფუსი.
მიაშველე ხელი ვაზის ქომავს,
შენც ხომ ადრე მისი ეშხით ლელავდი.
ჩემი მინის დიდი შემოდგომა
დამილოცე მამა-პაპის ხელადით.
დააწყნარე მაჭრის ლელვა-შფოთი,
დააყენე ღვინო კახურ-კაცური,
მოიტეხე დედას პური შოთი,
შესვი ღვინო შენი ხელით ნანური.
დამილოცე ასულნი და ძენი,
ჩემი ფუძის ანგელოზიც დალოცე.
გამოლენე დარჩენილი დღენი,
სიმშვიდის და სიხარულის კალოზე!

რევაზ ჯაველიძე.

55 223
საქართველოს
საბჭოთაო

ფან 60 კპპ.

0500560 76286

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО-
ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ И
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ

«ЦИСКАРИ»

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ЦК КП ГРУЗИИ